

KS. STANISŁAW LIBROWSKI

KONFERENCJE BISKUPÓW XVIII WIEKU
JAKO INSTYTUCJA ZASTĘPUJĄCA
SYNODY PROWINCJONALNE

CZEŚĆ 2

OBRADY W SPRAWACH PAŃSTWA
I ZACHOWANA PO NICH DOKUMENTACJA

LUBLIN 1984

A. KONFERENCJE BISKUPÓW I PRZEDSTAWICIELI DUCHOWIENSTWA

(Wprowadzenie)

Część druga kontynuowanej tu pracy obejmuje — podobnie jak pierwsza, drukowana w tomie 47 niniejszego półrocznika (s. 239—311) — Wprowadzenie pt. *Konferencje biskupów i przedstawicieli duchowieństwa* oraz Publikację źródeł pn. *Protokoły zjazdów biskupów i przedstawicieli duchowieństwa*.

Wprowadzenie dzieli się z kolei na trzy paragrafy: I — Opis akt, II — Zawartość treściowa dokumentacji, III — Skróty zastosowane w tej części pracy.

I. OPIS AKT

Niniejsza część opracowania została oparta na drugiej i trzeciej partii znanego już rękopisu gnieźnieńskiego, wchodzącego w skład złożonego zespołu kapituły metropolitalnej w Gnieźnie, należącego do tamtejszego Archiwum Archidiecezjalnego (skrót: AA). W publikacji źródeł cytuję owe akta jako „AA, sygn. B 85: Zjazdy Episkopatu 1759—1792”, cz. 2 względnie 3. „B” oznacza zespół akt wspomnianej kapituły, a cyfra „85” to jednostka archiwalna. Na jej partii pierwszej oparłem takąż część tej pracy, przedstawioną w tomie 47 *Archiwów* (także skrót: ABMK). Na tym miejscu wypadnie szczegółowiej powiedzieć o drugiej i trzeciej partii tych akt.

Część druga akt czyli środkowa tej sygnatury, najobszerniejsza, jest jednocześnie partią zwartą omawianej dokumentacji. Z tego wynika, że części pierwsza i trzecia, o znacznie mniejszej liczbie kart, posiadają postać akt rozsypanych z dawniejszej oprawy, a nawet luźnych. W 1792 r. ostatni kanclerz Konferencji Biskupów Krzysztof Żórawski nadał owej partii dokumentacji tytuł występujący w takich odmianach: „Protocollum actorum Congressus Episcoporum” (k. 1), „Acta Congressus Collegii Episcoporum ac Cleri Poloniae” (k. 1a) i „Acta Collegii Episcoporum et Congressus Cleri...” (k. 2). Wspomniany kanclerz zaopatrzył wtedy część drugą akt w szczegółową trzypiętrową sygnaturę „II | 2do | Lit:B”, a część trzecią — w paralelną „II | 3tio | Lit:C”. Również trzeciej partii dokumentacji nadał Żórawski szczegółowy nagłówek „Suplement do kongresso-

wych Papierów” (k. 1). Cyfra „II”, stanowiąca pierwszy człon sygnatur wszystkich trzech części akt, oznacza tom drugi istniejącej wtenczas dokumentacji Konferencji Biskupów. Żórawski przypuszczalnie żywił nadzieję, iż może kiedyś uda się odnaleźć i scalić akta dawniejszych Zjazdów sprzed 1759 r. Jednak do tego nie doszło, skoro siostrzanego tomu I omawianej dokumentacji nie znajdujemy (w Gnieźnie).

Część druga (zasadnicza) akt liczy 185 kart obciętego przy współczesnym opracowaniu rękopisu o formacie foliału (oraz wymiarach — pierwsza połowa: 32×20,3 cm i druga: 33×20,5 cm). Lewe połowy stron zazwyczaj stanowią obrysowane marginesy, na których od czasu do czasu umieszczano nagłówki, punkty treści lub uzupełnienia. Poszyt ten oprawiono w niebieski papier. Początkowe 3 karty, nie foliowane, nie są zapisane. Dalej następuje 125 kart zapisanych — ich numeracja wykonana czarnym ołówkiem jest późniejsza. Wśród nich czystymi są karty: 1v, 72r-v, 73v, 74v, 75r-v, 113v. Pod koniec idą karty nie zapisane w liczbie 57, pofoliowane od k. 130 co dziesiąta.

W Archiwum Archidiecezjalnym w Gnieźnie, w tymże zespole kapitulnym, znajduje się sąsiedni rękopis — B 86. Nie zawiera on obcego materiału, ale stanowi kopię części drugiej sygnatury B 85, mianowicie kart 56v—70 (protokoły sesji 38—40, decydujących w te same grupy akt). Odpisu dokonano wspólnie i uwierzytelniono go 20 listopada 1776 r. Kopia została wykonana na papierze formatu foliału większego i nie jest pokartowana. Posiada obwolutę z niebieskiego kartonu.

Część trzecia akt zawiera 38 kart papieru foliału zwykłego i większego (36,3×23,4 cm i mniej). Posiada marginesy różnej szerokości. Nie zapisanymi są karty: 1v, 2—3, 6v, 9v, 10v, 11v, 13v, 14v, 15v, 16v, 17v, 18v, 19—30, 38v.

II. ZAWARTOŚĆ TREŚCIOWA DOKUMENTACJI

Tytuł drugiej części mojego opracowania brzmi *Obrady w sprawach państwa i zachowana po nich dokumentacja*, jako że pierwsza część posiadała nagłówek *Obrady w sprawach Kościoła i szcztkowa po nich dokumentacja*. Dane na powyższy temat mieszczą się właśnie w drugiej i trzeciej części akt prawnohistorycznych, których opis zewnętrzny przedstawiłem co dopiero w paragrafie I. Znacznie dostępniej aniżeli w rękopisie zobaczymy to źródło i jego dane poniżej — w publikacji materiałów (sekcja B dzieła) oraz zupełnie przejrzysto w spisie treści tej części pracy.

Rozmieszczone nie dość poprawnie, zwłaszcza pod względem chronologicznym, materiały w obu ostatnich częściach rozluźnionej księgi o sygn. AA, B 85 oddałem jaśniej w publikacji w następujących czterech rozdziałach:

- I — Akta z lat 1775—1776 (część 2, k. 2—71),
- II — Pokłosie Konferencji z 13 XI 1780 (cz. 2, k. 117—125),
- III — Narady Episkopatu w latach 1788—1792 (cz. 2, k. 73—116),
- IV — Materiały normatywne i statystyczne z lat 1776—1791 (cz. 3).

Niestety, dane zawarte w najkrótszym rozdziale II dotyczą w większej mierze ogólnych spraw Kościoła w Polsce, zatem raczej duchownych niż świeckich, i powinny być znaleźć się w pierwszej części pracy. To, co się stało, wyniknęło ze znacznego pomieszania treści i chronologii w sfałgowanych aktach. W następstwie tego wspomniany rozdział musiał być uwzględniony tak we wprowadzeniu, jak też w dodatku źródłowym niniejszej części opracowania.

Wpisy rozdziału I, stanowiące protokoły 41 sesji biskupów oraz delegatów diecezjalnych i zakonnych, odnoszą się do zbierania subsydium na potrzeby państwa, gromadzonego w r. 1775, a uiszczonego w 1776. Posiedzeniom patronował, chociaż rzadziej im osobiście przewodniczył — w zastępstwie nie fungującego prymasa Gabriela Jana Podoskiego — biskup włocławski Antoni Kazimierz Ostrowski, wiceprymas.

Materiały rozdziału III, będące sprawozdaniami 14 posiedzeń, odnoszących się do subsydium wpłaconego rządowi na początku grudnia 1791 r., do ewentualnie dobrowolnej ofiary Episkopatu dla państwa oraz kilku innych kwestii związanych ze stanem duchownym doby Sejmu Czteroletniego. Całej akcji patronował prymas Michał Jerzy Poniatowski, który też przeważnie osobiście przewodniczył naradom.

Dane mieszczące się w rozdziale IV, przeważnie statystyczne, ujawniają dochody poszczególnych diecezji w Koronie po pierwszym rozbiórce państwa, głównie z ostatniego kwartału r. 1791, oraz kwoty obowiązków subsydialnych tychże biskupstw. Synchronizują tym samym z czasokresem rozdziału II (czyli drugiego subsydium charitativum). Według tych wykazów łacińskie instytucje kościelne w samej Koronie zapłaciłyby jednorazowo wtenczas około siedmiu milionów złotych.

Jednak dokładniejsze zapoznanie czytelnika z zagadnieniami drugiej części opracowania nastąpi nie tyle poprzez objaśnienie treściowe obydwu ostatnich partii akt, względnie przez ich publikację rozłożoną na cztery rozdziały, albowiem w jednym i drugim wypadku akcja jest nieco zagmatwana i poszczególne jej problemy nie kończą się w danych sesjach, ale według dokładniejszych punktów rzeczowych (czternastu), rozwijających sumarycznie kwestie od początku do końca.

1. Subsidium charitativum.

Od czasu, w którym beneficja kościelne w Polsce stawały się bogatszymi (połowa XIII w.), duchowieństwo, zwłaszcza wyższe, było przy-

muszane do opłat na rzecz panujących i państwa, a nawet zbrojnie napadane. Dowodem na to mogą być książęta: Henryk Brodaty, Konrad Mazowiecki i Świętopełk Pomorski. W czasach dynastii jagiellońskiej kontrybucje nakładane przez monarchę na stan duchowny stawały się coraz częstsze. Według prawa kanonicznego świadczenie trybutum dla państwa przez duchowieństwo wymagało zgody papieskiej. Jednocześnie zgodnie z opinią kleru wszelkie daniny składane przez niego na potrzeby świeckie były sprzeczne z immunitetem kościelnym, pozyskanym w przeważającej mierze już w XIII stuleciu. Skoro tedy ciężary materialne świadczone przez stan duchowny dla państwa stawały się nieuchronną koniecznością, a z drugiej strony były sprzeczne z jego przywilejami, duchowieństwo na przestrzeni XVI i XVII wieku nadało im nazwę „subsidium charitativum”, to jest pomoc dobrowolna, opłacana z własnej woli. Dla władzy państwowej nazwa była nieistotna, albowiem chodziło głównie o zainkasowanie pieniędzy. Od r. 1717, w którym papież Klemens XI pozwolił królowi Augustowi II na pobranie w ciągu dwóch lat subsidium, haracz ten stopniowo stał się rzeczą normalną aż do drugiego rozbioru Polski. I w ten sposób doszliśmy do dwóch głównych danin — z lat 1775—1776 i 1788—1791, których uchwała i zrealizowanie stanowią istotny przedmiot omawianej dokumentacji oraz drugiej części pracy na niej opartej.

2. Paradoksalne sytuacje łączące się z subsydiem.

Jak powiedziano wyżej państwo domagało się od duchowieństwa kontrybucji. Duchowieństwo najczęściej niechętnie ją uiszczало, jako niezgodną z immunitetem kościelnym. Ponadto domagało się od władz rządowych posiadania na to zgody z Rzymu. Ale nie koniec na tym. W związku z wybieraniem przez państwo subsidium powstawało wiele razy w XVIII stuleciu błędne koło. Bywało mianowicie tak, że sam Episkopat zwracał się do Stolicy Apostolskiej nie tylko z prośbą, lecz wprost z błaganiem, ażeby zezwoliła królowi Stanisławowi Augustowi na stałe pobieranie subsidium charitativum, a nie tylko na jednorazowe! (kilka dokumentów drukowanych w 1 części tej pracy; rozdział II w publikacji części niniejszej). Działając w ten sposób biskupi pragnęli stępić niechęć do Kościoła zawistnego stanu szlacheckiego i maksymalnie uchronić majątki duchowne od zajazdów wojsk zaciężnych. Innym powodem była chęć uniknięcia opłacania podwójnych danin. Jeżeli bowiem już nieuchronnym stało się opłacanie państwu, to przynajmniej chciano się uwolnić od częstych opłat na rzecz Kurii Rzymskiej, przesyłanych właśnie z racji przyznawania jednorazowych pozwoleń na subsidium.

3. Powiązanie subsydium z sejmami i synodami prowincjonalnymi, a po ustaniu tychże ze zjazdami biskupów.

Królowie polscy zwracali się do biskupów o pomoc materialną — w XV stuleciu na zjazdach państwowych, a od końca tego wieku na sejmach. Potem Episkopat uchwalał sprawy kontrybucji na synodach prowincjonalnych i z kolei na diecezjalnych. Stąd sprawy ciężarów duchowieństwa na rzecz państwa szły do odpowiednich dykasterii administracji diecezjalnej. Nasi dziejopisarze i historycy prawa dotąd są zgodni odnośnie tej procedury. Atoli nikomu nie przyszło na myśl, gdzie załatwiano te sprawy po r. 1643, w którym odbył się (w Warszawie za prymasa Maciaja Łubieńskiego) ostatni synod prowincjonalny. Historycy o tym nie mówili, albowiem nie znali ocalałych, niestety dopiero od r. 1759, akt Konferencji Biskupów. Z nich to widać, że zjazdy te zastępowały w znacznej mierze zanikłe synody prowincjonalne (por. 1 część tej pracy). Natomiast niniejsza część opracowania traktuje zasadniczo tylko o dwóch wybieraniach subsydium przez państwo: w latach 1775—1776 i 1788—1791. Tak przedstawiają się te kwestie, jako że nie natrafiłem na bazę źródłową do innego okresu związanego z subsidium charitativum po synodzie 1643 roku. Na takich to Kongresach Episkopatu, odbywanych podczas kadencji sejmowych lub poza nimi, rozpracowywano możliwie sprawiedliwy podział nałożonej sumy subsydialnej pomiędzy obrządku katolickie i diecezje.

4. Jurysdykcja instytucjonalna i terytorialna konferencji biskupich w przedmiocie subsydium.

Z mocy prawa państwowego do opłat na potrzeby Rzeczypospolitej, przynajmniej w czasie długich rządów króla Stanisława Augusta (1764—1795), były zobowiązane pewnie wszystkie wyznania. Dość że zjazdom tym podlegały w wymienionym okresie wszystkie trzy obrządki katolickie: rzymski, grecki (unicki) i ormiański. Nie ma więc w naszych źródłach mowy o dysydentach: prawosławnych i protestantach. Instytucje zakonne wchodziły pod tym względem w skład poszczególnych diecezji danych obrządków. Pewnie to zasługa prymasa Władysława Aleksandra Łubieńskiego (1759—1767), że w obligacji subsidium charitativum musieli partycypować obok duchowieństwa diecezjalnego (świeckiego) również zakonnicy (zob. 1 część tej pracy — publikacja źródeł). Zatem w posiedzeniach dotyczących rozdziału subsydium lat 1775—1776 (aż 41 sesji) brali udział z obszaru Korony Polskiej biskupi oraz delegaci duchowieństwa świeckiego (przeważnie z kapituł katedralnych) i zakonnego. Natomiast w konferencjach dotyczących daniny uiszczanej w grudniu 1791 r.

(13 sesji) wzięli udział głównie biskupi i przedstawiciele diecezjalni tak Korony, jak też W. Księstwa Litewskiego.

Nasza dokumentacja subsydium z lat 1775—1776 (rozdział I w publikacji) dotyczy tylko terenów Korony, w której po pierwszym rozbiorze znajdowały się następujące biskupstwa obrządku łacińskiego, wymienione tu podług ustalonego porządku kościelno-państwowego: archidiecezja gnieźnieńska, znacznie okrojona, bardzo uszczuplone przez ten zabór diecezje krakowska i wrocławska, diecezje poznańska, płocka, łucka, chełmska, kijowska, kamieniecka, części wileńskiej i wrocławskiej. Jednak biskup wileński Ignacy Jakub Massalski nie chciał złożyć daniny do skarbu koronnego, dowodząc że uiszcza ją z całością podległego sobie terytorium do skarbu W. Księstwa. Nie uczestniczyły przeto w owym trybucie biskupstwa odpadłe od Korony w pierwszym rozbiorze do Austrii: archidiecezja lwowska oraz diecezje przemyska i nowo powstała z południowych dekanatów krakowskiej — tarnowska; podobnie leżące na obszarze pierwszego zaboru pruskiego warmińska i chełmińska.

W subsydium lat 1788—1791 brały udział razem z koronnymi również rzymskokatolickie biskupstwa litewskie. Faktycznie były to tylko dwa: wileńskie i żmudzkie, albowiem inflanckie i smoleńskie odpadły do Rosji w 1772 r. W Koronie zaś diecezja chełmska przybrała w 1790 r. dualistyczną nazwę chełmsko-lubelskiej (względnie lubelsko-chełmskiej).

Nazwy diecezji unickich w oparciu o akta subsydialne z lat 1775—1776 można by ustalić na obszarze tylko Korony. Z terytorium W. Księstwa Litewskiego nie da się ich wymienić nawet z obydwu dostępnych dokumentacji. Biskupstwem ormiańskim była archidiecezja lwowska, jednak istotna część jej terytorium ze stolicą (Lwowem) znajdowała się już od 1772 r. pod panowaniem austriackim.

5. Czas i miejsce obrad.

Konferencje ogólne Episkopatu, a więc przeważnie w sprawach wewnętrznych Kościoła, przynajmniej te dawniejsze, o których obszerniejsze dane zamieściłem w 1 części tego opracowania, odbywały się najczęściej z okazji odprawianych w kraju sejmów, w których uczestniczyli biskupi ordynariusze obrządku łacińskiego jako senatorowie państwa. Atoli podobne zebrania samego duchowieństwa wyższego miały miejsce także poza czasem sejmowym. Zatem Kongresy Biskupie odbywały się w ostatnim stuleciu pierwszej Rzeczypospolitej częściej aniżeli sejmy, których częstotliwość określona była mniej więcej co dwa lata.

Obrady omawiane w niniejszej części pracy, odnoszące się przeważnie do subsydium charitativum, były mniej złączone z sejmami. I tak 41 sesji związanych z realizacją kontrybucji lat 1775—1776, odbywających się na

przestrzeni 1 IX 1775—16 XII 1776, mogło się tylko częściowo zbiegać z sejmem zwyczajnym warszawskim, trwającym od 26 VIII do 31 X 1776 (por. rozdz. I w sekcji publikacyjnej). Kongres Biskupów odprawiany w Warszawie 13 listopada 1780 r. (zob. tamże, rozdz. II) miał miejsce poza rokiem sejmowym. Dopiero 14 posiedzeń biskupów i przedstawicieli duchowieństwa, złączonych przeważnie z ostatnią kontrybucją (tamże, rozdz. III), trwających od 23 X 1788 — z długą przerwą w latach 1789—1791 — do 16 I 1792 było zsynchronizowanych z Sejmem Czteroletnim.

Poszczególne zebrania były z reguły jednodniowe i odbywały się w różnych odstępach czasu, najczęściej w poniedziałki i czwartki. Jeden raz posiedzenie wypadło w niedzielę (czwarte w III okresie, 25 I 1789). Jednak niektóre trwały po dwa dni, np. sesja 1 i 5 w r. 1775, 39 i 41 w 1776.

Jeżeli miejscami kongresów czysto religijnych (por. 1 część opracowania) w Warszawie był zapewne pałac prymasowski, a na prowincji ewentualnie rezydencje arcybiskupie w Łowiczu i Skierniewicach, to sesje w kwestiach subsydium, opisywane w tej części pracy, odbywano tylko w samej stolicy państwa. Dla pierwszego subsydium (lata 1775—1776) zaczęły się w klasztorze Dominikanów na Nowym Mieście, gdzie odbyto ich jeszcze kilka, ale większość owych 41 posiedzeń przeprowadzono w Nuncjaturze. Kolokwium w dniu 13 listopada 1780 r. odbyło się w Pałacu Saskim, stanowiącym tymczasową rezydencję prymasa Ostrowskiego. Wreszcie konferencje związane z ostatnim subsidium charitativum, trwające od 23 X 1788 do 16 I 1792 (14 posiedzeń) przeprowadzono przeważnie w pałacu arcybiskupa Poniatowskiego.

6. Przewodniczący konferencji.

Zjazdy Biskupów i delegatów duchowieństwa zwoływał oraz przewodniczył im, a przynajmniej firmował je, każdorazowy prymas. Z części pierwszej tej pracy widać, że czynił to ówczesny arcybiskup gnieźnieński W.A. Łubieński. Ponieważ jego następca arcybiskup Gabriel Jan Podoski w ostatnich latach swojego pontyfikatu jako prymas właściwie nie funkcjonował, serię konferencji z lat 1775—1776 zwoływał, przewodniczył jej częściowo faktycznie a zawsze formalnie, wreszcie uwierzytelnił swym podpisem sprawozdania 41 posiedzeń biskup włocławski Antoni Kazimierz Ostrowski, jako tradycyjny wiceprymas (por. rozdz. I w publikacji). Tenże Ostrowski już jako prymas zwołał zgromadzenie biskupów i przedstawicieli kleru na dzień 13 listopada i przewodniczył mu (zob. tamże, rozdz. II). W końcu 14 konferencji trzeciej serii zebrań zwoływał w latach 1788—1792 i przewodniczył im prymas Michał Jerzy Poniatowski (tamże, rozdz. III).

Jak już wspomniałem biskup Ostrowski nie zawsze mógł osobiście

przewodniczyć sesjom pierwszej grupy obrad. W takich przypadkach posiedzeniom przewodniczył najstarszy urzędem ordynariusz obrządku łacińskiego. Czynił to przeważnie biskup płocki Poniatowski, rezydujący najczęściej w Warszawie. Obradami ósmej konferencji kierował ordynariusz łucki Feliks Paweł Turski, a 39—40 biskup chełmski, jednocześnie koadiutor poznański Antoni Onufry Okęcki, również przebywający w stolicy państwa.

7. Wybitniejsi uczestnicy kongresów.

Z reguły protokoły pierwszych sesji kolejnych grup obrad, a czasem także innych posiedzeń, wymieniają ich uczestników. W takich wypadkach objaśniałem w przypisach publikacji w sposób wystarczający owe postacie. Jak zwykle, podobnie bywało na tych zgromadzeniach, że osoby obdarzone godnością biskupią bardziej rzucały się w oczy, a inni, chociaż nie mniej czynni, zostawali w ich cieniu. Przeto prace i zasługi licznych prałatów, kanoników i zakonników wyluska sobie sam łaskawy czytelnik z tekstów publikowanych (sekcja B), ja zaś podam poniżej bardziej zasłużonych dla spraw omawianych w pracy niektórych z grona „mitrati”.

Zatem podczas 41 konferencji z lat 1775—1776 wyróżnili się działalnością (wyliczani tu według uświęconego tradycją porządku) biskupi: wrocławski Ostrowski, płocki Poniatowski, chełmski (jednocześnie koadiutor poznański) Okęcki, Krzysztof Hilary Szembek delegat kapituły krakowskiej i koadiutor płocki, Kasper Kazimierz Cieciszowski koadiutor kijowski. Spośród duchowieństwa unickiego — biskup lwowski i zarazem koadiutor metropolita kijowski Ludwik Leon Szeptycki.

W czasie 14 sesji z lat 1788—1792 wyróżniali się prymas Poniatowski, biskup wrocławski Józef Ignacy Rybiński, poznański (i warszawski) Okęcki, wileński Ignacy Jakub Massalski, płocki Szembek, chełmski Maciej Grzegorz Garnysz, jego następca — ordynariusz chełmsko-lubelski Wojciech Skarszewski, biskup kijowski Cieciszowski, inflancki Józef Kazimierz Kossakowski.

8. Nuncjusze Garampi i Archetti.

Współcześni opisywanym akcjom nuncjusze w Polsce bardzo pomagali członkom Konferencji Biskupów w trudnych problemach znalezienia środków materialnych na opłacenie wysokich subsydiów, wyznaczanych globalnie przez władze państwowe, oraz w sprawiedliwym podziale tych kwot pomiędzy obrządki katolickie, diecezje i zakony. Już na prośbę uczestników pierwszej sesji (1—2 września 1775 r.) nuncjusz, arcybiskup Garampi udzielił obradującym daleko idącej pomocy, dając pod

obradę pomieszczenie w Nuncjaturze, uczestnicząc w konferencjach, podczas których nie skąpił mądrych rad, a nawet uspokajał waśnie, wreszcie do 32 sesji włącznie (27 marca 1776 r.) podpisywał protokoły posiedzeń, na skutek czego umacniał ich powagę. Dopiero na drugim miejscu kładł swój podpis biskup Ostrowski.

Nie mniej życzliwym w tym względzie okazał się jego następca arcybiskup Jan Andrzej Archetti. Przypuszczalnie również za niego odbywały się opisywane zebrania w Nuncjaturze. Także on uczestniczył w nich oraz podpisywał ich sprawozdania od 33 sesji włącznie (27 czerwca 1776 r.) przed wiceprymasem. Nuncjusz Archetti np. uratował od rozbicia decydującą dla spraw subsydialnych konferencję 39 (w dniu 12 listopada 1776 r.).

9. Kanclerze, sekretarze, pisarze zjazdów.

Nie jest łatwo zidentyfikować osoby kanclerzy, sekretarzy a szczególnie pisarzy (skrybów) instytucji zwanej Konferencjami Episkopatu tego okresu, działającej, mimo wszystkich jej potrzeb i zalet, w wielu wypadkach dość sporadycznie. Niezależnie od tego spróbuję powiedzieć coś pewniejszego o poszczególnych postaciach, szeregując je chronologicznie.

1° Można przypuszczać, że w ożywionej przez prymasa W. A. Łubieńskiego w 1759 r. instytucji o nazwie Zjazdu Biskupów pracował w jakiejś mierze kanclerz względnie audytor jego kurii Andrzej Stanisław **Młodziejowski** h. Korab, dr prawa kan. Według dokumentów opublikowanych w 47 tomie ABMK nosił on tytuł kanclerza. Jednak mniemam, że niektóre pisma odnoszące się do wspomnianych konferencji redagował sam prymas. Sprawozdanie z posiedzenia odbytego 13 listopada 1780 r. informuje (sekcja B, rozdz. II), że na wniosek arcybiskupa Łubieńskiego Episkopat wybrał w r. 1764 na to stanowisko po Młodziejowskim, który awansował wtenczas na podkanclerstwo koronne, Antoniego Macieja Sierakowskiego h. Ogończyk. Młodziejowski zmarł w r. 1780 jako biskup poznański.

2° A.M. **Sierakowski** zajmował to stanowisko aż do r. 1778 (tamże), tj. do czasu osiągnięcia biskupstwa inflanckiego, którego obszar od pierwszego rozbioru Polski (1772) podlegał już Cesarstwu Rosyjskiemu. Sierakowski zapewniał swojego czasu Krzysztofa Żórawskiego (przypuszczalnie w latach 1775—1776), że zarówno on sam, jak też jego poprzednik (Młodziejowski) prowadzili akta Kolokwiów Biskupich. Informację tę zanotował potem (może dopiero w 1792 r.) Żórawski w pierwszej części przekazanych nam akt, lecz dokumentacji zjazdowej z czasu kadencji Sierakowskiego, mimo to, nie posiadamy. Rzeczywiście za jego kan-

clerstwa panowały w Polsce warunki nie sprzyjające Kongresom. Gorliwy prymas Łubieński rychło (1767) umarł, a jego następca arcybiskup Podoski (1767—1777) mało zajmował się tymi sprawami. Przeto nie dziwnego, że nie tracąc zajmowanego kanclerstwa w Episkopacie, przyjął w r. 1773 ważniejsze stanowisko — sekretariat w Radzie Nieustającej państwa, który to urząd zaprowadził go do biskupstwa i senatorstwa. Na tych stanowiskach Sierakowski zmarł w r. 1781. Z okresu opisywanego kanclerstwa pozostała wprawdzie dokumentacja, ale prowadzona pod kierunkiem wymienianego już Żórawskiego, z pierwszego okresu jego pracy w Obradach Episkopatu, na urządzie jej sekretarza, o czym zaraz poniżej.

3° K. **Żórawski** h. Trzaska, kanonik krakowski i innych kapituł, wybitny kanonista (por. S. Biskupski: *Krzysztof Żórawski polski kanonista XVIII stulecia*, Włocławek 1950), sekretarzował Konferencjom Episkopatu za prymasem Podoskiego w latach 1775—1776, lecz w czasie zastępowania go przez biskupa włocławskiego Ostrowskiego (zob. publikacja źródeł, rozdz. I). Otrzymał ten urząd nie przy poparciu Podoskiego czy Ostrowskiego, ale biskupa płockiego Poniatowskiego, w którego kurii (działającej w Warszawie) był audytorem. Z tego powodu, że na kanclerstwie tkwił ciągle prawie bezowocnie Sierakowski, pierwsza sesja tego okresu obrad (1—2 września 1775 r.) wybrała Żórawskiego tylko sekretarzem Kongresów Biskupich, a nie kanclerzem.

4° Skoro jednak Ostrowski został prymasem, sesja generalna w dniu 13 listopada 1780 r. wybrała na kanclerza Zjazdów Biskupich nie Żórawskiego, lecz ks. Grzegorza **Zachariasiewicza** dra teol. i ob. prawa, audytora kurii arcybiskupa gnieźnieńskiego w Łowiczu, Skierniewicach i Warszawie. Z czasu jego urzędowania w naszej instytucji zachowały się nie liczne akta (tamże, rozdz. II). Zachariasiewicz został w r. 1809 sufraganiem łowickim i zmarł w 1814.

5° Po śmierci prymasa Ostrowskiego jego główne urzędy w Kościele i Państwie zajął (1785) brat królewski, biskup płocki Poniatowski. Dzięki niemu Krzysztof **Żórawski** doczekał się w Episkopacie kanclerstwa. Z niniejszego jego urzędowania zachowały się akta — w drugiej części sygnatury B 85 rozdział III i część trzecia. Wypełniają one lata 1788—1792. Po zamknięciu Kolokwiiów Biskupich pierwszej Rzeczypospolitej 16—17 stycznia 1792 r. Żórawski zajął się ich aktami. Jak wspomniano akta, które zastał i wytworzył (tom II), podzielił na 3 części. Jak mógł, tak je uporządkował i scalił. Na k. 71v uwierzytelnił, przypuszczalnie zaraz po zamknięciu sesji 41 sprawozdania z obrad lat 1775—1776 (publikacja, rozdz. I), czyli z okresu swojego sekretarzowania. Na k. 116v poświadczył w Warszawie 25 stycznia 1792 r. protokoły posiedzeń z lat 1788—1792 (publikacja, rozdz. III), tj. z okresu własnego kanclerstwa. Podpisał się

wtedy jako opat wągrowiecki (Cystersów). Wreszcie na k. 125v uwierzytelnił, również 25 I 1792, sprawozdanie z bogatej sesji 13 listopada 1780 r. czyli z kancelerstwa Zachariasiewicza (publikacja, rozdz. II). Te ostatnie podpisał podobnie, a nadto zrobił niejasną dla nas uwagę, że obrady za prymasostwa Ostrowskiego nie mogły przynieść zamierzonych rezultatów z powodu znanych przeszkód.

Na razie nie można ustalić, kto wykonał ręcznie poszczególne partie akt, czyli pisarzy i skrybów. Jedynie w części trzeciej — statystycznej możliwe jest typowanie w tym względzie jednej spośród dwóch lub trzech osób wchodzących w skład komisji potworzonych dla skontrolowania dochodów i kwot subsydialnych kolejnych diecezji.

10. Akta konferencji biskupich.

Czołowi biskupi polscy występujący w pierwszej części tej pracy, zatem kraju jeszcze nie dzielonego (sprzed 1772 r.), byli zdania, że akta związane z Konferencjami Episkopatu z czasem powinny trafić do archiwum arcybiskupów gnieźnieńskich jako prymasów. W znacznej mierze tak się stało. Na sesji 40 (przedostatniej) pierwszej grupy obrad tej części opracowania (14 listopada 1776 r.) postanowiono wszystkie akta Zjazdów Biskupich przysyłać do kancelarii Nuncjatury w Warszawie i metropolity gnieźnieńskiego, natomiast ich sumariusze i rzeczy ściśle związane z danymi diecezjami odesłać do odpowiednich biskupstw. Zakładałoby to tworzenie omawianej produkcji aktowej w dwóch egzemplarzach, czego nie udało mi się stwierdzić. Z kancelarii, siłą rzeczy, owe papiery miały z czasem przejść do archiwów. Do tego w jakimś stopniu dochodziło — jako że na dokumentacji przechowywanej w Archiwum Archidiecezjalnym w Gnieźnie została oparta niniejsza praca. W jakim stopniu owe akta znalazły się w Nuncjaturze — nie łatwo obecnie powiedzieć. Tak samo w kilku archiwach diecezjalnych: Gnieźno, Kraków, Poznań, Włocławek zachowały się do dziś księgi oszacowań dochodów beneficjalnych z 1776 r. Atoli znaczna część produkcji dokumentacyjnej odnoszącej się do subsidium charitativum, zwłaszcza sprzed 1775 r. zaginęła. Jedynie o naradach lat 1775—1776 ewidentnie wiadomo, iż protokoły z każdej poprzedniej sesji były odczytywane i przyjmowane na następnej, oraz że podpisywali je nuncjusz i biskup włocławski (wiceprymas).

11. Subsidium charitativum 1775/76 roku.

Debata Komisji Episkopatu pierwszej grupy obrad nad znalezieniem funduszków na pokrycie 600 tysięcy złotych, wyznaczonych obrządkom

katolickim w Koronie przez sejm 1775 roku, oraz sprawiedliwym rozdzieleniem między siebie tej kwoty trwały od 1 IX 1775 do 16 XII 1776 — łącznie 41 sesji, w pierwszym z tych lat 20 posiedzeń, w drugim 21 zebrań.

Na sesji 8 (21 IX 1775) przyjęto instrukcję dla lustratorów nowego oszacowania dochodów beneficjów kościelnych pod tę kontrybucję. Podczas konferencji 34 (15 VII 1776) przedstawiono instrukcję dla krajowych rewizorów dochodów poszczególnych diecezji. Jakkolwiek beneficja już oszacowano w połowie 1776 r., to jednak w stosunku do niektórych obliczeń wysunięto pewne zastrzeżenia. W następstwie tego subsydium tegoroczne regulowano nie według najnowszej retaksacji, lecz podług dawniejszego podatku opłacanego przez duchowieństwo zwanego podymnem. Odzywały się też głosy, żeby daninę uiścić według poprzednich obliczeń hiberny.

Retaksację dochodów beneficjalnych przeprowadzono obrządkami (rzymskokatolicki, greckokatolicki, ormiański), a dalej diecezjami. Z obrządku ormiańskiego, najmniej licznego, którego stolica — Lwów już w 1772 r. przeszła pod panowanie austriackie, nie posiadamy wykazów. Zakony nie uiszczaly swych powinności samodzielnie, ale w ramach danych diecezji. Na sesjach 38—40 staczano batalię o to, ile powinien wyasygnować który obrządek. Łacinnicy żądali, aby Grecy wpłacili 130 tysięcy a oni 470. Jednak byli zmuszeni wyłożyć aż 510 tysięcy, albowiem unicy nie chcieli wydać ani grosza ponad 90 tysięcy zł. Należność wpłacono do skarbu koronnego dopiero w listopadzie 1776 r. Urzędnicy skarbowi przejmowali pieniądze od kolektorów poszczególnych diecezji.

12. Subsidium charitativum lat 1788—1791.

Obrady wokół subsydium uiszczzonego na początku grudnia 1791 r. trwały od 23 X 1788 do 14 III 1789 (8 sesji) — i po długiej przerwie — od 20 IX do 3 XII 1791 (reszta do 13-tej).

Sejm Czteroletni był pełen napięć i wzburzeń. Po Warszawie bez przerwy krążyły pogłoski, że jako bezwzględnie zdominowany przez świeckich, nałoży on na duchowieństwo bardzo wysokie subsydium. Z tego powodu w gronie Episkopatu pojawiły się głosy, aby już to zabiegać o względy u marszałków sejmu i przychylnych posłów, już to uprzedzająco złożyć jakąś większą ofiarę na aukcję wojska celem zjednania sobie stanu świeckiego.

Na sesji 9 (20 IX 1791) stała się aktualną kwestia podziału opłat pomiędzy obrządki oraz diecezje Korony i Litwy. Przy znacznym pośpiechu zarządzone nowe a zarazem skomplikowane szacowanie dochodów bene-

fiejalnych. Ponieważ praca taksatorów ciągnęła się dość długo i znowu wyłoniły się względem ich obliczeń zastrzeżenia, Konferencja Biskupów postanowiła, żeby niniejsze subsydyum uregulować według poprzedniej (z 1776 r.) rachuby. Wskutek tego obydwie obrządki z Korony wyasygnowały po dawnemu: 510 tysięcy złotych rzymskokatolicki i 90 tysięcy greckokatolicki. Nie posiadamy danych, ile wpłaciły na subsydyum 1775 roku do skarbu litewskiego obrządki łaciński i unicki W. Księstwa. Na temat unitów litewskich także brak danych z 1791 r. Obydwie zaś pozostałe po pierwszym rozbiornie w granicach Rzeczypospolitej rzymskokatolickie diecezje litewskie — wileńska i żmudzka zgodziły się zapłacić wspólnie tylko 100 tysięcy zł. Natomiast gdyby przyszło do uregulowania subsydyum według najswieższej retaksacji (z 1791 r.), same łacińskie diecezje koronne musiałyby wpłacić do skarbu państwa około siedmiu milionów zł (zob. tablice statystyczne w IV rozdz. publikacji).

Niepokojącą sprawą dla Kościoła był zabór przez sejm na skarb państwa większości dochodów wakującej (po śmierci w r. 1788 biskupa Kajetana Ignacego Sołtyka) diecezji krakowskiej oraz pojawiające się pod tym względem pogroźki pod adresem innych diecezji. Kolokwia duchowieństwa radziły również nad potrzebą zagwarantowania stanowi duchownemu przez państwo jego przywilejów gospodarczych w zamian za opłacenie obecnie wysokiego subsydyum. Zrodził się także inny plan — ażeby zamiast uiszczania trybutum na rzecz państwa, Episkopat zobowiązał się do prowadzenia i utrzymywania oświaty narodowej. Nawiązując do tego projektu niektórzy uczestnicy posiedzeń doradzali już, aby Konferencja Biskupów zwróciła się do papieża Piusa VI o reaktywowanie Jezuitów w Polsce, właśnie dla prowadzenia szkół.

Nie związana z ciężarami materialnymi duchowieństwa, ale należąca do tej serii obrad, była sesja 14 z 16 stycznia 1792 r. Na niej to Episkopat wystosował zażalenie do króla Stanisława Augusta przeciwko atakom rodzącego się w kraju wolnomyślicielstwa na religię, Kościół i moralność.

13. Uchwalenie ciągłości obrad w sprawie pomocy materialnej dla państwa.

Jak w pierwszej części tego opracowania była często mowa o potrzebie stałych narad Episkopatu w kwestiach ogólnych i religijnych Kościoła w naszym kraju, tak też uczestnicy ważnej sesji 40 posiedzeń gospodarczych, złożonej z biskupów oraz przedstawicieli diecezji i zakonów, uchwalili (14 listopada 1776 r.) kontynuowanie obrad w sprawach subsidium charitativum, jeżeli tylko zajdzie tego potrzeba.

14. Blaski i cienie opłacania subsydium.

Kontrybucje składane przez Kościół na potrzeby panujących i państwa bez wątpienia przynosiły pożytek otrzymującym te zasiłki. Ale również mogły być obracane na nie najlepsze cele.

Jednak mimo licznych i wysokich danin świadczonych przez Kościół na wspomniane cele, stan świecki ciągle patrzył nieprzychylnie na dobra duchowne, zwłaszcza w omawianej 2 połowie XVIII w. Niezależnie od składanych kontrybucji wojska zaciężne pod dawnemu zajmowały i dewastowały majątki diecezjalne i zakonne.

Wspólne obrady biskupów i przedstawicieli rzymskokatolickich z unickimi na platformie potrzeb materialnych państwa niewiele zbliżyły do siebie obydwie społeczności religijne. W czasie posiedzeń bywały nawet pomiędzy nimi sprzeczki, głównie na temat rozdziału ciężarów materialnych między duchowieństwo obu obrządków. Łacinnicy i grekokatolicy, mimo tych kontaktów, żyli nadal przeważnie swoją odrębnością, jako że nie były to rozmowy religijne i dogmatyczne, lecz gospodarcze, i to rodzące obowiązki przymusowe.

Wreszcie biskupi, prałaci, kanonicy i wyżsi rangą zakonnicy trwonili na tych konferencjach bardzo wiele czasu. Ile to dobrego mogliby zdziałać na niwie religijnej i duszpasterskiej przez te miesiące i lata, które im zeszyły na posiedzeniach odnoszących się chociażby do dwóch opisywanych subsydiów! Atoli takie to były wtedy czasy w naszej ukochanej ojczyźnie.

Protokoły Zjazdów Biskupów sekcji B drugiej części mojego opracowania, rozłożone na cztery grupy (rozdziały), publikuję według *Instrukcji wydawniczej dla źródeł historycznych od XVI do połowy XIX wieku*, Wrocław (1953).

III. SKRÓTY ZASTOSOWANE W TEJ CZĘŚCI PRACY

AA — Archiwum Diecezjalne	diec. — diecezja
ABMK — Archiwa, Biblioteki i Muzea Kościelne	dioec. — dioecesis
adm. — admodum	d.nus — dominus
art. — artykuł	dok. — dokument
b. — były	dr — doktor
cath. — cathedralis	dra — doktora
cel.mus — celsissimus	e.m. — episcopus et martyr
cm — centymetr	etc. — et cetera
cz. — część	excel.mus — excellentissimus
czyst. — czystopis	fl, flor — floren, florenus
d. — dawny, dies, dnia	fol. — folium
den — denar, denarius	gen. — generalis, generalny
	gr — grossus, grosz

grem. — gremialny	poł. — połowa
g.sus — generosus	por. — porównaj
h. — herb	pow. — powiat
hon. — honorowy	prawd. — prawdopodobnie
hr. — hrabia	przyp. — przypis
ill.is — illustris	przypusz. — przypuszczalnie
ill.mus — illustrissimus	pt. — pod tytułem
jmci — jegomości	r — recto
jmć — jegomość	r. — rok
j.o. — jaśnie oświecony	r.dus — reverendus
ju. — jak wyżej	rit. — ritus
jujx. — jaśnie wielmożny jegomość	r.mus — reverendissimus
ksiądz	rozd. — rozdział
ju. — jegomość ksiądz	s. — sanctus, strona
jxx. — jegomościowie księża	ser.mus — serenissimus
k. — karta	ses. — sesja
kan. — kanoniczny	s.mus — sanctissimus
kanc. — kancelaryjny	s.r.m. — sacra regia maiestas
kor. — koronny	ss. — sacri, sancti
ks. — ksiądz	sygn. — sygnatura
l. — lata	t. — tom
m. — magnus	tamt. — tamtejszy
m.cus — magnificus	teol. — teologia
m.in. — między innymi	tr. — tego(ż) roku
mp. — manu propria	tut. — tużejszy
nagl. — nagłówek	tyt. — tytułany
nb. — nota bene	tzw. — tak zwany
nib. — nie liczbowany	v — verso, verte
n° — numero	ven. — venerabilis
np. — na przykład	vol. — volumen
ob. — obojga	w. — wiek, wielki
obrz. — obrządek	w.k.m. — wasza królewska mość
or. — oryginał	włas. — własny
p. — pater	x — ksiądz
par. — parafia	zł — złoty
perill.is — perillustris	zm. — zmarł(y)
p.es — patres	zob. — zobacz
pn. — pod nagłówkiem	zw. — zwany.

B. PROTOKOŁY ZJAZDÓW BISKUPÓW I PRZEDSTAWICIELI DUCHOWIEŃSTWA

(Publikacja źródeł)

„Protocollum actorum Congressus Episcoporum”, cz. 2, k. 1.
„Acta Congressus Collegii Episcoporum ac Cleri Poloniae”, cz.
2, k. 1a.

I. AKTA Z LAT 1775—1776

„Acta Collegii Episcoporum et Congressus Cleri ad effectum partiendi novi subsidii charitativi, anno a Christo nato 1775to die 1ma 7bris (quae fuit dies Veneris) inchoati, et ad medium mensis Xbris anni 1776ti continuati”, cz. 2, k. 2.

Sesja pierwsza

Warszawa, klasztor Dominikanów, 1—2 IX 1775

Katoliccy biskupi ordynariusze Polski obydwu obrządków, delegaci kapituł katedralnych ich diecezji oraz przedstawiciele duchowieństwa diecezjalnego i zakonnego tychże, zwołani przez zastępcę nie urzędującego prymasa, biskupa wrocławskiego Antoniego Ostrowskiego do klasztoru Dominikanów w Nowym Mieście Warszawie na obrady dotyczące się uchwalenia nowego subsidium charitativum dla państwa i równomiernego rozłożenia go na cały stan duchowny, po zajęciu według precedencji miejsc, wysłuchali najpierw przemówienia prezesa Zjazdu, wspomnianego biskupa. W mowie swej zaproponował on m.in., ażeby Kongres przede wszystkim uzyskał dla swych celów poparcie nuncjusza Józefa Garampi'ego. Niechby on od siebie również poparł u papieża Piusa VI skierowane do niego przez Episkopat po zakończeniu ostatniego sejmku pismo, proszące o pozwolenie na przygotowywanie subsydium i sprawiedliwy jego rozdział. Delegacja wyłoniona spośród obecnych obu obrządków udała się w poniedziałek 4 września do nuncjatury, gdzie uzyskała nie tylko przychylność nuncjusza dla zaprogramowanych spraw, lecz także zaproszenie Rady do niego. Pewnie jeszcze w pierwszym dniu sesji wybrano znanego kanonika Krzysztofa Żórawskiego na sekretarza

(notariusza) ogółu Konferencji, a Prezes przypomniał wszystkim uczestnikom o czynnym zaangażowaniu się tak ważnymi sprawami i o obowiązku zgłaszania wniosków na piśmie. Protokół podpisali Nuncjusz i Prezes, co odtąd stało się regułą.

Czystopis. Gniezno, Archiwum Archidiecezjalne (skrót: AA), sygn. B 85: *Zjazdy Episkopatu 1759—1792*, cz. 2, k. 2—3v. Nagł.: Sessio prima, die 1ma Mbris.

Ex convocatione mense martio facta¹ per illustrissimum excellentissimum dominum, dominum Antonium Ostrowski² episcopum Vladislaviensem qua primum in ordine³, aliis legitime impeditis, ad effectum partiendi novi subsidii charitativi convenerunt ad locum indicatum per dictum antistitem in coenobio Varsaviensi Novae Civitatis Religiosorum Patrum Ordinis Praedicatorum⁴ cel.mi ill.mi excell.mi et r.mi d.ni: memoratus iam Praeses Vladislaviensis, Michael princeps Poniatowski⁵ Plocensis, Felix Turski⁶ Luceoriensis, Antonius Okęcki⁷ Helmensis, Franciscus Ossoliński⁸ Kijoviensis ex ritu Latino episcopi; Leo Szeptycki⁹ coadiutor metropolita Kijoviensis necnon episcopus Leopoliensis, Maximilianus Ryłło¹⁰ Helmensis, Antonius Młodowski¹¹ Brestensis Lithvaniae et coadiutor Włodimiriensis ex ritu Graeco-unito episcopi. Atque ill.mi et perilles d.ni, d.ni ex dioecesibus et capitulis delegati: ex Gnesnensi Theodorus Siemiński¹² decanus; ex Cracoviensi Christophorus Szembek¹³ episcopus Uranopolitanus, praepositus cathedralis et episco-

¹ Dotąd nie natrafiałem na ten okólnik biskupa Ostrowskiego.

² Antoni Kazimierz Ostrowski h. Grzymała, wtedy biskup włocławski, w l. 1777—1784 arcybiskup gnieźnieński i prymas.

³ Biskupi włocławscy zastępowali prymasów Polski. Aktualnie czynił to biskup Ostrowski w czasie niepełnienia obowiązków prymasowskich przez arcybiskupa dra Gabriela Jana Junoszę Podoskiego † 1777.

⁴ Klasztor Dominikanów na Nowym Mieście w Warszawie.

⁵ Książę Michał Jerzy Poniatowski, wtenczas biskup płocki, w l. 1785—1794 arcybiskup gnieźnieński i prymas.

⁶ Feliks Paweł Turski h. Rogala, dr ob. prawa, wtedy biskup łucki, w l. 1790—1800 krakowski.

⁷ Antoni Onufry Okęcki h. Radwan, wtenczas biskup chełmski i koadiutor poznaki, w l. 1780—1793 tamt. ordynariusz.

⁸ Franciszek Salezy Ossoliński h. Topór, dr teol. biskup kijowski w l. 1774—1783.

⁹ Ludwik Leon Szeptycki, wtedy biskup lwowski i koadiutor metropolita kijowski, w l. 1778—1779 metropolita.

¹⁰ Maksymilian Ryłło, wtenczas biskup chełmski, w l. 1785—1794 przemyski.

¹¹ Antoni Młodowski, wtedy biskup brzesko-litewski i koadiutor włodzimierski, zm. jako ordynariusz w r. 1778.

¹² Teodor Siemieński h. Leszczyce, wtenczas m.in. prałat dziekan i oficjał gen. gnieźnieński, zm. w r. 1794.

¹³ Krzysztof Hilary Szembek, wtedy m.in. biskup tyt. Uranopolis i koadiutor płocki, w l. 1785—1797 tamt. ordynariusz.

pus coadiutor Plocensis ac canonicus, Michael Sołtyk¹⁴ primicerius, Cracovienses; ex Vladislaviensi Antonius De[m]bowski¹⁵ coadiutor scholasticus, Martinus Chyczewski¹⁶ canonicus, Vladislavienses; ex Plocensi Adalbertus Gadomski¹⁷ primicerius, Iosephus Gliński¹⁸ cancellarius atque canonicus, Plocenses; ex Luceoriensi Ioannes Podhorodeński¹⁹ vicarius generalis; ex Helmensi Thomas Ostaszewski²⁰ canonicus; ex Kijowiensi Michael Pałucki²¹ canonicus; necnon ill.mus religiosissimus Porphyrius Skarbek Ważyński²² generalis Ordinis S. Basilii cum ill.bus adm. r.dis Stephano Lewiński²³ et Theodoro Ochrymowicz²⁴ ex clero saeculari ritus Graeco-uniti; aliique ordinum regularium superiores et deputati.

Occuparunt primo dicti ill.mi excell.mi et r.mi episcopi loca observato inter se ordine ex utraque Praesidis parte, qui medius inter eos constitit. Reliqui vero per illos r.mi delegati iuxta solitum ordinem in congressibus capitulorum assignatum consederunt. Post quos alii superius nominati ex ritu Graeco-unito ordinem tenebant.

Quo facto Congressum, allocutione huic rei optime accomodata, ill.mus Praeses episcopus Vladislaviensis aperuit. In qua, praeter alia, exposuit necessarium sibi esse videri ill.mum excell.mum et r.mum Nuntium Apostolicum²⁵ nomine Congressus ad eundem invitandum esse, ut conformiter ad litteras²⁶ Illustrissimorum Episcoporum, qui proxime prae-

¹⁴ Michał Sołtyk h. własnego, wtenczas m.in. prałat prymicer (kantor) krakowski, zm. w r. 1814.

¹⁵ Józef Antoni Iwon Jan Kanty Dembowski h. Jelita, prawd. dr teol. wtedy m.in. koadiutor prałata scholastyka włocławskiego, zm. w r. 1800.

¹⁶ Marcin Chyczewski h. Stepowron, wtenczas m.in. kanonik włocławski, w l. 1789—1794 biskup tyt. Torony i tut. sufragan, zm. w r. 1796.

¹⁷ Wojciech Józef Gadomski h. Rola, wtedy prałat prymicer (kantor) płocki, w l. 1782—1791 biskup tyt. bendeński i sufragan płocki.

¹⁸ Józef Gliński, dr ob. prawa, wtenczas m.in. prałat kanclerz i kanonik płocki, zm. w r. 1784.

¹⁹ Jan K. Podhorodeński, wtedy m.in. wikariusz gen. łucki, potem tamt. biskup sufragan.

²⁰ Tomasz Ostaszewski, wtenczas m.in. kanonik chełmski, w l. 1809—1817 biskup płocki.

²¹ Michał Pałucki h. Prawdzic, wtedy m.in. kanonik kijowski.

²² Porfiriusz Ważyński h. Skarbek, wtenczas m.in. przełożony gen. Bazylianów, w l. 1790—1804 biskup chełmski.

²³ Stefan Lewiński, wtedy kapłan unicki diecezji włodzimierskiej, od r. 1787 biskup koadiutor łucki, w l. 1798—1806 tamt. ordynariusz.

²⁴ Teodor Ochrymowicz, wtenczas kapłan unicki diecezji łuckiej.

²⁵ Iosephus Garampi arcybiskup tyt. beryteński, nuncjusz w Polsce w l. 1772—1776, zm. w r. 1792.

²⁶ Wzmiankowanego pisma Episkopatu do Papieża nie miałem w ręku ani w rękopisie, ani w druku.

teritis Commitiis²⁷ Reipublicae assiderant, ad Summum Pontificem²⁸ scriptas, mentem ipsius declararet et huic subsidii partitioni faciendae opera et consilio praeesset requisivitque super eo sensum totius Congressus. Omnes in id consenserunt et ad hunc effectum rogarunt et elegerunt ad dictum illum Nuntium delegatos illos Antonium Okęcki episcopum Helmensem et Leonem Szeptycki coadiutorem metropolitam Kijowiensem cum per illibus Theodoro Siemiński decano Gnesnensi et Michaele Sołtyk primicerio Cracoviensi. Dictus vero ill. mus Coadiutor Metropolita, collato cum ill. mo Praeside consilio, ex clero sui ritus ad assistendum sibi adiunctos rogavit et obtinuit, videlicet illos Stephanum Lewiński et Theodorum Ochrymowicz. Tandem ex mente totius Congressus in secretarium sive notarium actorum per ill. mus Christophorus Żórawski²⁹ canonicus Varmiensis et Varsaviensis ac Curiae cell. mi episcopi Plocensis auditor constitutus ac deputatus est. Deinde ill. mus Praeses proposuit, ut omnes Congressui ex officio praesentes suas sententias super partiendo dicto subsidio charitativo aperiant et in scripto producant. Sessio demum soluta est³⁰ ad diem per illum Praesidem nuntiandam omnibus praefato Congressui interesse obligatis.

Interea ill. mi et r. mi delegati die 4ta 7bris convenerunt illum Nuntium eique causam suae delegationis exposuerunt. Qua cognita suam illum Nuntius erga totum Clarissimum Congressum observantiam animique propensionem disertis verbis contestatus est, seque pro die proxima martis promptum paratumque fore in aedibus suis, ut toti Congressui Summi Pontificis mentem aperiret suamque operam exhiberet, addens sibi summe cordi esse, ut novum hoc tributum omni meliori modo in clerum huius Regni partiatur. Hoc cum relatum fuit ill. mo Praesidi, re collecta cum aliis ill. mis episcopis statutum est, ut omnes Congressum componentes illum Nuntium grati animi mutuo contestandi gratia erga tam eximium tot titulis praelatum et ministrum apostolicum sibi que carum conveniret.

Ita est. Et in maiorem eius rei fidem subscripsimus ex decisione Congressus in sessione undecima³¹ facta:

Iosephus archiepiscopus Berytensis, nuntius apostolicus,

Antonius Ostrowski episcopus Vladislaviensis, qua primus in ordine.

²⁷ *Sejm nadzwyczajny (delegacyjny), pod wężem konfederacji generalnej, obradował w Warszawie (z przerwami) od 19 IV 1773 do 11 IV 1775.*

²⁸ *Papież Pius VI (Giovanni Angelo Braschi) rządził Kościołem w l. 1775—1799.*

²⁹ *Krzysztof Żórawski h. Trzaska, wtedy m.in. kanonik warmiński i warszawski oraz audytor gen. Kurii Płockiej, aktualnie wybrany na sekretarza Zjazdów. Później także opat Cystersów w Wągrowcu, zm. w r. 1808.*

³⁰ *Przypusz, w sobotę 2 września.*

³¹ *Por. niżej — Akta, cz. 2, k. 25v.*

Sesja druga

Warszawa, Nuncjatura, 5 IX 1775

Wymienieni w sprawozdaniu pierwszej sesji biskupi obu obrządków, delegaci kapituł oraz przedstawiciele duchowieństwa diecezjalnego i zakonnego, a także kilku innych, którzy świeżo do nich dołączyli, zajęli miejsca w siedzibie nuncjatury. Po odmówieniu modlitwy do Ducha Świętego przemówił do zgromadzonych nuncjusz Garampi. W imieniu Kongresu odpowiedział jego prezes, biskup wrocławski Ostrowski, wyrażając słowa czci pod adresem Stolicy Apostolskiej i uznania dla Nuncjusza. Odczytano ostatni list biskupów do papieża Piusa VI oraz jego odpowiedź. Na wniosek Nuncjusza delegowani złożyli na ręce Sekretarza Zjazdu posiadane upoważnienia od władz i instytucji, które reprezentowali, jak również własne propozycje odnośnie sprawiedliwego podziału subsidium charitativum, ażeby na ich podstawie kanonik Żórawski mógł opracować plan generalny. Następne konferencje miały się znowu odbywać u Dominikanów.

Czyst. Gniezno, AA, sygn. B 85: Zjazdy Episkopatu 1759—1792, cz. 2, k. 4—5. **Nagt.:** Sessio secunda, die 5ta 7bris.

Eam ob causam hora octava cum dimidia ante meridiem ad palatium illustrissimi Nuntii sese contulerunt ii omnes episcopi et praelati, qui in prima sessione conspiciuntur, necnon per ill. r. d. Iosephus Rokoszewski¹, alter ex Capitulo Gnesnensi atque etiam Posnaniensi delegatus, ac diversi alii ex regularibus, uti r. m. Praepositus² Miechoviensis Ordinis S. Sepulcri et Provincialis³ Carmelitarum Discalceatorum. Ibique, post breves nonnullas inter se colloquutiones, visum est congregatis super inchoato partiendi tributii negotio in palatio ill. m. Nuntii hac die deliberationes suas instituere. Quare ill. m. Nuntius, invocato pro more Spiritu Sancto, assidens in medio Ill. m. Episcoporum, oratione, quae inferius sub nro⁴ ponitur, Congressum allocutus est. Qua finita, ill. m. Cujavien-sis⁵, tamquam primus in ordine, brevi et adaptato discursu, posito sub nro⁶, debitam erga Sanctam Sedem venerationem et mutua erga ill. m. Nuntium nomine Congressus expressit officia.

¹ Józef Rokosowski h. Glaubicz, wtedy kanonik gnieźnieński i poznański, zm. w r. 1803.

² Prepozyt Bożogrobców z Miechowa, bliżej nie znany.

³ Honoriusz prowincjał Karmelitów Bosych, bliżej nie znany.

⁴ Niepełna dokumentacja Zjazdów nie zawiera tej mowy.

⁵ Biskup wrocławski Ostrowski.

⁶ W aktach Kongresów brak tej mowy.

Lecta deinde fuit epistola sub nro ⁷ posita a Collegio Episcoporum ad Summum Pontificem scripta, qua eundem rogant, ut Clero Poloniae super acceptando subsidio charitativo, consulendo rationi temporum ad maiora avertenda mala, facultatem concedat, una cum rescripto ⁸ eiusdem Apostolicae Sedis a tergo praefatae epistolae extenso.

Proposuit demum ill. mus Nuntius, ut omnes delegati nomine capitulorum et absentium in hoc Congressu loci-ordinariorum mandata procurae ⁹ exhibeant et coram perilli r. do Secretario actorum producant, utque suas sententias et vota de modo partiendi subsidii charitativi eidem Secretario in scripto porrigant ¹⁰. Cui commendatum est, ut synopsis ¹¹ singulorum sententias complectentem conficiat. Quod unanimiter decisum est et eo fine sessio ad diem 7mam [mensis] praesentis limitata. Declaratumque ab eodem ill. mo Nuntio de consensu aliorum, ut deinceps Congressus maioris commoditatis gratia in Coenobio Patrum Ordinis Praedicatorum continuetur.

Ita est. Et in maiorem eius rei fidem subscripsimus ex decisione Congressus in sessione undecima facta:

Iosephus archiepiscopus Berytensis, nuntius apostolicus,

Antonius Ostrowski episcopus Vladislaviensis, qua primus in ordine.

Exhibuerunt mandata procurae perilli r. do Secretario: perill. is r. dus Siemiński decanus Gnesnensis ex parte cel. mi Primatis ¹² per epistolam ipsi datam et ex parte Capituli Metropolitanis vi decreti die 3 augusti huiusce anni lati. Atque alii perill. es r. mi supra expressi delegati, nempe ex Dioecesi Cracoviensi ex parte Capituli per decretum 15 iulii atque ex parte Loci-Ordinarii ¹³ per litteras publicas eiusdem praefati mensis die 14 emanatas. E Cujaviensi vi decreti capitularis die 22 augusti, e Posnaniensi vero die 21 augusti, e Plocensi die 15 iulii, e Kijoviensi die 28 augusti confectorum. Necnon assistentes ex clero ritus Graeco-uniti illes Stephanus Lewiński Dioecesis Wlodomiriensis per mandatum procurae die 7ma augusti, Theodorus Ochrymowicz Luceoriensis die 22 eiusdem mensis emanatum. Ex parte vero Cisterciensium r. dus p. Nadolski ¹⁴ ge-

⁷ Listu tego nie ma w aktach. Por. przyp. 26 w sesji pierwszej.

⁸ Odpowiedzi Papieża na petycję Biskupów nie widziałem ani w rękopisie, ani w druku.

⁹ Oryginały upoważnień nie zachowały się. Znamy je tylko z poniższego wyliczenia w tekście.

¹⁰ Również te materiały nie doszły naszych czasów.

¹¹ Nie napotkałem tego zestawienia.

¹² Gabriel Jan Podolski — zob. przyp. 3 w sesji pierwszej.

¹³ Kajetan Ignacy Sotyk h. własnego, dr prawa, biskup krakowski i książe siewierski, zm. w r. 1788.

¹⁴ O. Nadolski, gen. prokurator Cystersów, bliżej nie znany.

neralis procurator per epistolam ab ill.mo Abbate¹⁵ Peplinensi, qua praesidente provinciae, die 17 augusti scriptam; et per alias litteras publicas a duobus eiusdem ordinis Abbatibus¹⁶ Obrensi et Premetensi, ac duobus conventuum Wągrowiensis et Paradiscensis Prioribus¹⁷. Et ex parte Patrum Augustinianorum r.dus p. Antonius Baranowski¹⁸ procurator provinciae die 25 augusti constituti mandatarii.

Ita est. Et in maiorem eius rei fidem subscripsimus ex decisione Congressus in sessione undecima facta:

Iosephus archiepiscopus Berytensis, nuntius apostolicus,

Antonius Ostrowski episcopus Vladislaviensis, qua primus in ordine.

Sesja trzecia

Warszawa, klasztor Dominikanów, 7 IX 1775

Członkowie Zjazdu, których grono na niniejszej sesji jeszcze się powiększyło, na wniosek Prezesa obrad biskupa Ostrowskiego przystąpiło — przez swego Sekretarza — do czytania złożonych wniosków dotyczących sprawiedliwego podziału subsidium charitativum pomiędzy wszystkie grupy duchowieństwa. Kiedy jednak zauważono, że czas czytania zbyt długo się wydłuża, wybrano spośród siebie sześciuosobową komisję, która by na podstawie już dostarczonych wniosków i ewentualnie dodanych opracowała wzorcowy schemat do dalszej dyskusji i akceptacji.

Czyst. Gniezno, AA, sygn. B 85: Zjazdy Episkopatu 1759—1792, cz. 2, k. 5—6. Nagł.: Sessio tertia, die 7ma 7bris.

Congregatis Illustrissimis et Excellentissimis Episcopis, item Perillustribus Reverendissimis tam e capitulis, quam aliis ad Congressum in Coenobio Patrum Ordinis Praedicatorum, ut iam antea determinatum erat, delegatis, ill.mus episcopus Cujaviensis, communicato prius consilio cum aliis R.mis Praesulibus, per illi r.do Secretario, si quae systemata¹ ipsi super modo partiendi subsidii charitativi porrecta fuerint, legere demandavit. Quod etiam subsecutum lectaque sunt systemata sequentium ill.morum et r.morum dn.orum, nempe: Ostrowski Vladislaviensis, principis Poniatowski Plocensis, Ossoliński Kijoviensis, tam suorum ipsorum, quam etiam capitulorum nomine, necnon Szembek coadiutoris Plocensis,

¹⁵ Opat Cystersów w Pelplinie Florian Gotartowski.

¹⁶ Opat Cystersów w Obrze Melchior Gurowski, zm. w r. 1785 i opat tegoż zakonu w Przemyścu Rafał Gurowski, zm. w 1781. Obydwaj h. Wczele.

¹⁷ Przeorzy klasztorów cysterskich w Wągrowcu i Paradyżu, bliżej nie znani.

¹⁸ O. Antoni Baranowski prokurator prowincji Augustianów, bliżej nie znany.

¹ W tym przypadku projekty rozkładu subsidium charitativum.

deputati Cracoviensis — ex ritu Latino. Szeptycki nomine Metropolitae² Kijoviensis, Ryłło Helmensis, Młodowski Brestensis Lithvaniae ex ritu Graeco-unio episcoporum. Atque perillum r.morum Siemiński decani Gnesnensis, qua delegati cel.mi Primatis et Capituli eiusdem, Ważyński generalis Ordinis S. Basilii nomine ill.mi episcopi Luceoriensis³ ritus Graeco-unio.

Ne vero deliberationes et lectio eiusmodi scriptorum nimis protrahatur, censuerunt Ill.mi et R.mi Domini, ut e medio sui deligantur, qui ex omnibus systematibus iam porrectis et adhuc forsitan ab aliis porrigendis unum iuxta meliores sibi visas rationes conficiant, quod publice in hoc Congressu legi et post institutum denuo super eo examen approbari debeat. Designatique sunt ad eum finem ill.mi et r.mi Szembek coadiutor episcopus Plocensis et Młodowski Brestensis ac Siemiński decanus Gnesnensis, Wolicki⁴ Ordinis Praemonstratensis praepositus infulatus Plocensis, Honorius Carmelitarum Discalceatorum provincialis et Ważyński generalis Ordinis [S.] Basilii. Et sessio ad diem martis proxime ventura hebdomada dilata est.

Ita est. Et in maiorem eius rei fidem subscriissimus ex decisione Congressus in sessione undecima facta:

Josephus archiepiscopus Berytensis, nuntius apostolicus,
Antonius Ostrowski episcopus Vladislaviensis, qua primus in ordine.

Sesja czwarta

Warszawa, klasztor Dominikanów, 12 IX 1775

Wybrana na poprzedniej sesji komisja (składająca się z trzech prałatów diecezjalnych i tyluż zakonnych) przedstawiła ustami swojego przewodniczącego, biskupa koadiutora płockiego Szembeka opracowany przez siebie na posiedzeniu w dniu 9 września ogólny projekt (kompendium) podziału subsidium charitativum między diecezje i zakony. Składał się on z trzech pytań i tyluż nierównych na nie odpowiedzi. Pytania były następujące: 1) W jaki sposób można najsprawiedliwiej rozłożyć na duchowieństwo wymaganą aktualnie przez państwo od Kościoła sumę 600 tysięcy florenów. 2) Jak przeprowadzić sprawę, żeby tę kwotę przekazać do skarbu państwa przed 1 stycznia 1776 r. 3) W jaki sposób dokonać rzetelnego oszacowania beneficjantów kościelnych.

Na pytanie pierwsze członkowie komisji odpowiedzieli zgodnie, iż

² Felicjan Filip Wołodkowicz biskup włodzimierski, metropolita kijowski w l. 1762—1778.

³ Sylwester Rudnicki biskup łucki w l. 1752—1777.

⁴ Wolicki prepozyt Premonstratensów płockich, bliżej nie znany.

sprawiedliwe obciążenie kontrybucją może się odbyć jedynie w oparciu o nowe i rzetelne oszacowanie dochodów beneficjalnych.

Co do drugiego pytania możliwe były 3 odpowiedzi: a) Albo Komisja Skarbowa przedłuży Kościołowi termin uregulowania subsydium poza 1 stycznia, a to dlatego że nie zdąży on do tego czasu przeprowadzić wiadomej retaksacji i ściągnąć należności; b) W przypadku nieotrzymania prolongaty Kościół zaciągnie pożyczkę, za pomocą której w ramach wymienionej sumy spłaci jakiś zagraniczny dług państwowy; c) Zamiast opóźnionego subsydium wpłaci przy pomocy owej pożyczki ekwiwalent równający się jednorazowemu podatkowi kościelnemu od posiadanych kominów.

Najdłuższą była odpowiedź na trzecie pytanie: jak dokonać nowego oszacowania beneficjów. W tym celu ustalono, że na terenach diecezjalnych przeprowadzą to dziekani (więjscy) przy pomocy delegatów spośród duchowieństwa dekanalnego. Na obszarach obejmujących jednocześnie diecezje łacińskie i greckie dokonają tego przedstawiciele obu obrządków. W majątkach biskupich i kapitulnych uczynią to wyżsi rangą komisarze diecezjalni. W klasztorach retaksację przeprowadzą wydelegowani przez Nuncjusza zakonnicy. Tenże wyznaczy swoich przedstawicieli do oszacowania dochodów w archidiecezji ormiańskiej (Lwów), w porozumieniu z tamt. arcybiskupem, oraz na niewielkim obszarze diecezji wrocławskiej znajdującym się w Polsce. Wszyscy ci urzędnicy złożą przed tym przysięgę.

Drugi współprzewodniczący komisji, brzesko-litewski biskup unicki Młodowski dowodził, że beneficja kleru unickiego powinni szacować wyłącznie ludzie tego samego wyznania.

W ten sposób sporządzony ogólny zestaw dochodów z poszczególnych diecezji (beneficjów świeckich i zakonnych) powinien być co rychlej dostarczony na Konferencję Episkopatu do Warszawy. Na podstawie sumariuszów diecezjalnych tutaj sporządzi się sprawiedliwy podział kontrybucji pomiędzy kolejne diecezje.

Na prośbę przewodniczącego Kongresu (biskupa Ostrowskiego) i Nuncjusza Rusini odstąpili od swych żądań. Podobnie uczynili inni odnośnie swoich mniejszych dezyderatów. Spoza komisji dość liczne uwagi wypowiadał biskup płocki Poniatowski. Najważniejszą z jego opinii była ta, że dopóki nie przeprowadzi się retaksacji i nie zbierze pieniędzy, na opłacenie subsydium charitativum trzeba zaciągnąć pożyczkę w kraju lub za granicą.

Ponieważ przedstawiony przez biskupa Szembeka projekt nowego szacunku beneficjów kościelnych był długi i częściowo kontrowersyjny, nie wszystkich obecnych zadowolił. Zjazd oczekiwał bardziej praktycznej in-

strukcji retaksacyjnej. Obiecał ją przedstawić już nazajutrz znawca gospodarczych spraw Kościoła biskup Ostrowski.

Czyst. Gniezno, AA, sygn. B 85: Zjazdy Episkopatu 1759—1792, cz. 2, k. 6—11. Nagł.: Sessio quarta, die 12 7bris.

Retulit illustrissimus Szembek¹ peractam esse delegationem quoad dirigenda varia systemata et conficiendum ex illis unum, lectusque est sequens huius deputationis actus.

Relatio deputationis pro digerendis variis systematibus ad Congressum porrectis et conficiendo eorundem compendio de modo partiendi subsidii charitativi in dioeceses.

Postquam convenissent die 9na 7bris ad ill.mum Szembek Ill.mi et Perill.es, ut supra, ad consultandum delegati super discutiendis diversis systematibus partiendi subsidii charitativi, aperuit hunc consessum ill.mus coadiutor Plocensis, brevi discursu exponendo rationes et motiva eidem rei convenientia. Lectaque sunt praefata systemata sive confecta ex eis synopsis. Post cuius lectionem accesserunt r.mi Domini ad danda sua hac in parte vota. Eumque in finem dictus ill.mus coadiutor Plocensis rem ad decidendum tribus distinctis articulis proposuit: 1mo. Quis aptior videtur modus ad partiendam memoratam² quotam 600 milia in dioeceses; 2do. Quomodo provideri possit, ut eadem ad Thesaurum Regni ante 1mam ianuarii anni proxime futuri inferatur; 3tio. Qua ratione catastum sive conscriptio omnium proventuum ecclesiasticorum, si hic modus aggrediendus esset, perfici deberet.

Ad 1mum. Omnes iudicarunt instituendam esse lustrationem redituum ad recte partiendam praefatam summam.

Ad 2dum. Censuerunt Illustrissimi et Perill.es Reverendi, ut praesens Congressus porrigat notam, ut vocari solet, Commissioni Thesauri Regni, expetendo aliquam moram ad colligendam dictam summam ope lustrationis instituendae; aut etiam, ut transferatur in clerum habita aequali ratione aes alienum, quod Respublica contraxit, determinato tempore ab eodem clero creditoribus persolvendum; aut denique, si nulla dilatio exsolutionis praedictae summae obtineri posset, ut saltem dicta Commissio distinctum quoad omnes suas species elenchum caminorum³ ex locis foundationum et possessionum ecclesiasticarum Congressui faciat extradi, ut ex proportionem numeri caminorum partitio fieri posset pro qualibet respective dioecesi, titulo mutui pro hac sola et unica vice contribuendae pecuniae. In hoc autem casu sponsio ab omnibus sibi vicissim

¹ Krzysztof Szembek biskup koadiutor plocki — por. przyp. 13 w sesji pierwszej.

² Przecież pierwszy raz spotykamy się z tą sumą.

³ Wykaz kominów łączących się z podatkiem zw. podymne.

danda est, ut ex hac liquidatione et aestimatione proventuum cleri universi appareat laesio cuiuspiam illata. Tunc post peractam Varsaviae cum omni aequitate partitionem curabitur, ut hoc dispendium compensetur illis, qui ad interim pro hac vice plus quam debuerant, exsolverint. Sin vero neque huic medio locus daretur, restat ut memorata 600 milium summa mutuo accipiatur. Quae si posset ab aliquibus, praecipue ecclesiasticis nationalibus minore censu emi, quam ab exteris. Ita fiat, sin secus, ut extra Regnum id praestandum quaeratur. Assensere omnes excepto perilli r.mo decano Gnesnensi, qui solus in hocce mutuo accipiendae pecuniae puncto contrarii sensus se esse declaravit.

Ad 3tium. Ineundam hanc esse methodum, ut post datam a toto Congressu distinctam et claram instructionem, per litteras a respectivis locorum-ordinariis cuilibet dioecesi notum fiat, quid decani in suo tractu exsequi curabunt, quatenus quivis beneficiatus, aut alius ecclesiasticis bonis aut foundationibus gaudens, ipsi etiam religiosi sub fide, conscientia, honore conscribant in tabulis cuiuslibet anni proventus ex agri fructibus, cauponibus, propinationibus, decimis, censibus ceterisque redditibus. A latere autem eiusmodi conscriptionis proventuum connotabunt expensas certas et indubias omnino in fundo, singulis annis faciendas. Ita ut ex una parte appareat exacta connotatio omnium certorum fructuum beneficii, ex altera autem expensarum mere necessariarum, utrumque exprimendo fideliter. Tum demum redditus trium annorum computando et in unam massam redigendo, trifariam dividantur. Ac una tertia pars designabit annum iustum beneficii aut alterius foundationis ecclesiasticae, mutua compensatione moderatum proventum. Quae omnia in generali Varsaviensi Congressu examinanda erunt.

Iam vero perillis Wolicki praepositus infulatus Plocensis sequentem suum sensum ad notandum proposuit, ut in conscribendis redditibus illi, qui ex pecoribus ac reliquis animalibus provenire possunt, quasi vere accidentales omittantur, allegando quod possessiones, praecipue religiosorum, quae numquam aut raro locantur, quaeve maiorem numerum animalium fovent, quam ea bona, quae locari solent, hac in aequali habita ratione oeconomica multum graverentur.

Haec cum a locorum-ordinariis suis dioecesibus intimata fuerint, quisque decanus, convocatis omnibus sui decanatus personis, iuxta morem congregationis (ut vocant) decanalibus, proponet eligendum e medio sui unum, notitia rerum decanalium ac prudentia pollentem, non minus etiam aetate gravem. Quodsi decanus vel aegra valetudine, vel alio aliquo impedimento fuerit detentus, poterit in locum sui alterum, qui vices ipsius hac in re obeat, eligendum a congregatione sua expetere. In horum autem numerum unus ex regularibus, ab ill.mo Nuntio delegatus, associatus esse debebit. Qui omnes iuxta formam in Congressu

ipsi praescriptam, super fideli peragendo examine et revisione bonorum et redituum iurabunt. Et exigent ab unoquoque beneficiato tabellas redituum conscriptas, quas quisque producere tenebitur. Porrectas itaque sibi examinandas accurate suscipient et iuxta instructionem datam, nihil praetermittendo, annotabunt conscribentque. Bona autem et villas, ac possessiones curatorum necnon regularium, aliarumque, cuiuscumque fuerint praeeminentiae, personarum, etiam episcoporum, speciatim revidentur et taxabunt. Si quis non exacte, ex quocumque demum capite, suas tabellas conscriberet, habebunt potestatem urgendi exigendique quidquid ad eum finem opus fuerit, etiam, sub censuris ecclesiasticis et iuramento corporali. Ubi vero sunt dioeceses commixtorum rituum Latini et Graeci, uterque clerus ac ex utroque ritu, videlicet nomine cleri saecularis respectivi decani foranei aut in locum illorum alii periti viri in congregatione electi; nomine autem regularium saltem unus ex alterutro ritu. Elsi necessitas aut commoditas exigeret, etiam unus ex quolibet proveniuntibus et foundationibus. Ut supra examinandis intendent et tabulas perficiant, et ad loca Consistoriorum una cum actis congregationis decanalis remittent. Ecclesiae vero et quaelibet foundationes ritus Armeni per constitutos ab ill. mo Nuntio delegatos, facta prius re super eo cum Archiepiscopo⁴ eiusdem ritus, visitabuntur. Quique suae lustrationis acta ad dictum Nuntium apostolicum remittent. Similiter id praestandum in locis sub dominio Reipublicae existentibus et iurisdictioni episcopi Vratislaviensis⁵ subiectis.

Ill. mus et r. mus episcopus Brestensis⁶ aliter opiniatus est petiitque, ut ipsius hac in parte sententia, ut sequitur, annotaretur:

1mo. Haec reciproca proventuum ecclesiasticorum lustratio argueret cuiusdam diffidentiae unius ritus respectu alterius, daretque occasionem aemulationibus et iurgiis. Unde millenae orirentur difficultatum quaestiones, quarum resolutio Varsaviae quaerenda esset. Ex quo res ulterius nimium protraheretur, quam determinatum spatium temporis permetteret.

2do. Defectui idonearum personarum in dioecesibus Ruthenis ad peragendas lustrationes bonorum ecclesiasticorum ritus Latini addenda est etiam paupertas, quae ipsos longe inferiores clero Latino efficit impeditque, quominus aequalem cum iisdem auctoritatem et modum agendi ac efficaciam habere queant.

3tio. Consonum aequitati maxime videtur, ut lustrationes bonorum ecclesiasticorum per viros eiusdem ritus tam ex saeculari, quam ex regulari clero perficiantur. Bona vero episcopalia, capitularia, monasterio-

⁴ *Wtenczas Jakub Stefan Augustynowicz, ordynariusz w l. 1752—1783.*

⁵ *Dekanaty ostrzeszowski i opatowski z przeszło 20 parafiami.*

⁶ *Antonin Młodowski unicki biskup brzesko-litewski i koadiutor włodzimierski — zob. przyp. 11 w sesji pierwszej.*

rum in distinctis tabulis, praevio commissariorum, oeconomorum, procuratorum iuramento in Consistoriis praestando, connotentur. Quodsi hoc non placeret, mallent Rutheni, ut eiusmodi lustrationes per episcopos viciniore Ruthenos peragerentur. Hoc enim modo evitarentur querelae, iurgia et illa omnia, quae christianam caritatem, pacem et tranquillitatem laedere possent.

Sic praeparati decanī descendunt in loca respectiva, pro tempore a locorum-ordinariis designato. Quo iidem loci-ordinarii cum consiliariis sui capituli cathedralis invitabunt quinque saltem personas, etiam ex alienis, si velint, dioecesibus ad opus hoc perficiendum. Religiosi vero ex sua communitate tres per illum Nuntium designatos mittent, qui etiam, iuxta praescriptam lustratoribus decanalibus formam, iuramentum praestabunt et huic conventui diocesano aderunt.

Hi omnes congregati examinatos iam proventus omnium beneficiorum ac foundationum, haud praetermissis bonis episcoporum, capitulorum et aliorum, ut supra, colligent in unum computabuntque. Ex quibus unicam summam pecuniariam deducunt, tabulasque quam ordinatissimas, exactissimas clarissimasque conficiunt. Quod deinde opus integre elaboratum et per deputatos eiusmodi assessores subscriptum Generali Congressui Episcoporum Varsaviam remittent, idque sub severissimis poenis, si huic satisfactum non fuerit. Quodsi aliquae hac in parte difficultates maioris momenti occurrerint, quae in locis Consistoriorum resolvi non possent, recurrendum erit ad dictum Episcoporum Conventum cum exactissima circumstantiarum annotatione.

Quapropter necesse videtur, ut publicus iste Conventus Episcoporum sub aliqua persona qua praeside et primo ex ordine continuo Varsaviae repraesentetur, sive per ipsos episcopos sive per eorum delegatos, ut non modo omnes foundationum ecclesiasticarum proventus, qui ex particulari cuiusque dioecesis conventu remittentur, opportuno tempore revideantur et taxentur. Verum etiam, ut numquam desint personae, ad quas ex conventibus particularibus, ut modo dictum est, recurrere in difficilioribus casibus, ab iisque consilium capere possint. Praecavendum tamen est, ne in tali duraturo Congressu aliquid aliud tractetur aut resolvatur, nisi illud solum, quod ex praedictis difficultatibus in lustrandis proventibus occurrere poterit. Praeterea eligendi sunt aliqui doctrina notitiaeque rerum ac in agendo dexteritate praediti, qui adhiberentur absque ulla pensione ad iuvandos in hoc publico negotio episcopos, praesertim in conficienda Tabula Generali ex particularibus Varsaviam missis, partiendaque ad regulas societatis, respectiva in singulas dioeceses subsidii charitativi quantitati; nisi fortasse aliquibus subalternis personis, si eas adhibere necesse foret, compensatio quaedam omnino providenda esset, quae finito opere facile prospiceretur.

Determinandum est etiam tempus, in cuius spatio dictus Congressus totum hoc negotium omnino conficiat, et quod non ultra sex menses protrahatur propter graves causas, maxime si mutuo acciperetur summa, ut quantocius rependatur.

Hucusque deputationis actus. Quo relecto ill. mus episcopus Cujaviensis et deinde ill. mus Nuntius variis rationum momentis permovebant omnes Congressuum componentes, ut depositis contrariis opinionibus tota mente contenderunt, ut negotium hoc felicem consequatur exitum, adhortando etiam r. mos episcopos Ruthenos, ut sese lustrationi superius laudatae minime opponant. Quod et effectum est, nam omnes in lustrationes methodo superius praescripta peragendas consenserunt.

Quod vero attinet modum inferendae summae ante 1m iam ianuarii, ill. mus episcopus Luceoriensis⁷ censuit posse lustrationes praefatas peragi spatio duorum mensium, tertio vero summam in quaestione ad Thesaurum Regni inferre. Alii autem iudicarunt, ut ad proportionem numeri caminorum eadem summa a respectivis dioecesibus comportaretur pro hac unica et sola vice, sed huic sententiae alii subscribere noluerunt, censentes ulteriori deliberationi id relinquendum esse. Cel. mus vero episcopus Plocensis clare et distincte exposuit, quod ex Commissariis Thesauri Regni intellexerit non esse ipsis integrum, ut in aliquam dilationem exsolvendae dictae summae consentiant, multominus ut quibusdam creditoribus Reipublicae illam assignent persolvendam, siquidem debita Reipublicae modo et iure falcidiae, iuxta novellam legem, exstinguenda sunt. Neque sibi videri aliud medium magis conveniens praeter mutuo contrahendam hanc pecuniam a nationalibus, si posset parvo censu, si non, etiam ab exteris, habita semper ratione levioris census. Iuxta proportionem enim caminorum praedicta summa exsolvi forsitan non posset, non solum ex eo, quod licet pro unica vice adhiberetur, nimis grave evaderet praecipue dioecesibus pauperioribus, quae in tali casu sine mutuo contrahenda pecunia exsolutioni eiusmodi numquam pares forent. Requisiverunt demum omnes, ut instructio quam exactissima pro lustrandis conscribendisque redditibus beneficiorum, iuxta methodum a deputatis superius exhibitam, conficeretur. Quam in se provinciam ill. mus episcopus Cujaviensis suscepit et cras producendum sese obtulit. Quapropter sessio in diem crastinum soluta est.

Ita est. Et in maiorem eius rei fidem subscripsimus ex decisione Congressus in sessione undecima facta:

Iosephus archiepiscopus Berytensis, nuntius apostolicus,

Antonius Ostrowski episcopus Vladislaviensis, qua primus in ordine.

⁷ *Łaciński biskup łucki Feliks Turski — por. przyp. 6 w sesji pierwszej.*

Sesja piąta

Warszawa, klasztor Dominikanów, 13—14 IX 1775

Na posiedzeniu tym czytano inny projekt, mianowicie biskupa kujawskiego (włocławskiego) Antoniego Ostrowskiego, składający się z dwóch części znacznie do siebie podobnych. Pierwsza dotyczyła sposobu dokonania nowego oszacowania dochodów beneficjalnych, druga zaś stanowiła praktyczną instrukcję w rękach przeprowadzających to dzieło lustratorów. Po odczytaniu projektu niektórzy członkowie Konferencji wnosili do niego poprawki. Dnia następnego zaopatrywali się w odpisy tego opracowania.

Czyst. Gniezno, AA, sygn. B 85: Zjazdu Episcopatu 1759—1792, cz. 2, k. 11.
Nagl.: Sessio quinta, die 13tia 7bris.

Lectum fuit systema ab ill.mo episcopo Cujaviensi exhibitum tam de modo conficiendae lustrationis, quam etiam dandae ad hunc effectum instructionis lustratoribus, quod ex sensu Congressus in nonnullis punctis immutatum est. Et ut omnibus, qui id a perill. i. r. do Secretario requirerent maioris deliberationis gratia, ad transcribendum communicetur est concessum. Ac eo fine sessio ad diem proximam Iovis est dilata.

Ita est. Et in maiorem eius rei fidem subscripsimus ex decisione Congressus in sessione undecima facta:

Iosephus archiepiscopus Berytensis, nuntius apostolicus,
Antonius Ostrowski episcopus Vladislaviensis, qua primus in ordine.

Sesja szósta

Warszawa, klasztor Dominikanów, 15 IX 1775

Zaraz na początku sesji biskup Ostrowski zwrócił się do obecnych, ażeby w dalszym ciągu dyskutowali nad jego przedwczorajszym programem. W związku z tym Nuncjusz apelował, aby na później odłożono wybór syndyków kościelnych a cały czas poświęcono istotnej kwestii subsidium charitativum. Do debaty włączył się na dłużej koadiutor płocki Szembek, będący przedstawicielem diecezji krakowskiej i trzymający się blisko Nuncjusza. Mówił on więc, że Kongres powinien obradować w stolicy bez przerwy, dopóki nie przeprowadzi całego wachlarza podjętych spraw. Przy czym biskupi a nawet stali delegaci kapituł katedralnych obydwu obrządków mogą pozostawić w Warszawie tylko swoich prokuratorów. Spośród zakonników do ciągłych narad sam Nuncjusz wyznaczy dwóch przedstawicieli. Nie porzucając dyskutowanego od początku problemu nowego oszacowania dochodów beneficjów kościelnych,

zawsze przydatnego, zarówno Garampi jak i Szembek byli zdania, żeby wymaganą sumę 600 tysięcy florenów uiścić do końca bieżącego roku przez jednorazowy podatek zw. podymnem, dając po 6 flor. od komina. Wszystko z tej przyczyny, że najpierw otaksowanie beneficjów a następnie ściągnięcie trybutum od duchowieństwa potrwa szereg miesięcy. Dla okazania pomocy delegatom w trudnej kwestii lustracji i poboru Nuncjusz wyraził zgodę na odbywanie w tym względzie obrad w jego rezydencji w każdy czwartek. Pod koniec niektórzy biskupi i kapituły zgłaszali sekretarzowi Zórawskiemu swoich prokuratorów. Wreszcie Zjazd prosił Sekretarza, żeby treść dyskusji obecnej sesji ujął na piśmie w formę obowiązującej uchwały.

Czyst. Gniezno, AA, sygn. B 85: Zjazdy Episkopatu 1759—1792, cz. 2, k. 11—13. Nagł.: Sessio sexta, die 15ta 7bris.

CT

Congregatis Illustrissimis Excellentissimis ac Perillustribus Reverendissimis Congressui ex officio interesse obligatis invocatoque pro more Spiritu Sancto, ill.mus episcopus Cujaviensis proposuit, ut super reliquis punctis systemati nudius-tertius porrecti deliberetur. Ill.mus vero Nuntius institit, ut articulus eligendorum a Congressu syndicorum¹ ulteriori decisioni relictus reassumatur. Eaque occasione ill.mus episcopus coadiutor Plocensis exposuit plurimas rationes, quibus luculenter deduxit magis rebus et bono totius cleri et lustrationum convenire, ut Congressus ad finem totius operis Varsaviae duret, quam ut electio et surrogatio syndicorum subsequatur. Quod unanimiter acceptatum est necnon conclusum, ut liberum sit unicuique episcopo Latino aut Rutheno, si ipse Varsaviae et Congressui praesens esse nequiret, nominari in locum sui unicum procuratorem per speciale mandatum perill.i r.do Secretario exhibendum ac reddendum. Idem facere possunt delegati ex capitulis cathedralibus. Pro parte vero regularium ill.mus Nuntius duos designabit. Ut autem facilis sit recursus et resolutio in difficultatibus circa hoc subsidii charitativi et lustrationum negotium, occurrentibus haberi possit qualibet septimana die Iovis suas sessiones in palatio ill.mi Nuntii. Repetita denuo fuit ab ill.mo Nuntio propositio, quam deliberationi subiecit ill.mus Szembek, quod magis expediat ad prompte colligendam pecuniam, an ut ea ab universo clero mutuo accipiatur. An etiam ut pro ratione numeri fumalium in dioeceses exdividatur, cum fideiussione quam sollemni abinvicem a toto Congressu sibi danda de compensando, quod quisque ultra sortem ex futuro faciendo calculo resultaturam dederit. Assenserunt

¹ Syndycy — obrońcy prawni, w tym czasie zazwyczaj ludzie świeccy występujący w sprawach gospodarczych Kościoła (biskupów, kapituł, zakonów). Dopiero teraz, dla nadania im większej powagi, zaplanowano ich wybór na Konferencjach Episkopatu.

huic posteriori sententiae omnes necnon propositioni ab ill.mo Nuntio adiunctae, nimirum ut non inhaerentur soli elencho numeri caminorum, a commissariis Thesauri Regni Congressui communicando (qui tamen procurandus est). Verum maioris certitudinis gratia alterum eiusmodi elenchum, ex cancellariis respectivorum locorum exstructum, quilibet ex episcopis et superioribus regularibus totius uniuscuiusque dioecesis ad Congressum ultimis 8bris remitti curabit. Ex quibus elenchis iuxta regulas societatis inter singulas dioeceses quantitas exsolvenda hac sola et unica vice partietur et determinabitur.

Congressus vero in id omne studium intendet, ut ex prima pecunia compensatio fiat, ne ob longiorem aliquam, in refundendo quid supra sortem collatum erat, moram minus divites graviora dispendia aut incommoda patiantur. Cui sententiae cuncti subscripsere. Interea convenerunt Ill.mi ac Perill.es Domini consulendo celeriori pecuniae collectioni, ut statim exactio pecuniae pro ratione cuiuslibet in respectivis dioecesibus numeri caminorum per sex florenos ab anterioribus hibernalis tributi commissariis fiat, ad tempus futuri dandi calculi et constituendae ordinationis. Obligarunt se insuper ill.mi Congressui praesentes Ordinarii omnem se habituros indulgentiam in exigendis subsidii charitativi sortitionibus ab iis, qui iisdem satisfaciendis, neque pro unica vice pares inventi fuerint. Bona et cuncta possessiones ecclesiasticae sitae in Regno, quamvis principalem ecclesiam habeant extra limites Regni, a respectivis lustratoribus visitandae et examinandae sunt. Necnon praesens exactio tributi ad proportionem fumalium a praefatis commissariis instituenda est.

Ill.mus episcopus Cujaviensis, ob summe urgentia suae dioecesis negotia, ad aliquod tempus Varsavia abire coactus, in suum procuratorem perill.em r.dum Secretarium Congressus, aut alium sequenti tempore in locum eius eligendum declaravit. Idem praestiterunt omnes ill.mi Episcopi ritus Graeco-uniti, qui mandata suae procurae ill.i adm. r.do Lewiński dederunt, excepto Procuratore² ill.mi episcopi Luceoriensis eiusdem ritus, qui exposuit, quod esset tantum pro initio huius Congressus a suo loci-ordinario missus, quare nihil quidquam circa hoc commune cum ceteris sui ritus episcopis mandatum procurae nomine sui principalis constituere posse.

In reliquo demandatum est perill.i r.do Secretario, ut ex supra expressis punctis sententiam Congressus in forma decisionis quam plenissima exponat et extendat futura proxime die lunae³ firmandam et subscribendam, et sessio ad eandem diem soluta est.

² *Kanonik Teodor Ochrymowicz, plenipotent biskupa unickiego Sylwestra Rudnickiego (1752—1777). Por. przyp. 24 w sesji pierwszej.*

³ *Mowa o poniedziałku 18 września.*

Ita est. Et in maiorem eius rei fidem subscripsimus ex decisione Congressus in sessione undecima facta:

Iosephus archiepiscopus Berytensis, nuntius apostolicus,
Antonius Ostrowski episcopus Vladislaviensis, qua primus in ordine.

Sesja siódma

Warszawa, klasztor Dominikanów, 18 IX 1775

Na początku posiedzenia odczytano decyzję powziętą na ostatniej Konferencji o sposobie przeprowadzenia lustracji beneficjów i o konieczności wpłacenia do skarbu państwa przed upływem tego roku 600 tysięcy florenów. Nad decyzją tą jeszcze obecnie dyskutowano i debaty nie ukończono, postanawiając liczne klauzule umieścić w planowanej instrukcji dla szacujących dochody beneficjalne. Do zredagowania wiadomej instrukcji wyznaczono sześciu prałatów wybranych w nieco innej sprawie w czasie trzeciej sesji, dodając obecnie do ich grona dalszych dwóch (razem więc komisja liczyła 4 duchownych diecezjalnych i tyluż zakonnych). Ponieważ w dalszym ciągu istniały różnice poglądów odnośnie sposobu lustracji beneficjów unickich, wysunięto myśl, ażeby nie przeprowadzać ich oszacowań, a tylko Grekokatolikom wyznaczyć ogólną sumę do uiszczenia subsidium charitativum.

Czyst. Gniezno, AA, sygn. B 85: Zjazdy Episkopatu 1759—1792, cz. 2, k. 13—13v. Nagł.: Sessio septima, die 18 7bris.

Postquam convenerunt Illustrissimi et Reverendissimi Domini ad locum solitum sessionis, lecta fuit decisio super modo peragendae lustrationis ac inferendae summae 600 milium ante ultimos decembris anni currentis ad Thesaurum Regni, iuxta mentem et puncta superioribus sessionibus a diversis exhibita et porrecta sub nro¹.

Propositae demum fuerunt variae adiciendae clausulae ad articulos in dicta decisione contentos, sed determinatum, ut eae differantur usque ad instructionem lustratoribus dandam, in quam inferendae erunt. Ad hanc itaque perficiendam designati sunt iidem, qui puncta super methodo peragendae lustrationis in unum collegerunt et digesserunt², adiuncto

¹ W aktach Kongresów nie zachował się ten dokument.

² Byli to następujący biskupi i prałaci: Krzysztof Hilary Szembek biskup koadiutor plocki, Antonin Młodowski unicki biskup brzesko-litewski, Teodor Siemieński prałat dziekan gnieźnieński, Wolicki prepozyt Premonstratensów plockich, Honoriusz prowincjał Karmelitów Bosych i Porfiriusz Ważyński generał Bazyliańców (treść sesji trzeciej).

insuper ill.mo nominato coadiutore Kijoviensi³ et r.do p. Grabowski⁴ Ordinis de Redemptione Captivorum procuratore provinciae. Plurimae etiam prolatae sunt rationes et motiva, quibus deductum, ut ad evitanda plurima incommoda, plurasque Latinum inter et Graecum ritum differentias, constituatur aliqua generalis summa pro parochis Ruthenis, qui multas seorsivas villas habent. Sed ea res hac die undecisa relicta est et sessio ad diem futuram Iovis⁵ soluta, ut reliquatur tempus et commoditas ad conficiendam supradictam lustrationibus instructionem.

Ita est. Et in maiorem eius rei fidem subscripsimus ex decisione Congressus in sessione undecima facta:

Iosepheus archiepiscopus Berytensis, nuntius apostolicus,

Antonius Ostrowski episcopus Vladislaviensis, qua primus in ordine.

Sesja ósma

Warszawa, klasztor Dominikanów, 21 IX 1775

I. Komisja złożona z 8 członków Kongresu pod przewodnictwem biskupa koadiutora płockiego, ale delegata diecezji krakowskiej, Szembeka, w miejsce poprzedniego, dualistycznego swego elaboratu (por. sesję czwartą) — przypuszczalnie uwzględniając podobne opracowanie biskupa włocławskiego Ostrowskiego, nie znane nam (zob. sesję piątą) — przedstawiła obecnie Zjazdowi pojedynczą instrukcję, mianowicie dla lustratorów szacujących dochody beneficjów kościelnych. Oto jej główne elementy: W poszczególnych dekanatach obrządków rzymskokatolickiego i grekokatolickiego lustratorami będą 3 osoby: dziekan, delegat wybrany przez miejscowe duchowieństwo i zakonnik skierowany przez nuncjusza. Do ważności akcji wystarczy ich dwóch. Ponieważ wizytacje w rzadko położonych parafiach województw kijowskiego i braclawskiego (obejmującego wschodnią część diecezji kamienieckiej) aktualnie trudne są do przeprowadzenia, a nawet niebezpieczne, biskupi obydwu obrządków zaocznie określą dochody tamtejszych beneficjów. W parafiach archidiecezji ormiańskiej sam arcybiskup wybierze retaksatorów. W diecezjach, które tylko częściowo znajdują się w Polsce, np. we wrocławskiej, nie można dokonywać oszacowania bez uprzedniego załatwienia sprawy z tamt. ordynariuszem przez nuncjusza. Spisujący dochody w

³ Cieciszowski Kasper Kazimierz h. Kolumna, od r. 1775 biskup tyt. Tebasty i koadiutor kijowski, od 1785 tamt. ordynariusz; w r. 1796 został biskupem pińskim, w 1798 łucko-żytomierskim, w 1827 arcybiskupem metropolitą mohylewskim, zm. w 1831.

⁴ O. Grabowski prokurator Prowincji Zakonu od Wykupu Niewolników (Trynitarzy), bliżej nie znany.

⁵ Mowa o 21 września.

dekanatach łacińskich lub greckich „czystych” będą na diecie beneficjatorów, a w mieszanych na utrzymaniu własnym. Przed rozpoczęciem swej działalności lustratorzy złożą przepisaną przysięgę. Za podpadające przeprowadzenie oszacowań oni, a za umniejszanie wysokości dochodów beneficjaci mogą być ukarani. Dziekani odwiozą swoje schematy do konsystorzey, w których będą je sprawdzać i synchronizować komisarze biskupi: 5 diecezjalnych i 3 zakonnych przysłanych przez nuncjusza. Ale do ważności pracy wystarczy ich czterech. Na obszarach, na których zębiają się oba obrządku, komisarze biskupi — po 3 z każdego będą urzędować w wymienionych tu konsystorzach łacińskich. Jednak do ważności decyzji wystarczy, jeżeli stawi się ich trzech, nawet z jednego tylko obrządku. Retaksatorzy konsystorscy złożą uprzednio podobną przysięgę. Lustracja beneficjów po dekanatach zacznie się w listopadzie, w konsystorzach w marcu. W maju wszystkie diecezje mają odesłać swoje zsumowane tabele na Konferencję Biskupów do Warszawy. Całe nowe oszacowanie dochodów beneficjalnych powinno być zakończone w lipcu.

II. Z tego powodu, że przeprowadzenie nowego, skomplikowanego oszacowania beneficjów w całym państwie przewidziano na 3 kwartały (w rzeczywistości ciągnęło się ono dłużej), natomiast 600 tysięcy florenów subsidium charitativum Episkopat powinien dostarczyć do skarbu królewskiego przed upływem roku 1775, kontrybucję tę trzeba było załatwić innym sposobem. Zdecydowano się zatem wypłacić ową sumę drogą jednorazowego uiszczenia podatku zwanego podymnem, licząc po 6 flor. od jednego komina kościelnego. W związku z tym wspomniana komisja Szembeka, w tymże samym czasie, przygotowała drugą, krótszą instrukcję — właśnie celem wybierania od duchowieństwa od zaraz owej „*contributionis fumalis*”.

Or. nie znane.

Czyst. Gniezno, AA, sygn. B 85: Zjazdy Episkopatu 1759—1792, cz. 2, k. 13v—21v. Nagł.: Sessio octava, die 21 7bris.

Post factam in hoc consessu relationem ab ill.mo Szembek¹ de peracta sua delegatione cum reliquis aliis deputatis, lecta fuerunt per perill.em r.dum Secretarium acta in hunc modum extensa:

[I]. Instructio a Congressu Episcoporum ad lustrandos proventus omnes cuiuscumque foundationis ecclesiasticae in ordine ad faciendam partitionem subsidii charitativi in Regno pro utroque ritu, data decanalibus et consistorialibus lustratoribus.

Cum Illustrissimi et Reverendissimi Episcopi ultimis proxime Comitiis² praesentes necessitati Reipublicae aere alieno gravatae consulen-

¹ Por. przyp. 13 w sesji pierwszej.

² Zob. tamże przyp. 27.

tes, ordinum congregatorum instantiis pressi, obtulerint pro exsolvendis his debitis subsidium charitativum 600 milia florenorum, praevio beneplacito Apostolico³, cleri utriusque ritus pendendum, illudque Summus Pontifex, praescripto modo, forma et tempore approbaverit⁴, necessario quoque hinc promanat, ut haec contributio aequali partitione facta minus onerosa fiat, cum porro id alia ratione haud obtineri queat, quam lustratione omnium, quocumque titulo veniunt redituum, expedit quocirca, ut in eum finem quam exactissima detur instructio in hunc, qui sequitur, modum:

1mo. Si ill. mis archiepiscopis, episcopis praesentem instructionem a Congressu datam intimaturis, eamque ad omnes, quorum interest, suarum dioecesium locos directuris, quidpiam fortasse maioris claritatis gratia, intactis nihilominus quoad substantiam rebus in eadem instructione contentis, adhuc addendum videretur, liberum id eis pro uniuscuiusque arbitrio esto.

2do. In fundamento dispositionis huius a Congressu factae decani locorum, accepta prima eius rei notitia, ad omnes earundem paroeciarum locos, necnon ad cuiuscumque nominis ac tituli foundationes (non tamen eleemosynis quaesitas) de redditibus ecclesiasticis provisas, et dummodo uti tales Ecclesiae legibus censeantur, expedient hac de re innotescentiales, praefixo unicuique, ut infra, tempore, quo parata omnia habeant; non minus etiam ad bona episcoporum, abbatum, regularium et alia his similia, etiamsi princeps locus, quo illa spectant, in aliena dioecesi situs esset, verbo ad omnes ditiones ecclesiasticorum in decanatu eorum existentes. Convocabuntque presbyteros ea ratione, qua congregatio decanalibus convocari solet, eum in locum, qui pro more ex turno incidit. Ubi curabunt demandatum sibi negotium, quantocius fieri potest, expedire ac conficere. Sin vero nonnihil plus temporis insumendum esset ac in aliis congregationibus insumitur, id ita fiat, ut ne vel minimum parochi, in quorum ecclesiis conventus hic instituetur, onerentur aut aliquibus impensis causa praebetur, neve denique per hanc presbyterorum sub id tempus absentiam ecclesiae eorum quidpiam detrimenti patiantur.

3tio. Presbyteris decanalibus in singulis decanatibus aderit unus e regularibus, ab ill. mo Nuntio deputandus. Iam vero congregatio ista e gremio sui unum eliget, quam maxime idoneum, rerum decanalium notitia pollentem. Quin etiam decano, infirma valetudine aut alio impedimento legitimo detento, liberum sit alium, qui vices suas hac in parte obeat, a congregatione eligendum expetere.

4to. Tres istae personae iuramentum praestabunt in hanc, quae se-

³ *Por. przyp. 26 w sesji pierwszej.*

⁴ *Zob. przyp. 8 w sesji drugiej.*

quitur, formam: Ego N.N. iuro ac promitto in conspectu Altissimi, quod demandatum mihi officium examinandorum omnium cuiuscumque demum fuerint redituum ecclesiasticorum atque lustrandarum villarum, necnon singulorum eorundem bonorum iuxta instructionem datam, pro rei veritate et secundum conscientiam exsequar, nihil favori, amicitiae aut odio dando, singulasque eo spectantes, sive quae exhibuerunt, sive quae privata scientia mihi constabunt, praevio strictissimo eoque iustissimo examine, investigabo nullamque vel minimam circumstantiam, quantum in me erit, praetermittam. Sic me Deus adiuvet et haec sancta Dei Evangelia.

5to. Unusquisque iam praemonitus parochus, commendarius aut alius quocumque nomine fixus, seu ad certum dumtaxat tempus beneficiatus, tempore sibi praefinito, iuxta formam praesenti instructioni annexam⁵, in transmissas sibi tabulas raras referet responsum suum ad singulas propositas quaestiones et articulos, cum appositione in iisdem tabulis proventus trium annorum spatio percepti, distincte omnino unumquemque annotando annum. Qui proventus in unam collectus massam trifariam dividatur, et una tertia pars designabit annum mutua compensatione moderatum proventum. Quodsi casu quo tot, ut praefertur, annorum tabulae non possent exhiberi, tunc talis ineunda est ratio, qualis iniretur, si locus iste, iuxta regionis illius morem, annuo contractu locandus esset, figendo proventum vel ex semine terrae mandato, vel ex operis colonorum glebae asstrictorum praestari solitis, ceterisque quibusvis articulis. Porro singula nihil quidquam praetermittendo, iuxta morem et pretia rerum uniuscuiusque provinciae et regionis, necnon iuxta rationem oeconomiae taxando, perceptis inserantur, cum non ubique locorum eadem sint rerum pretia, nec eadem rei oeconomicae promovendae methodus. In redituum annotatione necessario exprimi debet, quinam eorum sint certi, qui dubii, de quibus lite contenditur, qui vero extra omnem controversiam positi? Ita tamen, ut nihil omnino ab universali summa perceptorum subtrahatur, sed seorsivo dumtaxat in loco exponantur. Dicti autem lustratores decanatum ex omnibus his sibi porrectis reditibus informatione indigentibus tenebuntur conficere tabulas, singulaque debito ordine et quam exactissime in unam redigere summam, tam id, quod particulares, tam illud, quod universales summas concernit, quo facilius omnia in Consistoriis atque in Congressu Varsaviensi expediri queunt.

6to. In conscribendis annuis reditibus is praeterea tenendus est modus, ut nimirum suo quoque seorsivo loco apponantur expensae, sed illae

⁵ Niepełne akta Konferencji Biskupów nie przechowały owych rubryk tabelarycznych.

dumtaxat, quae fundum unice respiciunt, vel ecclesiae necessitatibus serviunt, quaeque ideo erogantur, ut maior deinde fructus colligatur. Annotandae pariter contributiones publicae aerario Regni pendi solitae et cuiuscumque generis tributa, uti sunt exempli gratia praestationes tam in operis colonorum, quam in grano (vulgo osepy⁶ dictae) urbium praefectis faciendae. Non minus quoque annotari debet aes alienum, si illud in rem aliquorum locorum fortasse olim contractum fuisset, uti et census annuus ab eodem pendendus.

7mo. Demum cuiuscumque sunt villae et bona, tam e saeculari, quam e regulari clero, necnon cuiuscumque praeeminentiae personarum. Illa in loco loci lustrari, eorumque reditus iuxta annotatos superius articulos debent conscribi. Quae aequae de parochis et beneficiatis distinctas villas aut his similia praedia, foundationibus suis annexa, habentibus intelligenda sunt. Ceteri enim, qui bonis carent, teneantur dumtaxat reditus suos congregationi decanali exhibere, neque opus est, ut lustratores ad eos lustrandos sese conferant. In locis autem villarum et praediorum tres dicti lustratores ab initio usque ad finem revisionis a possessoribus ali debent, qui tamen quam brevissimo, ut res feret, tempore ibidem commorabunt, sub saevissimis poenis a suis loci-ordinariis, si secus egerint, infligendis.

8vo. Ubi vero sunt dioeceses commixtorum rituum Latini et Graeco-uniti, illi respectivi locorum-ordinarii secum conferent, sibique numerum suorum decanatum communicabunt ad determinanda loca peragendarum congregationum decanalium ac designandas personas suorum rituum, singulas ex utroque, sive in persona decanorum, sive aliorum ad id a locorum-ordinariis deputatorum, una cum regulari, ab illi mo Nuntio designando. Qui aequae ac in dioecesibus ritus Latini lustrabunt omnia bona et praedia in suo tractu contenta ad foundationes cleri cuiuscumque praeeminentiae spectantia, praestito prius in loco per innotescentiales designando, iuxta praescriptam formam, iuramento, aequae omnia peragent, quae pariter supra expressa sunt. Ne vero cuiquam graves existant, unusquisque illorum de his, quae commoditatis suae sunt, sibimetipsi providebit. Cum vero in decanatibus commixtorum rituum Latini et Graeco-uniti, ad limites Kijoviensis et Bracłaviensis palatinatum sitis, ecclesiae ac beneficia locorum intervallis a se longe dissita, obque varias temporis ac regionis iniurias visitari ac lustrari facile non possint, quapropter respectivi, ad quos hi tractus pertinent locorum-ordinarii utriusque ritus, collata re secum Varsaviae ante ultimos adhuc 8bris, subministrabunt modum, prout ipsis videbitur, commodissimum ad indagandos proventus praefatorum beneficiorum. De-

⁶ Osep — danina w naturze, najczęściej w ziarnie.

que hac in re dispositione certiozem facient Congressum, necnon iidem propriis manibus subscriptam hac in parte informationem porrigent. Ecclesiae vero ac fundationes Armeni ritus per constitutos ab ill.mo Archiepiscopo eiusdem ritus, assumptis ad id illis personis (quae lustratorum munus in respectivis decanatibus, in quibus loci illi sunt siti, obibunt) visitabuntur et conscribentur, actaque eiusmodi recta Varsaviensi Congressui transmittentur. Quantum autem concernit istas dioeceses, quae etsi in ditionibus Regni ipsae non existant, loca tamen et ecclesias in eo sitas possident, hae quoque pariter eodem modo, ut aliae supraexpressae, facta prius re super eo per ill.mum Nuntium cum respectivis locorum-ordinariis, lustrari debent atque eiusmodi acta recte Varsaviam mitti.

9no. Ad calcem autem conscripti status uniuscuiusque loci quoad redditus tam beneficiorum, quam aliorum bonorum ecclesiasticorum adiciatur instructio de situ fundi, distantia eiusdem a portorio vel civitatibus maiori commercio florentibus ac reliquae circumstantiae, quae faciliorem fructuum distractionem reddunt, necnon aviendae industriae plurimum inserviunt. Ex quo cognoscetur ratio discriminis, quod inter bona intercedere tantopere conspicitur, simulque manifestus et perquam noxius rei oeconomicae advertetur neglectus, ob quem potior pars reddituum minuitur, quae alias facillime perciperetur, si oeconomiae, ut par est, ratio haberetur. Cuius rei notitia plurimum proderit, vel ipsis dumtaxat maioribus cleri rectoribus informandis.

10mo. In redditibus conscribendis non attendatur ad contractus cum haeredibus aut tenentariis, pluribus licet retroactis annis, initos. Verum redditus hi de novo lustrentur ac certi figantur, praevia, ut par est, in loco loci veritatis facta indagatione.

11mo. Quivis ill.morum episcoporum exhibebit ill.mo Nuntio in specie elenchum decanatum et locorum consistorialium, ut is scire valeat, quo nimirum et unde regulares ad eadem loca singularium dioecesium iuxta statum Congressus sint destinandi. Omnes tabulae ab unoquoque beneficiato ac possessore bonorum ecclesiasticorum conscriptae, vel manu eorum propria subscribantur, vel ab eorum locum tenentibus, aequae ac omnia acta congregationis ac lustrationis, manibus toties memoratorum lustratorum decanatum, uno exemplari circa acta decanalia relicto, subscribantur.

12mo. Integrum hoc opus ipsimet decani afferent ad locum suorumque respective Consistoriorum, ubi illustrissimi episcopi cum consilio suorum capitulorum cathedralium mittent personas quinque (quae tamen non omnino debent esse e numero canonicorum cathedralium), ill.mus vero Nuntius tres e regularibus. Ubi vero commixtus est ritus Latinus et Graeco-united, ill.mi locorum-ordinarii utriusque ritus designabunt tres

insigniores de clero personas ad viciniora Consistoria, nimirum in dioecesi Luceoriensi in civitatibus Luceoria, Janów et Winnica, in Helmensi in civitate Krasnostaw, in Camenecensi in civitate Camenecum, in Kijovien-si in civitate Żytomiriae. Ad haec loca, ubi pervenerint, iuramentum iuxta formam supra decanalibus lustratoribus praescriptam, praestabunt. Deinde descendunt ad omnia revidenda decanalia acta, iisque denuo examinatis, sententias suas, si aliquae addendae viderentur informationibus ad se missis, nihil in his mutando, separatim inscribent. Simulque si qui reperirentur redditus, quorum extractio et connotatio locum suum habere nequivit, veluti sunt summae pro censu reemptionali locatae episcopatuum, capitulorum etc., vel aliae stabiles et certae pensiones, uti cathedralicae aut his similes proventus. Exactissimam eorum omnium specificationem in tabulis expriment et una cum totius operis constructione, uniuscuiusque manu subscripta, adiunctisque decanatum lustrationibus, Congressui Varsaviensi transmittent, exemplari uno, pariter subscripto, circa acta consistorialia relicto.

13to. Lustrationes decanales incipient primis 9bris, finient ultimis februarii; consistoriales vero a primis martii ad ultimos maii. Deinde primis maii omnia haec supra memorata acta Varsaviam omnino transmittantur, ut totum hoc opus mense iulio perficiatur, quo omnes hunc Congressum componentes pro tempore convenire curabunt.

14to. Post publicatam ab ill.mo Nuntio in Congressu declarationem, omnis potestas tribuetur lustratoribus. Quoad regulares, si in aliquo casu dispositioni huic oboedire detractaverint, vel si quid falsi detectum fuerit (quod minime speratur), compellendi eos etiam censuris ecclesiasticis, atque adigendi ad corporale iuramentum, ubi necesse fuerit. Eadem dabitur facultas ab ill. mis episcopis utriusque ritus, ad idem agendum cum clero iurisdictioni ordinariae subiecto, cauta, cuilibet libertate, si forte aggravatus foret, ad Generalem Congressum recurrendi.

15to. Si finitis lustrationibus pateret, quod aliquis studio huic ordinationi parere recusaverit, neque redditus suos palam facere et exhibere vellet, aut lustrationem praepediret, licebit Congressui Generali proventuum quantitatem maiorem (pro prudentia exempli gratia duplam) in eorum locis definire. Si vero aliquis partem aliquam suorum proventuum occultaverit, de quo convictus foret, quantitas eiusmodi callide tenebris involuta determinanda est, ut reddatur ad masam subsidii, quae omnia auctoritate Sedis Apostolicae in totas etiam dioeceses extendenda sunt, si opus fuerit.

16to. Sicubi compererint foundationes pro determinato numero misarum, detracto stipendio flor. duorum, reliquam restantem ab annuo censu seu reemptionali summa, perceptis annumerabunt. Idem intelligendum est de anniversariis, ut nimirum dempta ex iis solita pro huius-

modi spirituali obsequio eleemosyna, id quod residuum fuerit, perceptis asscribatur.

17mo. Xenodochiorum aut hospitalium fundationes, exceptis iis, quae erecta sunt in beneficia, advocatae, scultetiae, iuxta anterius suum quantum ratione hibernae aliorumque similium publicorum tributorum, nunc etiam tenebuntur contribuere. Quantum vero spectat canonem, qui directis dominis debetur, lustratores quoad eiusmodi bona nihil amplius conscriptioni bonorum adicient, praeter eundem canonem, ex quo directi domini pro subsidio charitativo contribuere debent.

18vo. Sin autem alicubi quaequam fundatio haberet summas, aut modo reemptionalitates, aut in bonis locatas, ex talibus summis annuus census, nimirum $3\frac{1}{2}$ a centum numerandus est.

19no. Bona et cuiusvis generis fundationes, necnon summae omnium Equitum Melitensium⁷, quemadmodum nequeunt tolli e numero bonorum spiritualium, ita neque eximi a lustratione et contributione subsidii charitativi.

20mo. Lustratores tam decanales, quam consistoriales interesse suum habentes tunc, cum possessionum ipsos concernentium redditus exhibebuntur, verificandis iisdem redditibus haud intererunt, sed ubi res eorum tractanda venerit, in numero lustratorum non erunt, donec idem finiatur examen, idque tam in decanalibus, quam consistorialibus lustrationibus.

21mo. Numerus autem lustratorum unius ritus sufficienter completus esse censebitur, si duae personae, ut supra, quibus id ius competit, adsint. In Consistoriis autem sat erit, dummodo quattuor reperiantur. Neque habenda est ratio in locis commixtorum rituum, si ritus alterius designatae personae non veniant. In tali quippe casu vel ex uno dumtaxat ritu congregati, dummodo expressus supra numerus sit completus, negotium absolvent.

22do. Eiusmodi instructio adhibenda referibiliter ad ordinationes in tabellis expressas et vicissim dictae tabellae conferendae sunt cum hac instructione ad melius cognoscendum totum hunc planum. Ita a toto Congressu decisum ac constitutum est.

In quorum fidem infra expressae apponuntur subscriptiones et sigilla tam ill.mi Nuntii, quam ill.mi primi in ordine episcopi in sessione Congressus. Datum loco, die ut supra.

Iosephus archiepiscopus Berytensis, nuntius et commissarius apostolicus. Felix Turski episcopus Luceoriensis, uti primus protunc in ordine. Leo Szeptycki episcopus Camenecensis⁸, coadiutor et administrator me-

⁷ Kawalerowie Maltańscy — odłam zakonu rycerskiego Joannitów.

⁸ Ludwik Leon Szeptycki unicki ordynariusz lwowski, po zajęciu Lwowa przez Austrię w r. 1772, tytułował się biskupem kamienieckim — od Kamieńca Podolskiego, który nadal pozostawał w Polsce.

tropolita Ruthenorum. Locus sigilli ill.mi Nuntii. Locus sigilli ill.mi proutunc primi ex ordine episcopi. Christophorus Żórawski canonicus Varmiensis et Varsaviensis, Congressus secretarius.

Visum est etiam Illustrissimis Delegatis alteram instructionem, pro colligenda summa subsidii charitativi, hac sola et unica vice, ad proportionem caminorum, ad Thesaurum Regni reddenda conficere, a Congressu deinde approbandam, in hunc modum:

[III]. Instructio in ordine ad colligendam summam 600 milia in Regno, modo contributionis fumalis, pro exsolvendo hac vice subsidio charitativo, a Congressu Episcoporum data eadem die ut supra.

Perpensis variis modis partiendi subsidii charitativi, visus est Congressui hic modus accomodatissimus, ut lustratio omnium proventuum ecclesiasticorum fiat. Ad quam perficiendam, cum nimis breve sit tempus ante finem Xbris, igitur ad satisfaciendum Thesauro Regni constitutum est pro hac sola vice, ut evitando mutationem summae necessariae et solutionem annui census ab illa, assumatur pro norma contributio ex caminis, qui subiciuntur publicae contributioni, in qua tamen sequentia observanda sunt:

1mo. Extrahatur tabella fumorum cleri ex castris districtuum in quolibet dioecesi ac simul nomine totius Congressus ex Archivo Thesauri Regni. Ad quod praestandum praefigitur tempus ad diem 15 9bris ad summum, et pro eodem termino dictae tabellae Varsaviam Congressui transmittantur. Idque sub severissimis poenis arbitrariis in eos, qui huic dispositioni non obtemperarent.

2do. Congressus ex missis ad se tabellis singularum dioecesium perspiciet quaenam sit differentia quanti respectivi cuiuslibet dioecesis, et iuxta hoc discrimen determinabit quantum proportionatum a quolibet dioecesi solvendum pro subsidio charitativo. Etsi supponendum sit, quod numerando a quolibet camino florenorum 6, constituetur summa exsolvenda 600 milia flor. Cum tamen numerus caminorum necdum ubique est notus, statuatur itaque, ut si post productas in mense 9bri, iuxta superius dicta, tabellas cuiusque dioecesis, et insuper ex Archivo Thesauri Regni assumptas, pateret, quod talis generalis partitio non sit sufficiens ad complementum dictae summae, Liberum tunc erit, prout necessitas exiget, eam constituere ac determinare, aut mutuo accipere, sive per Congressum nomine totius cleri, sive per respectivos dioecesium rectores, suae dioecesis tantum nomine, dummodo quaelibet dioecesis quotam se concernentem ante ultimos 9bris omnino Varsaviam comportet.

Interea quolibet dioecesis iam statim, per personas a loci-ordinario determinandas, exigere potest a suo clero contributionem iuxta proportionem superius dictam. Ill.mi episcopi maxime curabunt, ut in con-

scriptione caminorum suae dioecesis eorum qualitas specificetur, et ut distinguantur ab illis, qui ad possessionem saecularium spectant, sicubi forsitan promiscue sunt conscripti. In hunc tamen computum, iuxta constitutionem, venire non debent gymnasia publica, claustra Mendicantium necnon xenodochia, exceptis iis, quae in titulum beneficii sunt erecta.

3tio. Quaevis dioecesis habeat hic Varsaviae personam, ad quam collecta pecunia ex dioecesi modo, qui sibi commodissime videbitur, transmitti posset.

4to. Facta hoc modo partitione summae Congressus assignationes dabit, ut unusquisque, penes quem pecunia dioeciesana deposita est, constitutum quantum pro sua dioecesi exsolvat ad satisfaciendum Thesauro Regni pro tempore praefixo.

5to. Si quaequam dioecesis ordinationi modernae satisfacere nollet, tunc Congressus, acquisita tabella fumorum eiusdem et cognito quantum illa ex caminis solvere debuerit, alterum tantum pro solvendo dono gratuito eidem assignabit, pro hac vice; in posterum vero adhibita etiam competenti vi, executioni mandari curabit.

Ita a toto Congressu decisum et constitutum est. In quorum fidem infra expressae apponuntur subscriptiones et sigilla tam ill.mi Nuntii, quam ill.mi primi ex ordine episcopi in Congressus sessione. Datum loco, die, mense ut supra. — —

Quae omnia, postquam perlecta fuerint, una cum articulis adiunctarum tabularum, in nonnullis punctis correcta, demandatum per illi r.do Secretario, ut quantocius typo imprimantur⁹ in eo numero exemplarium, qui sufficiens esset pro omnibus dioecesibus, tam quoad exemplaria dictarum instructionum, quam tabellarum.

Deinde ill.mus episcopus Luceoriensis, qua primus in ordine sessionum solvit pro futuro die Iovis¹⁰ in palatio ill.mi Nuntii, prout iam superius stabilitum.

Ita est. Et in maiorem eius rei fidem subscripsimus ex decisione Congressus in sessione undecima facta:

Iosephus archiepiscopus Berytensis, nuntius apostolicus,

Antonius Ostrowski episcopus Vladislaviensis, qua primus in ordine.

Sesja dziewiąta

Warszawa, Nuncjatura, 28 IX 1775

Odbywająca się pod przewodnictwem nuncjusza Garampi'ego sesja postanowiła przyjąć spośród duchowieństwa trzech pracowników do po-

⁹ Nie napotkałem tego druku.

¹⁰ Mowa o czwartku 28 września.

rządkowania rejestrów podatku podymnego i oszacowań dochodów beneficjalnych, które zaczęły napływać na Konferencję z diecezji. Na wniosek Nuncjusza biskup nominat Cieciszowski zobowiązał się ułożyć krótszą instrukcję tabelaryczną do wpisywania dochodów przez kler unicki. Natomiast biskupów — poznańskiego Młodziejewskiego i chełmskiego Okęckiego Zjazd poprosił o uzyskanie z kancelarii skarbu państwa wykazu kominów kościelnych, celem opracowania na ich podstawie zaplanowanego trybutum. Członkowie Kolokwium prosili też Nuncjusza, żeby porozumiał się z biskupami wileńskim i wrocławskim w sprawie objęcia lustracją przeddaninową części ich diecezji rozciągających się w Królestwie oraz upominał biskupa kamienieckiego, iż dotąd nie wziął udziału w obradach. Pod koniec posiedzenia biskup koadiutor Szembek udzielał zebrany różnym informacji.

Czyst. Gniezno, AA, sygn. B 85: Zjazdy Episkopatu 1759—1792, cz. 2, k. 22—23. Nagł.: Sessio nona, die 28 7bris.

Congregatis in palatio illustrissimi Nuntii, qui huic sessioni in persona praesidebat, ill.mis et r.mis principe Plocensi¹ ac Helmensi² et coadiutore³ Plocensi, qua deputato Cracoviensi, episcopis; item nominato coadiutore⁴ Kijoviensi, necnon ill.bus r.dis d.nis Stephano Lewiński⁵ et Theodoro Ochrymowicz⁶ ex ritu Graeco, procuratoribus et delegatis suorum respective principalium, atque r.mo p. generali Ordinis S. Basili⁷ deliberatio instituta est super assumendis saltem tribus personis in adiumentum Congressus tam ad recipiendos et lustrandos elenchos caminorum, quam etiam redituum, qui ex lustrationibus decanalibus et consistorialibus remittentur. Sed nominatio earundem ad futuram sessionem, nempe diem proximam Iovis⁸ dilata est. Proposuit deinde ill.mus Nuntius, ut pro meliori intelligentia parochorum ritus Graeci alia brevior concipi posset tabella, quam ut ill.mus coadiutor Kijoviensis perficiat ac in futura sessione perducatur, omnes expetierunt. In sequelam vero instructionis lustrandorum proventuum ecclesiasticorum datae, in qua decisum est, ut non solum ex respectivis cancellariis castrorum, sed etiam ex cancellaria Thesauri Regni elenchus universorum ecclesiasti-

¹ Michał Jerzy Poniatowski — por. przyp. 5 w sesji pierwszej.

² Antoni Onufry Okęcki — zob. przyp. 7 w sesji pierwszej.

³ Krzysztof Hilary Szembek — por. tamże przyp. 13.

⁴ Kasper Kazimierz Cieciszowski — zob. przyp. 3 w sesji siódmej.

⁵ Stefan Lewiński — por. przyp. 23 w sesji pierwszej.

⁶ Teodor Ochrymowicz — zob. tamże przyp. 24 i w sesji szóstej przyp. 2.

⁷ Porfiriusz Ważyński — por. przyp. 22 w sesji pierwszej.

⁸ Mowa o czwartku 5 października, jednak tegoż dnia sesja się nie odbyła.

corum caminorum procuretur, ad quem obtinendum ill.mi et r.mi Posnaniensis⁹ et Helmensis episcopi rogati sunt.

Similiter inhaerendo dictae nuper instructioni excell.mus Nuntius expetitus est, ut ill.mos episcopos Vilmensem¹⁰ et Vratislaviensem per litteras requirat, quatenus ecclesias et loca suarum dioecesium, quae intra limites districtuum Regni consistunt, eodem modo quo reliquae aliae lustrari faciant et acta lustrationum mitti curent ad Congressum Varsaviensem. Necnon, ut per eundem ill.mum Nuntium, ill.mus episcopus Camenecensis¹¹, qui hucusque Congressui neque per se, neque per aliquem suum procuratorem affuit, sive demum eius vicarius generalis aut administrator dioecesis certior reddatur de actis memorati Congressus, eaque omnia peragat, quae per ipsum decisa et praescripta sunt.

Lecta sunt etiam puncta nonnulla ab ill.mo coadiutore Plocensi, qua delegato Cracoviensi, ad resolvendum Congressui exhibita, sed ex eis aliqua iam in anterioribus sessionibus sunt decisa, reliqua autem ad ulteriorem deliberationem dilata sunt. Quorum occasione demandata est clarior resolutio articuli instructionis quoad modum inferendae in Thesaurum Regni pecuniae ad proportionem caminorum, pro hac unica vice laudatae et a religiosis pendendae. Declaratum est, ut primo eadem summa ad collectores commissariorum antiquae hibernae in respectivis Consistoriis designatos conferatur ac deinde Varsaviam, iuxta punctum supradictae instructionis hac in parte constitutum, transportetur. Et sessio ad futuram diem Iovis soluta est.

Ita est. Et in maiorem eius rei fidem subscripsimus ex decisione Congressus in sessione undecima facta:

Iosepheus archiepiscopus Berytensis, nuntius apostolicus,

Antonius Ostrowski episcopus Vladislaviensis, qua primus in ordine.

Sesja dziesiąta

Warszawa, klasztor Dominikanów, 9 X 1775

Na początku niniejszego posiedzenia Sekretarz Zjazdu przedstawił zebrany pod obrady dwie sprawy: wybór statych pracowników dla po-

⁹ Andrzej Stanisław Kostka Młodziejowski h. Korab, dr prawa kan., biskup poznański (i warszawski) w l. 1768—1780.

¹⁰ Ignacy Jakub książę Massalski, dr prawa kan., biskup wileński w l. 1762—1794. Tylko część jego diecezji znajdowała się w Koronie, której wtedy dotyczyły lustracja beneficjów i kontrybucja, stolica zaś biskupstwa — Wilno leżała w Wielkim Księstwie Litewskim.

¹¹ Adam Stanisław Krasiński h. Słepowron, dr ob. prawa, biskup kamieniecki w l. 1759—1795, zm. w r. 1800.

trzeb Konferencji Biskupów oraz zatwierdzenie krótszej formy podawania dochodów przez duchowieństwo unickie. Pracowników w liczbie sześciu (3 kanoników obrz. łacińskiego, 1 greckiego i 2 zakonników rzymskokatolickich) przedstawiono i szybko przyjęto. Natomiast sprawa tabelarycznego ujmowania dochodów zrodziła dyskusję, uzupełnienia, a przede wszystkim skrupuły, czy aby rozestany już po kraju, wydrukowany ogólny projekt rejestracji dochodów (sesja ósma) nie spowoduje wśród duchowieństwa nieporozumień. W nim bowiem zaznaczono, że dochody te można szacować już to według pracy wniesionej dla posiadacza przez ludność poddańczą, już to wedle kosztów wysiewu i zbioru płonów. Gdyby przypadkiem ktoś podawał swój roczny dochód według obu mierników łącznie, obiedziłby swoje beneficjum. Uchwalono zatem, że obecni na posiedzeniu członkowie Kongresu czym prędzej wyprostują duchowieństwu w terenie, iż dochody trzeba oceniać tylko według jednej normy. Następnie Nuncjusz zakomunikował, że zgodnie z wnioskami powziętymi na sesji dziewiątej skierował już pisma do biskupów wileńskiego i wrocławskiego, a mado że biskup kamieniecki będzie brał udział w sesjach, jak również przypuszczalnie arcybiskup ormiański. Po dłuższej debacie przyjęto, że także majątki Kawalerów Maltańskich zostaną poddane retaksacji.

Czyst. Gniezno, AA, sygn. B 85: Zjazdy Episkopatu 1759—1792, cz. 2, k. 23—25. Nagł.: Sessio decima, die 9na 8bris.

Convenere solitum in locum, hora nona ante meridiem, illustrissimi et reverendissimi Plocensis et Helmensis, atque coadiutores Cujaviensis¹ et Kijoviensis episcopi; necnon delegati absentium, nimirum: r.mi Decanus² Gnesnensis et Cantor³ Cracoviensis ex ritu Latino; ex Graeco autem unito illes Lewiński et Ochrymowicz. Tum perill.is r.dus Secretarius duo ad consultandum et decidendum in hac sessione proposuit: alterum ut eligantur aliqui, quibus provincia demandetur liquidandi et taxandi proventus beneficiorum, alterum ut revideatur et approbatur tabella proventuum in brevioram formam redacta, gratia parochorum Graeci ritus, quorum nomine sessione proxime elapsa id ab Ill.mo Congressu expetitum fuit. Ad primum praestandum designati sunt perill.es r.mi Szczepański⁴ Varmiensis, Drewnowski⁵ et Dziewanowski⁶ Varsavienses canonici ex clero saeculari Latino; ex saeculari autem Graeco-

¹ Józef Ignacy Rybiński h. Radwan, wtenczas biskup tyt. ewareński i koadiutor wrocławski, w l. 1777—1806 tamt. ordynariusz.

² Teodor Siemieński — por. przyp. 12 w sesji pierwszej.

³ Michał Sołtyk — zob. tamże przyp. 14.

⁴ Szczepański kanonik warmiński, bliżej nie znany.

⁵ Drewnowski kanonik warszawski, bliżej nie znany.

⁶ Dziewanowski kanonik warszawski, bliżej nie znany.

unito illis Basilius Popiel⁷, necnon ex religiosorum familiis r. di. p. es Fi[s]cher⁸ Scholarum Piarum et Grabowski⁹ S. mae Trinitatis de Redemptione Captivorum, procuratores generales suarum provinciarum. Quod vero ad secundum attinet, lectum fuit systema concernens dictam tabellam, in quo ex sensu Congressus nonnullis immutatis decisum fuit, ut huius extractum r. mus Secretarius ex actis daret in ordine ad eundem typo mandandum¹⁰ Varsaviae, ad habenda saltem aliquot exemplaria pro norma, si qui illa aliis in locis imprimere voluerint.

Declaratio Congressus, ne annui proventus in tabellis exprimendi, insimul ex operis colonorum ac ex frumentis seminatis deducantur, sed ut mos cuiusvis regionis in computandis iisdem servetur, facta tamen pro notitia Congressus in dictis tabellis connotatione utrorumque horum articulorum.

Sed occasione lectae et examinatae tabellae conscribendorum proventuum haec ab aliquibus illata est propositio, nimirum cum in hac tabella reperiantur duo separati ad cognoscendum annum proventum articuli, alter ex operis colonorum, alter ex seminatione et fructibus eiusdem, timendum esse censuerunt, ne isti separati articuli simul in annum ab aliquibus referantur proventum, neve per hoc unus idemque reditus bis augeatur, ex quo possessoribus non mediocre emergeret detrimentum. Et quatenus hoc dubium in punctis instructionis ab ill. mo Congressu datae satis videtur esse elucidatum, et ii etiam, quibus cura conscribendorum reddituum demandabitur, facili negotio (utpote gnari rei oeconomicae) hoc advertere et discernere possent; ne tamen ex hoc fonte aliquis irrepit error, visum est Ill. mo Congressui declarare, ut ubi iuxta morem provinciae annuus proventus ex granis computabitur, ibi ad operas colonorum in deducendis annuis redivisibus non advertatur; ubi vero ex operis colonorum describetur proventus, ibi in hunc computum non veniat seminatio granorum et fructus eorundem; connotatio tamen utrorumque horum articulorum pro notitia Congressus omnino facienda est. Eaque nota, ut in tabellam propter informationem clerici ritus Graeci inseratur, per illi r. do Secretario demandatum est. Sed cum instructiones et generales tabellae pro universis reliquis foundationibus ecclesiasticis e typo in lucem prodierunt, et in aliquibus locis iam leguntur, ita ut dictam notam in eas^a inserendi iam locum non sit, statutum igitur, ut huic Congressui praesentes locorum-ordinarii, aut plenipoten-

^a *eam w czyst.*

⁷ *Bazyli Popiel, z czasem kapłan rzymskokatolicki oraz kanonik grem. łowicki i hon. warszawski, zm. w r. 1823.*

⁸ *Fiszer prokurator gen. Pijarów, bliżej nie znany.*

⁹ *Grabowski — por. przyp. 4 w sesji siódmej.*

¹⁰ *Nie spotkałem się z tym drukiem.*

tiarii locum eorum tenentes, suas respectivas dioeceses de hac Congressus declaratione certos facerent. In quibus, ut ad notitiam id quantocius perveniat, curabitur, et hunc ob finem a perill.i r.do Secretario extractum ex actis (pro iis, quorum interest et qui requisiverint) conficietur. Haec tamen declaratio in futura sessione adhuc produceretur et legetur. Significavit deinde ill.mus Nuntius toti Congressui, quod scripsit, iuxta eiusdem desiderium, ad ill.mos episcopos Vilmensem et Vratislaviensem, ut ecclesias, beneficia et loca suarum dioecesium in Regno sita eodem, quo et alia lustrarentur modo. Et quod idem per proxime futurum tabellarium praestabit quoad archiepiscopum¹¹ Armenorum, qui, si velit delegatum etiam suum ad Varsaviensem Congressum mittere, possit. Necnon ad episcopum Camenecensem, sive vicarium eius generalem, nisi forte ipsius coadiutor ill.mus Dembowski¹², qui in dies huc speratur, potestatem sibi ab eo hac in re datam habeat.

Propositum adhuc in eadem sessione erat, quomodo summae Equitum Ordinis Melitensis, necnon eorundem bona, sicubi non satis seiuncta a bonis fundatorum reperiantur, lustrari et in tabellam referri possent. Resolutum, quod eae summae in respectivis dioecesibus locatae, necnon etiam bona, si in suis decanatibus lustrari non possent, a respectivis Consistoriis secundum generalem iam datam instructionem connotari debebunt. Iam vero summae, quae iuxta modernam constitutionem ex aerario dictis Equitibus exsolvendae sunt, harum suo tempore in generali Varsaviae doni gratuiti conficienda partitione ratio habebitur. Cum autem ex bonis praefatorum Equitum contributio hibernae, praesertim ex commendaria in dioecesi Posnaniensi sita semper dabatur, consequens est, ut illa sublata novam hanc ex fumalibus seu caminis persolvant. Quae res, ut serio executioni mandetur, ill.mus episcopus Helmensis¹³ hac in parte operam navet, rogatus est. Isque Congressui retulit, quod copiam authenticam ex Thesauro Regni extrahendam (cuius curam, ut in se suscipiat, in praecedenti sessione fuit expetitus) nondum habere quiverit, quodque brevi se id praestare et obtinere posse, sperat. Et sessio deinde soluta ad diem Iovis¹⁴ proximae hebdomadae.

Ita est. Et in maiorem eius rei fidem subscripsimus ex decisione Congressus in sessione undecima facta:

Iosephus archiepiscopus Berytensis, nuntius apostolicus,
Antonius Ostrowski episcopus Vladislaviensis, qua primus in ordine.

¹¹ *Jakub Stefan Augustynowicz* — zob. przyp. 4 w sesji czwartej.

¹² *Jan Dembowski h. Jelita, wtedy biskup tyt. drażeński i koadiutor kamieniecki*, od r. 1795 tamt. ordynariusz, zm. w 1809.

¹³ *Antoni Onufry Okęcki* — por. przyp. 7 w sesji pierwszej. Wydelegowany do tej sprawy może z racji swojej koadiutorii poznańskiej.

¹⁴ Mowa o czwartku 19 października.

Sesja jedenasta

Warszawa, Nuncjatura, 19 X 1775

Wobec przedstawicieli zebranych w rezydencji Nuncjusza przeczytano jeszcze raz (kłopotliwy) passus z poprzedniej sesji na temat obliczania dochodów beneficjalnych — w zależności od prowincji kraju — albo od wniesionej pracy przez poddanych, albo od ilości wysiewu zboża i zebranych z niego plonów. Z kolei powzięto uchwałę o obowiązkowym odczytywaniu sprawozdania z poprzedniego zebrania oraz podpisywaniu jego protokołu przez Nuncjusza i pierwszego biskupa rzymskokatolickiego. Potem arcybiskup Garampi oznajmił delegatom, że już załatwił w ich imieniu korespondencję z kłopotliwymi biskupami. A ponieważ chwilowo nie było zbyt dużo spraw wymagających częstych obrad, Nuncjusz zaproponował, ażeby dalsze sesje odbywały się w jego pałacu co dwa tygodnie.

Czyst. Gniezno, AA, sygn. B 85: Zjazdy Episkopatu 1759—1792, cz. 2, k. 25v—26. Nagł.: Sessio undecima, die 19na 8bris.

Hac die, cum iidem omnes, qui proxime elapsa sessione, excepto r.mo coadiutore Cujaviensi, ad palatium ill.mi Nuntii fuerint congressi, lecta est, prout eadem praeterita sessione decisum erat, declaratio concernens explicationem articuli, in deducendis pro more cuiuslibet provinciae redditibus, ut nimirum proventus notentur aut ex operis colonorum, aut ex seminatione eiusque fructibus. Decisum praeterea fuit, ut ad dandam actis Congressus pleniozem in omnibus valorem et fidem, in unoquoque consessu acta praeteritae sessionis relegantur et per ill.mos Nuntium et primum ex ordine loci-ordinarium subscribantur¹.

Ill.mus Nuntius significavit iterum Congressui se iam votis eiusdem satisfaciendo scripsisse et certiores fecisse nominatos superius episcopos de statutis ac decisionibus Congressus, nominatim vero ad dioecesim Camenecensem, per quendam decanum foraneum, qui consulto inde huc venit cum danda de statu suae dioecesis informatione, si ea nunc opus esse Congressui videretur.

Cum autem non semper, in hoc praesertim exordio rerum, decidenda materia Congressui dari posset, si qualibet septimana fieret sessio, constitutum itaque est, ut abhinc singulis binis hebdomadis ad palatium ill.mi Nuntii conveniatur, nisi forte aliqua urgens et alicuius momenti necessitas mox dandam resolutionem Congressus exigeret. Tunc temporis perill.is r.dus Secretarius, habito prius mandato ill.mi Nuntii et primi

¹ Wydaje się, że protokoły z pierwszych dziesięciu posiedzeń podpisano w dniu dzisiejszym (19 października 1775 r.).

ex ordine loci-ordinarii, omnes Congressui ex officio adesse obligatos de die et hora extraordinariae huius sessionis commonefaciet. Interea sessio iuxta decisionem modo factam ad diem Iovis² in altera hebdomada futuram soluta est.

Ita est. Et in maiorem eius rei fidem subscripsimus ex decisione Congressus in sessione praesenti facta:

Iosepheus archiepiscopus Berytensis, nuntius apostolicus,
Antonius Ostrowski episcopus Vladislaviensis, qua primus in ordine.

Sesja dwunasta

Warszawa, Nuncjatura? 9 XI 1775

Po odczytaniu i podpisaniu protokołu z poprzedniego zebrania, zapoznano się z podaniami Pijarów z Łukowa i Dominikanów z Warszawy, proszących Episkopat o zwolnienie z aktualnej opłaty na rzecz subsidium charitativum. Następnie Sekretarz zapoznał delegatów z pismem Audytora biskupiego z Krakowa, że zakonnicy w oficjacie lubelskim i sandomierskim nie chcą uiścić trybutum, chyba że otrzymają polecenie od Nuncjusza. Arcybiskup Garampi obiecał zebrany napisać do wiadomych oficjaltów, żeby przymusili zakonników do pieniężnego obowiązku. W końcu czytano odpowiedzi na listy Nuncjusza od Biskupów wileńskiego i wrocławskiego, od Arcybiskupa ormiańskiego i Wikariusza gen. kamienieckiego. Wszystkie były pozytywne, jedynie biskup wileński Massalski miał wątpliwość, czy jest obowiązany do tegoczasowego subsidium.

Czyst. Gniezno, AA, sygn. B 85: Zjazdy Episkopatu 1759—1792, cz. 2, k. 26—27v. Nagł.: Sessio duodecima, die 9na 9bris.

Quamvis proxima elapsa sessione decisum fuit, ut die Iovis singulis binis septimanis suas sessiones Congressus haberet, tamen cum praeterita hebdomada, dies Iovis, propter devotionem pro defunctis fieri solitam fuit impedita, nihilque erat, quod promptam resolutionem Congressus exigeret, quare in^a hodiernam diem fuit dilata sessio. In qua lecta imprimis erant acta praeteritae sessionis, quod semper in futurum observabitur, ut unaquaque sessio in subsequenti Congressu relegatur et a superius nominatis subscribatur.

Tum lecti fuerunt duo supplices libelli, alter a Patribus Scholarum Piarum Collegii Lucoviensis¹, alter a Patribus Ordinis Praedicatorum

² Mowa o czwartku 2 listopada, kiedy i tak nie odbyło się posiedzenie Zjazdu.

^a Dwukrotnie w czyst.

¹ Kolegium Pijarów w Łukowie.

Conventus Novae Civitatis Varsaviensis porrecti. Utrique, licet ex diversis motivis, expetunt, ut pronuntientur liberi a solutione subsidii charitativi ipsos concernente. Patres nimirum Scholarum Piarum allegunt, quod villa Bystrzyca² exsolvere ad proportionem caminorum deberent, data est pro pauperibus nobiles in conventu Lucoviensi alendis, et ex ea ratione minime pro bonis ecclesiasticis censi potest. Patres vero Praedicatorum exponunt villam Młęczin³ incendio nuper conflamatam amisisse novem caminos. Ad haec postulata Congressus reposuit, ut Patres Scholarum Piarum de hac sua fundatione doceant ad obtinendam hac in re necessariam resolutionem. Patres autem Praedicatorum, deposito prius authentico apud perill. em. r. dum Secretarium testimonio de consumptis igne praedictis novem caminis, a solutione ex iisdem declarabuntur liberi.

Communicavit deinde perill. is. r. dus Secretarius Congressui litteras perill. is. r. di Auditoris⁴ Cracoviensis ad se scriptas, quibus significat religiosos, illos praesertim, qui ad Consistoria Lublinense et Sandomiriense spectant, nolle pro subsidio charitativo contribuere, nisi prius per seorsivas litteras ab ill. mo Nuntio requisiti fuerint. Qui ill. mus Nuntius statim retulit se iam hesternam die scripsisse ad officiales illorum locorum, ut dictos religiosos ad illud exsolvendum quantocius compellerant. Demandatum est denique perill. i. r. do Secretario, ut inhaerendo decisioni nuper factae de describenda unaquaque sessione, omnia Congressus acta tradat iis, quorum nomina ibidem apponenda sunt, ut id domi commodius praestent, quod deinde in loco uniuscuiusvis consessus facere tenebuntur.

Postremo responsoriae litterae ill. morum Vilmensis, Vratislaviensis episcoporum, necnon archiepiscopi Armeni et Vicarii⁵ gen. Camenecensis, ad illas quas ill. mus Nuntius ex sensu Congressus de lustrandis eorum in Regno sitis ecclesiis scripserat, lectae fuerunt. Quibus duo posteriores antistites significant se ordinationi Congressus satisfacturos. Ill. mus tamen episcopus Vilmensis excusat se id posse praestare addens, quod illa suae dioecesis beneficia in Regno sita numquam antea ad contributiones Reipublicae quidquam conferebant, nec modo etiam mentio aliqua de illis in hac novella subsidii charitativi determinatione facta est. Sed his obiectionibus ill. mus Nuntius futura die lunae se responsurum promisit, nimirum, quod praeteritae contributiones ecclesiasticorum non erant, quo nunc distributae et ordinatae modo. Ad legem autem modernum quod attinet, haec satis clare definivit, iniungendo toti clero Regni, ut summam 600 milia exsolvat. Et per totum clerum Regni neces-

² *Bystrzyca, wieś niedaleko Łukowa.*

³ *Młęczin, wieś w pobliżu Mińska Mazowieckiego.*

⁴ *Audytor biskupa krakowskiego bliżej nie znany.*

⁵ *Wikariusz gen. diecezji kamienieckiej bliżej nie znany.*

sario intelligendi sunt ii omnes, quicumque possessiones et beneficia in provinciis eiusdem possident. Alioquin, si ecclesiasticorum fundationes non ibi, ubi existunt, sed ad principem locum referendae essent, tunc episcopi et religiosorum familiae primarium suum locum aut sedem extra Regnum et partem intra ipsius limites sitam habentes, ac episcopatus Luceoriensis possessiones in Lithvania existentes nihil quidquam ad aerarium Regni conferre deberent [et] ad aerarium Lithvanum.

Sessio demum haec extraordinaria propter dandum opportunam in supraexpressis et aliis (quae hoc tempore occurrere poterunt) negotiis resolutionem ad diem proximam Iovis⁶ soluta est.

Ita est. Et in maiorem eius rei fidem subscripsimus:

Iosephus archiepiscopus Berytensis, nuntius apostolicus,

Antonius Ostrowski episcopus Vladislaviensis, qua primus in ordine.

Sesja trzynasta

Warszawa, Nuncjatura? 16 XI 1775

Posiedzenie to, po zbadaniu przedłożonych dokumentów, odrzuciło prośbę Pijarów z Łukowa o zwolnienie ich z opłaty subsidium charitativum i przyznało ową ulgę Dominikanom Warszawskim. Dowiedziawszy się zaś od swojego Sekretarza o napływanii do kancelarii wykazów kominów kościelnych, członkowie Konferencji Episkopatu polecili ks. Żórawskiemu, ażeby przekazywał je do rewizji zatrudnionym (na sesji 10) do pracy przy Zjazdach urzędnikom.

Czyst. Gniezno, AA, sygn. B 85: Zjazdy Episkopatu 1759—1792, cz. 2, k. 28—28v. Nagł.: Sessio decimatertia, die 16 9bris.

Congregatis pro more iis omnibus, qui in proxime praeterita sessione aderant, et praeterea r.mo Decano Gnesnensi, lecta fuere acta eiusdem sessionis, ex quorum decisione r.dus p. Fi[s]cher Scholarum Piarum procurator provinciae probare et demonstrare satagebat fundationem ad convictum Lucoviensem pertinentem esse e numero bonorum laicalium, quapropter pro subsidio charitativo nihil contribuere debere. Sed post, revisa huius rei documenta, apparuit vel ex ipsa primaeva erectione eiusdem convictus dictam fundationem immunitati ecclesiasticae ascriptam esse, quam deinde episcopus Cracoviensis cardinalis Lipsius¹ ut talem declaravit. Visum proinde est Congressui, ut dictus convictus pro subsidio charitativo nunc contribuat, in futurum autem, postquam melius

⁶ Mowa o czwartku 16 listopada.

¹ Jan Aleksander Lipski h. Łada, dr prawa kan., biskup krakowski w l. 1732—1746, kardynał od 1737.

et exactius haec res a lustratoribus fuerit discussa, ratio huius a Congressu habebitur.

Quod vero Patres Ordinis Praedicatorum Novae Civitatis Varsaviensis attinet, eorum nomine cum praevia revisione legali testimonium authenticum de conflagratis in villa Młecin 9 caminis depositum erat. A solutione ex iisdem pro hac sola vice sunt declarati liberi.

Retulit deinde per illis r. d. Secretarius Congressui, quod elenchus caminorum ex aliquibus decanatibus dioecesis Helmensis est iam ad acta oblati. Quapropter demandavit Congressus, ut dictum elenchum necnon alios omnes, qui undique huc remittentur, tradat ad revidendum iis, qui in adiutorium laboris in negotiis Congressus peragendis sunt assciti. Sessio demum in proxime futurum diem Iovis est soluta.

Iosephus archiepiscopus Berytensis, nuntius apostolicus,
Antonius Ostrowski episcopus Vladislaviensis, qua primus in ordine.

Sesja czternasta

Warszawa, Nuncjatura? 23 XI 1775

Na bieżącym posiedzeniu przedstawiciele Konferencji Episkopatu rozważali dwa wnioski o zwolnienie z opłaty na zbliżające się subsydlum: Kanoniczek Warszawskich, który odłożyli na kolejną sesję, i Karmelitów Bosych z Warszawy — o wieś Borków, których prośbę odrzucili.

Czyst. Gniezno, AA, sygn. B 85: Zjazdy Episkopatu 1759—1792, cz. 2, k. 28v—29. Nagł.: Sessio decimaquarta, die 23 9bris.

Qui in proxime elapsa sessione aderant, iidem omnes, excepto cel. mo episcopo Plocensi, in hodierna sunt congregati, quibus accessit ill. mus episcopus coadiutor Plocensis, qua deputatus Cracoviensis. Lectaque imprimis fuerunt pro more acta praeteritae sessionis, tum duo supplices libelli, alter a Canonissis Varsaviensibus¹, alter a Patribus Carmelitis Discalceatis² eiusdem civitatis porrecti. Illae contendunt suas foundationes esse diversas ab omnibus aliis foundationibus ecclesiasticis, adeoque non teneri nova hac subsidii charitativi determinatione. Sed huius rei decisio ad futuram sessionem dilata est. Isti vero expetunt, ut sint liberi a solutione eiusdem subsidii ex villa Borków³, quam anticretico sive, ut vocant, pignoratario tantum contractu possident, quaeque a possessoribus refuso pretio brevi repetenda est; eumque ob finem commissio a Republica iam expedita. Ad haec reposuit Congressus non efficere allatam

¹ Panny Kanoniczki Warszawskie.

² Karmelici Bosi w Warszawie.

³ Borków, wieś; obecnie na terenie miasta Warszawa—Wawer.

rationem, ut dicti Patres declarentur liberi ab hac contributione, cum in praesentiarum, quando nimirum omnes pro subsidio charitativo contribuent et terminus exsolutionis imminet; sunt vero possessores praefatae villae, eruntque forsan, ut mos exigit, ad proxime venturum festum s. Ioannis Baptistae. In futurum autem observabitur iam praescripta ad hunc casum regula in instructione lustratoribus data. Interim ad meliorem huius causae cognitionem et documenta iuris istius authentica perilli r.do Secretario Patres Carmelitae tradant, est iniunctum. Et sessio ad diem proximam Iovis soluta.

Iosephus archiepiscopus Berytensis, nuntius apostolicus,
Antonius Ostrowski episcopus Vladislaviensis, primus in ordine.

Sesja piętnasta

Warszawa, Nuncjatura? 30 XI 1775

Duchowieństwo zebrane na Kolokwium przekazało znaną już prośbę Kanoniczek Warszawskich do rozstrzygnięcia miejscowemu biskupowi Młodziejowskiemu. Następne dwie nowe petycje o zwolnienie z uiszczenia subsidium charitativum, mianowicie od Bernardynek z Pragi i duchowieństwa dekanatu radzymińskiego w diecezji płockiej postanowiło rozpatrzyć dopiero po zorientowaniu się jak wyglądają dochody kościelne w całym Królestwie. Następnie czytano drugi z kolei list od Biskupa wileńskiego, w którym on znowu donosi, że nie jest przekonany o obowiązku składania kontrybucji z części swej diecezji leżącej w Królestwie do skarbu polskiego (ale litewskiego). Wobec tego Zjazd uprosił Nuncjusza, żeby jeszcze raz napisał do Massalskiego, i to w tym sensie, że jeżeli dobrowolnie nie ureguluje subsydium, wówczas kler koronny upoważni skarb państwowy do urzędowego ściągnięcia pieniędzy z tamtejszych beneficjów. W końcu arcybiskup Garampi przekazał Kongresowi dowody świadczące, że również dawniej Kawalerowie Maltańscy uiszczali kontrybucję.

Czyst. Gniezno, AA, sygn. B 85: Zjazdy Episkopatu 1759—1792, cz. 2, k. 29v—30. Nagł.: Sessio 15ta, die 30 9bris.

In hac sessione omnes praeter illum episcopum Helmensem affuere, ubi relictis praeteritae sessionis actis reassumpta est quaestio, utrum Canonissae Varsavienses pro subsidio charitativo contribuere debeant. Sed resolutio eiusdem, tamquam iura illius loci-Ordinarii¹ praecipue tangens, plene ipsi commissa est, quod ut ipsi nomine Congressus illius

¹ Mowa o biskupie Andrzeju Stanisławie Młodziejowskim — por. przyp. 9 w sesji dziewiątej.

coadiutor Kijoviensis exponat, rogatus est. Lecti etiam fuerunt duo supplices libelli oblati tam a Monialibus Pragensibus², quam a toto decanatu Radziminensi in dioecesi Plocensi sito, quibus expetunt, ut propter summam foundationum suarum paupertatem liberentur a dando subsidio charitativo. Reposuit Congressus, quod peracta omnium bonorum ecclesiasticorum lustratione, prout res exiget, ratio huius haberi poterit.

Lectae erant deinde responsoriae litterae cel.mi principis episcopi Vilnensis, altera iam vice scriptae ad ill.mum Nuntium, in quibus repetit rationes, propter quas ecclesiae ipsius dioecesis in Regno sitae non ad Regni sed ad Lithvaniae Thesaurum subsidium charitativum inferre debent. Quare expetitus est a Congressu ill.mus Nuntius, ut semel adhuc ad eundem scribere dignetur, exponendo ipsi, quod cum apposuerit suum nomen epistolae ad Summum Pontificem cum aliis episcopis Regni directae³, qua expetebatur facultas contribuendi a clero Regni subsidii charitativi, eo ipso acceptavit etiam necessariam inde consecutionem, quod dictum subsidium ex omnibus foundationibus in Regno sitis ad Thesaurum quoque Regni dare debet. Alioquin ratio non esset, cur praedictae epistolae sese subscriberet. Quodsi his non attentis in sua sententia persisteret, tunc clerus Regni cogeretur eiusmodi beneficia et loca Thesauri Regni ad colligendam ex iis concernentem summam tradere. Quod praestare ill.mus Nuntius appromisit. Idemque produxit Congressui, iuxta ipsius petita, testimonium in scripto ipsi porrectum, quod ex bonis commenderiae in dioecesi Posnaniensi Equitum Melitensium sitis contributio hibernalis et aliae anteriores communes ecclesiasticis persolvebantur. Ac sessio ad diem proximam Iovis est dilata.

Iosephus archiepiscopus Berytensis, nuntius apostolicus,
 Antonius Ostrowski episcopus Vladislaviensis, primus in ordine.

Sesja szesnasta

Warszawa, Nuncjatura? 7 XII 1775

Biskup koadiutor kijowski Cieciszowski oznajmił Kongresowi, że był w sprawie Kanoniczek u ordynariusza poznańskiego Młodziejowskiego, który jednak prosił, aby interes załatwiano na piśmie. Z kolei powiadomiono zgromadzonych, że wpływają z diecezji obu obrządków wykazy kominów kościelnych. Taki spis z diecezji chełmskiej obrz. greckiego odesłano do poprawki. Przy tej okazji zwrócono się do obecnych biskupów i delegatów nieobecnych, aby już nadsyłano pieniądze do War-

² Przepuszczalnie Panny Bernardynki.

³ Por. przyp. 26 w sesji pierwszej.

szawy. Członkowie Konferencji znowu powzięli uchwałę, żeby zatrudnić dalszych urzędników do sprawdzania na podstawie dostarczanych tabel diecezjalnych tak ilości kominów, jak też należnych z nich sum. Do zaangażowania tych ludzi uproszono Biskupa koadiutora plockiego Szembeka i koadiutora kijowskiego.

Czyst. Gniezno, AA, sygn. B 85: Zjazdy Episkopatu 1759—1792, cz. 2, k. 30v—31. Nagł.: Sessio 16ta, die 7ma decembris.

Retulit ill.mus coadiutor Kijoviensis Congressui commissum sibi in sessione proxime elapsa Canonissarum Varsaviensium negotium exposuisse ill.mo loci-ordinario Posnaniensi, ab ipsoque responsum recepisse, ut huius causae status in scripto ipsi porrigatur. Quique vicissim in scripto suam hac in re sententiam aperiet, ut eo modo res haec, qua par est ratione, finem suum assequatur.

Delatum est etiam Congressui redditas esse tabellas numerum caminorum, summamque ex iisdem proveniente[m], exprimentes dioecesium Plocensis, Luceoriensis ritus Latini, necnon Brestensis, Vlodomiriensis, Helmensis ritus Graeci. Haec tamen postrema, cum non satis ordinatas exhibuit tabellas, eius deputato iniunctum est, ut scribat exigatque exactum elenchum caminorum, summamque ex eis concernentem. Hacque occasione praesentibus locorum-ordinariis necnon delegatis absentium quam maxime commendatum, ut requirant comportationem quantocius huc pecuniae, cum praesertim designatum tempus illam transmittendi Varsaviam est elapsum, et quod est maximum imminere iam terminum, quo eadem ad Thesaurum Regni est inferenda.

Visum est demum Congressui designare adhuc aliquos, quibus provincia demandetur examinandi transmissas tabellas, ex eisque tam numerum caminorum, quam pecuniae concernentis pro qualibet dioecesi determinandi, necnon minoris momenti hac in parte difficultates expediendi, de maioribus vero ad Congressum referendi. Ad quod praestandum expetiti sunt ill.mus Szembek Plocensis et Czeciszowski Kijoviensis episcopi coadiutores. Et sessio soluta est.

Iosephus archiepiscopus Berytensis, nuntius apostolicus,
Antonius Ostrowski episcopus Vladislaviensis, primus in ordine.

Sesja siedemnasta

Warszawa, Nuncjatura? 14 XII 1775

Biskup Młodziejowski odpowiedział, że Kanoniczki Warszawskie są z mocy swej funkcji stowarzyszeniem świeckim, chociaż w pewnych sprawach swojego wewnętrznego zarządu jemu podlegają. Następnie

Sekretarz zapytał zebranych w imieniu nieobecnego Biskupa płockiego, co Kongres pocznie, jeżeli do 1 stycznia ani nie zdąży ustalić liczby kominów kościelnych w kraju, ani zgromadzić potrzebnych pieniędzy. W związku z tym uczestnicy Konferencji zwrócili się do biskupów i delegatów nieobecnych ordynariuszy, żeby obliczyli u siebie, czy z podymnego uzbiera się oczekiwane 600 tysięcy florenów i skąd dolożyć ewentualnie brakującą sumę. Padły zdania, żeby za beneficjatorów biednych zapłaciły ich diecezje, lecz opornych powinno się zgłosić do komisji skarbowej. Postanowiono również zapytać wspomnianą komisję o końcowy termin dostarczenia subsydium.

Czyst. Gniezno, AA, sygn. B 85: Zjazdy Episkopatu 1759—1792, cz. 2, k. 31—32. Nagł.: Sessio 17ma, die 14ta decembris.

Lecta est in causa Canonissarum Varsaviensium resolutio data ab ill.mo episcopo Posnaniensi, in qua dictus antistes asserit communitatem illarum ex sua institutione esse laicalem, quamvis quoad internum regimen in nonnullis ab ipso dependeant. Proposuit deinde per ill. r. d. Secretarius nomine cel.mi episcopi Plocensis, qui huic sessioni adesse non potuit, ut tempestive Congressus provideat, quid facto opus sit, si neque de numero caminorum exacta notitia, neque necessaria summa ex iisdem proveniens ante primam ianuarii haberi possit. Sed haec res nunc indecisa, ad futuram sessionem dilata est. Interim visum est Congressui praesentes ill.mos episcopos necnon delegatos absentium praemonere, ut quamprimum ad suas scribant dioeceses, ut singulae sibi opportune consulant, si pecunia ex caminis proveniens non adaequaret requisitam 600 milia summam, unde possit deficiens praedictae summae quantum proportionale compleri. In casu vero, si aliqui invenirentur, qui aut propter contumaciam nollent, aut propter inopiam non possent pro subsidio nunc contribuere, ut renitentes Commissioni Thesauri Regni deferant, pro aliis vero pauperibus aliunde respectiva quaevis dioecesis exsolvere curet. Siquidem ex summa ad proportionem numeri caminorum ex unaquaque dioecesi provenienda nihil quidquam ulla ratione detrahi potest, sed tota omnino persolvi debet.

Propositum denique erat, ut porrigeretur a Congressu nota ad Commissionem Thesauri Regni expediendo ulteriorem terminum pro exsolventa subsidii charitativi summa, quae ante primam ianuarii ob varias difficultates nequit inferri. Reposuit Congressus, ut unusquisque conceptum huius notae sensum describat, secumque proxime futura die Martis ad sessionem afferat, ad quam diem eiusdem soluta est.

Iosephus archiepiscopus Berytensis, nuntius apostolicus,

Antonius Ostrowski episcopus Vladislaviensis, primus in ordine.

Sesja osiemnasta

Warszawa, Nuncjatura? 19 XII 1775

Biskup chełmski Okęcki zakomunikował Konferencji Episkopatu, że komisja skarbową Królestwa zwróciła się do Rady Nieustającej z pytaniem, czy urzędowe dokumenty instytucji kościelnych również powinny być zaopatrywane w znaczki stemplowe. Rada Nieustająca pyta z kolei przez tegoż ordynariusza członków Kongresu, co o tym sądzą. Zgromadzeni polecieli Okęckiemu odpowiedzieć, że aktualna sesja, złożona w mniejszości z biskupów, nie da pozytywnego przyzwolenia. Jej uprawnienia ograniczają się do sprawiedliwego podziału subsydium. Odnosnie tamtej kwestii uważa, iż kancelarie kościelne nie podlegają temu obowiązkowi. W dalszym ciągu czytano protokół z poprzedniego posiedzenia i przyjęto projekt pisma do komisji skarbowej w celu uzyskania zdania o ostatecznym terminie dostarczenia kontrybucji. Pismo miał odnieść Sekretarz Zjazdów. Jeszcze raz przypomniano, żeby poszczególne diecezje pomyślały o dodatku, który pewnie przyjdzie im dołożyć do podymnego, jeżeli na tegoczasowe subsidium charitativum ma się dostarczyć sumę 600 tysięcy florenów.

Czyst. Gniezno, AA, sygn. B 85: Zjazdy Episkopatu 1759—1792, cz. 2, k. 32—33. Nagł.: Sessio 18va, die 19 Xbris.

Interfuere huic sessioni omnes, qui et in praecedenti, praeter cel.mum principem Plocensem. In eaque ill.mus episcopus Helmensis detulit Congessui porrectam esse a Commissione Thesauri Regni Consilio Permanenti notam, in qua expetitur decisio, utrum subsellia¹ spiritualia a lege sint exempta, quae statuit, ut omnes cuiuscumque generis transactiones sub nullitate earundem fiant in papyro publico signo munita, cum hucusque clerus huic legi minime obtemperavit. Simulque idem ill.mus Episcopus significavit se variis argumentis probasse clerum hac lege non teneri. Consilium tamen Permanens, his non attentis, expetiit eundem Ill.mum, ut hac de re certiolem faceret Congressum, quod ipse nunc exsequitur, utque in hodierna (cui aderit Consilii Permanentis sessione) omnia referre possit, quaecumque Congressus referenda ei commiserit. Quare rogatus est, ut nomine Congressus exponat Collegium hodiernum Episcoporum, maiori ex parte solum ex delegatis eorum compositum, restrictam expresse habere potestatem, eamque unice sibi concessam ad recte dispartendam in dioeceses summam 600 milia subsidii charitativi, adeoque alia negotia expedire nequire. Interim exponendum esse censet, quod ipsa haec lex satis clare excipere videtur clerum a sui observatione,

¹ Dekrety urzędowe władz kościelnych, np. sądów.

cum specificationem taxae in variis negotiorum generibus, quae hac papyro uti debent enumerando, nihil quidquam de causis spiritualibus statuatur, eaque ipso exceptionem hanc satis demonstrat. Alioquin necessarium foret, ut etiam cambia, rationes iudicum et tabularum, mercatorum, mandata militum, statuta variarum societatum et confraternitatum, quae vim legis habere debent, in hac scribantur papyro, quod tamen non fit, nec fieri lex postulat. Exponendum praeterea, quod quamvis in causis spiritualibus transactiones simili cum aliis cancellariis peraguntur modo, huius tamen, qua nunc in^a cancellariis spiritualibus utuntur, authenticitas formae non requiratur necessario ad valorem earundem. Ea enim omnia aequè valide forma epistolarum peragi possent. Indeque nulla utilitas Thesauri Regni proveniret, cum plurimis tamen in clerum emergentibus incommodis.

LECTA deinde erant acta praeteritae sessionis, necnon systema ad notam Commissionis Thesauri Regni porrigendam de prorogatione temporis ad persolvendum dictum subsidium charitativum. Circa quam nonnullis immutatis Congressus decedit, ut eadem subscripta a primo ex ordine ill.mo episcopo redderetur per perill.em r.mum Secretarium m.co Notario dictae Commissionis Thesauri, prout ita fieri in similibus casibus ab aliis solet.

Decisum praeterea, ut quaveis dioecesis modo, qui sibi videbitur commodissimus, provideat unde possit proportionatam partem pecuniae ad complementum 600 milia addere in casu, si ex caminis proveniens non sufficeret.

Sessio demum soluta pro die sequenti Iovis, pro qua etiam ill.mus episcopus Helmensis reliquum elenchum numeri caminorum ex generalibus Thesauri Regni extractum allaturum se appromisit.

Iosephus archiepiscopus Berytensis, nuntius apostolicus,

Antonius Ostrowski episcopus Vladislaviensis, primus in ordine.

Sesja dziewiętnasta

Warszawa, Nuncjatura? 21 XII 1775

Uczestnicy niniejszego posiedzenia Konferencji Episkopatu oddżyli doręczenie swej noty informacyjnej komisji skarbowej do przyszłego tygodnia. Prawdopodobnie specjalnie grano na zwłokę, albowiem nie tylko że nie posiadano jeszcze wszystkich pieniędzy, ale nawet biskup chełmski Okęcki nie uzyskał z tejże komisji wykazu reszty kominów kościelnych. Dlatego Rada Biskupia postanowiła nie pytać już o ostateczny termin uiszczenia trybutum — jako że rok 1775 się kończył, ale

^a Czyst. ma dwukrotnie.

prosiła komisję skarbową o wyznaczenie odbiorców, którzy by podjęli z rąk kolektorów duchownych przygotowywane sumy.

Czyst. Gniezno, AA, sygn. B 85: Zjazdy Episkopatu 1759—1792, cz. 2, k. 33v. Nagł.: Sessio 19na, die 21 Xbris.

In hac sessione iidem omnes, qui in praeterita affuere, et praeterea cel. mus Episcopus¹ necnon perill. is r. dus Morski² canonicus et delegatus Cracoviensis. In qua decisum est, ut porrectio notae ad Commissionem Thesauri Regni differatur ad futuram diem Iovis, neve in eadem exprimaturn certum et determinatum tempus praefatae differendae exsolutionis, sed solummodo a Commissione expetatur, ut aliqui ex generalibus receptoribus tributorum habeant sibi iniunctum recipere pecuniam a collectoribus respectivarum dioecesium congregatam pro commoditate cuiusque, atque ut in hunc sensum praedicta nota corrigatur est statutum.

Nuntiavit deinde ill. mus episcopus Helmensis Congressui nondum potuisse pro hodierna sessione appromissum reliquum caminorum elenchum acquirere. Et sessio ad diem proximam Iovis est soluta.

Iosephus archiepiscopus Berytensis, nuntius apostolicus,
Antonius Ostrowski episcopus Vladislaviensis, primus in ordine.

Sesja dwudziesta

Warszawa, Nuncjatura? 28 XII 1775

Na ostatniej sesji kończącego się roku postanowiono, że w dniu jutrzejszym sekretarz Kongresu ks. Zórawski doręczy komisji skarbowej Królestwa wiadome już pismo, dzisiaj jeszcze aktualizowane. Jednocześnie Zjazd prosił biskupów względnie delegatów tych diecezji, które jeszcze nie dostarczyły do Warszawy czy to wykazu kominów, czy jednorazowych opłat za nie na obecne subsidium charitativum, ażeby czym prędzej pierwsze i drugie przystały.

Czyst. Gniezno, AA, sygn. B 85: Zjazdy Episkopatu 1759—1792, cz. 2, k. 34. Nagł.: Sessio 20ma, die 24 [pro 28] Xbris.

Ab iisdem omnibus in hodierna sessione, qui in praeterita aderant, decisum est, [ut] in crastino die perill. is r. dus Secretarius nomine Congressus porrigat notam antea laudatam, et hodie adhuc correctam Commissioni Thesauri Regni. Simulque expetiti sunt praesentes ill. mi episcopi et absentium delegati, ut omni contentione requirant per litteras a collectoribus suarum dioecesium, qui necdum tabulas exactas camino-

¹ Michał Jerzy Poniatowski biskup płocki — por. przyp. 5 w sesji pierwszej.

² Mikołaj Morski h. Topór, dopiero od r. 1778 kanonik grem. krakowski.

rum Varsaviam transmiserunt, ut eas quantocius huc mittant, urgeant-que serio exactionem nondum ab omnibus redditi subsidii charitativi. Sessio demum ad futuram diem Iovis est dilata.

Iosephus archiepiscopus Berytensis, nuntius apostolicus,
Antonius Ostrowski episcopus Vladislaviensis, primus in ordine.

Sesja dwudziesta pierwsza

Warszawa, Nuncjatura? 4 I 1776

Na pierwszym w nowym roku posiedzeniu czytano odpowiedź komisji skarbowej i dowiedziano się, że zależy jej głównie na tym, aby wiedzieć, ile pieniędzy zebrano w diecezjach i z jakich miejsc je zainkasować. Ponieważ Konferencja znowu nie mogła dać na to precyzyjnej odpowiedzi, uprosiła biskupa chełmskiego Okęckiego, który by z pomocą sekretarza Żórawskiego dowiedział się o wszystkim od przedstawicieli diecezji i załatwił sprawę ze skarbem. Następnie Zjazd oznajmił diecezjom zalegającym, że jeżeli nie uiszczą trybutum w ciągu trzech tygodni, zostaną zmuszone do zapłacenia podwójnej sumy. Pod koniec zebrania polecono kolektorom diecezjalnym, aby sumowali wykazy kominów i wpłacili pieniądze.

Czyst. Gniezno, AA, sygn. B 85: Zjazdy Episkopatu 1759—1792, cz. 2, k. 34—35v. Nagł.: Sessio 21ma, die 4 ianuarii anni 1776.

Idem omnes, qui in praeterita, in hodierna etiam affuere sessione, ubi lectum erat responsum Commissionis Thesauri Regni ad porrectam a Congressu Cleri notam. In quo exponit dicta Commissio se imprimis velle scire de quantitate deponenda ex respectivis dioecesibus pecuniae, et quaenam loca commodiora ad id eligenda esse videantur. Ad haec Congressus censuit se minime hic et nunc id praestare posse non modo propterea, quod necdum habeat collectam ex notis causis 600 milium summam, verum etiam nec exactum elenchum caminorum, ad cuius proportionem divisio pro singulis dioecesibus fieri debet. Ut tamen hoc negotium ordinate tractari ac quantocius et efficacius ad finem perducii possit, expetitus est ill. mus episcopus Helmensis, cui in adiutorium, si res exigeret, additus per ill. r. dus Secretarius, inito consilio, si velint crastino etiam die, cum delegatis respectivarum dioecesium de determinandis in quaestione locis, specificationem eorundem tradat Commissioni Thesauri Regni aut eius substituto. Simulque clare exponat omnes causas, ob quas desiderantam summam colligere hucusque et exsolvere Congressus haudquaquam potuit. Eaque omnia praestet, quae opportuna videbit, ut hoc subsidii charitativi negotium omni, qua per est, modo peragi possit. Eumque in finem idem Ill. mus habet a Congressu sibi concessam

potestatem tractandi hac de re scripto aut oretenus cum Commissione Thesauri Regni.

Cum autem aliquae ex utroque ritu dioeceses atque nonnulla loca quae in Regno sita sunt, sed ad dioeceses extra idem existentes, uti in dioecesi Vilmensi, non modo pecuniam, sed nec elenchum quidem caminorum hucusque Varsaviam transmiserint, quamvis id serio ab iisdem, et repetitis vicibus, requisiverit Congressus, ac interea terminus exsolvendi dicti subsidii iam praeterierit, ad avertenda idcirco ab universo clero incommoda, quae ex hac importuna dilatione certo timeri possunt, Congressus sese obstrictum videt ultimo praemoneri illas dioeceses, ut spatio trium hebdomadarum id omnino praestent, quod hucusque praestare neglexerunt. Alioquin Commissio Thesauri Regni elapso hoc tempore, receptisque ab aliis dioecesibus elenchis tam caminorum, quam summarum ex iisdem provenientium, totam deficientem a 600 milia florenorum pecuniam (utpote ignara, quid unaquaeque dioecesis contribuere debeat) repetet ab illis omnibus, quae hucusque nec elenchum caminorum, nec concernens quantum reddiderunt. Demandatumque est perilli r.do Secretario, ut hanc declarationem transmitti curet iis, quorum interest. Quaeque propterea in scripto redacta porrigenda est ante diem proximam Iovis (pro qua sessio soluta^a est) ad relegendum extra Congressum iis, qui eundem componunt, ut quamprimum extractum eiusdem ad cuiuslibet manus, ut supra, pervenire possit. Commendatum est praeterea, ut collectores dioecesium crastino statim die se conferant in unum locum ad conficiendum calculum caminorum huc transmissorum, pecuniaeque ex iisdem provenientis, praecipue autem huius, quae iam a clero utriusque ritus est persoluta.

Iosephus archiepiscopus Berytensis, nuntius apostolicus,
Antonius Ostrowski episcopus Vladislaviensis, primus in ordine.

Sesja dwudziesta druga

Warszawa, Nuncjatura? 11 I 1776

Na posiedzeniu tym czytano odpowiedź komisji skarbowej skierowaną na drugie pismo Kongresu Duchowieństwa. Dowiedziano się z niej, że pieniądze od poszczególnych diecezji będzie przyjmował generalny odbiorca skarbu Rudnicki, a kwitował na piśmie dyrektor kontrybucji prowincji mazowieckiej Tylli. Dowody te należy z kolei okazywać Konferencji Episkopatu. Następnie Zjazd zwrócił się do biskupów i delegatów, ażeby lustracje dochodów beneficjalnych w diecezjach zakończono do końca lutego, albowiem później duchowieństwo będzie zajęte

^a W czyst. występuje dwa razy.

wielkim jubileuszem. Potem prałat dziekan gnieźnieński Siemieński zakomunikował, że niektórzy księża w terenie nie dosyć rozumieją, co w instrukcji lustracyjnej oznacza wyrażenie „fundacje nie podlegające jurysdykcji dziekanów”. Nieściśłość ta została wyjaśniona przez kogoś z Rady. Wobec tego polecono Sekretarzowi, ażeby odpisy niniejszej (wyjaśniającej) sesji wydawał pragnącym je posiadać w celu wystania na prowincję. Również Nuncjusz ze swej strony obiecał wystać potrzebne sprostowanie do zakonów.

Czyst. Gniezno, AA, sygn. B 85: Zjazdy Episkopatu 1759—1792, cz. 2, k. 35v—36v. Nagł.: Sessio 22da, die 11 ianuarii.

Praesentibus iis omnibus in hodierna, qui in praeterita aderant sessione, ac praeterea ill.mo episcopo coadiutore Cujaviensi, lectum erat responsum Commissionis Thesauri ad notam iterato a Congressu porrectam. In qua exprimitur datam esse provincialibus tributorum directoribus dispositionem, ut a collectoribus ecclesiasticis pecuniam subsidii charitativi in respectivis designatis locis recipiant, dentque illis de recepta apocham. Simulque eadem Commissio g. so Rudnicki¹ generali proventuum Thesauri Regni receptori demandavit, ut transmissam huc variis ex dioecesibus ad rationem eiusdem subsidii pecuniam reciperet et g. sus Tylii² director tributorum provinciae Masoviae de iisdem quietaret. Et hac occasione Congressus respectivis loci-ordinariis et eorum praesentibus delegatis commendavit, ut redderent quantocius dicto generali receptori collectas ad hunc effectum, et Varsaviam allatas summas, atque in futura sessione testimonia authentica de iisdem redditibus producerent.

Visum est etiam Congressui commonefacere iterum praesentes locorum-ordinarios et absentium ipsorum delegatos, ut omnem sollicitudinem adhibeant de lustratione proventuum ecclesiasticorum ante ultimos februarii in respectivis eorum dioecesibus cum huic negotio finem praedicto tempore imponere. Non modo ipsa rei necessitas, sed instans Iubilaeum Magnum³ exigat, in quo universo clero, aliis curis distento, id efficere haud licebit.

Retulit etiam r. mus Decanus Gnesnensis Congressui a nonnullis excitari dubia ex eo, quod decretum Congressus, vi cuius instructio de peragenda reddituum ecclesiasticorum lustratione est confecta, constituit, ut omnia loca et fundationes in districtibus decanalibus per suos respectivos lustratores quoad omnes redditus, tam in summis, quam in bonis consistentibus revideri et conscribi debent. In illis autem fundationibus,

¹ Rudnicki gen. odbiorca dochodów państwowych, bliżej nie znany.

² Tylli dyrektor kontrybucji prowincji mazowieckiej, bliżej nie znany.

³ Wielki jubileusz, obchodzony w Rzymie w r. 1775, a w Polsce w 1776.

quae existunt in locis iurisdictioni (ut in dicto decreto exprimitur) decanorum non subiectis, duo ex clero saeculari ab episcopo et unus ex regulari ab ill.mo Nuntio designandi idem praestare tenentur. Sed haec quomodo sunt intelligenda aliqui non capiunt.

Reposuit et elucidavit hoc Congressus, quod per dictas foundationes et loca, quae iurisdictioni (ut in citato decreto dicitur) decanorum non subiacent, eae solum foundationes et loca accipienda sunt, quae in civitatibus aut oppidis (ubi generalia Consistoria aut ecclesiae collegiatae existunt) reperiuntur, ad quae revidenda loci-ordinarii cum ill.mo Nuntio seorsivos (ut supra) destinare debent lustratores. Reliquae autem omnes foundationes, cuiuscumque sunt speciei, tam saecularium, quam regularium utriusque ritus, quoad omnes redditus in summis quibuscumque ac in bonis consistentibus, per respectivos decanales lustratores in locis locorum revideri et conscribi debent. Et ne remaneat aliquod hac in re dubium, praebeaturque inde alicui occasio evitandi hunc, ut supra, calculum, iniunctum est perill.i r.do Secretario, ut requirentibus praesentem huius sessionis actum per copiam authenticam extradat ad illa transmittenda eis, quorum interest. Quodve etiam ill.mus Nuntius praestare appromisit in dandis adhuc super eo ad regulares litteris encyclicis. Et sessio ad diem futuram Iovis est soluta.

Iosephus archiepiscopus Berytensis, nuntius apostolicus,

Antonius Ostrowski episcopus Vladislaviensis, primus in ordine.

Sesja dwudziesta trzecia

Warszawa, Nuncjatura? 18 I 1776

Podczas omawianej sesji kolektorzy ośmiu diecezji łacińskich i dwóch dekanatów biskupstwa wrocławskiego oraz pięciu unickich w Koronie okazali Konferencji dowody uiszczenia subsydium do skarbu państwa. Sekretarzowi polecono zwrócić się do biskupa chełmińskiego Bajera o dostarczenie kwoty za kominy i wykazu dochodów beneficjalnych z miasta Torunia, w dalszym ciągu należącego do Polski. Kolektorom diecezjalnym powiedziano, żeby na posiedzeniu w przyszłym tygodniu podali, ile każdy z nich wpłacił już do skarbu koronnego, a jaką sumę jeszcze zalega.

Czyst. Gniezno, AA, sygn. B 85: Zjazdy Episkopatu 1759—1792, cz. 2, k. 37—37v. Nagł.: Sessio 23tia, die 18va ianuarii.

Congregatis iisdem pro hodierna sessione, qui in praeterita aderant, perill.is r.dus Skaryszewski¹ canonicus cathedralis Camenecensis Po-

¹ Wojciech Skarszewski h. Leszczyc, wtedy kanonik kamieniecki, zm. w r. 1827 jako arcybiskup metropolita warszawski.

doliae exhibuit authenticum a suo capitulo mandatum procurae, quo declaratur eiusdem dioecesis delegatus ad Congressum in negotio subsidii charitativi, occupavitque demum iuxta ordinem in praefato Congressu locum suum.

Productae deinde erant a collectoribus dioecesium apochae de redditis ad Generale Varsaviense Aerarium Regni ad rationem subsidii charitativi summis:

Dioeceses ritus *L a t i n i*:

[per] archidioecesim Gnesnensem	fl.	82 392	
[per dioecesim] Cracoviensem	„	120 000	
„ „ Cujaviensem	„	16 590	gr. 7
„ „ Posnaniensem	„	73 257	„ 22
„ „ Plocensem	„	43 822	
„ „ Luceoriensem	„	25 428	
„ „ Helmensem	„	3 726	
[per dioecesim] Kijoviensem	„	10 000	
Decanatus in dioecesi Vratislaviensi siti	„	2 203	
[Dioeceses] ritus <i>G r a e c i</i> :			
[per dioecesim] Luceoriensem	„	10 000	
„ „ Vlodomiriensem, Brestensem Lithvaniae, et Kamenecensem Podoliae	„	14 028	
[per dioecesim] Helmensem	„	1 032	
Summa summarum	fl.	382 077	gr. 29

Cum autem hucusque nulla habeatur notitia de numero caminorum civitatis Thorunensis, demandata est perilli r.do Secretario provincia scribendi ad illum episcopum Culmensem², ut non modo lustrationum omnium reddituum ecclesiasticorum, iuxta statuta Congressus ibidem fieri, sed etiam concernentem ad proportionem caminorum pecuniam deponi iubeat. Quodsi id quo casu efficere non posset, saltem numerum caminorum ecclesiasticorum, exceptis xenodochiis (nisi quae in titulum beneficii sunt erecta), gymnasiis publicis atque Patribus Bernardinis transmitti Varsaviam curet.

Demandatum est denique collectoribus dioecesium, ut pro futura sessione conficiant elenchum et summam caminorum a respectivis dioecesibus iam porrectorum, cum adiuncta adnotatione documentorum huncce numerum iustificantium, necnon quantum, quod unaquaeque dioecesis ex iisdem iam persolvit et adhuc ad persolvendum ex eis restat. Et sessio ad futuram diem Iovis est soluta.

Iosephus archiepiscopus Berytensis, nuntius apostolicus,
Antonius Ostrowski episcopus Vladislaviensis, primus in ordine.

² Andrzej Ignacy Bajer biskup chełmiński w l. 1759—1785.

Sesja dwudziesta czwarta

Warszawa, Nuncjatura? 25 I 1776

Ponieważ w dniu 4 stycznia 1776 r. upłynął drugi termin dostarczenia przez diecezje do Konferencji Biskupów urzędowych wykazów kominów kościelnych (pierwszy był wyznaczony na 15 listopada 1775), niniejsze kolokwium znowu przedłużyło go o trzy tygodnie. Jednak zaraz dodano, że na mocy 1 i 5 artykułu instrukcji o wybieraniu subsidium charitativum według podymnego, skoro upłynie i ten czas, komisja skarbowa państwa ściagnie od opornych podwójną porcję należności. Przy tej okazji ponownie przypomniano biskupom i delegatom diecezjalnym o terminowym ukończeniu retaksacji beneficjów w całym kraju.

Czyst. Gniezno, AA, sygn. B 85: Zjazdy Episkopatu 1759—1792, cz. 2, k. 38—38v. Nagł.: Sessio 24ta, die 25 ianuarii.

In hac sessione per illos Secretarius produxit confectas a r. dis collectoribus tabellas caminorum, de quorum numero authentica aliquae dioeceses deposuere testimonia, reliquae autem idipsum brevi praestare sponponderunt. Cum vero terminus, quo dictae tabellae huc transmitti deberent, quarta ianuarii anni currentis iam praeteriit, et tamen aliquae dioeceses illas non transmiserint, quare Congressus ultimato monet tam ex praesentibus, quam absentibus unumquemque loci-Ordinarium, ut hoc ad effectum, idque spatio trium hebdomadarum a data praesentis declarationis, perducatur. Alioquin ipsemet Congressus, ad continuas Commissionis Thesauri Regni exportationes, negotium hoc serio executioni mandabit, prout in instructione ad effectum contribuendi pro hac sola vice ad proportionem caminorum subsidii charitativi data, articulo primo, statuitur. Nempe ut numerus caminorum, iuxta tabellas ex respectivis castris extractus, transmittantur Varsaviam pro die 15ta 9bris anni praeteriti sub severis arbitrariis poenis, si huic aliquis satisfacere neglexerit. Articulo autem quinto eiusdem instructionis exprimitur, quodsi aliqua dioecesis nollet obtemperare huic ordinationi, tunc obtento ex libris Thesauri Regni caminorum illius dioecesis elencho, alterum tantum exsolvere debet, quantum pro hac vice ad proportionem caminorum contribuendum ipsi obtigisset; atque ut eiusmodi duplo maior contributio persolvatur, auctoritas et vis etiam ad id necessaria adhibebitur. Quapropter hos et alios omnes in eadem instructione contentos articulos innovando, praesenti decreto monet serio adhuc Congressus, ut ii, ad quos pertinet, huic negotio superius praefinito tempore finem imponant, nisi velint modo memoratam duplicatam summam pendere, quae iuxta approbatum a toto Congressu rigorem, a Commissione Thesauri Regni exsequeretur.

In memoriam praeterea revocatur et quam maxime commendatur lustratio ecclesiasticorum redituum peragenda, cum praesertim et Iubilaeum Magnum et Regni Commitia¹ imminent, quae procul dubio locum id praestandi non reliquent. Unde maxima orientur pro universo clero incommoda. Sessio demum ad futuram diem Iovis est soluta; sequentes vero sessiones, ut diebus lunae², propter maiorem commoditatem Congressum componentium, teneantur est decisum.

Iosephus archiepiscopus Berytensis, nuntius apostolicus,

Antonius Ostrowski episcopus Vladislaviensis, primus in ordine.

Sesja dwudziesta piąta

Warszawa, Nuncjatura? 29 I 1776

Na posiedzeniu tym biskup koadiutor kijowski Cieciszowski, wydelegowany uprzednio z innymi do podsumowania przedstawionych przez diecezje wykazów kominów, oznajmił, że figuruje ich niepełna liczba, mianowicie 92 tysiące. Z tego powodu Kongres znowu apelował do opornych, aby nie ukrywali rzeczywistej liczby kominów kościelnych, ale ją ujawnili. Potem unicki kanonik Stefan Lewiński przedstawiał dowody uiszczenia określonych sum pieniężnych na subsydlum przez trzy diecezje obrz. greckiego.

Czyst. Gniezno, AA, sygn. B 85: Zjazdy Episkopatu 1759—1792, cz. 2, k. 39. Nagł.: Sessio 25ta, die 29 ianuarii.

Huic sessioni cel. mus episcopus Plocensis non erat praesens necnon episcopus Helmensis, in cuius tamen locum per ill. r. d. Ostaszewski canonicus Helmensis eiusdem delegatus qua substitutus aderat. Retulit deinde Congressui ill. mus coadiutor episcopus Kijoviensis, expetitus ad revidendas et calculandas cum aliis tabellas caminorum, quod ad complementum 600 milium subsidii charitativi deficiant plura milia florenorum, cum in productis hucusque tabellis summa caminorum efficit tantum numerum 92 milia. Quare iterum iterumque Congressus monet et intimat contravenientibus statutis animadversiones et poenas, ut respectivae dioeceses de exacta conscriptione suorum caminorum statuto ultimarie tempore plene eundem doceant.

Demum ill. is Lewiński produxit apochas de persolutis ad Thesaurum Regni sequentibus subsidii charitativi summis:

¹ Sejm zwyczajny, pod wężem konfederacji generalnej, obradował w Warszawie od 26 VIII do 31 X 1776.

² Poniedziałek nie utrzymał się jako stały dzień obrad.

ex dioecesi Camenecensi ritus Graeci	fl.	2 310,
ex metropoli Kijoviensi	„	15 676,
ex [dioecesi] Helmensi eiusdem ritus	„	900.
Summa summarum	[fl.]	18 886.

Sessio demum, iuxta decisionem Congressus in praeterita sessione factam, soluta est pro die lunae proxime futura.

Iosephus archiepiscopus Berytensis, nuntius apostolicus,
Antonius Ostrowski episcopus Vladislaviensis, primus in ordine.

Sesja niepełna

Warszawa, Nuncjatura? 6 II 1776

Z powodu małej liczby członków Konferencji i braku ważnych spraw do rozstrzygnięcia normalnej sesji nie było. Sekretarz przeto czytał obecnym list od wiceoficjała gdańskiego (w diecezji włocławskiej) Schultz'a, ustosunkowanego pozytywnie do potrzeby przygotowania wykazu komisjów i uiszczenia podatku za nie, i pismo dziekana opoczyńskiego z archidiecezji gnieźnieńskiej donoszącego, że ma trudności w przeprowadzeniu lustracji dochodów beneficjalnych. Jednemu i drugiemu odpisał, aby się wywiązali z obowiązków.

Czyst. Gniezno, AA, sygn. B 85: Zjazdy Episkopatu 1759—1792, cz. 2, k. 39v.
Nagt.: Die 6ta februarii.

Sessio hac die non fuit, propterea quod non erat numerus sufficiens congregatorum, nihilque erat, quod resolutionem Congressus exigeret. Interea retulit perillis r.dus Secretarius iis, qui convenere, de binis epistolis ad se scriptis. Quarum altera erat d.ni Schultz¹ iudicis surrogati Gedanensis, in qua exprimit numerum caminorum ecclesiasticorum Gedani² exsistentium, exceptis domibus ad monasterium Peplinense et Olivense spectantibus, cum adiuncta specificatione ex iisdem concernentis et redditae pecuniae. Altera autem erat a Decano³ Opocinensi una cum lustratore regulari scripta, qua exponunt se non posse mense hoc currenti lustrationes perficere, tum quod sero^a ad ipsos est allata hac de re Congressus instructio, tum etiam quod possessores redditus suos producere minime volunt. Ad binas has litteras responsum seorsivum dedit perillis r.dus Secretarius, ut quantocius et quam efficacius ordinationi

^a W czyst. serio.

¹ Wincenty Ignacy Schultz, wtenczas surogat (wiceoficjał) gdański, od r. 1778 oficjał, zm. w 1792.

² Gdańsk w dalszym ciągu należał do Polski.

³ Dziekan (foralny) opoczyński w archidiecezji gnieźnieńskiej, bliżej nie znany.

Congressus ab iisdem satisfiat, a qua nemo ulla ratione sese excipi potest. Sessio demum dilata est ad proxime futuram diem lunae.

Iosephus archiepiscopus Berytensis, nuntius apostolicus,
Antonius Ostrowski episcopus Vladislaviensis, primus in ordine.

Sesja dwudziesta szósta

Warszawa, Nuncjatura? 10 II 1776

Biskup koadiutor kijowski Cieciszowski zameldował Kongresowi, że z diecezji krakowskiej napłynęła dalsza część wykazu kominów, lecz znowu bez wymaganego udokumentowania. Wobec tego Konferencja prosiła biskupa koadiutora plockiego Szembeka, jako przedstawiciela diecezji krakowskiej, żeby udokumentowano ten spis przynajmniej zaświadczeniami dziekanów.

Czyst. Gniezno, AA, sygn. B 85: Zjazdy Episkopatu 1759—1792, cz. 2, k. 40. Nagł.: Sessio 26ta, die 10ma februarii.

Omnes huic sessioni, qui et praeteritae, affuere exceptis ill.mo et r.mo coadiutore Cujaviensi et perill'i r.mo canonico Skaryszewski deputato Camenecensi. Retulit in eadem ill.mus episcopus coadiutor Kijoviensis, qua unus ex delegatis ad recipiendum calculum caminorum, de reliquo transmisso illorum numero ex dioecesi Cracoviensi, sed sine ullo iustificante documento, prout etiam id factum est cum primo exhibito eorundem elencho. Quapropter requisitum est, ut ill.mus coadiutor episcopus Plocensis, qua delagatus eiusdem dioecesis, de hac re eos (ad quos pertinet) praemonere velit, ut saltem ille numerus caminorum testimonio suorum decanorum firmetur, si ex respectivis castris id haberi non poterit. Et sessio ad quindennium, id est ad diem lunae, quae incidit in diem 26tam mensis praesentis soluta est.

Iosephus archiepiscopus Berytensis, nuntius apostolicus,
Antonius Ostrowski episcopus Vladislaviensis, primus in ordine.

Sesja dwudziesta siódma

Warszawa, Nuncjatura? 26 II 1776

Na przekazaną przez Nuncjusza prośbę Wizytek Warszawskich, proszących o zwolnienie z opłaty na rzecz subsydium z ich posiadłości miejskiej Kamieńczyk, uważanej przez prawo państwowe za dobra czysto ziemskie, Konferencja Episkopatu odpowiedziała odmownie. Dalej zaś czytano pismo nadeszłe z komisji skarbowej, skierowane na ręce biskupa włocławskiego Ostrowskiego, żeby Kongres wpłacił resztę pieniędzy

brakującą do sumy 600 tysięcy florenów i zwrócił udostępnione mu tabele kominów kościelnych. Załatwienie korespondencji na ten temat polecono Sekretarzowi.

Czyst. Gniezno, AA, sygn. B 85: Zjazdy Episkopatu 1759—1792, cz. 2, k. 40—41. Nagł.: Sessio 27ma, die 26ta februarii.

Idem omnes, excepto ill.mo coadiutore episcopo Plocensi, in hac ac in praeterita affuere sessione. Ubi ill.mus Nuntius porrectum sibi a monialibus Varsaviensibus Visitationis Beatissimae Virginis supplicem libellum Congressui communicavit, in quo dictae moniales conantur evincere immunes esse a contribuendo subsidio charitativo ex bonis oppidi Kamieńczyk¹, ideo quia pro bonis pure terrestribus sunt legibus Regni declarata, ex quibus numquam etiam contributionem hibernae antea persolvebant, allegando insuper decretum S. Nuntiaturae in favorem illarum in simili causa latum. Quae omnia non modo in scripto porrexerunt, sed etiam oretenus advocatus eiusdem causae totum hoc negotium in Congressu fusius explicavit. Congressus vero ad ea responsum (quod sequitur) dedit leges allatas, quae bona Kamieńczyk pro terrestribus habere vulerunt, non eximere ab onere solvendi moderni subsidii charitativi, cum plura reperiantur eodem iure gaudentia bona ecclesiastica, quae tamen hoc pendere tenentur. Neque etiam consuetudo anterior et decretum S. Nuntiaturae allatum praevalere hac occasione possunt, praesertim ex universali lege et respectu, quod in tanta cleri et personarum ecclesiasticarum angustia contra omnem iusti aequique esset rationem, unam immunem ex melioribus foundationibus ecclesiasticis ab hoc onere declarare, cum omnes personae et loca ecclesiastica ex mente Summi Pontificis contribuere hoc debent².

Lectae deinde erant litterae a Commissione Thesauri Regni scriptae ad Praesulem Vladislaviensem, qua primum ex ordine in Congressu assidentium episcopum, "quibus requirit" a Congressu, ut reliqua summa ad complementum 600 milia quantocius in Thesaurum Regni inferatur, reddanturque tabellae caminorum ad archivum ipsius. Quare demandatum est per illi r.mo Secretario, ut describatur ad hunc effectum, notaque per Congressum proxime futura die Iovis approbanda Commissioni porrigeretur. Pro qua etiam die sessio extraordinaria est soluta.

Iosephus archiepiscopus Berytensis, nuntius apostolicus,

Antonius Ostrowski episcopus Vladislaviensis, primus in ordine.

^{a-a} Dwukrotnie w czyst.

¹ Kamieńczyk, wieś w b. pow. wyszkowskim.

² Por. przyp. 8 w sesji drugiej.

Sesja dwudziesta ósma, nadzwyczajna

Warszawa, Nuncjatura? 29 II 1776

Zgromadzeni czytali i poprawiali odpowiedź Konferencji Biskupów na ostatni list komisji skarbowej, którą następnie doręczył Sekretarz. Z kolei biskup koadiutor kijowski Cieciszowski zapoznał zebranych z wysokością sum już uiszczonych i jeszcze nie opłaconych. Wobec tego Kongres nakazał, aby w ciągu trzech tygodni zostali spisani zalegający. Po przedstawieniu wykazów kominów ze wszystkich dekanatów całego Królestwa zapadła uchwała, że według nich ma być uregulowane subsydium.

Czyst. Gniezno, AA, sygn. B 85: Zjazdy Episkopatu 1759—1792, cz. 2, k. 41—41v. Nagł.: Sessio 28va, die 29 februarii.

Postquam convenerunt iidem omnes, qui in praeterita aderant sessione, lecta erat responsoria nota ad litteras Commissionis Thesauri Regni, quae approbata et a Congressu subscripta eidem Commissioni per perilem r.mum Secretarium est porrecta. Retulit deinde ill.mus coadiutor Kijoviensis, qua unus ex designatis calculatoribus caminorum, de numero tam persolutae, quam non persolutae ex iisdem concernentis pecuniae. Hacque occasione commendavit Congressus quam maxime, ut computus exactus fieret huius spatio trium hebdomadarum cum distincta annotatione locorum et quanti ex ipsis concernentis non persoluti. Producti demum erant elenchi in decanatibus respectivarum dioecesium conscripti et huc transmissi omnium caminorum ecclesiasticorum in Regno sitorum, ad quorum numerum, ut exsolvatur subsidium charitativum est decisum. Et sessio pro die lunae hanc proximam sequente, quae incidit in 11mam martii est soluta.

Iosephus archiepiscopus Berytensis, nuntius apostolicus,
Antonius Ostrowski episcopus Vladislaviensis, primus in ordine.

Sesja dwudziesta dziewiąta

Warszawa, Nuncjatura? 11 III 1776

Zjazd Biskupów nie uwzględnił prośby Benedyktynek z Radomia o zwolnienie z trybutum, szczególnie ze wsi Mokrosek. Potem biskup koadiutor włocławski Rybiński zawiadomił obecnych, że nadszedł już wiarygodny wykaz kominów z tamtejszej diecezji. A wobec tego, że już z całego Królestwa, za wyjątkiem Torunia, znany był wykaz kominów, poleceno rachmistrzom, żeby zgodnie z nimi sporządzili ze wszystkich diecezji ilość pieniędzy uiszczonych i zalegających. Jednocześnie Sekre-

tarz powinien opracować na następną sesję projekt sprawozdania z *subsidium do komisji skarbowej*.

Czyst. Gniezno, AA, sygn. B 85: Zjazdu Episkopatu 1759—1792, cz. 2, k. 41v—42. Nagł.: Sessio 29na, die 11 martii.

Iidem in hac ac in praeterita affuere sessione, ac praeterea ill. mus coadiutor Plocensis ac r. mus Sołtyk cantor Cracoviensis. Ubi lectus est supplex libellus porrectus a monialibus Radomiensibus Ordinis S. Benedicti, quo expetunt, ut propter inopiam liberarentur a contributione pro hac vice subsidii charitativi, praesertim ex villa Mokrosak¹ in Archidioecesi sita, quam iure pignoratario possident. Ad haec Congressus reposuit non adesse sufficientem rationem, ut dictae moniales declarentur liberae ab hac contributione, cum longae pauperiores fundationes ab eadem petenda non sunt exemptae.

Retulit deinde ill. mus episcopus coadiutor Cujaviensis Congressui numerum caminorum dioecesis Cujaviensis ad se esse transmissum, cum plena probatione de veritate eiusdem numeri. Quare cum iam numerus omnium caminorum in Regno sitorum, excepta civitate Torunensi, pene sit notus, decisum est, ut r. mi calculatores exactas iam tabellas eorundem pro unaquaque dioecesi, cum specificatione concernentis pecuniae, conficiant pro die sequenti Iovis simulque, ut dioeceses, quae nondum totam concernentem se pecuniam reddere potuerunt, hoc in residuis exacte, ut iam certa ratio totius istius negotii Commissioni Thesauri Regni reddi possit. Cuius scripti ex explicatione, ut conficiatur minuta, pro eadem die Iovis est demandatum. Sessioque extraordinaria in eundem est indicta.

Iosephus archiepiscopus Berytensis, nuntius apostolicus,
Antonius Ostrowski episcopus Vladislaviensis, primus in ordine.

Sesja trzydziesta, nadzwyczajna

Warszawa, Nuncjatura? 14 III 1776

Na początku posiedzenia czytano, a następnie dawano niektórym członkom Konferencji do poprawienia w domu pismo przygotowane dla komisji skarbowej dotyczące *subsidium charitativum*. Z kolei biskup koadiutor kijowski Cieciszowski zapoznawał przedstawicieli Zjazdu z *representacjami kominów z poszczególnych diecezji obydwu obrządków oraz z sumami wpłaconymi już przez nie i zalegającymi*. Ponownie przypomniano biskupom i delegatom, że mija ostateczny termin wpłat za ko-

¹ Mokrosęk, wieś w b. pow. radomskim.

miny i brakujących do nich. Dodano również nie po raz pierwszy, żeby lustracje dochodów beneficjalnych były na czas przygotowane.

Czyst. Gniezno, AA, *sygn.* B 85: Zjazdy Episkopatu 1759—1792, cz. 2, k. 42v—43. *Nagt.*: Sessio 30, 14 martii.

In hac sessione non erant praesentes ill.mi coadiutores episcopi Plocensis, qua delegatus Cracoviensis, et Cujaviensis. Item ill.mus episcopus Helmensis, in cuius locum affuit perillis r.mus canonicus Helmensis Ostaszewski.

Ubi lecta erat nota porrigenda Commissioni Thesauri Regni, plene elucidans totum subsidii charitativi in hoc anno contribuendi negotium. Decisumque est, ut huius aliquot exemplaria descripta tradantur personis Congressum componentibus eo fine, ut quae addenda vel immutanda ipsis videbuntur id praestent, ut demum omnibus numeris absoluta et a Congressu subscripta dictae Commissioni quantocius porrigatur. Legit deinde ill.mus episcopus coadiutor Kijoviensis tabellas caminorum omnium utriusque ritus in Regno dioecesium summaeque ex ipsis concernentis, cum adiuncta specificatione iam persolutae, quam persolvendae pecuniae. Ex hac autem occasione commendavit Congressus quam maxime praesentibus locorum-ordinariis et absentium delegatis, ut non modo summas ex respectivis dioecesibus iam collectas, nulla interposita mora redderent, sed etiam deficientem adhuc ad proportionem caminorum pecuniam sive restantem, seorsiva specificatione fidelissime annotarent et exhiberent, cum finem istius negotii serio urgeat, urgebitque adhuc certo Commissio Thesauri Regni. Quare ad hunc effectum demandabit Congressus perilli r.mo Secretario, ut extractum huius decisionis traderet iis, qui eundem desideraverint. Statutum demum est, ut omni contentione omnes Congressus componentes in id incumbant, ut lustratio omnium reddituum ecclesiasticorum praefinito tempore peragatur, alioquin magnopere timendum est, ne gravia clerus inde patiatur damna, si hoc negotium longius protrahatur. Et sessio extraordinaria in diem proximam Mercurii est indicta.

Iosephus archiepiscopus Berytensis, nuntius apostolicus,
Antonius Ostrowski episcopus Vladislaviensis, primus in ordine.

Sesja trzydziesta pierwsza, nadzwyczajna

Warszawa, Nuncjatura? 20 III 1776

Podczas zebrania czytano projekt nowego pisma Konferencji Episkopatu do komisji skarbowej Królestwa z podobnymi wyjaśnieniami na temat zbieranego od miesięcy i jeszcze nie wpłaconego do końca subsidium charitativum. Tłumaczono się przeszkodami, które nie pozwoliły

dotąd uiścić pełnej sumy 600 tysięcy florenów. Tekst pisma rozdano do przejrzenia różnym członkom Kongresu — wszystko w celu ewentualnego naniesienia poprawek.

Czyst. Gniezno, AA, sygn. B 85: Zjazdy Episkopatu 1759—1792, cz. 2, k. 43—43v. Nagł.: Sessio 31, die 20 Martii.

Congregatis iisdem in hodierna, qui in praeterita aderant sessione, lecta erat nota a Congressu iterum porrigenda Commissioni Thesauri Regni, in qua explicatur plane ratio, quam tenuit Congressus in colligenda atque inferenda hoc anno in Thesaurum Regni subsidii charitativi summa, necnon difficultates et obstacula exprimuntur, quae huic negotio finem imponere hucusque haud permiserunt. Decisumque est, ut dicta nota omnibus Congressum componentibus communicetur, ut quae corrigenda in eadem occurrent, praesertim in accurata annotatione tam collectae, quam in residuis remanentis ad proportionem 600 milia pecuniae, in quam exactissime praestetur. Sessioque in hunc finem in diem proximam Mercurii est soluta.

Iosephus archiepiscopus Berytensis, nuntius apostolicus,

Antonius Ostrowski episcopus Vladislaviensis, primus in ordine.

Sesja trzydziesta druga

Warszawa, Nuncjatura? 27 III 1776

Znane już z poprzedniego posiedzenia pismo, poprawione a następnie podpisane przez biskupa Ostrowskiego, miało być doreczone komisi skarbowej przed końcem marca. Brakujące do 600 tysięcy florenów sumy miał sam skarb państwa — na instancję Konferencji Episkopatu — ściągnąć od zalegających instytucji kościelnych. Mianowicie 52 580 flor. powinien on wyegzekwować od wymienionych diecezji łacińskich i greckich. Natomiast 27 312 flor. skarb Królestwa powinien otrzymać od fundacji kościelnych, podlegających wprawdzie obcemu panowaniu, lecz prawnie należących do Polski. Kiedy już przy pomocy brachium saeculare Kongres uregulował subsydium, pragnął jak najszybciej mieć dokonaną retaksację dochodów beneficjalnych.

Czyst. Gniezno, AA, sygn. B 85. Zjazdy Episkopatu 1759—1792, cz. 2, k. 43v—44v. Nagł.: Sessio 32, die 27 Martii.

Iidem omnes, ac praeterea ill. mus episcopus Helmensis, in hac sessione ac in praeterita affuerunt. Ubi lecta erat nota porrigenda Commissioni Thesauri Regni, explicans plene omnem subsidii charitativi hoc anno in Thesaurum importandi rationem. Quae a Congressu correctae, ut ab ill. mo episcopo Cujaviensi, qua primo ex ordine episcopo, sub-

scribatur et ante ultimos mensis currentis dictae Commissioni porrigatur, est decisum. In hac autem nota post explicatam rationem, qua usus est Congressus in colligenda subsidii charitativi summa, et indicatum quantum huius subsidii ad proportionem 600 milia iam persoluti, deficientem ad integrum persolutionem summam tradit exsequendam ipsi Commissioni, cum specificatione pecuniae pro unaquaque dioecesi ad proportionem caminorum non redditae. Iam vero quod attinet particularia loca, illa non nominat Congressus, cum unusquisque episcopus ad mentem constitutionis 1717¹, modo in contributione antiquae hibernae usitato, concernentem ex illis pecuniam repetere debet. Quod ut omnibus notum fiat, demandatum per illi r.mo Secretario, ut decisionem hanc ex actis tradat.

Restat [ergo] persolvendum ex dioecesibus:

Gnesnensi	fl. 12 210,
Cujaviensi	„ 1 223 gr. 23,
Posnaniensi	„ 6 174 „ 8.
Plocensi	„ 2 634,
Luceoriensi ritus Latini	„ 11 952 gr. 29,
Helmensi rit. Latini	„ 498,
Camenecensi [rit. Latini]	„ 13 230,
Kijoviensi	„ 1 806,
Luceoriensi rit. Graeci	fl. 2 860.

His omnibus residuis exactis, deficient adhuc ad complementum 600 milia floreni 27 312. Quos ut Commissio Thesauri Regni ex fundationibus ecclesiasticis exigat, quae sub dominio alieno ultra tractatum Petersburgensem² existunt, revera tamen ad Rempublicam spectant, Congressus postulat rogatque. Ac ut hoc negotium ad plenos Ordines³ remittatur etiam atque etiam exposcit.

Cum itaque huic subsidii charitativi negotio finem hoc modo Congressus imposuerit, et necdum lustrationes proventuum ecclesiasticorum ad se transmissas habeat, sessionem proinde post Pascha, die quo res postulaverit, indicit⁴. Nunc autem omnes huic sessioni praesentes episcopi et absentium delegati quam maxime se obstrixerunt omnem curam diligentiamque adhibere, ut lustrationes ecclesiasticorum reddituum, iuxta

¹ *Od r. 1717 duchowieństwo, za ponawianą zgodą papieską, uiszczalo na korzyść państwa coraz częstsze kontrybucje, jak ta, zwana subsidium charitativum*

² *Traktat z 5 VIII 1772 dotyczący I rozbioru Polski.*

³ *Na sejm Rzeczypospolitej.*

⁴ *Nie wiadomo o tym posiedzeniu. Następne znane odbyło się dopiero 27 VI 1776.*

instructiones a Congressu hac in re datas, quantocius et exactissime peragantur.

Iosephus archiepiscopus Berytensis, nuntius apostolicus,
Antonius Ostrowski episcopus Vladislaviensis, primus in ordine.

Sesja trzydziesta trzecia

Warszawa, Nuncjatura? 27 VI 1776

Zebranie zwołano celem zredagowania odpowiedzi do komisji skarbowej Królestwa, domagającej się od Episkopatu imiennego wykazu fundacji kościelnych, które dotąd nie uiściły subsidium charitativum, oraz dokonania rewizji tabel sporządzonych w kraju oszacowań dochodów beneficjalnych. W odpowiedzi do komisji postanowiono prosić o przystanie delegatów, którzy by z przedstawicielami Konferencji Biskupów — koadiutorem kijowskim Cieciszowskim i dziekanem gnieźnieńskim Siemieńskim ustnie omówili wiadome sprawy. Ponadto biskup Cieciszowski poinformował Kongres, że zarówno komandor maltański z Wielkopolski, jak też prepozyt infułat z Chocza Michał Lipski nie tylko nie zapłacili kontrybucji, ale także nie pozwolili u siebie przeprowadzić retaksacji dochodów. W stosunku do komandora zdecydowano sięgnąć po interwencję Biskupa poznańskiego, a do Infułata miał napisać prałat Siemieński. Do rewizji tabel dochodowych Zjazd wyznaczył biskupa Cieciszowskiego i dziekana Siemieńskiego, którzy zostali upoważnieni do przybrania sobie odpowiednich pomocników. Protokół po raz pierwszy podpisał nowy nuncjusz Archetti.

Czyst. Gniezno, AA, sygn. B 85: Zjazdy Episkopatu 1759—1792, cz. 2, k. 45—47. Nagł.: Sessio 33tia, die 27 iunii.

Occasione porrectae a Commissione Thesauri Regni Congressui notae de exprimenda distincta specificatione illarum foundationum ecclesiarum, quae concernens quantum subsidii charitativi necdum persolverunt, tum etiam, ut tabellae reddituum ecclesiarum peractarum lustrationum conscriptae revideantur, a Congressu die hodierna sessio habita est. Quem componebant cel.mus episcopus Plocensis¹, ill.mi et r.mi episcopi coadiutores Cujaviensis², Helmensis³ et Kijoviensis⁴, necnon perill.es r.mi Siemieński⁵ decanus Gnesnensis, Łączyński⁶ Plocensis,

¹ Michał Jerzy Poniatowski — por. przyp. 5 w sesji pierwszej.

² Józef Ignacy Rybiński — zob. przyp. 1 w sesji dziesiątej.

³ Jan Ludwik Witold Aleksandrowicz, w latach 1775—1780 biskup tyt. dardeński, od 1780 biskup chełmski, zm. w 1781.

⁴ Kasper Kazimierz Cieciszowski — por. przyp. 3 w sesji siódmej.

⁵ Teodor Siemieński — zob. przyp. 12 w sesji pierwszej.

⁶ Ignacy Ł. kanonik kapituły plockiej, bliżej nie znany.

Skaryszewski⁷ Camenecensis in Podolia, canonici cathedrales ex ritu Latino, ac Lewiński⁸ et Ochrymowicz⁹ ex ritu Graeco, respectivarum suarum dioecesium et capitulorum delegati. Ex quibus etiam praedictus perill.is r.mus Łączyński decretum capitulare super sua deputatione ad acta Congressus exhibuit.

Ubi lecta praedicta nota, Congressus responsum in scripto conficere mandavit, in quo inter alia ibidem expressa expetuntur aliqui a Commissione nominandi, qui oretenus in hoc subsidii charitativi negotio tractare possint cum ill.mo episcopo coadiutore Kijoviensi et r.mo decano Gnesnensi ad hunc effectum a Congressu deputatis, ut eo facilius et citius occurrentes difficultates expediantur.

Retulit deinde ill.mus episcopus coadiutor Kijoviensis Congressui Equitem¹⁰ Ordinis Melitensium, habentem in Maiori Polonia commendariam, non modo non persolvisse ad proportionem caminorum subsidium charitativum, verum etiam impedivisse lustrationem bonorum ad suam commendariam spectantium. Qua in re dedit Congressus decisionem, ut videlicet executionem persolutionis pro hoc anno subsidii charitativi urgere faciat ill.mus loci-ordinarius¹¹ Posnaniensis. Iam vero quod attinet lustrationem bonorum monendus est, quod Congressus, nisi peragatur lustratio intra tres hebdomadas a data praesentis decreti, summam pecuniariam quotannis ex his bonis persolvendum pro suo arbitrio, iuxta anteriores hac in parte decisiones, Congressus designabit.

Similiter non persolvit subsidium charitativum huius anni et obstitit, quominus ageretur lustratio praepositurae in oppido Chocz ill.mus Lipski¹² referendarius Regni, qua modernus praepositus dicti loci, allegans foundationem hanc a sua familia factam ex genere bonorum pure laicalium et terrestrium esse. Quod cum ab omni fundamento iuris alienum sit, Congressus decrevit, ut ex mente ipsius ad eum r.mus decanus Gnesnensis scriberet promovendo, ut quantocius huic obtemperaret, alioquin idem Congressus reditus annuos dicti beneficii pro suo arbitrio taxabit pendendos. Atque ut hoc decretum ex actis Congressus extradatur, perill.i r.mo Secretario demandatum est.

Ut autem facilius et exactius tabellae lustrationum proventuum ecclesiasticorum revideri possint, visum est Congressui committere hoc negotium ill.mo episcopo coadiutori Kijoviensi et perill.i r.mo Skaryszewski canonico Camenecensi, quibus potestas datur asciscendi sibi in

⁷ Wojciech Skarszewski — por. przyp. 1 w sesji dwudziestej trzeciej.

⁸ Stefan Lewiński — zob. przyp. 23 w sesji pierwszej.

⁹ Teodor Ochrymowicz — por. także przyp. 24 i w sesji szóstej przyp. 2.

¹⁰ Komandor maltański bliżej nie znany.

¹¹ Andrzej Stanisław Kostka Młodziejowski — zob. przyp. 9 w sesji dziewiątej.

¹² Michał Lipski h. Grabie, zm. w r. 1780.

auxilium, praeter designatos a Congressu calculatores, alios etiam, qui ipsis magis commodi et apti videbuntur. Pro qua tamen re brevis aliqua instructio praescribenda est, quae prius Congressui communicanda. Ad demum sessio haec pro immediate proxima die Iovis¹³ est determinata.

Ioannes Archetti¹⁴ archiepiscopus Chalcedonensis, nuntius apostolicus, Antonius Ostrowski episcopus Vladislaviensis, primus in ordine.

Sesja trzydziesta czwarta

Warszawa, Nuncjatura? 15 VII 1776

Sesja zaczęła się opracowaną instrukcją dla ogólnokrajowych rewizorów nadchodzących do Warszawy z prowincji lustracji dochodów kościelnych. Rewizorami zostali: kanonik warszawski Drewnowski, biskup koadiutor kijowski Cieciszowski, dziekan gnieźnieński Siemieński, unicki kanonik Lewiński — sprawdzający wyniki z czterech wschodnich diecezji łacińskich, kanonik kamieniecki Skarszewski — rewidujący dochody z trzech diecezji unickich, wreszcie kanonik płocki Łączyński — razem sześciu. Już uprzednio mianował Kongres moderatorami całości biskupa Cieciszowskiego i kanonika Skarszewskiego. Poza niniejszą instrukcją rewizorzy przy swej pracy mieli sięgnąć również do poprzedniej, zredegowanej dla lustratorów dochodów na obszarach diecezji (zob. sesja ósma). Rewizorzy, po sprawdzeniu tabel przydzielonych im diecezji, przekażą je moderatorom. Ci ostatni na samoistnym wykresie unaoczniają tylko ogólne kwoty z poszczególnych biskupstw. Pod koniec obrad wyrażono niepokój, że zestawienia z terenu napływają powoli, a co gorsze — są jeszcze instytucje z dochodami dotąd nie oszacowanymi.

Czyst. Gniezno, AA, sygn. B 85: Zjazdy Episkopatu 1759—1792, cz. 2, k. 47—50. Nagł.: Sessio 34ta, die 15 iulii.

Per negotia nonnullorum e Congressu non licuit celebrare sessionem tempore designato, die scilicet prima¹ mensis praesentis. Hodierna autem sessione aderant iidem, qui anteriori, praeter perill. em r. mum decanum Gnesnensem [et] ill. mum^a coadiutorem Kijoviensem. Praelectis pro more actis ultimae sessionis, relata fuerunt puncta instructionis servandae a deputatis ad ineundum calculum proventuum spiritualium. Ubi etiam facta est partitio istius laboris inter personas ad eundem perficiendum seligendas, de tenore ut sequitur.

¹³ Mowa o dniu 4 lipca, w którym jednak sesja się nie odbyła.

¹⁴ Jan Andrzej Archetti arcybiskup tyt. chalcedoński, nuncjusz w Polsce w l. 1776—1784, kardynał w 1784, zm. w 1805.

^a W czyst. Ilrem.

¹ Sesja była naznaczona na 4 lipca, a nie na pierwszego.

Puncta instructionis servandae a generalibus revisoribus.

1mo. Quoniam opus generalis revisionis lustrationum et calculi proventuum spiritualium est tanti laboris, ut plures ad id perficiendum exiguntur personae, nisi velimus illud in longum tempus extrahi, et interea Comitata Regni imminent². Visum est propterea partiri laborem in varias personas, dirigendas nihilominus a duobus quasi-moderatoribus per Congressum delectis. Quibus potestas sit, uti non modo antea designatis a Congressu calculatoribus, sed etiam aliis, quos viderint idoneos ad hoc opus seligere. Munus moderatorum huiusmodi iam ante per Congressum delatum est ill.mo Cieciszowski coadiutori Kijoviensi et perilli r.mo Skaryszewski canonico Camenecensi.

2do. Labor igitur revidendarum lustrationum et extrahendi calculi partietur sequentem in modum: Lustrationem archidioeceseos Gnesnensis et ex parte dioeceseos Vratislaviensis et Cujaviensis revidebit r.mus Drewnowski canonicus Varsaviensis; dioeceseos Cracoviensis ill.mus coadiutor Kijoviensis; dioeceseos Posnaniensis et Plocensis r.mus Siemiński decanus cathedralis Gnesnensis; dioeceseos Luceoriensis, Kijoviensis, Camenecensis, Helmensis ritus Latini r.dus Lewiński; metropoles Russiae et dioecesium Luceoriensis, Chelmensis ritus Graeco-uniti perilles r.mi Skaryszewski Camenecensis et Łączyński Plocensis cathedrales canonici.

3tio. Omnes et singuli huic revisioni destinati, conducto inter se tempore et loco, quantocius convenient et laboris initium ducent a praelegenda instructione, emanata iam ab ineunte Congressu. Revocandisque in memoriam regulis datis super hac in re lustratoribus, necnon punctis immediatae supra expressae instructionis sibi datae. Ac iuxta has regulas et normam praescriptam examinabunt omnia et singula diligentissime. Si quae vero ipsi non assequantur, exquirent a gnaris statuum respectivarum dioecesium hic praesentibus. Ceterumque necessaria viderint, annotabunt communicanda cum Congressu.

4to. Dicti revisores et calculatores, perfecta revisione et extractis summarum capitibus uniuscuiusque dioecesis, ac singularum facta descriptione, communicabunt id suis supra expressis praesidibus. Hi autem describent in separata tabella summas generales omnium dioecesium. Tum instituent sessionem unam, aut plures pro rei necessitate, in finem iterum iterumque revidendi generales connotationes summarum extractarum ineundi mutuo consilii (si quid facti opus fuerit). Postremo plenissime de omnibus Congressum informabunt.

Cum autem lustrationes dioecesium secundum intimationem per Congressum ab initio suo editam, tam decanales, quam consistoriales mitten-

² Tegoroczny sejm obradował od 26 VIII do 31 X.

dae erant iam exeunte proxime mense maio, sub praemonitione per eundem Congressum facta instituendae ab eo (si secus fiat) pro arbitrio suo taxae. Etiam earum dioecesium, quae ex aliqua sui parte sitae sunt in Regno, subsunt tamen collimitaneo aliquo alio episcopo, ut est pars Podlachiae subiecta principi episcopo Vilmensi, pars in Maiori Polonia adiuncta dioecesi Vratislaviensi. Et licet dictus Congressus saepius et mature de hisce monuerit omnes dioeceses per delegatos earum in Congressu Varsaviae praesentes, aut per alios ab iisdem delegatis rogatos substitutos, nihilominus reperiuntur dioeceses aliquae, quae in hanc horam nondum dictas lustrationes suas miserant. Negotii autem huius et ipsa status ecclesiastici ratio postulat, ut hoc opus ante Comitia perficiatur, ne ex hac mora gravioribus aliquibus, quae inde contingere possent, daretur ansa molestiis. Proinde his avertendis censet Congressus pernecessarium esse contentione singulas dioeceses obtestari, ut quae desiderantur lustrationes quantocius mittantur intra tres ad summum hebdomadas. Alias Congressus necessitate adactum videbit instituendi supra praescriptas pro arbitrio suo proventuum taxationes. Decisionis huius exemplar sive extractum, ut ad omnes dioeceses mittatur, demandatum est. Et futura sessio pro sequenti die lunae³ indicta.

Ioannes Archetti archiepiscopus Chalcedonensis, nuntius apostolicus, Antonius Ostrowski episcopus Vladislaviensis, primus in ordine.

Sesja trzydziesta piąta

Warszawa, Nuncjatura? 12 VIII 1776

W oparciu o przedłożone dokumenty Zjazd zwolnił Kolegium Pijarów z Łukowa z daniny na subsidium charitativum. Postanowił też rozpatrzyć zażalenie Bernardynek Łowickich przeciwko Dziekanowi gąbińskiemu o niesprawiedliwe oszacowanie ich dochodów płynących z nie określonego folwarku. Wracając do uregulowanego już w przeważającej części zeszłorocznego subsydium wspomniano, że nie dopłaciły jeszcze archidiecezja gnieźnieńska i diecezja poznańska, które przyrzekły w najbliższych dniach to uczynić, oraz diecezja wileńska z Podlasia Koronnego — mianowicie 1782 floreny od 297 kominów. Jej zadłużenie już uprzednio przekazano skarbowi państwa do urzędowego ściągnięcia. Mimo że jeszcze znaczna część diecezji nie nadesłała do Warszawy sumariuszów retaksacyjnych dochodów podlegających im beneficjów, Konferencja Biskupów poleciła swojemu Sekretarzowi, żeby na zebranie przyszłego tygodnia przygotował zbiorczą tablicę dochodów kościelnych z ca-

³ Mowa o poniedziałku 22 lipca. Jednak kolejne posiedzenie odbyło się dopiero po 4 tygodniach — w poniedziałek 12 sierpnia.

tego kraju. Episkopat bowiem pragnął znać ów stan rzeczy przed rozpoczęciem się sejmku.

Czyst. Gniezno, AA, sygn. B 85: Zjazdy Episkopatu 1759—1792, cz. 2, k. 50—52. Nagł.: Sessio 35ta, die 12 augusti.

In praesenti sessione frequentiam praeteritae auxit accessu suo ill. mus episcopus Helmensis¹. Praelectus est imprimis supplex libellus oblatu a Convictu Łukowiensi, praetendente se debere esse immunem a solutione subsidii charitativi, cum non sit e numero fundationis ecclesiasticae, sed mere laicalis. Insistendo decisioni olim die 16 9bris anni elapsi 1775 datae², ut postquam in veritatem iurium seu documentorum tunc temporis productorum inquisiverint lustratores, petitioni Convictus huic ratio habebitur. Quod siquidem iam factum est, et actus lustrationis hac in parte a r.do patre Ficher Scholarum Piarum procuratore provinciae Polonae est exhibitus, Congressus declaravit praefatum Convictum esse communitatem mere saecularem, adeoque liberum a solvendo subsidio charitativo ecclesiastico.

Oblatumque quoque est a Ven. Monialibus Łowiciensibus S. Francisci de Observantia memoriale, conquerens contra adm. r.dum decanum Gąbinensem³ dioecesis Posnaniensis, quod praedium monasterii istius in hoc decanatu situm, inconsulto administratore ipsius, taxaverit multaue praeter rei expostulationem ascripserit et omiserit. Licet ill.mo Congressui parvi momenti visae sunt adductae querelae, nihilominus ut in earum veritatem melius inquiratur, commisit suo Secretario allatum memoriale consignare manibus ill.mi episcopi coadiutoris Helmensis⁴, officialis gen. Varsaviensis, ut ex officio de hoc negotio cognoscere velit.

Examinatum deinde an omnes iam dioeceses constitutum pro anno elapso subsidium ad proportionem fumalium exsolverint sive liquida pecunia, sive data facultate executionis contra renitentes faciendae. Compertumque est alias dioeceses satisfecisse huic obligationi, praeter Posnaniensem, item Vılnnensem ex ea sui portione, quae sita est in Podlachia, et demum archidioecesim Gnesnensem, quamquam vi impositi muneris perillis r. mus Siemiński, illius ecclesiae archicathedralis decanus, promisit se hodie satisfacturum, cum ad id parata habeat omnia.

Quod attinet ad dioecesim Posnaniensem, huius quoque nomine promisit ill. mus coadiutor Kijoviensis exsolutionem, modo ut supra, intra paucos dies faciendam, tamquam intendens huic collectioni ex archidia-

¹ Antoni Onufry Okęcki — por. przyp. 7 w sesji pierwszej.

² Zob. treść sesji dwunastej i trzynastej.

³ Dziekan foralny gąbiński, bliżej nie znany.

⁴ Jan Ludwik Witold Aleksandrowicz — por. przyp. 3 w sesji trzydziestej trzeciej.

conatu Varsaviensi. At ex dioecesis Vilmensis ea portione, quae sita est in Podlachia, quoniam loci-Ordinarius⁵, etsi aliquoties requisitus renuit solutionem, immo nec numerum fumalium consignare fecit. Congressus, inhaerens decreto antea lato et primaevae instructioni a se editae, commisit Secretario suo, ut Commissioni Thesauri Regni consignet indicem locorum, in quibus reperiuntur camini 297. A quibus computando ex singulis floreni 6, proveniunt flor. 1 782.

Cum autem imminente praesertim inchoandorum Comitiorum Regni termino urget necessitas faciendarum lustrationum proventuum ecclesiasticorum, iam vero nonnullae dioeceses, veluti Cracoviensis, Posnaniensis, Kijoviensis Latini ritus, ac particulae dioecesium Vratislaviensis et Vilmensis in Polonia sitae dictas lustrationes necdum in Varsaviam miserunt. Decisumque est, ut Secretarius Congressus pro futura proxime diei lunae sessione afferat in separato folio capita summarum ex omnibus dioecesibus, ut possit colligi proportio summae generalis ex proventibus ecclesiasticis totius Regni, et sic ineatur ulterior ratio agendorum etc. Atque in hunc finem iniunctum est omnibus delegatis dioecesium, ut unusquisque generalem ex sua respective dioecesi proveniente summam denuntiet praefato Secretario saltem ad sequentem diem Iovis⁶ etc. Et postremo indicta est sessio pro futura memorata die lunae.

Ioannes Archetti archiepiscopus Chalcedonensis, nuntius apostolicus, Antonius Ostrowski episcopus Vladislaviensis, primus in ordine.

Sesja trzydziesta szósta

Warszawa, Nuncjatura? 19 VIII 1776

Obecni obradowali nad wysokością kolejnego subsidium charitativum, bazującego odtąd na znajomości dochodów beneficjalnych, których tabele lustracyjne napływały z prowincji do Warszawy. Na podstawie otrzymanych spisów obliczono zarówno dochód beneficjów całkowity (same przychody), jak też czysty (po odtrąceniu wydatków). W następstwie tego wywiązała się dyskusja, od jakiego dochodu będzie się liczył obowiązek kontrybucyjny. Padły również głosy, że najsprawiedliwiej byłoby obliczać subsidium jako wypadkową wszystkich trzech znanych metod: od dochodów, kominów i dawnej hiberny. Ostateczną decyzję miano podjąć po otrzymaniu z terenu całości oszacowań dochodów beneficjalnych.

Czyst. Gniezno, AA, sygn. B 85: Zjazdy Episkopatu 1759—1792, cz. 2, k. 52v—55. Nagł.: Sessio 36ta, die 18 [pro 19] augusti.

⁵ Ignacy Jakub Massalski — zob. przyp. 10 w sesji dziewiątej.

⁶ Chodzi o dzień 15 sierpnia.

In hac sessione omnes, qui praeterita affuere, augente insuper numerum ill.mo metropolita¹. Kijoviensi, necnon dioecesium Cujaviensis et Luceoriensis capitulorum delegatis, ac aliquibus religiosorum ordinum personis. Ubi recensitae erant summae subsidii charitativi ex lustrationibus Varsaviam missis excerptae, nimirum ex archidioecesi Gnesnensi et dioecesibus Cujaviensi, Plocensi, necnon utriusque ritus Luceoriensi, Helmensi et Camenecensi, ac praeterea Vlodomiriensi et ex aliqua parte ecclesiae metropolitanae Kijoviensi ac Vratislaviensi, quae consistit in Polonia. Dioeceses vero, quae nondum lustrationes suas transmiserunt, sunt sequentes: Cracoviensis, Posnaniensis, Kijoviensis ac pars Vilnensis in Podlachia existens ritus Latini, ac metropoliae Kijoviensis et Brestensis Lithvaniae ritus Graeci.

Haec autem summarum connotatio duplici methodo facta est, nempe 1mo — Computando omnes redditus, nulla habita ratione expensarum; unde totalis summa prodiit flor. 3 133 383 gr. 20. 2do — Detrahendo ex redditibus expensas, quae in aliquibus dioecesibus porrectae, maiores sunt ipsis redditibus, et summa prodiit flor. 1 441 545 gr. 5.

Variae inde obortae sunt sententiae. Altera illorum, qui visis nimis expensis contendebant illas solas debere acceptari, quae sunt omnino pro ratione oeconomica necessaria, superfluas vero praescindi et in computum non admitti. Altera vero illorum, qui affirmabant, ut non attendendo ad ullas expensas, sola summa reddituum in unaquaque dioecesi habeatur pro generali norma, iuxta quanto talis partienda est pro dioecibus contributio, quae deinde pro singulis beneficiorum locis, ducta proportione ex proventibus eorundem figenda et determinanda erit. Alii demum censuerunt hanc tenendam esse in exigendo subsidio charitativo rationem, ut non modo attendatur ad redditus beneficiorum, sed etiam ad numerum caminorum et insimul contributionem antiquae hibernae, ut triplici hac metodo facilius et certius ad desideratam proportionem contribuendi subsidii deveniatur. Declararunt nonnulli praeterea habendam esse rationem parochorum utriusque ritus, eorum praesertim, qui non habent subditos glebae ascriptos, prout novella lege illud cautum est. At vero alii reposuerunt, quod hoc subsidium charitativum non tam vigore istius legis Regni, quam ex beneplacito apostolico persolvitur, in quo nulla expresse est distinctio inter parochos, qui habent colonos et qui illis carent, sed totum hoc partiendi inter clerum subsidii negotium commissum est decisioni Congressus. Quinimo esset contra omnem iustitiam, si haec distinctio locum haberet, cum sint plura beneficia sine colonis longe pinguiora, quae ex decimis redditus percipiunt, quam illa, quae paucos colonos habent. Ceterum in partienda specifica quantitate subsi-

¹ *Ludwik Leon Szeptycki, jakkolwiek wtedy był ciągle tylko koadiutorem metropolity Wołodkowicza i administratorem metropolii.*

dii pro singulis locis haberi debet ratio in respectivis quibusque dioecibus. Interea plena decisio istius negotii suspensa est, quoadusque tabellae lustrationum ex omnibus dioecibus non fuerint transmissae. Nunc autem commendata est per illibus d. nis calculatoribus accurata cognitio reddituum ecclesiasticorum sibi hucusque porrectorum et adhuc porrigendorum. Et sessio pro die 29na mensis praesentis est soluta.

Ioannes Archetti archiepiscopus Chalcedonensis, nuntius apostolicus, Antonius Ostrowski episcopus Vladislaviensis, primus in ordine.

Sesja trzydziesta siódma

Warszawa, Nuncjatura? 29 VIII 1776

Na posiedzeniu tym zabrał głos biskup koadiutor kijowski Cieciszowski, optując za najlepszym, według niego, sposobem opłacania subsydium, mianowicie zgodnie z ogólnymi dochodami beneficjów w poszczególnych diecezjach, bez uwzględniania wydatków. Konferencja postanowiła wypowiedzieć się na ten temat dopiero po nadejściu wszystkich tabel lustracyjnych z całego Królestwa. Następnie wychodząc z faktu, że duchowieństwo jest nadmiernie obciążone świadczeniami na rzecz państwa, Kongres uchwalił, przypuszczalnie pod wpływem obecnego na sesji nuncjusza Archetti, aby sekretarz Żórawski obszedł wszystkich biskupów senatorów, obecnych aktualnie na sejmie w stolicy, prosząc ich w imieniu Zjazdu o domaganie się od stanu świeckiego jakowychś ulg w tym przedmiocie.

Czyst. Gniezno, AA, sygn. B 85: Zjazdy Episkopatu 1759—1792, cz. 2, k. 55—56v. Nagł.: Sessio 37ma, die 29 augusti.

Huic sessioni non erant praesentes cel. mus episcopus Plocensis, nec eius ill. mus Coadiutor¹ qua delegatus Cracoviensis. In eorum tamen locum affuere ill. mi episcopus coadiutor Kijoviensis, et episcopus Brestensis² ritus Graeci, necnon r. mus Cantor³ Cracoviensis ex eadem dioecesi delegatus. Ubi ill. mus coadiutor Kijoviensis Congressui proposuit, ut ex pluribus in praeterita sessione recensitis modis dispartienda in dioeceses subsidii charitativi hic unicus prae ceteris adhiberetur, attendendo nimirum ad summam omnium in unaquaque dioecesi reddituum, nulla habita ratione expensarum. Haec enim ratio, perpensis omnibus rebus, videtur esse in hoc negotio aptissima atque omnium optima. Super quo adhuc Congressus (postquam transmissae erunt tabellae lustrationum ex omnibus dioecibus) sese deliberaturum declaravit. Decisumque est

¹ Krzysztof Hilary Szembek — por. przyp. 13 w sesji pierwszej.

² Antonin Młodowski — zob. tamże przyp. 11.

³ Michał Soltyk — por. przyp. 14 w sesji pierwszej.

praeterea, quod cum clerus hoc subsidio charitativo, ac praeterea aliis contributionibus ita sit oppressus, ut impar omnino ad illa ferenda inveniat, censuit Congressus, ut illi episcopi senatores, ex quibus nullus in hac sessione praesens aderat hoc Comitiorum tempore, ad ple-nos Reipublicae Ordines de his cleri angustiis referrent et pro iusti aequique ratione respectum Ordinum expeterent. Qua de re plurima dis-seruit ill. mus Nuntius. Atque ut hoc negotium eo efficacius ad effectum perducatur, per illi r. mo Secretario demandatum est, ut unumquemque episcopum senatorem nomine Congressus conveniat, initis secum con-siliis, unitisque viribus rem cleri apud Rempublicam quam maxime promoverent. Et sessio ad tempus Congressui benevisum est soluta.

Ioannes Archetti archiepiscopus Chalcedonensis, nuntius apostolicus, Antonius Ostrowski episcopus Vladislaviensis, primus in ordine.

Sesja trzydziesta ósma

Warszawa, Nuncjatura? 7 XI 1776

Na wezwanie przewodniczącego tegoż posiedzenia biskupa płockiego Poniatowskiego koadiutor kijowski Cieciszowski oświadczył, że rewizorzy Konferencji już sprawdzili wszystkie nadestane z prowincji wykazy dochodowe. Na wniosek tegoż Poniatowskiego i zastępcy kierownika re-wizorów, kanonika Skarszewskiego sekretarz Kongresu Zórawski odczytał projekt rewizorów wzywający, żeby następne subsydia diecezje regulo-wały według wysokości dochodów ich beneficjów. Odnosnie duchowień-stwa unickiego nie wiedziano jak postąpić — czy wyznaczać mu kon-trybucję od przychodów, czy jak w roku ubiegłym od liczby kominów. W zarządzonym głosowaniu żaden z członków Zjazdu nie opowiedział się za rachubą według kominów, wszyscy przedstawiciele łacińscy byli za taryfą od przychodów, unicy zaś nie wyrazili swej opinii. Oznajmio-no, że większością głosów przeszedł wniosek obliczania subsydium od przychodów beneficjalnych. Z całości kontrybucji 600 tysięcy florenów 470 tysięcy wypadło na duchowieństwo rzymskokatolickie a 130 tysięcy na greckokatolickie. Po przetargach łacinnicy zgodzili się, że kler obrz. greckiego wpłaci tylko 100 tysięcy flor. Jednak zagrożono mu, że jeżeli na następnej sesji nie wyrazi na to zgody, Kongres wyśle do komisji skarbowej Królestwa wiadomość, iż należy się jej od unitów 130 tysięcy. Pod koniec zebrania nuncjusz Archetti wręczył zebrany pismo refe-rendarza Lipskiego, że z jego prepozytury kolegiackiej w Choczu nie obowiązuje go kontrybucja kościelna. Do decyzji na ten temat posta-nowiono zebrać pełne dowody.

Czyst. Gniezno, AA, sygn. B 85: Zjazdy Episkopatu 1759—1792, cz. 2, k. 56v—59. Nagł.: Sessio 38, die 7ma 9bris.— B 86 nlb.

Iidem omnes, ut antea, Congressum componentes pro hac sessione a primo ex ordine Episcopo¹ invitati convenere, quibus accesserunt illes Jakukiewicz² Szeroszoviensis et Nagurczewski³ Branscensis praepositi, qua delegati dioecesis Luceoriensis ab ill.mo loci-Ordinario⁴ suo designati. Ubi cel.mus episcopus Plocensis, qua primus ex ordine, sessionem aperuit inferendo, ut delegati a Congressu ad revidendas proventuum ecclesiarum tabellas rationem muneris sui reddant, praesertim cum angustia temporis urgeat ad imponendum huic negotio finem, dispartienda scilicet summae a singulis dioecesibus pendendae subsidii charitativi.

Quare ill.mus coadiutor Kijoviensis, utpote primus ex ordine ad revidendas dictas tabellas rogatus, totum hoc negotium iam esse absolutum declaravit, remque totam Congressui exposuit. Interea cel.mus episcopus Plocensis et r.mus Skaryszewski canonicus, qua delegatus Camenecensis, legi postularunt minutam decreti, in qua exponitur aequissima dispartienda in dioeceses subsidii methodus, quam ex mandato r.mus Secretarius legit.

Ex qua perfecta clare patuit, tam ex productis lustrationibus utut peractis, quam ex caminis exhibitis non omnino sumi posse rationem pro contribuenda a clero Graeco-unito quantitate subsidii charitativi. Quare propositum fuit, an commodius non esset in generali summae in dioeceses distributione, attendere unice ad redditus ex lustrationibus cognitos, nulla habita ratione expensarum, etiam fundi. Quod ut facilius a Congressu decideretur, sequenti propositione in seorsiva charta descripta, suffragia singulorum, in eadem manibus propriis notata, colligere r.do Secretario demandatum fuit.

Propositio, super qua suffragia sunt collecta, in ordine partitionis generalis in dioeceses utriusque ritus pro subsidio charitativo.

An partitio generalis in dioeceses utriusque ritus subsidii fieri debeat ad proportionem caminorum, an vero ad summas ex lustrationibus provenientes, nulla habita ratione expensarum, aut alicuius levaminis ex quacumque demum causa resultantis, suffragia sua dederunt:

[I] Pro proportione caminorum: [nullus].

[II] Pro proportione proventuum:

Theodorus Siemieński decanus Gnesnensis,
Christophorus Szembek qua deputatus Cracoviensis,
Iosephus Rybiński coadiutor Cujaviensis,

¹ Przez biskupa włocławskiego Ostrowskiego.

² Adam Jakukiewicz prepozyt par. Szereszewo w d. pow. prużańskim.

³ Nagurczewski prepozyt par. Brańsk w b. pow. bielsko-podlaskim, bliżej nieznany.

⁴ Feliks Paweł Turski — por. przyp. 6 w sesji pierwszej.

Michael episcopus Plocensis,

Adamus Jakukiewicz praepositus Szeroviensis, plenipotens et deputatus
dioecesis Luceoriensis,

Thomas Ostaszewski qua delegatus Helmensis,

Franciscus⁵ episcopus Kijoviensis,

Albertus Skaryszewski canonicus cathedralis ac delegatus dioecesis Ca-
menecensis.

Ex his suffragiis apparet omnes tam loci-ordinarios, quam delega-
tos ex dioecesibus Latinis praefatae propositioni subscripsisse, neminem
vero ex Graeco-unitis. Pluralitas tamen suffragiorum evicit, ut con-
tributio subsidii charitativi a singulis dioecesibus Regni fieret ad dictam
proportionem redituum. Ex qua proportione summa pendenda a dioece-
sibus Graeco-unitis deducitur in florenos 130 milia, quam nullomodo
clerus Graeco-unitus acceptare voluit. Post multas igitur pro et contra
adductas rationes clerus tandem Latinus de summa praedicta remisit
ad flor. 100 milia quotannis solvenda. Verum ne huic quidem imminutae
summae assentire voluit clerus Graeco-unitus, quare sessio pro die lunae
proxima est soluta, in qua finem huic negotio imponere Congressus
decrevit.

Atsi clerus Graeco-unitus tam evidentis erga se cleri ritus Latini
moderationis et indulgentiae deferre adhuc recusaret, tunc tabulae seu
(ut vocantur) tariffae partitionis generalis subsidii, a dioecesibus ritus
Rutheni pendendi, pro ratione non iam superius diminutae summae 100
milia flor., sed florenorum 130 milia Commissioni Thesauri Regni sine
mora a Congressu exhibebuntur.

Produxit deinde ill. mus Nuntius typo impressam elucidationem ne-
gotii beneficii in oppido Chocz, qua ill. mus et r. mus Referendarius⁶ Re-
gni, uti dicti beneficii adpraesens praepositus, evincere conatur non
debere quidquam ex eodem contribuere pro subsidio charitativo, siqui-
dem fundatio haec consistit in bonis mere iuris terrestriis. Verum deci-
sionem istius negotii suspendit Congressus, donec sufficientibus res haec
non fuerit demonstrata documentis.

Ioannes Archetti archiepiscopus Chalcedonensis, nuntius apostolicus,
Antonius Ostrowski episcopus Vladislaviensis, primus in ordine.

Sesja trzydziesta dziewiąta

Warszawa, Nuncjatura i rezydencja biskupa chełmskiego, 11—12 XI 1776

Na zebraniu powrócono do tematu z poprzedniej sesji, ażeby ducho-

⁵ Franciszek Salezy Ossoliński — zob. tamże przyp. 8.

⁶ Michał Lipski — por. przyp. 12 w sesji trzydziestej trzeciej.

wieństwo unickie na konto tegorocznego subsidium charitativum wpłaciło (obniżoną mu przez łacinników) kwotę 100 tysięcy florenów, jakkolwiek zgodnie z wysokością jego dochodów wypadło uiścić 130 tysięcy. Kler obrządku greckiego znowu odpowiedział, że jest w stanie wpłacić tylko 90 tysięcy. W następstwie tego przedstawiciele duchowieństwa rzymskokatolickiego podjęli uchwałę, żeby Konferencja Biskupów powiadomiła komisję skarbową Królestwa, iż w roku bieżącym kler łaciński wpłaci 470 tysięcy florenów, a grecki 130 tysięcy. Uchwałę podpisali obecni na posiedzeniu biskupi i delegaci nieobecnych. Na to duchowieństwo greckokatolickie zareplikowało oświadczeniem, że może uiścić tylko 90 tysięcy i tak samo złożyło podpisy na swoim dokumencie. W takim stanie niezgody obie strony Kongresu opuściły salę obrad.— Nazajutrz, za usilnym staraniem muncjusza Archetti, duchowieństwo łacińskie, świeckie i zakonne, zebrano się w rezydencji przewodniczącego niniejszej sesji, biskupa chełmskiego Okęckiego oraz dla ogólnego dobra Kościoła i kraju musiało się zgodzić na wpłatę 90 tysięcy florenów przez stronę unicką.

Czyst. Gniezno, AA, sygn. B 85: Zjazdy Episkopatu 1759—1792, cz. 2, k. 59—61. Nagł.: Sessio 39, die 11 9bris.— B 86, nlb.

Huic sessioni cel. mus episcopus Plocensis, aliis impeditus negotiis, adesse non potuit. Quare ill. mus episcopus Helmensis, qua primus ex ordine, insistendo decisioni praeteritae sessionis praesentem aperuit. Ut nimirum clerus Graeco-united non iam 130 milia, quae ad proportionem redituum solvere debuisset, sed tantum 100 milia subsidii pendeat quotannis; clerus vero Latinus 500 milia. Cum nec hodieum huic decisioni clerus unites acquiescere voluit, varias in contra, etiam in scripto, quae tamen nihil probant, afferendo rationes, quare placuit Congressui his querelis et controversiis finem imponere sequenti, quod sequitur, decreto.

Quoniam ritus Graeco-united recusavit acceptare summam subsidii sibi remissam ad florenos 100 milia, offerendo tantum summam pendendam 90 milia, ideo Congressus, inhaerendo decreto praeteritae sessionis decidit, ut tabella (sive, ut vocant, tariffa) Commissioni Thesauri Regni porrigatur, in qua pro parte cleri ritus Graeci-united ad proportionem redituum ex lustrationibus promanantium exhibeatur in flor. 130 milia. Et in maiorem huius rei fidem ill. mi loci-ordinarii et deputati subscripserunt:

Antonius Okęcki episcopus Helmensis, protunc primus in ordine Congressus,

Christophorus Szembek episcopus coadiutor Plocensis et delegatus dioecesis Cracoviensis,

Iosephus Rybiński coadiutor Cujaviensis,
 Gaspar Cieciszewski episcopus coadiutor Kijoviensis,
 Matthias Garnysz suffraganeus Gedanensis et Pomeraniae, delegatus
 dioecesis Vladislaviensis et capituli,
 Adamus Jakukiewicz praepositus Szereszoviensis, delegatus dioecesis
 Luceoriensis,
 Thomas Ostaszewski canonicus cathedralis et delegatus Helmensis,
 Ignatius Łączyński canonicus cathedralis et delegatus a Capitulo Plo-
 censi,
 Albertus Skaryszewski canonicus cathedralis et delegatus Camenecen-
 sis.

Ill.mus vero coadiutor et administrator metropoliae, episcopus Ca-
 menecensis, necnon omnes alii delegati, quodquod interfuere Congres-
 sui, pro parte episcoporum atque dioecesium ritus Graeco-uniti obtu-
 lerunt atque acceptari petierunt summam 90 milia flor. et in maiorem
 fidem subscripserunt:

Ludovicus Leo Szeptycki coadiutor et administrator metropoliae totius
 Russiae, episcopus Camenecensis,
 Stephanus Lewiński archidiaconus capituli Lodomeriensis, nomine ill-
 morum episcoporum Vlodimiriensis et Chelmensis,
 Theodorus Ochrymowicz chartularius cathedralis, nomine ill.mi loci-
 ordinarii sui et cleri Luceoriensis ad Congressum delegatus.

In hac opinionum sententiarumque dissensione omnes abiere. Interea
 ill.mus Nuntius rem componere omni studio conabatur. Quare praesen-
 tes ill.mi episcopi et absentium necnon religiosarum familiarum dele-
 gati ex ritu Latino sequenti die congregati apud ill.mum episcopum
 Helmensem, consenserunt propter bonum pacis et interposita ill.mi Nuntii
 officia, ut iam summa 90 milia florenorum a clero ritus Graeci oblata
 et acceptata ab eodem pendatur. Interea ill.mus Nuntius omnes Con-
 gressum componentes expetiit, ut pro ultima sessione proxima die Iovis
 14 9bris convenirent.

Ioannes Archetti archiepiscopus Chalcedonensis, nuntius apostolicus,
 Antonius Ostrowski episcopus Vladislaviensis, primus in ordine.

Sesja czterdziesta

Warszawa, Nuncjatura, 14 XI 1776

Była to jedna z najważniejszych sesji tej grupy posiedzeń. Nuncjusz Archetti znowu nawoływał do zgody obu obrządków w sprawach tak ofiarnych i jednocześnie trudnych. Następnie w imieniu duchowieństwa rzymskokatolickiego przewodniczący niniejszego posiedzenia biskup

chełmski Okęcki, a w imieniu greckokatolickiego koadiutor metropolita Szeptycki podpisali dokumenty na temat ogólnego podziału sumy 600 000 florenów, naznaczonych Kościołowi przez sejm 1775 roku jako coroczne subsidium charitativum, na duchowieństwo łacińskie w wysokości 510 tysięcy i greckie — 90 tysięcy.— Z kolei sekretarz Zjazdów kanonik Żórawski czytał dekret Kongresu o podziale całego trybutum na obrządki, a w nich na diecezje, w których uczestniczyło duchowieństwo świeckie i zakonne. Tu Konferencja Biskupów wyrażała żal, że długotrwałe i pracowite lustracje beneficjów nie przyniosły oczekiwanego rezultatu, albowiem beneficjaci z reguły podawali lustratorom zaniżone liczby przychodów i zawyżone wydatków. Z tego powodu przy obliczaniu opłat na subsydium w następnych latach wypadnie Episkopatowi wziąć jakąś stawkę wypadkową spośród trzech sposobów pobierania podatku: od przychodów duchowieństwa, od ilości kominów kościelnych i dawniej stosowanej hiberny.— Rozłożone na przygotowanych tabelach kwoty obydwu obrządków na diecezje podpisali wszyscy obecni na sesji biskupi i delegaci, natomiast wykazy przeznaczone dla komisji skarbowej Królestwa: biskup włocławski Ostrowski jako zastępujący prymasa, biskup płocki Poniatowski, który najczęściej przewodniczył pięciokwartalowym obradom, oraz koadiutor metropolita unicki Szeptycki.— Akta ogólne tych obrad miano przekazać do kancelarii Nuncjatury, jako że obaj kolejni nuncjusze czuwali z ramienia Papieża nad sprawiedliwym rozdziałem ciężarów kościelnych na rzecz państwa pomiędzy kler świecki i zakonny obu obrządków, oraz kancelarii metropolitalnej w Gnieźnie. Natomiast dokumentację regionalną powinno się zachować w zbiorach diecezjalnych.— Wreszcie większością głosów zebranie postanowiło kontynuować, w razie zachodzących potrzeb, stałe konsultacje przedstawicieli Episkopatu w kwestii kontrybucji Kościoła na rzecz państwa.

Czyst. Gniezno, AA, sygn. B 85: Zjazdy Episkopatu 1759—1792, cz. 2, k. 61—70. Nagł.: Sessio 40, die 14 9bris.— B 86, nlb.

Congregatum pro hac sessione clerum ill.mus Nuntius paucis adhortatus est [verbis], ut seposita ulteriori voluntatum dissensione de dispartienda inter se subsidii charitativi summa, uterque in Regno clerus consentiat. Resque e voto cessit, cum enim ill.mus episcopus Helmensis ritus Latini nomine, Graeci vero ill.mus coadiutor metropolita Kijovien-sis, exponendo anteriorum suarum sententiarum aequitatem verba fecissent. Conclusum tandem est clerum Latinum persoluturum quotannis subsidii charitativi summam 510 milia florenorum, et Graeco-unitum flor. tantum 90 milia. Quam decisionem ultimam in separato folio descriptam ambo superius nominati ill.mi episcopi, qua primi ex ordine suorum rituum subscripsere.

Attenta oblatione a clero Graeco-unito in praeterita sessione florenorum 90 milia pro eorum parte subsidii charitativi Reipublicae persolvendi, ut mutui amoris et necessitudinis aliquod levamen eidem clero Graeco-unito plurimis damnis obnoxio praestetur, et deferendo officiis excell. mi Nuntii apostolici, praefata cleri Graeci-uniti summa acceptatur. Ita ut solutis ab illo florenis 90 milia quolibet anno, ad rationem subsidii 600 milia florenorum iuxta constitutionem 1775¹, ab alia in futurum contributione et in praesenti statu [idem clerus] liber et immunis declaratur. Et iterum in maiorem huius rei fidem subscripserunt:

Antonius Okęcki episcopus Helmensis, protunc primus in ordine Congressus,

Ludovicus Leo Szeptycki coadiutor et administrator metropoliae totius Russiae Poloniarum, episcopus Camenecensis.

His ita peractis, constitutaque atque acceptata generali partitione in dioeceses subsidii charitativi, lectum fuit per Secretarium super eo sequens decretum:

Decretum et praescriptae aliae ordinationes tam quoad generalem, quam etiam specialem factam partitionem subsidii in dioeceses ad proportionem 600 milia florenorum.

Imminente iam brevi subsidii charitativi termino, quod non modo abrogari, sed nec imminui quidem varias ob adversas causas ulla ratione poterat, visum est Congressui efficacia hoc in negotio finiendo adhibere media. Nemini ignotum esse potest, quanta contentione Congressus in id incubuit, ut contributio 600 milia, clero Regni in Comitibus anterioribus titulo subsidii charitativi imposita, in omnes dioeceses ducta proportionem reddituum distribueretur. Eumque ob finem lustratio omnium proventuum ecclesiasticorum exactissima ab eodem Congressu erat imperata, ut onerosa ad proportionem caminorum dicti subsidii contributio vitaretur. Verum non sine ingenti dolore cognovit Congressus, quod haec eadem lustratio praeter spem et exspectationem longe aliter, ac fuit praescripta, erat exsecuta. Nam in nonnullis dioecesibus expensae duplo pene maiores ipsis redditibus sunt porrectae. In aliis vero redditus tam parvum superare cernuntur expensas, ut illae dioeceses, quae iuxta instructionem Congressus suorum reddituum tabulas aequae ac expensarum porrexerunt, deberent duas tertias partes pro aliis dioecesibus exsolvere. Sunt praeterea ex dioecesibus Regni aliquae, quarum lustrationes hucusque Congressui non sunt exhibitae. Interea tempus persolvendi subsidii iam urget et Commissio Thesauri Regni sine ulla mora (non ut anno

¹ *Sejm nadzwyczajny 1775 roku uchwałił, że duchowieństwo katolickie (obrz. rzymskiego i greckiego) w Koronie będzie płaciło corocznie subsidium charitativum w wysokości 600 000 flor. Por. Volumina Legum... t. 8, Petersburg 1860, s. 96—97.*

praeterito) ad idem quantocius exigendum brachium militare adhibere certe non tardabit. Quo facto innoxiae aequae ac noxiae dioeceses premerentur. Quare ut haec iniusta et certe subsecutura damna ab innocuis dioecesibus avertantur, a Congressu est instantanee^a providendum modo inferius posito.

Nimis quidem onerosa est contributio ad proportionem summe inaequalem caminorum exacta, tamen evaderet onerosior, si ad proportionem redituum, non recte multis ex dioecesibus porrectorum, exigetur. Quare ex duplici malo minus eligendo, summa 600 milia a clero pendenda quoad proportionem generalem dispertienda est in singulas dioeceses ea methodo, videlicet ut numerus caminorum cum proportione non tantum redituum ex lustrationibus extractorum, sed etiam antiquae, ubi illa persolvebatur, hibernae insimul collatus ac moderatus summam partitionis generalis in dioeceses determinet et constituat, foundationibus nosocomiorum semper exceptis. Detracto interea censu 12 florenorum, quem novi Equites Ordinis Melitensis ex summa 108 milia, uti mere ecclesiastica ipsis assignata, pendere debent. Praesertim cum ex aliis bonis ecclesiasticis in Regno sitis census 13 a centum penditur. Quod autem attinet clerum ritus Graeco-uniti, qui et numerum caminorum exacte porrigere (ut allegat) anno praeterito non poterat et ex lustrationibus proventuum suorum, praeter solam dioecesim Helmensem eiusdem ritus, expensae ubique superant redditus. Cum tamen summa omnium proventuum ecclesiasticorum in Regno, absque ullis expensis calculando, ascendit ad 4 miliones 615 milia florenorum, unde ad proportionem 600 milia prodit census 13 a centum. Quare a dioecesibus Graeco-unitis ad minimum 130 milia persolvenda essent. Quapropter ut saltem eadem dioeceses 90 milia flor. solvant, iam in praecedentibus [sessionibus] constituit.

Methodus autem partitionis specialis in singulas dioeceses, respectivarum summarum in utroque ritu, ea observabitur, quae cuique magis congruere videbitur. Servata tamen a deputatis ratione (quantum aequitas exegerit) quoad methodum in lustrationibus adhibitam, atque exclusa pro more regionis et dioecesis ex massa contribuendi solita (prout communiter dicitur et appellatur) congrua beneficiorum curatorum. Quarum congruarum determinati quanti specificatio a respectivis dioecesibus ad acta Congressus est porrigenda, manu aut loci-ordinarii, aut eius deputati subscripta. Et de quo cuilibet ex clero et ex beneficiatis expetendi iustitiam (ubi de iure) datur potestas. Ut vero parochi ritus Graeco-uniti pares sint pendendis publicis contributionibus, a persolutione ca-

^a W tekście następuje niepotrzebne pro.

thedratici sint liberi, maiori saltem ex parte, Congressus ill.mos loci-ordinarios ritus Graeci enixe expetiit.

Promiserat equidem Congressus iis, qui plus aequo ad proportionem caminorum in contribuenda subsidii charitativi portione anno praeterito darent, sequenti restituere. Sed tamen cum lustrationes proventuum minus exacte conscriptae, ut nullos ex iis certos redditus eruere liceat, suis itaque promissis citra minimam culpam haudquaquam stare in potestate est Congressus, cum hic propter imminentem brevem exsolutionis terminum eandem (quae iam supra expressa est) tenere rationem, quoad generalem in dioeceses partitionem subsidii, sit coactus.

In exigendo hoc subsidio servabitur modus, qui in exigenda contributione hibernae per respectivarum dioecesium commissarios adhibitus erat, relinquendo executioni Commissionis Thesauri Regni illa loca, quae concernens quantum non persolvissent. Ill.mi autem loci-ordinarii ad ea omnia elucidanda ordinationes, quae ipsis opportunae videbuntur, praescribere poterunt, eo serio invigilabunt, ne expensae maiores, quam par est, fiant. Exceptis commissariis et collectoribus, conducendaque pecunia ad designanda a Commissione Thesauri Regni loca, quae ut tempestive a dicta Commissione designentur, Congressus postulabit. Necnon ut singulis quibusque annis respectivi commissarii et collectores calculum faciant coram deputatis designandis ab episcopo et capitulis, decernitur.

Interea Congressus quamprimum communicabit Commissioni Thesauri Regni tabellas respectivarum summarum ex dioecesibus hic annexas, quae ex generali summa 600 milia ad proportionem caminorum pro unaquaque dioecesi quotannis proveniunt. Rogatumque est, ut dictas immediate tabellas, Commissioni Thesauri Regni exhibendas, nomine omnium loci-ordinariorum et totius Congressus ex utroque ritu, manibus propriis subscribant et sigillis suis firment ill.mus et excell.mus episcopus Cujaviensis, qua primus in ordine inter episcopos, et qui Congressum praesentem convocavit, necnon cel.mus episcopus Plocensis, prout sessionibus Congressus ultra annum praesidens — nomine totius cleri ritus Latini, atque ill.mus coadiutor metropolita Kijoviensis nomine totius cleri Graeco-uniti.

Acta universa Congressus ad cancellariam Nuntii apostolici et metropolitanae, summaria vero lustrationum ex singulis dioecesibus tam ad archivum praedicti ill.mi Nuntii, quam ad archiva respectivorum capitulorum cathedralium reddantur, Congressus plurimum commendat. Praecautum id quoque Congressus habere voluit, ut bona foundationum, quae in aliis dioecesibus, quam ubi principalis locus aut ecclesia sitae sunt, eadem omnimoda ratione et iuxta eandem methodum et regulas

ac aliae intra limites suarum dioecesium existentes taxentur, neve hoc praetextu, quod extraneae sint, ullomodo graventur.

Pecunia, si quae remaneret, et quam, ex eo quanto, quod ultra summam subsidii ad Thesaurum Regni, pro sublevandis ecclesiis ac fundationibus, quae occasione fortuitarum suarum calamitatum, et aliis succurrendis necessitatibus in singulis dioecesibus constituere opportunitas suadet; in loco tuto, uti in aerariis capituli aut iis similibus, a delegatis bene clausa reponi debet.

Has omnes decisiones atque statuta Congressus in praesentia ill. mi Nuntii, ad hunc effectum specialiter Apostolica auctoritate commissarii, omni meliori forma et modo, atque praecisa omni exceptione, immunitate aut tergiversatione a quocumque ex clero tam saeculari, quam regulari utriusque ritus, etiam sub censurarum rigore confirmat, approbat et, ut haec omnia executioni mandentur, statuit, decernit atque serio praecipit.

Lecta insuper fuit specificatio partitionis generalis summarum quoad respectivas singulas dioeceses, atque tabella omnium reddituum ex lustrationibus a r. mis revisoribus per Congressum designatis extractorum. In reliquo, cum in particulari distributione pro singulis locis et fundationibus, ratione concernentis quanti, occurrere diversae queant difficultates, quae sine auctoritate Congressus haud ita facile decidi possint, ipsa rei necessitas exigit, ut Congressus suas sessiones pro opportunitate continuet. Cui propositioni cum nonnulli contradicerent, decisum fuit ut colligerentur a r. mo Secretario hac de re omnium suffragia, quae hic ponuntur.

Propositio super qua collecta sunt suffragia: **An continuari debent sessiones Congressus super subsidio charitativo in quibuscumque novis occurrentibus difficultatibus, necne?** Infra expressi sua sequentia dederunt suffragia.

Pro ratione sese in hac re referendi ad respectivos loci-ordinarios **Pro ulteriori continuatione Congressus**

Ritus Latinus

1mo. R. mus Siemieński decanus et deputatus Gnesnensis,	1mo. Ill. mus Rybiński coadiutor episcopus Cujaviensis, nomine sui coadiuti ² ,
2do. Ill. mus episcopus coadiutor ³ Plocensis, qua deputatus Cracoviensis,	2do. Ill. mus episcopus coadiutor ⁴ Posnaniensis, nomine sui coadiuti ⁵ ,

² Antoniego Kazimierza Ostrowskiego.

³ Krzysztof Hilary Szembek.

⁴ Antoni Onufry Okęcki, aktualnie biskup chełmski.

⁵ Andrzeja Stanisława Młodziejowskiego.

- 3tio. Ill.mus episcopus coadiutor⁶ Kijoviensis, nomine sui coadiuti⁸,
 3tio. Cel.mus episcopus Plocensis⁷ per specialem ad hoc constitutum in verbo mandatarium⁹,
 4to. R.mus Ostaszewski canonicus Helmensis, nomine suae dioecesis,
 5to. R.mus Skaryszewski canonicus cathedralis Camenecensis, nomine suae dioecesis,

Ritus Graecus

- 4to. R.dus Ochrymowicz, qua deputatus dioecesis Luceoriensis.
 6to. Ill.mus coadiutor¹⁰ metropolita Kijoviensis, nomine suae dioecesis Camenecensis et metropoliae,
 7mo. R.dus. Lewiński archidiaconus Wlodimiriensis, nomine suae dioecesis.

Pluralitas ergo suffragiorum conclusit pro parte continuandarum sessionum Congressus. Cautum tamen est a Congressu, ne in futuris sessionibus aliquid statuatur, quod praeteritas sessiones infringeret, aut in iisdem quidpiam immutare quoquomodo possit.

Ioannes Archetti archiepiscopus Chalcedonensis, nuntius apostolicus, Antonius Ostrowski episcopus Vladislaviensis, primus in ordine.

Partitio generalis in dioeceses respectivi quanti ad proportionem 600 milia florenorum in Thesaurum Reipublicae a clero Regni quovis anno inferendorum, manibus loci-ordinariorum et absentium nomine per deputatos in Congressu assidentes subscripta.

1mo. Summa partitionis generalis in dioeceses subsidii charitativi pro ea ratione, ut clerus Regni ritus Latini florenorum 510 milia, clerus vero ritus Graeco-uniti 90 milia flor. exsolvat:

Archidioecesis Gnesnensis	fl.	111 547	gr.	27,
Dioecesis Cracoviensis	„	182 449	„	15,
„ Cujaviensis	„	19 425	„	3,
„ Posnaniensis	„	79 096	„	3,
„ Plocensis	„	48 322	„	21,
„ Luceoriensis	„	39 603	„	15,
„ Helmensis	„	3 985	„	24,

⁶ Kasper Kazimierz Cieciszowski.

⁷ Michał Jerzy Poniatowski.

⁸ Franciszka Salezego Ossolińskiego.

⁹ Był nim raczej audytor biskupi Krzysztof Zórawski niż kanonik płocki Ignacy Łączyński.

¹⁰ Ludwik Leon Szeptycki.

„	Kijoviensis	„	9 603	„	24,
„	Camenecensis Podoliae	„	11 983	„	21,
Ea pars [dioec.]	Vratislaviensis, quae sita est in Polonia	„	2 199	gr.	27.
Ea pars [dioec.]	Vilnensis, quae sita est in Podlachia	„	1 782	gr.	3.
Summa a clero Regni	fl.	510 000,			
Ritus Graeco-unitus	[fl.]	90 000,			
Summa summarum	[fl.]	600 000.			

Ita connotatum esse attestamur:

Antonius Okęcki episcopus Helmensis,
 Christophorus Szembek coadiutor episcopus Plocensis, delegatus dioecesis Cracoviensis,
 Iosephus Rybiński episcopus coadiutor Cujaviensis,
 Franciscus Osscliński episcopus Kijoviensis,
 Adamus Jakukiewicz praepositus Szeroszoviensis, delegatus dioecesis Luceoriensis,
 Albertus Skarszewski canonicus cathedralis ac delegatus Camenecensis mp.

2do. Summa partitionis generalis in dioeceses ita, ut clerus Regni ritus Latini 510 milia florenorum exsolvat, detrahendo quantum subsidii pro respectivis dioecesibus ad proportionem cuiuslibet quoad summas pro novis Equitibus Melitensibus assignatas in flor. 108 milia. In quibus summis non computantur 12 milia flor., qui in thesaurum Ordinis inferi debent. Pro ratione ergo 12 a centum de praefata summa efficiunt flor. 12 960.

Divisio in dioeceses pro dicta ratione:

Archidioecesis	Gnesnensis	fl.	108 779	gr.	27,
Dioecesis	Cracoviensis	„	177 743	„	15,
„	Cujaviensis	„	18 931	„	3,
„	Posnaniensis	„	77 042	„	3,
„	Plocensis	„	47 074	„	21,
„	Luceoriensis	„	38 589	„	15,
„	Helmensis	„	3 907	„	24,
„	Kijoviensis	„	9 369	„	24,
„	Kamenecensis	„	11 697	„	21,
Pars in Podlachia [dioec.]	Vilnensis	„	1 756,		
Pars in Maiori Polonia [dioec.]	Vratislaviensis	„	2 147	gr.	27.
Summa a clero ritus Latini	„		497 040,		
Equites Melitenses	„		12 960,		
Summa summarum	fl.	510 000.			

Ita connotatum esse attestamur:

Antonius Okęcki episcopus Helmensis,
 Christophorus Szembek delegatus dioecesis Cracoviensis,
 Iosephus Rybiński episcopus coadiutor Cujaviensis,
 Adamus Jakukiewicz praepositus Szeroszeviensis ac delegatus Luceo-
 riensis,
 Albertus Skaryszewski canonicus cathedralis ac delegatus dioecesis Ca-
 menecensis.

Partitio generalis respectivi quanti pro dioecesibus ritus Graeci in
 florenorum 90 milia concernentis ad rationem 600 milia in Thesaurum
 Reipublicae a toto clero Regni inferendorum:

Pars metropolitana ¹¹ dioecesis in Regno sitae . . . fl.	30 036,
Dioeceses: Luceoriensis „	30 022 gr. 24,
Vlodomiriensis „	15 781 „ 24,
Camenecensis „	11 335 gr. 12.
Helmensis „	2 508,
Pars Brestensis Lithvaniae sita in Podlachia . . . „	316,
<hr/>	
Summa fl.	90 000.

Ita subscripsit, sed idiomate Polonico confectam partitionem:

Ludovicus Leo¹² coadiutor et administrator metropolita totius Russiae
 Poloniarum, episcopus Camenecensis.

Haec omnia in praesenti sessione peracta esse, et fideliter in acta
 Congressus inserta — attestamur:

Ioannes Archetti archiepiscopus Chalcedonensis, nuntius apostolicus,
 Antonius Ostrowski episcopus Vladislaviensis, qua primus in ordine.

Sesja czterdziesta pierwsza

Warszawa, Nuncjatura? 12, 16 XII 1776

*Sprawozdanie z ostatniego posiedzenia pierwszej grupy akt Konfe-
 rencji Biskupów, nie podpisane przez nuncjusza Archetti i biskupa wło-
 cławskiego Ostrowskiego, lecz tylko przez sekretarza Zjazdów kanonika
 Żórawskiego, pozwala przypuszczać, że było ono mniej oficjalne. Nie
 rozstrzygano już na nim prośby Karmelitanek Bosych z Warszawy
 o zwolnienie z subsydium, ale jako spóźnioną odesłano do miejscowego
 ordynariusza Młodziejowskiego. Spodziewaną wpłatę jeszcze na zeszło-
 roczne subsidium charitativum z Torunia, jedyne go miasta diecezji cheł-
 mińskiej pozostającego przy Polsce, postanowiono przeznaczyć na biedne
 instytucje religijne w sąsiedniej diec. płockiej. W drugim dniu obrad
 była mowa o nadeszłym piśmie z komisji skarbowej Królestwa, która*

¹¹ Unickiej archidiecezji kijowskiej.

¹² Ludwik Leon Szeptycki.

nie chciałyby darować Kościołowi zeszłorocznej niedopłaty w sumie 29 172 florenów. W odpowiedzi Konferencja Episkopatu m.in. prosiła wspomnianą komisję o wyznaczenie miejsc, w których poszczególne diecezje mogłyby uiszczać opłaty na tegoroczną kontrybucję.

Czyst. Gniezno, AA, sygn. B 85: Zjazdy Episkopatu 1759—1792, cz. 2, k. 70—71v. Nagł.: Sessio 41, die 13, 16 Xbris.

Occasione porrecti supplicis libelli ad ill.mum et excell.mum Nuntium pro parte monialium Carmelitanarum Discalceatarum Conventus Varsaviensis, quo expetunt propter summam suam inopiam, ut a contribuendo subsidio sint liberae: super quo Congressus eo attento, quod specialis subsidii in dioecesibus partitio ill.mis loci-ordinariis plene iam est commissa, haec etiam postulatio cum ill.mo et excell.mo episcopo Posnaniensi communicetur, atque nomine Congressus commendetur, r.mo Secretario iniunxit.

Propositum deinde fuit, quod cum civitas Thorunensis ac eiusdem territorium ex reliquis aliis ad dioecesim Culmensem spectantibus unica est, quae sub titione Reipublicae nunc remaneat, congruum et aequum est, ut etiam fundationes ecclesiasticae ibidem existentes, pro ratione reddituum provenientium ex bonis suis, ad subsidium charitativum universi in Regno cleri in futurum contribuant. Super quo ill.mi Congressus demandata est decisio, qui considerando, quod modica et forsitan valde incerta ex eo provenire poterit summa, neque operae pretium esset eandem pro levamine cunctarum dioecesium ad proportionem cuiuslibet partiri, eamque ob causam non abs rei ipsi visum est, ut illam in levamen dioecesi Plocensi, prius tamen ab ill.mo loci.ordinario Culmensi constituendam et per aliquem ab eodem designatum quotannis colligendam deputatum. Commissario subsidii dictae dioecesis Plocensis reddere determinavit, et super eadem re cel.mo episcopo Plocensi cum loci-ordinario Culmensi tractandi et conveniendi plena concessa est facultas.

Die 16 Xbris

Commissio Thesauri Regni in nota ad Congressum porrecta explicuit integrum sibi non esse summam anno praeterito non exsolutam florenorum 29 172 clero Regni remittere, ex ratione videlicet plurimarum partium Reipublicae per vicinos principes ultra conventionem Petroburgensem, seu potius tractatum Varsaviensem occupatarum et hucusque non restitutarum. Responsum est super eo Commissioni Thesauri Regni nomine Congressus aequae omnes rationes et motiva exposita sunt, quae solummodo ad rem cleri hac in parte et evidentem aequitatem defendendam apta esse posse videbantur. Rogando insuper, ut iuxta praecedentem a Congressu postulationem Commissio designet (prout et anno

praeterito) respectivis dioecesibus loca ad exsolvendam suam, iuxta exhibitam partitionem generalem in dioeceses summam.

Fidem facio et attestor omnibus, quorum interest, ea omnia (ut praemissa sunt) acta esse me infrascripto praesente et protocollum horumce actorum tenente, prout assumpto per Congressum Episcoporum secretario. Varsaviae die 16ta mensis Xbris anno 1776^a. Christoforus Zórawski canonicus cathedralis Varmiensis, Congressus Episcoporum secretarius assumptus mp.

II. POKŁOSIE KONFERENCJI Z 13 XI 1780

„Ingrossatio resultati Congressus Episcoporum anno Domini 1780, die 13 mensis novembris”, cz. 2, k. 117.

Warszawa, Pałac Saski, będący tymczasowo rezydencją prymasa Ostrowskiego, 13 XI 1780

Jakkolwiek w tym czasie sejm nie obradował, liczne gremium biskupów i przedstawiciele kapituł katedralnych obrządku rzymskokatolickiego zgromadziło się na niniejszej sesji Rady Episkopatu. Ponieważ z zapowiedzianego na dzień 17 listopada tr. kolejnego zebrania nie posiadamy sprawozdania, jedyna referowana tu sesja wypełnia treść drugiego rozdziału tej części opracowania i publikacji. Niestety, treść ta jest przeważnie charakteru ogólnego, a zatem powinna się znaleźć raczej w drukowanej w 47 tomie ABMK pierwszej części pracy pt. *Obrady w sprawach Kościoła*. Stało się tak dlatego, że materiał tu przedstawiony był ukryty pomiędzy obszerną drugą częścią zachowanej dokumentacji *Zjazdów Biskupów dotyczących jeżeli nie wyłącznie, to przynajmniej w bezwzględnej większości spraw pomocy materialnej Kościoła dla państwa*. Mimo tego nie mogę zmieniać brzmienia już wcześniej zaplanowanego podtytułu drugiej części opracowania, który pozostaje nadal: *Obrady w sprawach państwa*.

Ponieważ w okresie prymasostwa Gabriela Podoskiego (1767—1777) potrzeby ogólnokościelne w kraju uległy zaniedbaniu, niniejszy fragment *Obrad Biskupich* — już za kolejnego prymasa, Ostrowskiego — przenosi nas do lat prezentowanych przez arcybiskupa Władysława Łubieńskiego, co uwidaczniała pierwsza część tej pracy. Na tym przeto posiedzeniu wybrano na wakujące stanowisko kanclerza *Kongresów Biskupów* (po Antonim Sierakowskim, którego prawie bezowocna kadencja trwała od

^a W czyst. 1766.

r. 1764 do 1778) regensa kancelarii Ostrowskiego, Grzegorza Zachariasiewicza. (Kanonik Żórawski był w l. 1775—1776 sekretarzem obrad związanych ze sprawą subsidium charitativum).

Kolegium debatowało nad jedenastoma artykułami doręczonymi biskupom przed czterema dniami przez Prymasa. Były to następujące kwestie: 1) związana z kanclerzem i jego przysięgą, 2) dotycząca dochowywania tajemnicy przez uczestników obrad, 3) czasu zwoływania Kongresów, 4) ewentualnie nowego oszacowania dochodów beneficjalnych na subsydium, z powodu niedokładnej akcji w l. 1775—1776, 5) instancji wyroków w sądach kościelnych, 6) zmarłych bez testamentu osób duchownych stanu szlacheckiego, 7) dziesięcin, 8) roku łaski, 9) czynszów od kapitałów kościelnych, 10) niealienacji dóbr szlacheckich, 11) przystosowania statutów synodalnych do nowszych praw państwowych, dość często nieprzychylnych duchowieństwu, a nawet zwołania synodu prowincjonalnego.

Odpowiedzi Rady Biskupiej pararelnie były następujące: 1) nie potrzeba obarczać kanclerza składaniem przysięgi, lecz wystarczy jeżeli będzie w pracach rzetelny, 2) natomiast wszyscy uczestnicy Kongresów powinni zachować tajemnicę obrad, 3) Konferencje powinny być zwoływane w czasie sejmów, a mogą się odbywać również podczas sejmików, 4) nie przewiduje się na razie ponownej retaksacji dochodów, 5) w celu usprawnienia sądownictwa kościelnego wyłoniona komisja przedstawi swoje wnioski, 6) biskupi zasiadający w państwowej Radzie Nieustającej niech pomogą w tym względzie, 7—11) zagadnienia objęte tymi pytaniami wymagają dłuższego czasu; swoje propozycje na nie przedstawi Episkopatowi na kolejnej sesji wspomniana komisja biegłych.

Ks. Żórawski w dniu 25 stycznia 1792 r., kiedy to już od kilku lat osobiście sprawował urząd kanclerski, pod poniższym tekstem łacińskim zanotował, że z powodu wyszczególnionych w nim trudności posiedzenie Zjazdu nie przyniosło spodziewanych skutków.

Czyst. Gniezno, AA, sygn. B 85: Zjazdy Episkopatu 1759—1792, cz. 2, k. 117—125v. Nagł.: Ingrossatio resultatı, jw.

Consilium Collegii Episcoporum in palatio ser.mi principis electoris¹ Saxoniae, utpote domo protunc residentiali cel.mi principis ill.mi excell.mi r.mi d.ni Antonii Casimiri de Ostrów Ostrowski² Dei et Apostolicae Sedis gratia archiepiscopi Gnesnensis, legati nati, Regni Poloniae et Magni Ducatus Lithvaniae primatis primique principis, ipsomet praesidente,

¹ Pałac elektora saskiego czyli Pałac Saski w Warszawie, zniszczony podczas powstania w r. 1944.

² Antoni Kazimierz Ostrowski h. Grzymata, arcybiskup gnieźnieński i prymas od r. 1777, zm. w 1784.

praesentibus vero cel.mis ill.mis excell.mis et r.mis d.nis Iosepho Rybiński³ Vladislaviensi, Antonio Okęcki⁴ Posnaniensi et Varsaviensi, Michaele principe Poniatowski⁵ Plocensi, Felice Turski⁶ Luceoriensi, Stephano Gedroyć⁷ Samogitiae, Ioanne Aleksandrowicz⁸ Helmensi, Francisco Ossoliński⁹ Kijoviensi, Antonio Sierakowski¹⁰ Livoniae, Gabriele Wodziński¹¹ Smolensciae episcopis, tum ill.mis perill.bus et r.mis Melchiore Gurowski¹² praeposito, Theodoro Siemieński¹³ decano, Gasparo^a Szajowski¹⁴ canonico a capitulo metropolitano Gnesnensi, Adalberto Skarszewski¹⁵ archidiacono Pomeraniae a capitulo cathedrali Vladislaviensi, Victore Wyszkowski¹⁶ a Plocensi, Ioanne Podhorodeński¹⁷ a Luceoriensi, Ioanne Łoza¹⁸ a Chelmensi, respective ad latus suorum cel.morum ill.morum r.morum d.norum loci-ordinariorum delegatis aliisque pluribus praelatis et canonicis emanatum, ad munus cancellariatus Collegii sui Episcopalis, post ascensum ad episcopatum Livoniae ill.mi excell.mi r.mi d.ni Antonii Sierakowski, rezultato olim eiusdem Collegii Episcopalis sub die 21 mensis Xbris 1764 anno hic Varsaviae celebrati¹⁹, constituti cancellarii legitime ad praesens vacans, perill.em r.mum Gregorium Zachariaszewicz²⁰

^a Balthasaro w czyst.

³ Józef Ignacy Rybiński h. Radwan, od r. 1777 biskup włocławski, zm. w 1806.

⁴ Antoni Onufry Okęcki h. Radwan, od r. 1780 biskup poznański (i warszawski), zm. w 1793.

⁵ Michał Jerzy książę Poniatowski, biskup płocki w l. 1774—1785.

⁶ Feliks Paweł Turski h. Rogala, dr ob. prawa, biskup łucki w l. 1771—1790.

⁷ Jan Stefan książę Giedroyć, biskup żmudzki od r. 1778, zm. w 1801.

⁸ Jan Ludwik Witold Aleksandrowicz, biskup chelmski od r. 1780, zm. w 1781.

⁹ Franciszek Salezy Ossoliński h. Topór, dr teol., franciszkanin (imię Kandyd), od r. 1774 biskup kijowski, zm. w 1783.

¹⁰ Antoni Maciej Sierakowski h. Ogończyk, biskup inflancki od r. 1778, zm. w 1781.

¹¹ Gabriel Wodziński h. Jastrzębiec, biskup smoleński od r. 1772, zm. w 1788.

¹² Melchior hr. Gurowski, wtedy m.in. prepozyt poznański, zm. w r. 1794.

¹³ Teodor Siemieński h. Leszczyc, wtenczas m.in. prałat dziekan gnieźnieński, zm. w r. 1794.

¹⁴ Kasper Szajowski h. Sulima, dr ob. prawa, aktualnie m.in. kanonik gnieźnieński, od r. 1781 biskup tyt. larański i sufragan łowicki w archidiecezji gnieźnieńskiej, zm. w 1802.

¹⁵ Wojciech Skarszewski h. Leszczyc, wtedy m.in. archidiacon pomorski w kapitule włocławskiej, zm. w r. 1827 jako arcybiskup metropolita warszawski.

¹⁶ Wiktor Wyszkowski, wtenczas m.in. prałat lub kanonik płocki, bliżej nie znany.

¹⁷ Jan K. Podhorodeński, aktualnie prałat lub kanonik łucki, później tamt. biskup sufragan.

¹⁸ Jan Łoza, wtedy m.in. kanonik chelmski, bliżej nie znany.

¹⁹ Akta sesji Episkopatu z 21 XII 1764 nie zachowały się.

²⁰ Grzegorz Zachariaszewicz, dr teol. i ob. prawa, piastujący współcześnie kilka funkcji, od r. 1809 biskup tyt. korycki i sufragan łowicki, zm. w 1814.

canonicum Livoniensem et Loviciensem, actorum Curiae suae Consistorii Primatialis regentem, sibi bene commendatum assumendum esse censuit, uti quidem de unanimi consensu cell. morum ill. morum d. norum antistitum supranominatorum assumpsit, eidemque acta sui Collegii consignavit.

Idem Collegium, continuando sessionem suam ad danda vota super articulos quadriduo ante designatam, Consilio diem per cel. mum Primatem singulis ill. mis r. mis supranominatis episcopis in scriptis communicatos accessit. Eisdemque actorum praesentium Cancellario legere demandavit, quorum tenor fuerat qui sequitur.

Articuli tractandorum in Consilio Collegii Episcopalis:

1^{mus}. Cum in Consilio anni 1762²¹ de secretario sive cancellario, qui acta collegialia in scripturam redigat, statutum sit, ut is ex praelatis ad latus primatiale residentibus assumptus, iuramento fidelitatis in tenendo secreto, tum in connotandis, conservandis et in casu renuntiationis officio suo successorii cancellario totaliter reddendis omnibus actis Episcopaliū Consiliorum obstringatur. Nunc itaque expediat ante omnia huiusmodi iuramentum a dicto cancellario noviter assumendo praestari.

2us. Cum secretum, quod est anima rerum iurata fide solius cancellarii non satis totum esset, nisi a singulis Consilium intransibus stricte observatum fuerit, nonne conveniat ad tenorem statuti Consilii eiusdem anni, ut antequam ad declarationem votorum ventum fuerit, singuli promittant, quod tractanda et resolvenda in Consilio nemini ex illis, qui non sunt de Collegio, pandent, sed in secreto tenebunt?

3^{ius}. Cum statutum illud eiusdem supranominati Consilii, quo praescriptum fuerat, ut Consilia per cel. mum principem Primatem Regni toties convocentur, quoties generalia, sive ordinaria sive extraordinaria, Regni Comitata Varsaviae celebrari contigerit, a pluribus annis neglectum atque debito effectu frustratum fuerit, an oporteat illud in praesenti Consilio innovari?

4us. Summa generalis sescentorum milium florenorum polonicalium, virtute constitutionis Regni anni 1775 ab universo clero Regni Poloniae, tam saeculari quam regulari, titulo subsidii charitativi ad Thesaurum Regni quotannis importanda, cum in primo Episcoporum Congressu in singulas dioeceses exdivideretur, primo illo intuitu non facile haberi potuit accurata notitia redituum cuiusvis dioecesis. Unde contigit nonnullas dioeceses levissime taxatas fuisse, cum praeiudicio ceterarum, quae se ultramodum hac de causa oneratas sentiunt et ingemiscunt. An igitur et quomodo nova, eaque non minor iustitiae et aequitati, quam fraternae

²¹ Por. część pierwszą tej pracy, II: Publikacja źródeł, dok. 11—12.

caritati consona huiusce totalis summae in singulas dioeceses distributio confici debeat?

5us. Indultum est Regno Poloniae per breve Urbani papae VIII anno 1634 emanatum, constitutionibusque synodorum provincialium insertum²², ut causae criminales in prima instantia cognoscantur ab ordinariis locorum, in secunda a Metropolitano, in tertia a Nuntio apostolico in Regno Poloniae. Quando autem Metropolitanus, uti ordinarius in prima instantia causam cognoverit, ut tertia eaque ultima per signaturam iustitiae non cuicumque de clero, sed alicui ex episcopis vel suffraganeis, in eodem Regno pro tempore existentibus, committatur. Sicque omnes criminales causae intra fines Regni Poloniae terminentur. Huic tamen indulto multoties derogatur per rescripta Romana favore presbyterorum scandalosorum et incorrigibilium, saepe saepius cum gravi praeiudicio et diuturna molestia loci-ordinariorum, criminum vero nociva impunitate extradi solita. An itaque oporteat supplices S. Sedi, totius Collegii Episcopalis nomine, porrigere litteras pro suprafato brevi Urbani VIII ad notitiam et observantiam omnium Urbis tribunalium deducendo?

6us. Sacri canones statutaque provincialia res omnes morte intestatorum clericorum derelictas dispositioni loci-ordinariorum in subsidium pauperum tum presbyterorum, tum ecclesiarum distribuendas submisserant, quae in archidioecesi Gnesnensi tribus synodis dioecesanis semel pro semper domui invalidorum emeritorum presbyterorum apprime necessariae, nullamque aliam dotem habenti addictae fuerant. Constitutio in Comitibus generalibus Regni anni 1768²³ lata derelicta intestatorum clericorum nobilium ab hac ecclesiastica lege exempta esse voluit, reliquorum vero, qui scilicet non fuerint nobiles, intestate decedentium bona, sub antiquo ss. canonum statutorumque provincialium nexu intacta relinquit. Resolutiones binae Consilii Permanentis, una de anno 1779 die 21 7bris, altera de anno 1780 die 9 iunii suprafatam constitutionem Regni de solis nobilibus ad omnes intestatos clericos ultra mensem legis extendi debere declaraverunt. Num igitur expediat, ut Collegium Episcopale in fundamento legum ecclesiasticarum ac huiusmodi constitutionis Regni, atque in urgente necessitate subveniendi pauperibus tum presbyteris, tum ecclesiis fundatam remonstrationem porrigat S. crae R. giae Maiestati Consilioque ad latus eius Permanenti, ac pro suprafatis resolutionibus Consilii revocandis postulet?

7^{mus}. Constitutione Regni in Comitibus generalibus anni 1775 sancitum est, ut de decimis ex bonis nobilium provenientiibus bulla Urbani VIII ad executionem deducatur et totaliter observetur. Altera vero constitu-

²² W aktach synodu prowincjonalnego prymasa Jana Wężyka, odbytego w Warszawie w r. 1634, drukowanego dwukrotnie w 1636.

²³ Sejm zwyczajny obradował w Warszawie 7 XI 1768.

tione anteriori anni, scilicet 1768^{vi} statutum est, ut causae decimarum in foro terrestri, salva appellatione ad Tribunal Regni, cognoscuntur, et^b debito fine terminentur. Cum autem dicta bulla non facile a quovis iudice, praesertim saeculari, qui tum in legum ecclesiasticarum peritia, tum in stili Curiae Romanae notitia non satis gnarus fuerit, intelligi potest, iuxta diversitatem personarum, diversimode in quovis foro terrestri interpretari assolet cum gravamine status spiritualis. Quid igitur agendum est pro eiusmodi bullae genuina interpretatione, quae singulos obliget conficienda, quatenus una eademque lex conformiter ubivis locorum intelligatur, legitimusque sensus eius a mente legislatoris, non arbitrio iudicantium dependeat?

8us. Cum annus gratiae cuivis beneficiato post eius cessum vel decesum ex vi legis ecclesiasticae debeatur, consequens est, ut causas vigore huiusce legis provenientes in ecclesiastico, non vero in saeculari foro iudicari fas sit. Quoniam vero saecularia subsellia in cognitionem huiusmodi causarum ultro sese ingerunt. Quid igitur agendum sit pro tollendo hocce abusu?

9us. Imminutis per medium censibus a summis ecclesiasticis reemptionalibus, constitutio Regni anni 1775 nulla in iisdem censibus vindicandis accelerandae iustitiae securitas provisiva est hactenus, licet eiusdemmet constitutionis tenore appromissa. Unde viri ecclesiastici multas in vindicandis iisdem censibus impensas in cossum subeunt, cum eorundem retentores impunes se esse sentiant. Generalibus Regni Comitibus omnem adhibere operam, ut rigor ille, qui in retentores censuum a summis civilibus constitutione eiusdem anni statutus est, in retentores quoque censuum spiritualium extendatur eum in modum, ut qui in solito solutionis termino qualitatem census ad tenorem legis persolvere neglexerint, in poenam contraventionis suae ad persolvendum eundem iuxta tenorem primaevae inscriptionis adigantur.

10us. Constitutio [annij] 1635, titulo de non alienandis bonis a statu equestri²⁴ omnibus ecclesiasticis tam personis, quam communitatibus acquisitionem bonorum terrestrium inhibuit, exceptis capitulis cathedralium et collegiatarum ecclesiarum, quae in statu antiquo ad ulteriorem Reipublicae dispositionem per expressum in eadem constitutione recessum reliquit. Cum autem hic recessus, posterioribus decretis Comitiorum Regni firmatus, capitula penes antiquam libertatem acquirendorum bonorum terrestrium manutenere videatur, utpote nulla contraria legum dispositione abolitus, quinimo recenti Consilii Permanentis resolutione suffultus. Quid igitur his stantibus pro sua omnimoda securitate tam

^b *W czyst. ex.*

²⁴ *Zob. Volumina Legum...* t. 3, Petersburg 1859, s. 405—406: *Ordynacyja Rzeczypospolitej dóbr ziemskich dziedzicznych.*

circa acquisita, sive hypothecae sive haereditatis titulo, quam circa acquirenda bona agere debeant suprafata capitula?

11^{mus}. His ultimis temporibus multae novellae leges, constitutionibus synodorum provincialium e diametro oppositae, statutae sunt. Unde timoratae conscientiae clerici pressos sese sentiunt, cum non facile conciant, cui potius oboedire teneantur civilibusve an ecclesiasticis sanctionibus? Ac per id quasi in continua legum transgressionis necessitate se existere ingemiscunt. Quid igitur pro evinculandis timoratorum conscientiiis agendum sit, et an synodus provincialis pro abrogandis aut modificandis statutis synodalibus, cum patriis legibus compatibilibus, aliisque in locorum eorundem substituendis, et quando cogenda sit?

Ad hos vero suprapositos articulos sequentia emanarunt a Consilio resultata:

Ad 1um. Licetsi in Consilio anni 1762 de cancellario actorum Collegii Episcopalis statutum legatur, ut is iuramento fidelitatis tam in servando secreto, quam in connotandis diligenterque custodiendis, ac suo successori reddendis Consiliorum Episcopaliū actis sese obstringat, cum tamen et adeo stricti secreti ratio, ut illud iuramento munire oporteat, nulla nunc adesse censeatur, et in pluralitate praesentium huicce Consilio praelatorum, iuratum unius dumtaxat personae secretum inutile et frustraneum esse videretur. Actorum autem fidelis connotatio, diligens custodia ac totalis successori cancellario restitutio absque ullo iuramenti nexu sola auctoritate Consilii Episcopalis demandari, ab exactitudine vero cancellariorum praesentis et futurorum rationabiliter sperari potest. Proinde praesens Episcopale Collegium cancellarium suum a iuramento dispensandum esse censuit, atque actu dispensavit, fidelitatem tamen in servando (pro rerum negotiorumque exigentia) secreto, atque in obeundis omnimoda cum exactitudine officii sui munis honestati et conscientiae eiusdem commendavit.

Ad 2um. Placuit singulis cel.mis ill.mis et r.mis dominis praesens Consilium intransibus, ante accessum ad promulganda vota, de servando in his omnibus (quorum revelatio in praeiudicium sui Collegii vergeret) secreto promissionem facere, eandemque a singulis praelatis et canonicis ad Consilium intransibus exigere atque statuere, ut eadem procedendi ratio in futuris quoque Consiliis diligenter observetur.

Ad 3um. In Consilio anni 1762 provide quidem et opportune statutum est, quatenus quoties generalia Regni Comitia Varsaviae celebrari contigerit, toties quoque Consilia Episcopalia convocentur et celebrentur. Verum cum in eodem statuto nullus praefixus sit dictorum Consiliorum terminus, acta vero praecedentium consiliorum docent eadem

finitis Comitibus Regni celebrata fuisse, visum est itaque praesenti Consilio Episcopali pro futuris temporibus statuere, quatenus singulis bienniis hoc anno, quo ordinaria Regni Comitibus de lege incidant mense maio circa festum s. Stanislai E.M. die, a cel.mo principe Primate Regni, vel si is ex legitimis rationibus Varsaviam accedere minime posset, a primo in ordine ex ill.mis episcopis praesente determinanda dicta Consilia celebrentur. Quibus non modo singuli cel.mi ill.mi r.mi d.ni praesules aut per se ipsos, aut si legitime impediti fuerint, per suos plenipotentarios, verum etiam omnia venerabilia capitula cathedralia per suos delegatos adesse tenebuntur. Hac etiam Consiliorum Episcopaliū anticipata convocazione facilius provideri poterit, quidnum et quibus modis, sive in generalibus Regni, sive in particularibus palatinatum comitiis pro bono ecclesiarum, statusque spiritualis procurando, aut malo avertendo agere expediat. Quod si vero aut extraordinaria Regni Comitibus celebrabuntur, aut premens cleri negotium supervenerit, ultra tempus supra determinandum aliud etiam pro convocando Consilio assignari poterit.

Ad 4um. Graves equidem non desunt causae, quae summae totalis pro subsidio charitativo per clerum Regni Poloniae quotannis pendit solitae novam in singulas dioeceses distributionem exigent. His tamen praevalet graviores longe, ab executione huiusce distributionis inseparabiles difficultates, quae manus de tabula subducendas suadent.

Ad 5um. Necessitas facilioris scandalosorum in clero correctionis, scandalorum vero a populo fideli amotionis exigunt, ut pro terminandis intra Regnum causis criminalibus, eumque in finem manutenendo atque debita executioni demandando brevi Urbani VIII de foro in criminalibus Regni Poloniae emanato S^{ae} Sedi supplicetur. Cum autem praeter hanc unam, plurimae quoque aliae necessitates adesse dignoscuntur, in quibus pro clero et Regno Poloniae tam in contentiosis, quam in gratiosis benignitas S^{ae} Sedis pro opportunis gratiis et facultatibus explorari deberet, ad haec proinde mature recognoscenda, diligenter examinanda ac in seriem congerenda praesens Episcopale Consilium ill.mos r.mos Gasparum Cieciszowski episcopum Thebastianum, episcopatus Kijoviensis coadiutorem, Melchiorem Gurowski praepositum, Theodorum Siemieński decanum metropolitanos Gnesnenses [designavit]. Item perill.es r.mos Christophorum Zórawski Cracoviensem Varmiensem et Varsaviensem canonicum, Adalbertum Skarszewski archidiaconum Pomeraniae una cum Cancellario Collegii sui deputavit, utque ii deputati in futura sessione, die scilicet 17 9bris²⁵, quidquid hac in parte agendum cognoverint, praesenti Consilio Episcopali communicent, demandavit.

Ad 6um. Docet quotidiana temporum morumque praesentium experien-

²⁵ Nie wiadomo czy zapowiedziana na piątek 17 XI 1780 kolejna sesja odbyła się, albowiem nie mamy jej protokołu.

lia viros saeculares in partem suo, non vero ecclesiastico statui, favorem semper inclinari. Quodsi igitur apud Consilium Permanens, pro revocandis binis suis resolutionibus de decretis post intestatos presbyteros ultra mentem legis Regni emanatis, ultro atque serio ageretur, merito timendum est, ne loco optatae revocationis nociva earundem confirmatio subsequatur. Cum autem contraria contrariis tolli et labefactari compertum sit, facilius vero et resolutionem resolutioni, quam resolutionem legi contrariam ferri. Collegium itaque Episcopale cel. mis ill. mis praesulibus, sive nunc in gremio Consilii Permanentis existentibus, sive post in eodem futuris enixe commendandum duxit, quatenus prima quavis occasione captata, ubi in singuli casu pro resolutione ad Consilium Permanens partes provocaverint, pro sua pastoralis sollicitudine resolutionem legi consonam, atque statui clericali favorem procurare dignentur.

Ad 7um, 8um, 9um, 10um et 11um. Articuli suprafati, cum potissimum de rebus maioris momenti in futuris Regni Comitibus ecclesiarum statusque spiritualis favore procurandis tractent, quibus diligenter perpendendis, nedum dies, verum etiam menses plurimi vix sufficerent. Proinde deliberationi singulorum cel. morum ill. morum r. morum d. norum antistitum usque ad primo congregandum Episcopale Consilium relinquuntur. Interim vero ad eosdem diligenter examinandos, clare enucleandos atque ad inveniendam media, quibus pressis clerici Poloni negotiis ex re subveniri possit, a praesenti Episcopali Consilio iidem, qui supra, ill. mi et per ill. es Reverendissimi deputantur.

Nulla ex supra expressis resultatis, ob sua (quae nota sunt) impedimenta, exsequi poterant. Ita attestor loco, die, mense et anno, ut supra. Christophorus Żórawski abbas Vagrovecensis.

III. NARADY EPISKOPATU W LATACH 1788—1792

„Consultationes illustrissimorum Episcoporum tempore Comitiorum Regni anno 1788 Varsaviae praesentium, in quibus pertractabatur perpendebaturque, quomodo caveri possit, ne status spiritualis supra communem ceterorum civium sortem tributis seorsivis gravetur”, cz. 2, k. 76.

1. Biskup wileński Massalski do prymasa Poniatowskiego.

Warszawa, 9 X 1788

Ignacy książę Massalski biskup wileński, nie zastawszy prymasa Poniatowskiego w jego rezydencji, zwraca się do niego z sugestią na piś-

mie, żeby może zwołał u siebie Konferencję Episkopatu, w celu wspólnego naradzenia się przed sejmem.

Or. nie znany.

Kop. Gniezno, AA, sygn. B 85: Zjazdy Episkopatu 1759—1792, cz. 2, k. 73, 75v. Nagł.: Kopia biletu Księcia Biskupa Wileńskiego do księcia prymasa Poniatowskiego, w Warszawie 9 8bris 1788 — —.

Biskup wileński¹ razy kilka szukając prezentować się Jaśnie Oświeconemu Księciu Jegomości Prymasowi², a nie znajdując Go w Jego pałacu, bierze śmiałość tym pismem przełożyć: iż gdy dochodzi prawie powszechne stanu świeckiego przeciwko duchowieństwu burzenie się, czy nie zdałoby się J.O. Księciu Jmci zwołać do Siebie Collegium Episcoporum dla wczesnego w tych okolicznościach³ naradzenia się. D. 9 8bris 1788. I. ksiązę Massalski b. w.

2. Prymas Poniatowski do biskupa wileńskiego Massalskiego.

Warszawa, Pałac Prymasowski, 10 X 1788

Michał ksiązę Poniatowski arcybiskup gnieźnieński i prymas przeprasza biskupa Massalskiego, iż zapomniał go poinformować, że już wcześniej naradzał się z innymi ordynariuszami i z Nuncjuszem we wspomnianych przez niego sprawach. Sądzi, że zwołanie obecnie Kongresu Biskupów mogłoby więcej duchowieństwu zaszkodzić niż pomóc. Wspomina, że prostuje się zarzuty przeciwko stanowi duchownemu drukiem oraz zabiega o poparcie wśród przyjaciół świeckich. Prosi, żeby ksiązę Massalski postępował w tenże sposób.

Or. nie znany.

Kop. Gniezno, AA, sygn. B 85: Zjazdy Episkopatu 1759—1792, cz. 2, k. 74, 75v. Nagł.: Kopia biletu J.O. Księcia Jmci Prymasa pisanego do J.O. Księcia Jmci Biskupa Wileńskiego, 10 8bris 88.

Prymas zapomniał J.O. Księcia Jmci Biskupa Wileńskiego informować, iż widząc pełne instrukcje zamachów na stan duchowny, naradzał się z kolegami¹ o sposobach zabiegania ruinie naszej. Nie sądzili atoli rzeczą bezpieczną składać Kongres w tym czasie, w którym otwarte na

¹ Ignacy Jakub ksiązę Massalski, dr prawa, biskup wileński w latach 1762—1794.

² Michał Jerzy ksiązę Poniatowski, arcybiskup gnieźnieński oraz prymas Polski i Litwy w l. 1785—1794.

³ Mowa o Sejmie Czteroletnim Obojga Narodów, który obradował od 6 X 1788 do 29 V 1792.

¹ Koledzy Prymasa to inni biskupi ordynariusze.

nas oczy, i apetyty bardziej by się jeszcze zaostrzyły. Wydano kilka małych książeczek niewielkich dla zbijania fałszywych impresji o zbytekach duchownych, o ich nieużyteczności, z okazaniem jak są et publico i prywatnym potrzebni i na wygodzie; jak niewiele by zyskała Rzeczpospolita, jak waląc ciężar na jednych, drudzy długo nie mogą być nim wspierani. Obiecali wszyscy starać się o przyjaciół, o obrońców sposobami przyzwoitymi i skutecznymi. Mówiłem o tym z Nuncjuszem² i z innymi. A Księżę też równie niech raczy mówić i czynić przez Siebie i przyjaciół licznych. Pan Bóg dopomoże, bez którego zezwolenia nikomu włos z głowy nie spadnie. Zostawa przy tym prymas z[e] zwykłym szacunkiem.

Sesja pierwsza

Warszawa, Pałac Prymasowski, 23 X 1788

Jakkolwiek prymas Poniatowski, odpowiadając 10 października 1788 r. biskupowi wileńskiemu nie planował rychłego zwołania [Konferencji Episkopatu, już 23 tegoż miesiąca odbyło się pierwsze posiedzenie niniejszej serii narad. Głównym powodem zgromadzenia nie były nadchodzące zewsząd wiadomości, że znacznie liczniej reprezentowany w sejmie stan świecki pragnie narzucić duchowieństwu nieproporcjonalnie wysokie trybutum na rzecz aukcji wojska. Po otwarciu zebrania Prymas wystąpił z sugestią, że byłoby lepiej, gdyby stan duchowny, nie czekając na przymusowy wysoki wymiar daniny ze strony sejmu, uprzednio zaofiarował państwu jednorazową nadzwyczajną pomoc materialną na ten cel. W tej myśli zapowiedział niezwłoczne wyasygnowanie od siebie 50 tysięcy florenów polskich, oczekując na podobną akcję swoich kolegów.

Wypowiadała się na ten temat większość biskupów. Początkowo ogół z nich był zdania, żeby nie płacić dobrowolnie, skoro i tak ma nastąpić przymus. Dlatego biskupi poznański — Okęcki i łucki — Turski doradzali w dalszym ciągu wpływanie na stan świecki, żeby nie dążył do nadmiernego obarczenia duchownych, ale na równi ze wszystkimi. Jednak stopniowo przeważały głosy za dobrowolnym uprzednim opodatkowaniem się stanu duchownego. Biskup wileński Massalski rzucił nawet myśl, aby zebranych pieniędzy nie przekazywać do skarbu państwa, lecz od razu za nie zakupić potrzebny sprzęt wojenny! Biskup łucki Turski (w ponownym wystąpieniu) odradzał zadzierania z silniejszym stanem świeckim. Biskup żmudzki Giedroyc wypowiadał się

² Ferdinando Maria Saluzzo, arcybiskup tyt. teodozyjski, następnie kartagiński, nuncjusz w Polsce w l. 1784—1794, kardynał w r. 1801, zm. w 1816.

za dobrowolną uprzednią daniną. Biskup chełmski i zarazem podkanclerzy koronny Garnysz przemyślał, jak by z okazji ściągania dani-ny na wojsko, nie dopuścić do krzywdy Kościoła. Biskup kijowski Cieciszowski był zdania, żeby na wojsko zabrano najpierw te dochody kościelne, z których zyski ciągną ludzie świeccy. Biskup liwoński Kos-sakowski, opowiadając się za podatkiem na armię, przeprowadzał jedno-cześnie samokrytykę duchowieństwa. Powiedział, że aby odzyskać do-bre imię u społeczeństwa, trzeba być biedniejszym i owocniej pracować. Dlatego domagał się, aby przy okazji trwającego sejmu, również Epi-skopat przeprowadził w Kościele Polskim potrzebne reformy!

Prymas kończąc obrady, dziękował biskupom za wielkie zaintere-sowanie poruszonymi sprawami oraz obiecywał w nie zapowiedzianym jeszcze terminie kolejną naradę.

Czyst. Gniezno, AA, sygn. B 85: Zjazdy Episkopatu 1759—1792, cz. 2, k. 76—79v. Nagł.: Sessio Ima, die 23 octobris.

Cum in negotio rei tributariae, pro augendo exercitu noviter ordi-nandae, status saecularis in id maxime intentus sit, ut statum spiritualem iisdem publicis oneribus supra modum gravaret, cel.mus princeps Pri-mas¹, mente ceterorum antistitum tum Comitii generalibus Varsavien-sibus anni 1788 assidentium in privatis colloctionibus praecognita, utque communicata re cum toto Collegio efficaciora remedia prospician-tur, eosdem ill.mos excell.mos ac r.mos episcopos ad aedes suas invitavit. Qui fuerunt sequentes: Posnaniensis², Vilnensis³, Plocensis⁴, Luceorien-sis⁵, Samogitiensis⁶, Helmensis⁷, Kijoviensis⁸, Livoniensis⁹ et Smolens-censis¹⁰.

Die vero 23 octobris, hora quinta pomeridiana convenerunt ill.mi episcopi supramentionati praeter Plocensem et Smolenscensem, quorum prior negotiis et praecipue munere delegati pro examine rationibus-

¹ Michał Jerzy książę Poniatowski, arcybiskup gnieźnieński oraz prymas Polski i Litwy w latach 1785—1794.

² Antoni Onufry Okęcki h. Radwan, od r. 1780 biskup poznański (i warszaw-ski), zm. w 1793.

³ Ignacy Jakub książę Massalski, dr prawa, biskup wileński w l. 1762—1794.

⁴ Krzysztof Hilary Szembek h. włas., biskup płocki w l. 1785—1797.

⁵ Feliks Paweł Turski h. Rogala, dr ob. prawa, biskup łucki w l. 1771—1790.

⁶ Jan Stefan książę Giedroyc, biskup żmudzki od r. 1778, zm. w 1801.

⁷ Maciej Grzegorz Garnysz h. Poraj, dr ob. prawa, biskup chełmski (i betski) od r. 1781, zm. w 1790.

⁸ Kasper Kazimierz Cieciszowski h. Kolumna, biskup kijowski w l. 1784—1796, zm. w 1831 jako arcybiskup metropolita mohylewski.

⁹ Józef Kazimierz Kossakowski h. Korwin, biskup inflancki czyli liwoński w l. 1781—1794.

¹⁰ Gabriel Wodziński h. Jastrzębiec, biskup smoleński w l. 1772—1788.

que aerarii publici recipiendis sub eadem hora distentus, posterior morbo ab aliquo tempore protracto detinebatur. Ill.mi vero episcopi Vladislaviensis¹¹ et Camenecensis¹² Varsaviae non reperiabantur.

Cum itaque congregatis iisdem cel.mus princeps Primas scopum consultationis istius motivaque explicuisset, ac quam acerbi de opprimendo tributis spirituali statu undequaue rumores spargantur inuisset, hanc suam sententiam protulit in medium, an non expedire videretur, ut nova quaedam summa pecuniae extraordinarii subsidii semel dumtaxat offeratur nomine suppetiarum in res opportuniores initio consurgentis exercitus expendenda, sub salva expressa constitutionis lege, ne eadem ulla ratione in longius aliquod subsequens tempus protrahi pretendi possit. Ac eo fine ipsemet cel.mus Primas, quamvis pluribus impensis non modo in aditu primatialis suae sedis, sed et antea factis, et non paucis earum bono publico consecratis, exhaustus sit, ut etiam nec ab aere alieno prorsus liber existat, tamen pro sua parte 50 milia florenorum polonicalium offerre hoc titulo appromittit sperans fore, ut et ceteri ill.mi consodales conferre pariter pro illorum parte non gravabuntur, si modo his muneribus animi ecclesiasticis facultatibus inhiantium placari velint. Cui ceteri praesentes episcopi ex ordine locoque suo communi suffragio assensi sunt, ea tamen una fere omnium adiecta conditione, ut ne prius tali voluntario sacrificio se subiciant, nisi iam praepotentiae saecularium succumbere in perferendis gravaminibus supra ceterorum sortem omnino necesse esset. Tristi namque etiam nostrorum temporum, anni nempe 1775 experientia satis est comprobatum (ut anteriora a temporibus usque Sigismundi I¹³ ad annum 1717 omittamus), quod liberae huiusmodi temporanaeque cleri largitiones extorsivam vim tributorum, sanctionumque rigorem sensim inderunt.

Iidem praeterea ill.mi praesules, ac signanter Posnaniensis et Luceoriensis, non existimarunt animos saecularium in ecclesiastica bona universim adhuc efferbuisse, quinimmo si modo unusquisque ill.morum praesulum lenire animos, ac in sententiam reducere pro virili satagat spem futuram esse, quod et communi onerum nostrorum cum ceteris omnibus sorta acquiescent. Quo fine et cel.mum Primatem invocabant, ut per se et per interposita apud Regiam Maiestatem¹⁴ officia sua tueri non intermittat.

Principi vero episcopo Vilenensi visum est, in tanta animorum par-

¹¹ *Józef Ignacy Rybiński h. Radwan, od r. 1777 biskup włocławski, zm. w 1806.*

¹² *Adam Stanisław hr. Krasiński, dr ob. prawa, biskup kamieniecki w l. 1759—1795, zm. w r. 1800.*

¹³ *Zygmunt I (Stary), król Polski w l. 1506—1548.*

¹⁴ *Stanisław August Poniatowski, król Polski w l. 1764—1795.*

tis adversae contentione, tam exigua vixque ad aliquot centena milia florenorum ascendente pecunia (ut ex primo statim principis Primatis oblato conicere licet) famem conceptam expleri posse, non esse credibile. Suasit autem, ut quotiescumque haec aut alia maior etiam titulo urgentis necessitatis summa colligeretur, ea non iam liquida aerario militari tradatur, sed in alterius speciei martiale donum, uti sunt tormenta bellica, et id genus convertatur. Hoc multis difficultatibus obnoxium visum est ceteris ill. mis praesulibus, cum et sumptus huiusmodi possent accrescere in immensum et quantum praecise efficerent, id plane nunc sciri non posset ac difficile eosdem, antequam expenderentur sub calculum revocare. Et praeterea altera adhuc difficultas in eo versabatur, quod domini saeculares in eam facile abirent suspicionem dominos spirituales de alieno liberales factos fuisse, si campanas ab ecclesiis distrahi, ac in eum usum conflari facerent, quas etiam sponte sua nonnulli malevoli ecclesiis adimendas palam obtendunt.

Ill. mus autem episcopus Luceoriensis suprapositis animadversionibus haec adiecit, quod si velimus, ut saecularis status modernorum Comitiorum ecclesiastici studeat partibus, operae pretium est, ut Illustrissimum Praesulum Collegium ordinem suum tot privilegiis immunitatibusque tractu saeculorum auctum ornatumque, nunc saltem a nimis oneribus incolumem servare volendo, vicissim pro sua parte iura aliena immunitatesque tueatur, qualia habent capitanei ac ceterae dignitates et ministeria Regni de Republicae aerario stipendiata, ac eo pacto alienarum partium studiosi mutuam pariter aliorum vicem sibi forte ex aequo conciliabunt.

Ill. mus episcopus Samogitiensis addidit etiam non arbitrari, ut qualicumque exigua supra communem sortem ecclesiasticorum largitio impetum, quo cupiditas exarsit, saecularium lenire valeat. Adeoque expedire magis, ut episcopi, collato consilio, munus suum totius cleri nomine ultro offerent, quam si inviti postmodum novis tributis nimium gravarentur.

Quoad vero ill. mum procancellarium¹⁵ Regni huic visum est, hac opportunitate claram explanationem omnino procurandam esse. Quod attinet summas ecclesiasticas, capitalia vulgo dictas, quaenam eae sint, a quibus census semiquattuor tantum florenorum pro quolibet centum solvi debeat. Num id solum a summis foundationalibus seu quibus onera, ut aiunt, perpetua annexa sunt? Num etiam a summis liberis spiritualium sive, ut dicunt, manualibus? Quandoquidem constitutio anni 1775, fol. 182, vol. VIII hoc in puncto maneat ambigua. Unde fit, quod et nonnumquam magistratus forenses, diverso eiusdem abducti sensu, diversas

¹⁵ *Biskup Garnysz — jak przyp. 7.*

ferant decisiones. Quodque similiter attinet promptae iustitiae administrationem, eadem supra allegata constitutione stipulatam, ut istud nunc revera suum sortiatur effectum. Cum autem ex una parte onera ecclesiasticorum ita in dies accrescant, et ex altera adhuc insuper variis militum transmeantium extorsionibus tam in subministranda ipsis vectura, quam rei frumentariae infimo iniecto pretio ademptione, ceterisque id genus calamitatibus spirituales vexare non desistant, ut omnibus eiusmodi malis finis nunc apponi, ac ab iis in posterum imminutas provideri curetur. Ecclesiae etiam Ruthenorum, sive cleri Graeco-uniti proventus nostris uniendos non esse, ne dum ipsorum etiam facultates supra omnem veri speciem amplificentur. Non modo ipsi plus aequo onerati evadant, sed ne nostro clero etiam tanto maioris causa sint gravaminis, quanto redditus illorum per has immoderatas auctiones supra modum excrescerent, ut etiam graviores exactiones in clerum Latinum certo inde promanarent.

Ill. mus episcopus Kijoviensis idem per omnia sentiens, haec addidit satagendum esse, uti census, qui ex summis procedunt ecclesiasticis, censibus saecularium exaequarentur, aut si saltem, quod nunc privati quidam secluso omni titulo exinde lucrum reportant, totum id publici aerarii emolumento cederet, ac perinde novis ecclesiasticorum gravaminibus aliquatenus parceretur. Adiecit etiam praefatus ill. mus episcopus hac eadem occasione curandum esse, ut nonnulli fundi abbatiarum, praepositarumque, a quorundam capitaneorum iniustis petendi titulis in pendendis vulgo dictis maldratis, ac laboribus subditorum praestandis liberarentur. Sed hoc ceteris ill. mis episcopis, ob innumeras difficultates magnamque saecularium in re tam sibi proficua alienanda retinentiam, difficile admodum factu et odiosum est visum.

Iam vero ill. mus episcopus Livoniensis exposito, quanto saeculares in substantias ecclesiasticorum ardore ferantur, ac adductis nonnullis repartitionum minutis, quotam cuique episcopo annum proventum relinquere sat esse conclamassent, ut residuum militari fundo cederet. Ex hoc innuit fomitem tanti ardoris a non exiguo tempore inflammati. Non etiam praecipuam sibi videri, quam quod fiduciam reverentiamque nostri apud saeculares amiserimus, cum maior fere pars ex animarum moderatioribus, ceterisque ecclesiasticis viris gravissima officia sua negligere non vereantur. Nonnullique dioecesium rectores luxui serviant, ac neque in eorum regimine accuratus ordo, neque in crimina debita animadversio rigorque vigeat, disciplinaque ecclesiastica in primis subalternisque eorum ministris pessumdari patiatur. Hoc inde conclusit suasitque, ut id omni studio diligentiaque notetur, ac ipsomet praesentium Comitiorum tempore certas leges regulamque nobis praescribamus, priusquam saeculi potestate ac iudicio reformari patiamur.

Ac sic ab unoquoque ill. morum episcoporum, proprio exposito sensu, cel. mus Primas pro sua parte demum testificavit. Ea omnia consilia pro temporum opportunitate, faciem^a sibi normamque allatura, et ulteriori etiam tempore, cum id necessitas tulerit, licet non iam in unum locum ex proposito conveniendo, sed potius cum nunc saepe in diversis locis et ex variis causis occasionem videndi se habeant, ab invicem secum communicando, consilio ipsorum usurum libenter pollicitus est. In eo itaque Colloquium hoc consultatioque finita sunt.

Sesja druga

Warszawa, Pałac Prymasowski, 9 I 1789

Po upływie niemal kwartatu czasu od poprzedniego posiedzenia, prymas Poniatowski zaprosił biskupów senatorów oraz towarzyszących niektórym z nich prałatów do swojej siedziby na kolejną sesję. Przedmiotem zebrania były dwie sprawy: znana już, obracająca się około uzyskania od sejmu sprawiedliwego wymiaru trybutum na cele wojskowe, oraz nowa, która świeżo wpłynęła do łaski marszałkowskiej, postulująca, żeby większość dochodów najbogatszej w kraju diecezji krakowskiej, nie obsadzonej po śmierci biskupa Sołtyka w r. 1788, którą zarządzał Prymas, została obrócona na potrzeby armii.

Prymas (obecnie) uważa, żeby biskupi dobrowolną daninę złożyli dopiero po rozdziale ogólnego trybutum na wszystkie stany. Odnośnie zaś planowanego zamachu na dochody biskupstwa krakowskiego uprasza o wspólny front, jako że podobna rzecz może się rychło powtórzyć w stosunku do innych diecezji. Po nim zgromadzeni wypowiadali się według precedencji diecezji.— Biskup wrocławski Rybiński był zdania, że wśród postów świeckich Kościół posiada wielu przyjaciół, którzy nie pozwolą zrobić mu krzywdy. Na temat Krakowa wyraźnie powiedział, że nie byłoby tego kłopotu, gdyby Król przed zwołaniem sejmu mianował tam nowego biskupa. Natomiast w drugim swoim wystąpieniu oznajmił, że na tę nominację jeszcze teraz nie jest za późno.— Biskup poznański Okęcki nie chciał się wypowiadać w sprawie krakowskiej jako aktualnie drażliwej. W związku zaś z trybutum radził wydelegować kogoś z grona Episkopatu do marszałków sejmu, który by przypomniał o potrzebie równomiernego rozdziału daniny pomiędzy wszystkich obywateli, a zarazem obiecał oddzielną ofiarę od biskupów.— Biskup wileński Masalski nawoływał, aby przynajmniej w sprawach subsydium wszyscy ordynariusze byli na sejmie jednomyślni, a wtenczas nie przegrają. Ponadto, jeżeli złożą osobną daninę na wojsko, niech ślad o tym zostanie

^a W czyst. facem.

w aktach państwowych. W drugim swoim wystąpieniu dodał, że nie boi się o sprawę krakowską, ponieważ nominacje biskupów ordynariuszy należą do króla.— Biskup płocki Szembek wyrażał się pochlebnie o życzliwości Monarchy i gorliwości Prymasa odnośnie obrony praw Kościoła. Na temat dobrowolnej daniny radził (jak Arcybiskup), aby zaczekać, dopóki ordynariusze diecezjalni nie zobaczą, jak wysoka jest obowiązkowa. Żeby zaś ta druga nie była za wysoka, nalegał (za biskupem Okęckim) o wystąpienie przez Kongres do marszałków sejmu swojego przedstawiciela na uprzednie rozmowy.— Biskup łucki Turski spodziewał się, że stan świecki nie skrzywdzi duchowieństwa w przedmiocie daniny ogólnej. Jednak ofiarę specjalną zalecał przekazać raczej bez rozgłosu. Co do kwestii krakowskiej wyrażał nadzieję, że jak rychło wybuchła, tak wnet ucichnie.— Biskup żmudzki Giedroyć doradzał, ażeby daninę dobrowolną złożono jak najrychlej.— Biskup chełmski a zarazem podkanclerzy Garnysz liczył się, że podstawowe trybutum nałożone na Kościół będzie wysokie. Przeto (jak Okęcki i Szembek) radził wystąpić do stanów świeckich delegata Episkopatu, który by wpłynął na sprawiedliwy rozdział ciężarów, a jednocześnie zapewnił je o planowanej drugiej dobrowolnej ofierze.— Biskup kijowski Cieciszowski wyrażał radość, że ogół ordynariuszy myśli o specjalnej daninie na wojsko, albowiem przemysliwał już złożyć ją prywatnie z pewną liczbą swoich kapłanów.— Biskup liwoński (inflancki) Kossakowski domagał się, żeby daniny kościelne na wojsko były obrócone na coś trwałego i zarazem bliskiego stanowi duchownemu, np. na utrzymanie kapelanów, szpitali dla żołnierzy. Nawiązując do swojej wypowiedzi na sesji pierwszej, nawoływał do zwołania synodu prowincjonalnego względnie powołania odpowiedniej instytucji, złożonej również ze świeckich — wszystko w celu dozoru i wydatkowania dochodów beneficjalnych!

Prymas Poniatowski, nawiązując do tych wypowiedzi, radził odłożyć piękne plany (pewnie biskupa Kossakowskiego) na szczęśliwsze lata, obecnie zaś obrócić wszystkie sumy pieniężne na istotne potrzeby obronności ojczyzny. Będąc przy głosie jeszcze raz prosił biskupów o szczere wypowiedzenie się na temat dochodów z diecezji krakowskiej. Skorzystaliby w tym przedmiocie z głosu tylko Rybiński i Massalski. Prymas ze swej strony obiecał czuwać, żeby Kościołowi nie stała się krzywda. O to samo prosił również współbiskupów. W zakończeniu Konferencja Episkopatu uchwaliła zabiegać o równomierne podzielenie ciężarów przeznaczonych na wojsko między wszystkie stany. Jednocześnie oddzielne subsydia biskupów ordynariuszy — od pozostałego duchowieństwa tylko dobrowolne — powinny być bezpośrednio obrócone na zakup broni (propozycja biskupa Massalskiego z sesji poprzedniej), na kapelanów

wojskowych (wniosek biskupa Kossakowskiego) i podobne cele. Większością głosów postanowiono je przekazać dopiero po uiszczeniu zasadniczego czyli obowiązkowego trybutum.

Czyst. Gniezno, AA, sygn. B 85: Zjazdy Episkopatu 1759—1792, cz. 2, k. 79v—85. Nagł.: Sessio 2da, die 9 ianuarii 1789.

Cel.mus princeps Primas¹ omnes ill.mos excell.mos et r.mos episcopos Varsaviae praesentes, qui fuerunt: Vladislaviensis Cuiaviae², Ponsnaniensis³, Vilnensis⁴, Plocensis⁵, Luceoriensis⁶, Samogitiensis⁷, Hełmensis⁸, Kijoviensis⁹ et Livoniensis¹⁰, ad suas aedes hodierna die invitavit, occasione introductae ad Status Generales¹¹ praesentium Comitiorum Regni propositionis ad decidendum, seu (ut vulgo aiunt) proiecti, unius de vectigalibus Regni in genere augendis, alterius, quo mediante proventus episcopatus Cracoviensis¹² fundo militari cederent ac Commissioni Thesauri Regni perpetuo administrandi traderentur, reservata 100 milia flor. pol. annua episcopis pro tempore existentibus pensione. Cumque omnes praeexpressi antistites, praeter Smolenscensem¹³, nonnulli vero etiam cum praelatis suis ad ipsorum, ut dicunt, latus existentibus simul convenissent, cel.mus Primas alloqui aggressus est, causam praesentis consultationis ipsorum exponendo, in qua, ut opportunius remedium afferri possit, duo animadvertenda esse:

1mo. Quenam possit inveniri ratio modusque, ut nova statui spirituali imponenda tributa sint moderata?

2do. Ut perniciosae consecutioni ex iniecta propositione altera de episcopatus Cracoviensis proventibus, ac forte successive et ceteris omnibus ex patrimonio Ecclesiae in rem militarem convertendis imminente, efficaciter occurri possit?

¹ Michał Jerzy Poniatowski, jak przyp. 1 w sesji pierwszej.

² Józef Ignacy Rybiński, por. tamże przyp. 11.

³ Antoni Onufry Okęcki, zob. przyp. 2 w sesji pierwszej.

⁴ Ignacy Jakub Massalski, jak przyp. 3 w sesji pierwszej.

⁵ Krzysztof Hilary Szembek, por. tamże przyp. 4.

⁶ Feliks Paweł Turski, zob. tamże przyp. 5.

⁷ Jan Stefan Giedroyc, jak przyp. 6 w sesji pierwszej.

⁸ Maciej Grzegorz Garnysz, por. tamże przyp. 7.

⁹ Kasper Kazimierz Cieciszowski, zob. tamże przyp. 8.

¹⁰ Józef Kazimierz Kossakowski, jak przyp. 9 w sesji pierwszej.

¹¹ Sejm polski nazwany tak na współczesny wzór francuski.

¹² Po śmierci biskupa Kajetana Ignacego Sołtyka diecezja krakowska wakowała. Od r. 1775 koadiutorem czy administratorem tej najbogatszej w Polsce diecezji — ku ogólnemu niezadowoleniu — był biskup płocki, od 1785 arcybiskup i prymas książę Poniatowski.

¹³ Adam Stanisław Naruszewicz h. Wadwicz, biskup smoleński w l. 1788—1790, następnie łucki (i brzeski), zm. w 1796.

Quoad primum visum est ipsi, si forte aliqua ultronea subsidii semel dumtaxat dandi, oblatio ad animos opprimere spirituales cupientium placandos apta non esset, id tamen non prius efficiendum, quam cum generalia tributa omnes afficientia constituta fuissent. Illud vero, quod iam prius erat optatum, ut Sacra Regia Maiestas partes spiritualium pro sua constanti benevolentia publice tueri dignetur, iam et praestitum est.

Quod vero episcopatum Cracoviensem attinet, idem cel. mus Primas adiecit, quod prolata in medium modernis in Comitibus de eo propositio omnes universim episcopos vivide afficere debeat, ob consecraria sua summo praeiudicio toti spirituali statui minitancia. Eaque non longe petita, sed si libuerit, forsitan valde proxima. Sngulorum hinc sensum ex congregatis r. mis episcopis exquirebat.

Quem statim pro sua parte ill. mus episcopus Vladislaviensis Cuiaviae in hunc modum aperuit. Quid cum ipse omnium istiusmodi circumstantiarum optime gnarus et obstrepentium horum nunc undequaque terrorum conscius sit. Tamen ex altera parte sciens plurimas moderna Comitibus componentes personas, et ex quibus cum diversis optimam habet necessitudinem ecclesiastico statui favere bono est animo. Quod et ceteri plerique nunc adversi non solum rationum momenta pro parte spiritualium facientia libenter sint accepturi, sed etiam iura haec ipsorum tueri pro illorum parte parati, ut id iam nonnulli hesternae etiam die praestiterunt, multique adhuc praestabunt. Quod vero ipsum spectat episcopatum Cracoviensem ille, si ante initium Comitiorum cuiquam dispositus consignatusque fuisset, nullum modo locum disputationibus clamoribusque de eodem, uti vacanti, supprimendo relictum fuisse ratus.

Ill. mus episcopus Posnaniensis, declarato super hesternae illa de episcopatu Cracoviensi propositione animi sui sensu, quamvis spem omnem non amisisset, animos de hoc concepto fervore posse remittere, ad mitioraque quoad onera ecclesiasticorum aequa lance pensanda descendere. Tamen opportunum sibi videri, ut quisquam ex inclyto hoc Collegio eam in se provinciam suscipere velit, ut illes modernorum Comitiorum mareschalcos adeat, iura immunitatumque privilegia status sui in materia tributorum nomine cleri expositurus rogaturusque, ne amplius similia, quantum per ipsos licebit, cum praeiudicio status immunitatum eorum ordinibus Reipublicae legi proponere sinerent, antequam, ut par est et per quos competit, discutiantur. Simulque, ut promptum etiam paratumque eiusdem status animum testificaret ad offerendas pro augmento exercitus Regni quasdam extraordinarias suppetias.

Post quem princeps episcopus Vilmensis exponens breviter, quam nunc sunt pro religione orthodoxa Ecclesiae calamitosa tempora. Addidit nihilominus, dummodo omnes ill. mi praesules unum vellent sentirentque,

quoad saltim commune ipsorum Ecclesiaeque bonum attinet, coniunctae istius sollicitudinis salutari effectum frustrandos non esse, tantis tamque diversis necessitudinum nexuumque in Republica spectatis rationibus. Quod tamen extraordinariam quandam oblationem insignemque donum ad exercitum Reipublicae augendum, ab eodem statu conferendum spectat, uti in altero praecedente, quanto subsidii charitativi respondente, vel etiamsi duplo idem complectente. Optat idem episcopus, ut hanc propensam cleri voluntatem opportune, visio tempore, cel. mus Primas ordinibus Regni manifestaret, et ut publicis modernorum Comitiorum tabulis actum hunc ad eiusdem memoriam perpetuo conservandum referrent, ne vestigium istius rei serae posteritati deesset, uti cum permultis pretiosisque muneribus ex capella divi Casimiri in ipsius cathedrali tempore belli Suetici sub Sigismundo III¹⁴ distractis ac donatis factum est, cuius ne minimum vestigium acta publica Regni ostendunt. Ulterius etiam a cel. mo Primate expetierat, ut quoties in praesentibus Comitibus nova aliqua tempestas in clerum oborta esset, ill. mos episcopos convocaret, quod hodie occasione in iisdem Comitibus heri occurrentium quaestionum opportune praestitum est, pro quo gratias eidem referebat.

Cel. mus episcopus Plocensis, posteaquam illam, quae Regi habenda est, gratiam memorasset, pro suscepta hodierna die in Comitibus cleri defensione, paremque etiam cel. mo Primati pro sua in eo habita sollicitudine testificasset. Huic opinioni perquam assentiri visus est, ut cum hoc votivo suo ac extraordinario dono spirituales lente procederent, donec patescat prius, quantum oneris ex communi omnium sorte clero supportandum fuerit. Ac ut pariter per quempiam e Collegio Episcoporum delegatum ill. bus Comitiorum mareschalcis exponeretur, ut ipsi immunitate iurium status ecclesiastici aequitateque petitionis bene perpensa, ne maioribus tributis supra ceterorum civium sortem graventur, alios dissentientes in eundem sensum reducere velint.

Ill. mus autem episcopus Luceoriensis, quantum se attinet, testificata prona voluntate large etiam contribuendi proportionate ad suas facultates, dummodo clero exinde levamen afferri valeat. Attamen imminentis periculi ob extraordinarium illud subsidium timorem suum dissimulare non potuit. Idque anterioribus adductis exemplis, tam videlicet doni gratuiti sub titulo hibernae contributionis investiti, quod intra duos annos erat intermittendum, quam praesentis, quod penditur charitativi subsidii, quod ad Reipublicae solum debita exstinguenda ordinatum est. Quorum utrumque cursu temporis in stabilem firmamque legem conversum fuit. Conclusit demum intulitque: quandoquidem et ipsemet necdum spem prorsus amisit, quod maior pars mitius rectiusque sentientium de statu

¹⁴ *Zygmunt III Waza, król Polski w l. 1587—1632.*

ecclesiastico, tam eiusdem aequi rectique, quam multiplicium aliarum cum dicto statu suarum relationum impulsu (ut spes non inanis affulget) assentiet, ne supra ceteros cives ecclesiasticus ordo tributis premeretur. Adeoque ultroneum cleri oblatum non esse ita maturandum, nisi forte improvisa quadam oborta urgenti eius necessitate. Qua instante ad tutissima ac quam minime lauta et ostentosa media recurrendum. Quantum vero ipsam de episcopatu Cracoviensis quaestionem iniectam attinet, quamvis ea nunc nimis importune occurrisset, credere tamen eandem, prout repente invaluit, ita sponte sua interituram.

Episcopus Samogitiensis tantae formidinis perpensis rationibus, quae nunc tractantur quaeve moliuntur, quantenus publici aerarii reditus maxime accrescant, dummodo quisque singulatim ex saecularibus minime gravetur, multoque plures, cum iam ad decidendum ventum fuerit, taliter sentientes esse futuros. Hinc censuit, ut ad placandos muneribus deos subsidium extraordinarium statim conferrent, antequam infelici quopiam eventu huiusmodi perpetuo insupportabili iugo colla opprimerentur.

Episcopus Helmensis procancellarius Regni, iisdem rebus copiosius pertractatis, pluribusque aliis deliberationum telis, quae non ita diu adversus spirituales vibrabuntur, detectis, qualis est inter alia de quarta ac ultra redituum parte fisco tradenda. Eandem indeclinabilem censuit etiam opportunitatem, ut quamprimum ultroneae semel extraordinariae cogendae quotae fieret oblatio. Ac in illa methodus iuxta consilium ill. mi. episcopi Posnaniensis servaretur, ut aliquis ill. morum episcoporum nomine integri Collegii ordinibus Reipublicae, licet summatim tantummodo declararet, specifica eiusdem distinctaque reservata enucleatione, posteaquam tributa omnes afficientia iam fuerint constituta. Nunc vero collato consilio edisserant, quale quisque munus aerario publico pro se dioecesi que sua (parochialium ecclesiarum rectoribus non computatis) inferre velit. Qua occasione hoc etiam adiecit rogavitque cel. mum Primatem, ut eosdem rectores parochialium ecclesiarum ab ipso etiam, quod nunc solvere coguntur, subsidio immunes reddi curet, cum ad perstringendos ac calumniandos etiam episcopos cum ceteris hierarchiae proceribus magnam vim in eo positam esse, clare liquet.

Postmodum episcopus Kijoviensis, cum declarasset se a tempore, quo voluntaria per varias personas collecta fieri cepit, desiderasse, ut et ordo ecclesiasticus certe non ultimus in eo inventus fuisset. Nec longe affuisse, quin ipse solus, quantum ipsi per facultates liceret, iam pridem, ubi par est, donum aliquod obtulisset. Eum tamen varii respectus et ratio prudentiae ab eo hucusque detinuerunt, uti, cum eidem inter alios constituto conveniat, non unicum, sed consilio opereque coniunctum cum aliis esse debere. Instabat tamen id sine mora ipsis perficiendum,

ut videlicet singuli illorum episcoporum, collatione cum suo clero, quisnam ipsorum sponte aliquid offerre vellet, praehabita, ad illum Comitiorum mareschalcum nominatim et per capita oblata conferrent. Cui sententiae illius etiam episcopus Helmensis et procancellarius postmodum subscripsit.

Illius vero episcopus Livoniae patefacto animi sui sensu, quod non sit multo proficuum Reipublicae praecox istud et immaturum levamen, quinimmo animorum tantum hoc zelo patriae ferventium immutari cuiusdam ardoris demonstrandi, aptum videlicet illud extraordinarium pro augendo exercitu subsidium. Qui exercitus certum ac permanentem ex omni parte, tam quoad ordinarios, quam extraordinarios sumptus fundum exigit, neque ullibi fit mentio, in quos usus expresse ea oblata dona converti debeant. Hoc itaque erat eius consilium, ut si iam omnino ad persolvendum oblatum veniendum foret, id aliqua perpetua, memorabili insignique forma praestaretur, ut praeclarum de Republica meritum exinde eluceat, verbi causa capellanos exercitui subministrando per catervas ipsius absque gravamine aerarii publici, pro quibus salariandis (ut ex schemate sive constructo plano exercitus liquet) 40 milia annui quanti est assignatum; tum donando et coemendo apta quaedam aedificia pro militum nosocomiis, etiamsi in id proventus quorundam beneficiorum simplicium aut alii fundi ecclesiastici converterentur. Hortatus est etiam, ut quilibet ex illis episcopis ad defendenda iura immunitatesque status sui paratus sit, omnem ad ea retinenda movendo lapidem. Ac si iam demum omnis spes abiecta esset, etiam ad sollemnissimam protestationem contra vim oppressionemque manifestam recurrere sint parati. Ac inde postea annuit, quod cum hae saecularium contra statum nostrum offensiones, ex imminuta bona antiqua de nobis existimatione procedant, cuius origo est nostrimet remissa et neglecta vivendi forma. Hinc esse, quod synodum quandam vel sub quovis alio nomine novum magistratum condere intendant, qui negotiis spiritualium invigilaret, ubi et laici locum sunt habituri. Conclisit denique, ut nos ipsi curam nostri sollicitudinemque excitaremus, ac quae remissa et lapsa apud nos invenerimus, seria reficiamus, et ita aliena manu vulnus nobis infligendum immedicabile antevertamus.

Qua sententia voceque prolata celius Primas, quoad aedes imprimis quasdam pro nosocomiis militum comparandas, respondit easdem fundo fixo destitutas inutiles fore. Ac quametsi hunc in quibusdam melioris notae dioecesis invenire fas esset, nihilominus hac turbulenti Reipublicae tempestate memorandum plane non esse, quamvis primo intuitu utilitas amorque patriae clero illa dictare videatur pacatioribus id relinquendo temporibus. Cum ipsemet etiam non semel in eam abiisset cogitationem, utrum aliqua religiosorum domus, prout Carthusianorum

conventus in id commode converti non valeat, illas tamen superius adductas rationes semper praevaluisse. Si enim modo de immutandis foundationum quarundam ecclesiasticarum usibus propositio introducatur, nosmet ipsi ad alia similia sine numero intrudenda ianuam aperiremus, qualia sunt invalidorum et emeritorum domus, scholae artis bellicae et similia, quibus primae etiam necessitatis foundationes nostrae ecclesiasticae absorberentur. Consilium eius itaque esse, ut haec cogitata ad feliciora momenta servarentur. Quod vero alteram, de episcopatu nempe Cracoviensi propositionem attinet, iterato quaesivit, ut praecise in eo ac ad omnem possibilem casum sensum suum edisserant.

Ill.mo episcopo Vladislaviensi visum est ea ratione efficax in eo remedium esse afferendum, si nunc etiam in pleno ordinum congressu Serenissima Maiestas quempiam ad illum episcopatum nominaret, cum id ipsi de iure soli incumbat ac licet, nisi praemissa trium candidatorum a Consilio Permanente electione, quod nondum sublatum est. Attamen si pleno isto ordinum congressu durante nominatio haec fieret, id summopere convenienter et plausibiliter evenisset.

Princeps vero episcopus Vilmensis existimavit hanc ipsam rationem sub alio obtutu mentis spectari posse et debere. Uti si ad episcopatum istum nominatio ipsi Regi incumbit, neminem contra ipsum quidquam moliri, nec quodquam praepudicium inferre posse, quin iurium regiae dignitatis violator existat. Insuper illud etiam inculcabat, ut unusquisque ill.morum episcoporum pro sua parte paratus sit quovis inopinato momento ad iura sui status diserte propugnanda, ne vel ipsum silentium magis praecipitet rei interitum. A cel.mo Primato efflagitabat, ut ipsemet etiam pro sua parte eandem defensionem coram statibus suscipiat.

Quod idem cel.mus Primas omnis aequi iustique spectata ratione se minime intermissurum promisit. Petiit interea reliquos praesules, ut qui variis nexibus coniuncti optimaque consuetudine cum diversis Reipublicae magnatibus fruuntur, ut ipsimet singillatim idem praestare diligenter curent melioris exitus gratia, ac attento quo benignam ipsorum aurem facilius sunt nacturi.

His omnibus, quae superius adducta sunt, pertractatis, ea conclusionis summa deducitur, quod haec omnium ill.morum episcoporum unanimis sententia fuerit omnem curam sollicitudinemque in eo collocandam, ut paritas tributorum, quae omnes status Regni afficient, ordini spirituali concederetur. Quod vero speciale subsidium, liberum ac semel dumtaxat pendendum attinet, omnium pariter praesulum una vox erat, ut ad illud soli dumtaxat dioecesium moderatores, et si qui alii sponte conferre vellent, pertinerent, a quo in cura animarum laborantes presbyteros penitus debere esse immunes. Hinc aliqui, quorum minor

pars erat, instabant, ut oblatio haec voluntaria, omni cunctatione praecisa, quantocius declaretur. At maiori parti eorum visum est, ut id post determinatam nisi massam generalium tributorum sequeretur, quodve prius ipsi illi praesules singillatim mareschalcis Comitiorum declarassent, et deinde celmus Primas statibus in pleno aperiret. Demum, ut si esset possibile, munus illud non in pecunia, sed potius in alio quopiam in specie munere conferatur, qualia sunt: tormenta bellica, capellanorum exercitui subministratio et similia, ne si secus in pecunia fieret, exemplum sibimet forte damnosum relinqueret.

Sesja trzecia

Warszawa, Pałac Prymasowski, 22 I 1789

Prymas, Poniatowski, jak zwykle, zagał zebranie biskupów poddając pod dyskusję zagadnienie, czy mianowicie uda się doprowadzić do obniżenia przymusowego trybutum czekającego duchowieństwo na potrzeby armii, na skutek zaofiarowania przez Episkopat jeszcze dobrowolnej dani-ny? Dla łatwiejszej dyskusji Poniatowski zaproponował kierowanie wy-powiedzi na trzy następujące pytania: 1) Kiedy należy doręczyć tę dani-nę i kto ma to uczynić w imieniu stanu duchownego? 2) Przybliżona wy-sokość tej ofiary i od kogo względnie według czego zebrana? 3) Jak ją najlepiej przeprowadzić?

Biskup wrocławski Rybiński był zdania, że dopóki ordynariusze die-cieczalni nie dowiedzą się o sprawiedliwym rozłożeniu trybutum na wszy-stkie stany, nie powinni uiszczać nazwyczajnego subsydium. Jego wy-powiedź poparli biskupi: łucki Turski, żmudzki Giedroyć i smoleński Naruszewicz.— Biskup wileński Massalski mówił nie na temat, bo o wiadomych kłopotach związanych z diecezją krakowską.— Biskup ki-jowski Cieciszowski wysuwał propozycje stawek na ogólne trybutum od różnych grup duchowieństwa, przez co znacznie wybiegał do przodu w stosunku do zaproponowanego przedmiotu rozważań.— Biskup chełmski i podkanclerzy Garnysz znowu nawoływał, aby delegacja Episkopatu złożyła wizytę marszałkom sejmu w celu przekazania odpowiednich wy-jaśnień i pozyskania względów. Odnośnie rozłożenia subsydium w to-nie samego duchowieństwa poparł projekt Cieciszowskiego.— Biskup liwoński Kossakowski, reformator w gronie Konferencji Episkopatu, nie radził wpisywać o dobrowolnej daninie duchowieństwa do ksiąg pań-stwowych, aby nie domagano się w przyszłości od kleru podobnej po-mocy. Wysunął również myśl, żeby na tę daninę duchowieństwo przerna-czyło niepopularne już wtedy w społeczeństwie dziesięciny kościelne. W zamian za nie należałoby utworzyć z funduszków beneficjów bogat-

szych kasę duchowną dla potrzeb parafii biednych.— Pomysł Kossakowskiego był nowoczesny, ale ogół biskupów sprzeciwił się rezygnacji z dziesięcin.— Biskup włocławski Rybiński w swoim ponownym wystąpieniu doradzał czekać z ważniejszymi decyzjami aż się zakończą po diecezjach zjazdy duchowieństwa i wyjdzie na jaw wysokość postanowionego trybutum dla kleru. Tym bardziej, że na obecnym posiedzeniu można było zauważyć wyjątkową rozbieżność zdań. Po przytaknięciu mu przez ogół zebranych, Prymas zaprosił biskupów na kolejne posiedzenie w najbliższą niedzielę!

Czyst. Gniezno, AA, sygn. B 85: Zjazdy Episkopatu 1759—1792, cz. 2, k. 85—87v. Nagł.: Sessio 3tia, die 22 Ianuarii 1789.

Cum nunc materia tributorum sub praesenti Ordinum Regni generali congressu deliberationem his diebus redire debeat, indeque pariter cura laborque clero (ne censibus publicis nimium se onerari facile sinat) grandis incumbat, cel.mus Primas¹ ill.mos excell.mos r.mos episcopos Varsaviae praesentes hodierna die ad suas aedes invitavit, ut iam demum in eo firmum quid concludi possit. Congressi sunt itaque hora praefixa sexta a meridie ill.mi praesules: Vladislaviensis Cuiaviae², Vilmensis³, Luceorjensis⁴, Samogitiensis⁵, Helmensis⁶, Kijoviensis⁷, Livoniae⁸ et Smolensciae⁹, praeter Posnaniensem¹⁰ et Plocensem¹¹, quorum prior infirmitate, alter prementi occurrente negotio impeditus aberat.

Cel.mus itaque Primas inchoato sermone monstravit deliberandi oportunitatem, an videlicet immoderata haec clero impendentia tributa, coacto eo fine extraordinario cleri oblato aliquomodo moderari non valeant? Quo in negotio, ut sensum suum cuique explanare facilius sit, tria deliberationum capita nunc sibi assignanda opportuna esse censuit:

1mo. Quo praecise tempore oblatum istud spontaneum, ac per quem nomine status spiritualis offerendum?

2do. Quotum illud, a quibus singillatim seu ex quorum foundationum redditibus promendum sit?

¹ Michał Jerzy Poniatowski — por. przyp. 1 w sesji pierwszej.

² Józef Ignacy Rybiński — zob. tamże przyp. 11.

³ Ignacy Jakub Massalski — jak przyp. 3 w sesji pierwszej.

⁴ Feliks Paweł Turski — por. tamże przyp. 5.

⁵ Jan Stefan Giedroyć — jak przyp. 6 w sesji pierwszej.

⁶ Maciej Grzegorz Garnysz — zob. tamże przyp. 7.

⁷ Kasper Kazimierz Cieciszowski — jak przyp. 8 w sesji pierwszej.

⁸ Józef Kazimierz Kossakowski — por. tamże przyp. 19.

⁹ Adam Stanisław Naruszewicz — jak przyp. 13 w sesji drugiej.

¹⁰ Antoni Onufry Okęcki — zob. przyp. 2 w sesji pierwszej.

¹¹ Krzysztof Hilary Szembek — por. tamże przyp. 4.

3to. Qua ratione modoque offerendum?

Statimque ill. mus episcopus Vladislaviensis (posteaquam curam sollicitudinemque suam, quam in animorum motibus sedandis impendit) declarasset, ut tantummodo cum ceteris civibus ecclesiasticos aequè gravari sinant, ac qui, si id sibi tantummodo certo iam concessum habebunt, spontaneo oblato libenter se subicient. Attamen licet multos partium cleri studiosos iam agnoscat, id nihilominus ex omni parte certum censere non potest, quod ceteri moliantur, quisve rei istius exitus sit futurus. Ideo reputat, quod quoadusque tributa in universum constituta non essent, a dono hoc voluntario tantisper continendum.— Huic dicto, motivis rationibusque pro sua parte breviter allatis, ill. mi Luceoriensis, Samogitiensis et Smolenscensis episcopi assensi sunt.

Princeps vero episcopus Vilmensis id proposuit, quod cum in hodierno provinciae Lithavanae consensu de episcopatu Cracoviensi, in usum militare disponendo, a quopiam denuo desideratum esset, ei rei prospici pariter debere, ut si id in pleno statuum congressu iterato induceretur, quid agere, quo se vertere oporteat, de vi hac iniuriaque quomodo publice et sollemniter conqueri, quis in eo casu quid eloqui, ac quam viam episcopi protunc in corpore sint ingressuri, opemque S. R. Maiestatis quomodo invocaturi?— Ad hoc cel. mus Primas id solummodo respondit, extraordinarii subsidii quaestionibus prius finitis, locum his iterum pertractandis dari posse.

Ill. mus autem episcopus Kijoviensis, variis hinc inde perpensis rationibus, quoniam supra ceteros durior sors ecclesiasticis certe sustinenda immineat, id sibi proponendum occurrere, ut congrua quadam redituum immuni servata portione, uti videlicet episcopis centum milium, parochialium vero rectoribus ad minimum unius mille (habita iterum tenuium fundorum, qui nullatenus gravandi essent, ratione). Cetera cuncta Ecclesiae bona in quaedam titulorum sortiumque capita partiantur, ex quibus 15 a quovis centum annui tributi pendatur. At simul eodem tempore efficiendo, ut inviolabili aliqua firmissimaque constitutionis lege sanciretur, ut ecclesiasticorum possessiones salvae immunesque manere valeant. Praecipue vero quoad promptae iustitiae, ipsis iam praecedentibus Regni constitutionibus stipulatae, administrationem spectat, tam in constitutis a summis ecclesiarum proventibus vindicandis, quam etiam decimis recuperandis, si forte bona, ut vulgo aiunt, regalia in haereditaria convertenda forent.— Quod ex omni parte iustum probatumque ceteris atque optabile visum, tamen spectatis rerum temporumque rationibus, satius nunc et praecipue quoad decimas nec memorandum.

Ill. mus autem episcopus Helmensis procancellarius Regni, diversis variorum moderna Comitum componentium enumeratis sententiis de congerendis in ecclesiasticum ordinem supra ceterorum sortem maioribus

tributis, illud optavit suasitque, ut aliquis de gremio illorum episcoporum illos Comitiorum mareschalcos adiret (quibus omnes istius Regni conventus nuntii sensa sua proponere solent). Ex quibus cognosci possit, quoniam maior pars ipsorum tendit collimatque, ut hinc modi rationesque in ultronea oblatione conficienda desumi possint. Rogare simul et obtestari, ut iidem illos mareschalci, quantum per eos licet, aequitati consulendo non dedignentur nostrarum partium esse studiosi in aequali nostra cum ceteris tributorum repartitione. Quoad vero ipsam ex retributionibus foundationum ecclesiasticarum repartitionem attinet, in eo illi episcopi Kijoviensis sensui adhaerere declaravit.

At vero ille episcopus Livoniae suasit, quodsi extraordinarium oblatum hoc omnino esset conferendum, satagendum esse, ut ne eius vel minimum actis publicis monumentum insereretur, ne exinde novis petendi titulis posteris gravarentur, ac ut solummodo id illi Comitiorum et confederationis Regni mareschalco (quo et ceteri oblata sua consignant) declararetur. Hoc etiam adiecit, si quomodo lapis iste offensionis amoveri non possit, videlicet si decimae, quae radix discordiae semenque tam vetus invidiae saecularium in ecclesiasticos sunt, Thesauro Reipublicae traderentur. Fonsque alius eo loco percipiendorum proventuum erui possit, ut si nempe summa saltem decies centenorum milium ex omnibus dioecesis, debito adhibito respectu, colligi possit, quae ad instar cassae religionis proventus annuos partitim ecclesiis suppeditaret in compensationem amissorum in decimis proventuum. Idque maxime in subsidium parochialium ecclesiarum, quae plerumque ita exigue dotatae, si plus in dies gravarentur, nullus fere tandem statum spirituales (cui praeterea non leves certo incumbunt obligationes, si modo plus adhuc illius conditio vivendi ultra modum deterioretur) amplecti volet. Quod iam nunc intueri fas est (ut incidenter ille Primas de amplioribus suis, quas regit, dioecesis meminit), quam pauci admodum sint seminarium postulantes, paucioresque idonei ad tanta status perferenda munia.

Attamen omnium fere ceterorum illorum episcoporum Regni una haec vox fuerat id sine ruina primae etiam necessitatis foundationum succedere non valere: cum decimae in Regni Poloniae provinciis supra quindecies centena milia annui redditus contineant, missis iam ac ne memoratis quidem ceteris hac in parte difficultatibus.

Demum episcopus Vladislaviensis, reassumpto sermone declaravit, in tanta totius Collegii opinionum diversitate adhuc expectandum esse, donec in consensibus per provincias habitis (quibus sui respectivi episcopi assunt, ac in quibus haec res tributaria status spiritualis indubitato occurret) quid conclusum sit scire possit; vel demum saltem ultimato inferri, quod gravamen determinari in statum ecclesiasticum omnino con-

tendunt, ut postmodum iam congressi in unum finaliter aliquid statuere praecipereque possint.

Cui sententiae ceteri ill.mi praesules cum cel.mo Primate facile assenserunt. Idemque Celsissimus omnes pariter praesules pro futuro consessu die dominico habendo pro eadem hora pomeridiana invitavit, quoniam eo tempore et sessiones per provincias habitae terminabuntur, et generalium Regni ordinum conventus sessio in diem lunae indicta proxima imminebit.

Sesja czwarta

Warszawa, Pałac Prymasowski, 25 I 1789

Na początku posiedzenia biskupi — wileński Massalski i żmudzki Giedroyć powiadomili Konferencję Episkopatu o głosach, które słyszeli w czasie sesji sejmowej prowincji litewskiej, oraz dodali, że wybierają się stamtąd do Kongresu Biskupiego delegaci.— Podobnie biskupi małopolscy — chełmski Garnysz i kijowski Cieciszowski przedstawili obecnym u Prymasa ordynariuszom opinie z tamtych kół sejmowych. Cieciszowski donosił, że razem z biskupem łuckim Turskim poinformowali postów świeckich, iż Episkopat przygotowuje na rzecz wojska również dobrowolną daninę. Według niego marszałek sejmu Małachowski jest życzliwy duchowieństwu. Także od frakcji małopolskiej sejmu należy się spodziewać delegacji do Kolegium Biskupiego.— Biskup Cieciszowski, najczynniejszy na obecnym posiedzeniu, doradzał, aby danina dobrowolna pochodziła tylko od biskupów. Jednak ci powinni zachęcić podległe im duchowieństwo do ofiarności na rzecz państwa. Informował dalej o zapewnieniu przez siebie postów świeckich, że kler do proponowanej dla wszystkich stanów wysokości dziesięciu procent od dochodów daniny doloży dobrowolnie jeszcze 3% pod warunkiem, iż prawa państwowe zapewnią mu swobody w dziedzinie gospodarczej i dowódcy wojsk przestaną łupić dobra kościelne.— Na zakończenie obrad prymas Poniatowski prosił biskupa Cieciszowskiego, żeby podziękował marszałkowi sejmu Małachowskiemu za życzliwość, polecił stan duchowny jego dalszym względem, wreszcie aby sam przedstawił Episkopatowi na piśmie to wszystko, co uprzednio zrelacjonował mu ustnie.

Czysł. Gniezno, AA, sygn. B 85: Zjazdy Episkopatu 1759—1792, cz. 2, k. 87v—89v. Nagł.: Sessio 4ta, die 25 ianuarii 1789.

Cum ill.mi excell.mi et r.mi episcopi, ad invitationem cel.mi Primatis¹ praeterita feria 5ta factam, hora media ad sextam post meridiem

¹ Michał Jerzy Poniatowski, zob. przyp. 1 w sesji pierwszej.

die hodierna convenissent, praeter Vladislaviensem², Plocensem³, Luceoriensem⁴, Livoniensem⁵ et Smolenscensem⁶, ex quibus duo superventa debilitate, alii duo occurrentibus negotiis se excusarunt.

Primo itaque celmus Vilmensis⁷ necnon Samogitiensis⁸ episcopi ea, quae in publicis provinciae Lithvaniae consensibus peracta determinataeque sunt, detulerunt, et praecipue, quod diversis omni ex parte iniectis ac propugnatis sententiis in id unanimi quasi voto omnes assensi sint, ut cuncta, quae modo obtinent in toto Ducatu Lithvaniae, onera publica altero tanto in vim semel pendendi tributis ad protunc seu verius pronunc appellati accrescerent, priusquam onera fixa lege perpetua sancirentur. Utque et haec pariter, quae recentissima constitutionis lege concessa est, tam extra, quam intra Regnum mutua pecuniae summa minime uspiam acciperetur attentio, quod et pro hac integra, suo tempore omnino redimenda fundum invenire res magnae futura sit difficultatis, ac de altera interim ex pacto mutui continuo pensitanda summa prospicere non mediocris sit laboris. Hoc pariter iidem antistites retulerunt id adhuc in isto provinciae Litvaniae consensu fuisse propositum, ut delegati ad illos episcopos mitterentur, quibuscum de offerendis a statu spirituali suppeditis ageretur.

Illius vero episcopus Helmensis⁹ ac mox et Kijoviensis¹⁰, ea quae in consensibus provinciae Minoris Poloniae acta sunt retulerunt, quod nempe omnes fere tributum ad protunc a redditibus mundis in decima parte constitui optassent. Quodque illis Comitiorum et Confederationis Regni mareschalcus¹¹ causam spiritualium ibidem strenue propugnasset, ne in ferendis oneribus duriores ceteris sortem experirentur, atque utiles patriae cives habiti, iure proprietatis sancte omnibus servando pacifice gaudere valeant, neve plus aequo tributis graverentur. Praefatus etiam illius Kijoviensis episcopus illud pariter nuntiavit, quod tam ipse, quam et illius episcopus Luceoriensis in eadem provinciae Minoris Poloniae sessione palam declarasset ordinem spiritualem dispositum promptumque esse ad munus quodpiam pro ratione suarum facultatum offerendum, modo quid cum ceteris omnibus aequo contribuere lege

² Józef Ignacy Rybiński, *por. tamże przyp. 11.*

³ Krzysztof Hilary Szembek, *jak przyp. 4 w sesji pierwszej.*

⁴ Feliks Paweł Turski, *zob. tamże przyp. 5.*

⁵ Józef Kazimierz Kossakowski, *por. przyp. 9 w sesji pierwszej.*

⁶ Adam Stanisław Naruszewicz, *jak przyp. 13 w sesji drugiej.*

⁷ Ignacy Jakub Massalski, *zob. przyp. 3 w sesji pierwszej.*

⁸ Jan Stefan Giedroyć, *por. tamże przyp. 6.*

⁹ Maciej Grzegorz Garnysz, *jak przyp. 7 w sesji pierwszej.*

¹⁰ Kasper Kazimierz Cieciszowski, *zob. tamże przyp. 8.*

¹¹ Stanisław Małachowski h. Nałęcz (1736—1809), referendarz koronny i marszałek kor. Sejmu Czteroletniego.

iniunctum futurum sit innotescat. His itaque, et praecipue ab equestri ordine (qui legum ferendarum vi maxima pollet) delegationis mittendae rationibus perpensis, quo pacto istud vitari possit sedulo prospiciendum, ne unde lenimen sibi afferendum sperarent (si modo huiusce spei locus dari potest), inde maiorum laborum perplexitatumque fluctus erumpant. Cui sententiae maior pars, qui erant, assenserunt.

Ill. mus episcopus Kijoviensis iisdemmet, quas in ultimo consessu fecerat, breviter iteratis observationibus, quandoquidem ipsos ab hoc extraordinario oblato immunes esse fere sit impossibile, suavit, ut istud non totius nomine cleri tribueretur, sed ipsorum episcoporum personas per capita afficeret, hac etiam certissima ab ipsis interiecta fide se clerum suarum dioecesium ad largitatem in bonum publicum, pro ipsorum viribus exercendam accendere non destituros. Hoc adiciens, ut si praesens, quod penditur subsidium sublatum esse posset, tunc quamquam ad tributum decimae partis a proventibus mundis sancendum, tres etiam aliae adderentur, dummodo abhinc constitutionum legibus, tam bonorum ecclesiasticorum proprietatis, quam summarum, decimarum totiusque ecclesiasticae haereditatis pacificus usus ac iustitiae pridem appromissae ocior cursus, tam in vindicandis avulsis, quam gravaminibus per conscriptiones, transitus, stationes militum, ceterisque eiusmodi passim occurrentibus avertendis firmissime in futurum caveatur.

Cel. mus itaque Primas, hanc sessionem concludens, flagitavit ab ill. mo episcopo Kijoviensi, ut ill. em Comitiorum mareschalcum quanto citius adire non gravetur, ipsique pro hoc, cum erga omnem aequitatem, tum praecipue in statu spirituali defendendo, summo quod gerit studio, gratias referat. Ulteriore simul opem eiusdem invocando, ut si quae ultra irrumperent nocivae statui spirituali propositiones, omni convenientiori modo et conatu impedirentur, assecurando, ut postquam tributa generalia condita fuerint, status ecclesiasticus, quantum vires ferent, in commodum Reipublicae aliquam partem conferre non intermittet. Ac ut demum ill. mus idem episcopus Kijoviensis has easdem mox a se prolatas clausulas tributa spiritualium respicientes Collegio Episcopali in scripto communicaret, et minutam constitutionis statibus proponendae efformare inde vellet.

Sesja piąta

Warszawa, Pałac Prymasowski, 31 I 1789

Niniejsze posiedzenie Konferencji Episkopatu zwołał Prymas celem dalszego zapobiegania grożącemu stanowi duchownemu zbyt wysokiemu 'rybutum na wojsko oraz poinformowania zainteresowanych o nowej

ustawie sejmowej nakładającej opłatę stemplową z okazji nominacji na stanowiska kościelne. A ponieważ po stolicy krążyły wieści, iż sejm może obłożyć duchowieństwo podatkiem dochodzącym nawet do wysokości połowy jego dochodów, Arcybiskup pytał ordynariuszy diecezjalnych, czy nie byłoby lepiej, gdyby duchowieństwo zamiast podatków, w myśl propozycji posła bractawskiego Wawrzeckiego, podjęło się na swój koszt kształcenia młodzieży w całym kraju?

Biskup poznański Okęcki wyrażał nadzieję, że stan świecki nie skrzywdzi duchowieństwa uchwaleniem dla niego nadmiernych podatków. Ale w dalszym ciągu radził paktować z jego przedstawicielami. Zwrócił się nawet do Prymasa, żeby ich w tym celu zaprosił do siebie. Natomiast nie radził podejmowania się prowadzenia szkolnictwa, albowiem kler nie wytrzyma materialnie.— Przeciwnego zdania był biskup wileński Massalski, który zalecał przyjęcie na siebie obowiązku nauczania, jako istotnego stanowi duchownemu. Dodawał, iż za tym jest również nuncjusz Saluzzo oraz, że w szkolnictwie można by zatrudnić zakonników.— Biskup żmudzki Giedroyc również opowiedział się za podjęciem szkolnictwa, które przyczyni się także do przywrócenia duchowieństwu dawnej powagi u narodu.— Biskup chełmski i podkanclerzy koronny Garnysz, podobnie jak ordynariusz poznański, naglił do nawiązania kontaktów ze stanem świeckim. A jeżeli to się nie uda, niech wszyscy biskupi wystąpią czynnie w sejmie w obronie praw Kościoła. Wreszcie, jak Okęcki, odradzał podejmowania się edukacji.— Biskup kijowski Cieciszowski zdał obecnym sprawę ze swojego poselstwa do marszałka sejmu Małachowskiego, któremu podziękował za przychyłność i prosił o dalszą. Marszałek mu zakomunikował, że jeżeli Episkopat złoży na armię dobrowolną daninę, a duchowieństwo odda 13% dochodów (przy 10 procentach ze strony świeckich), Kościół będzie pozostawiony przy dotychczasowych prawach gospodarczych. Cieciszowski doradzał podjęcie się szkolnictwa, po rzetelnym ułożeniu się w tym względzie z władzami państwowymi.— Biskup liwoński Kossakowski bardzo popierał zamiar przejęcia przez duchowieństwo oświaty w zamian za grożące mu wysokie daniny. Jednak z ofertą w tym przedmiocie powinni wystąpić do Kolegium Biskupiego sami świeccy. W następstwie tego Episkopat mógłby zwrócić się do Papieża o przywrócenie w Polsce Jezuitów, właśnie dla pracy w szkolnictwie.

Na temat prowadzenia przez Kościół szkolnictwa w kraju zabierali po raz wtóry głos Arcybiskup oraz biskupi Massalski i Okęcki. Ten ostatni widząc, że znajduje się prawie w odosobnieniu, godził się teraz na przyjęcie przez duchowieństwo obowiązków szkolnych, znowu pod realnymi warunkami. Wobec tego Prymas nazначył kolejną sesję już

za dwa dni, żeby mogli na nią przybyć biskupi dzisiaj nieobecni oraz wypowiedzieć się w tak ważnej materii.

Czyst. Gniezno, AA, sygn. B 85: Zjazdy Episkopatu 1759—1792, cz. 2, k. 89v—94v. Nagł.: Sessio 5ta, die 31 ianuarii 1789.

Appropinquante in dies hora, qua tributa maiora ceteris statui ecclesiastico sunt imponenda, gravatoque supra modum et nimis perniciose eodem statu per nuperam legem papyri signatae, cel.mus Primas¹ denuo invitavit ill.mos excell.mos et r.mos episcopos capiendi consilii causa. Advenientibus igitur ill.mis episcopis: Posnaniensi², Vilnensi³, Samogitiensi⁴, Hełmensi⁵, Kijowiensi⁶ et Livoniensi⁷, excusatisque Vladislaviensi⁸, Plocensi⁹, Luceoriensi¹⁰ et Smolenscensi¹¹, quibusdam per morbum, aliis per negotia impedimentis, dictus cel.mus Primas sequentia praesentis invitationis exposuit motiva:

Quandoquidem ultimae sessioni finem imposuimus, spe freti placandi animos, ut ultra ceteros ecclesiastici tributis non graventur, haec autem exigua modo appareat, non modo ex eo, quod proposita a quibusdam in conventibus provinciarum delegatio ad Collegium Episcoporum causa conveniendi de quota contributionis ex parte status ecclesiastici iam a duobus nuntiis in stuba Consiliorum repulsam tulit, verum etiam ex eo, quod iustus assit metus, ne postquam propositio quoad bona regalia de dimidio reditu pendendo, mediantibus novis lustrationibus in Regno decisa fuerit, idque ante constituta tributa pro bonis ecclesiasticis. Omnes tunc contra statum spirituales conspirant, enormique tributo gravent, uti iam quidam in dimidios redditus, in quartam vel quintam partem inhiant. Hoc igitur in statu, utrum non expediret adhaerere propositioni ab illi nuntio Braclaviensi Wawrzecki¹² introductae, qui nimis sinistra ratione exponens non esse rem novam bona ecclesiasticorum differre a saecularibus maioraque tributa ex eo a saecularibus solvisse, variisque id constitutionibus probare contedens, intulit, ut status ecclesiasticus suscipiat in se omnem obligationem institutionis iuventutis. Fundus porro huius

¹ Michał Jerzy Poniatowski — por. przyp. 1 w sesji pierwszej.

² Antoni Onufry Okęcki — zob. tamże przyp. 2.

³ Ignacy Jakub Massalski — jak przyp. 3 w sesji pierwszej.

⁴ Jan Stefan Giedroyć — por. tamże przyp. 6.

⁵ Maciej Grzegorz Garnysz — zob. przyp. 7 w sesji pierwszej.

⁶ Kasper Kazimierz Cieciszowski — por. tamże przyp. 8.

⁷ Józef Kazimierz Kossakowski — jak przyp. 9 w sesji pierwszej.

⁸ Józef Ignacy Rybiński — zob. tamże przyp. 11.

⁹ Krzysztof Hilary Szembek — por. przyp. 4 w sesji pierwszej.

¹⁰ Feliks Paweł Turski — zob. tamże przyp. 5.

¹¹ Adam Stanisław Naruszewicz — jak przyp. 13 w sesji drugiej.

¹² Wawrzecki — poseł z województwa braclawskiego, bliżej nie znany.

convertatur in utilitatem Reipublicae, et praecipue exercitus. Etsi vero in hac propositione plurimae atque graves assint difficultates, nihilominus ut illa discutiatur ad avertendam ultimam cladem a statu ecclesiastico, cel.mus Primas vota ill.morum episcoporum exquisivit.

Ill.mus episcopus Posnaniensis exposuit, etsi se nosse quosdam infensos statui ecclesiastico ex eo maxime, quod onus tributorum a se repellere conantur, nihilominus arbitratur plurimos bene sentientes, quorum sunt nonnulli, quibus etiam nupera lex papyri¹³ signata ad episcopatus, praeturas et alia beneficia plurimum displicet. Proinde si adhuc cura impendatur pro statu ecclesiastico, placabuntur animi, maiusque supra ceteros tributum exigere non contendunt, satis habentes liberam aliquam oblationem singularium personarum, episcoporum et reliquorum aliorum ecclesiasticorum.

Atque hoc fine, ut in anterioribus proposuit sessionibus, ita etiam nunc suadet conferre cum ill.mis mareschalcis, atque expositis iis status ecclesiastici iuribus, privilegiis expostulare, quatenus velint pro sua parte illa validissime tueri. Quapropter rogavit cel.mum Primatem, ut invitatis ad se iisdem ill.mis mareschalcis cum quibusdam aliis, quos persuasibiles fore putaret, quique suae expositionis in statibus Reipublicae auctoritatem haberent, gratiamque (si ita loqui fas est) apud eosdem invenirent, causam hanc deferret. Ad quod postulatum cel.mus Primas hoc dumtaxat advertit, quia ad eiusmodi consilium plures personas variis de causis invitare non expediret, cum alii nihilominus non invitati, qui adesse praetenderent, aegre ferrent, quemadmodum hoc saepe, ac in praesentibus etiam Comitibus aliis occasionibus iam accidit.

Post quod ill.mus episcopus Posnaniensis, sermonem continuans, votum suum exposuit respectu propositae institutionis publicae iuventutis, sumptusque pro ea a statu spirituali suppeditandi. Adesse nempe plurimas in hoc difficultates, tam^a respectu subiectionis quorundam religiosorum ac convertendorum eorum ad hunc finem redituum, quam etiam respectu regiminis, qui quondam competierat ecclesiasticis, nunc ad collegium praefectorum publicae institutionis transiit, quod laudabiliter ipsa hac institutione ipsiusque fundo disponit, tum demum alias similes occurrere rationes contrarias. Maxime autem illum moeretur insufficientia redituum ad sublevandas primas necessitates, quas fundus educationis nunc sustinet, expenditque in eas annuatim ad tredecies centena milium. Proindeque intolerabile onus status ecclesiasticus in se susciperet, multisque se implicaret difficultatibus supra mox memoratis, iisque ad superandum quam maxime arduis.

^a W czyst. tum.

¹³ Por. *Volumina Legum...* t. 9, Kraków 1889, s. 66—68: *Pomnożenie dochodu, z papieru stęplowanego* [!].

Cel.mus episcopus Vilnensis, exposito nonnihil, quam institutio populi primas easque essentielles ecclesiasticorum constituat obligationes, ita etiam a principio institutae Ecclesiae ad nostra tempora illis praecipue concredita fuerat. Exposuit post breviter, quibus modis difficultates occurrentes faciliores reddi possent, tam ratione debitae subordinationis religiosorum (pro qua obtinenda non deerit nobis auctoritas Romani Pontificis¹⁴, quandoquidem ipse Nuntius¹⁵ apostolicus, quocum apud se praesente heri ample collocutus est, eiusdem est sensus optatque, ut obligationem educationis publicae status ecclesiasticus plene in se suscipiat), quam etiam respectu ulterioris regiminis ac curae circa eandem institutionem. Proinde intulit omni ex parte incumbere statui ecclesiastico hanc obligationem in se assumere, non modo ut certius invigilare possit religioni ac moribus, utrisque nunc nimium infirmatis, sibi que conciliet pristinam benevolentiam atque iustam aestimationem apud omnes saeculares, quas praedecessores nostri in hoc Regno ecclesiastici sincerrimas experti sunt, verum etiam motivo conservationis in integro futuris temporibus proprietatis bonorum ac facultatum suarum, in quas tantopere inhiant. Neque a proposito isto sumptus quicumque deterrere debent, etsi cum aliquo onere sustinendi. Quae tamen difficultas certe non aderit, si bene res disponantur, atque alia idonea adhibeantur media.

Cel.mus episcopus Samogitiae, adductis etiam nonnihil difficultatibus huius propositionis, praesertim primis annis perferendis, in eam concedebat, utpote medium opportunum et conservationis in integro, quantum possibile est, iurium et bonorum ecclesiasticorum, atque conciliationis sibi in Regno pristinae status saecularis fiduciae, necessitudinis ac existimationis.

Ill.mus episcopus Helmensis sentiebat idem cum ill.mo episcopo Poseniensi, tam respectu collationis cel.mi Primatis cum mareschalcis Comitiorum ratione expositionis iurium ac privilegiorum status ecclesiastici, non gravandi tributis ultra sortem aliorum, quam ratione conciliationis benevolentiae eorum, ut sua officia dignentur interponere apud status Reipublicae, personasque singulares non minus nobis favorabiles ad id inducerent. Suasitque simul, ut in stuba Comitiorum, cum haec res agitabitur, sint omnes ill.mi episcopi parati ad defendendum statum ecclesiasticum. Non minus respectu suscipiendae institutionis publicae, sumptuumque pro ea ferendorum sensit difficultates easdem, quas ill.mus episcopus Posnaniensis adduxit. Adiecit praeterea scire se audivisseque ab aliis propositionem nuntii Braclaviensis non esse ad

¹⁴ *Papież Pius VI (Giovanni Angelo Braschi), rządzący Kościołem w latach 1775—1799.*

¹⁵ *Ferdinando Maria Saluzzo, arcybiskup tyt. teodozjeński, następnie kartański, nuncjusz w Polsce w l. 1784—1794, kardynał w r. 1801, zm. w 1816.*

plurimorum palatum, qui vellent, ut ecclesiastici plus saecularibus solvant, et fundus educationis integre Thesauro Regni cedat, institutionem personis religiosis absque alia solutione committendo. Addidit insuper adductas leges a praefato nuntio Braclaviensi adversus ecclesiasticos eorumque bona, acsi ex illis antiquitus tributa, panes aliaeque similes contributiones penderentur, ultra praescriptas saecularibus, indeque eam illationem, quod semper haec bona plus saecularibus terrestribus Reipublicae solverint. Non multum morabitur peritos legis, facileque convinci aliis contributionibus argumentisque potest, praesertim quod iis temporibus nullis aliis tributis praedicta bona subiecta erant ad tempora Sigismundi Primi¹⁶. Nihilominus respondendum censeo ad ista omnia coram statibus Regni, ad quod forte iam a quopiam paratus sermo habetur, quod ut fiat, cel.mus Primas plurimum etiam rogavit. Demum ita suam sententiam conclusit, habere se causam sperandi adhibitis adhuc studiis statum ecclesiasticum non onerandum tributis ultra statum saecularem, aut ad summum tercentis millibus florenorum pol. pendendis quovis anno contenti erunt.

Posthaec ill.mus episcopus Kijoviensis retulit, satisfaciendo demandatae sibi provinciae a cel.mo Primate in ultima sessione Collegii Episcoporum, fuisse apud ill.em mareschalcum Comitiorum illique, quod a Collegio commissum erat, significasse, nempe gratias egisse pro benevola ac iusta in anterioribus sessionibus provincialibus tuitione ecclesiasticorum ab oneribus extraordinariis, simulque postulasse, ut et ulterius, ubi et quomodo oportuerit, sua officia velit interponere et singillatim, ut noxias ac repentinas propositiones in statum ecclesiasticum absque matura praecedenti trutinazione in consensum Reipublicae non admittat. Quod cum idem ill.is mareschalcus praestare pollicitus est, simul ex sua parte significavit videri sibi, si status spiritualis ultroneam semel faceret oblationem, et si sublato hucusque durante dono gratuito, adiceret dumtaxat ad tributum solvendum supra saeculares duos florenos a centum nempe dum ii pendent a centum decem, ecclesiastici penderent duodecem aut ad summum tredecem; simulque confirmationem iurium suorum in perpetuum omni sollemniori modo obtinerent, non videri sibi, dixit, ex ratione gravaminosum, immo plene iam futuris temporibus provisam tranquillitatem. Quantum vero attinet propositionem educationis per statum spiritualem exercendae, supposita sublacione doni gratuiti, stabilitis regimine eiusdem educationis et sumptu ab ipsis ill.mis episcopis, trutinatisque omnibus aliis huc pertinentibus rebus. Exposuit suam sententiam hoc modo assentiri se propositioni imponendae sibi obligationis, etiam motivo et amore firmioris disciplinae morum ac instruc-

¹⁶ Zygmunt I (Stary) — zob. przyp. 13 w sesji pierwszej.

tionis in religione, praesertim quod diminutis plurimis articulis ex praesenti fundo educationis pendendis, adhibitisque mediis idoneis, onus istud levius erit, ac nunc apparet initioque futurum sit.

Ill. mus episcopus Livoniae exposuit, quod ipse spectatis undequaque praesentibus rebus, auditisque undequaque sermonibus, multoque magis post nuperam gravem suisque sequelis noxiam legem signatae papyri ad praelaturas et beneficia ecclesiastica, non existimat levi aliqua oblatione aut tributo evasurum statum ecclesiasticum a variis propositionibus, iisque male affectis ad minimum a pendenda quinta parte reddituum. Proinde plurimum assentitur, quatenus status ecclesiasticus, cum aliter evitare non poterit onera intolerabilia excogitanda, condicionibus appositis opportunis, educationem publicam in se suscipiat, intercedendo obligationes fundi ad illam destinati, qui adhuc in utilitates plane profanas pro communi bono convertatur, ac eo modo in post ecclesiasticos tutos efficiat redditus. Quia tamen personae ex statu ecclesiastico hoc proponere minime convenit, censet congrue id faciendum, si^b formata opportuna minuta ad legem hac in parte ferendam ac consentaneam, prolatis in praesenti consensu sententiis, ea insinuetur, a quodam amico illi nuntio Bracłaviensi Wawrzecki, qui sermone suo suscipiendam educationem a statu spirituali in stuba Reipublicae suasit, ut idem ipse eiusmodi propositionem apud status promoveat ac urget. Quoniam porro experientia docet, atque in hac sessione iam dictum est in scholis institutionem a religiosis susceptam aegre progredi et ipsi utile et quodammodo opportunum videri, si Collegium Episcoporum Romam recurat pro restitutione religiosorum Societatis Iesu, quorum pars aliqua in Alba Russia, nobiscum limitropa, adhuc superstet, praesertim quod et antiquae adversus eos inimicitiae aestusque desierint, nec censet hac in re esse difficultatem. Promanare vero ex eo illud etiam e vestigio emolumentum, quod plurimi eruditi ac idonei institutioni ex aliis regionibus advenirent.

Ad quod cel. mus Primas nonnullas suas adiecit observationes. Cel. mus vero episcopus Vilmensis exposuit quaestionem illatam, etsi ei locus esset, potius ad aliud tempus differendam fore. Ill. mus episcopus Ponsnaniensis, auditis eiusmodi sententiis, significavit, quodsi susceptio educationis minores sumptus requireret iuxta auditam nonnullorum informationem, quam imposita alia tributa, praetereaue firmata foret integre subiectio docentium religiosorum, ac regimen eiusdem institutionis per ill. mos episcopos tenendum, consentiret etiam in eam, verum ipsius sententia res haec accuratam prius explanationem ratione expensarum methodique exigit. Ad cuiusmodi calculum aliarumque rerum connexarum expositionem collectionemque cel. mus Primas perill. es canonicos

^b W czyst. fi.

Hołowczyc¹⁷ Cracoviensem et Wołłowicz¹⁸ Plocensem designavit. Et quandoquidem absentes illi episcopi nuntiaverunt, quod praesenti sessioni alii per negotia, alii per morbum adesse non valentes, feria secunda proxima advenire parati sunt, propterea ad capiendum etiam ab iis consilium, accuratioremque adhuc a toto Collegio hoc in negotio consultationem, ad eundem locum et horam, prout hodie, proxima feria secunda dictus celmus Primas idem Collegium Episcoporum invitavit.

Sesja szósta

Warszawa, Pałac Prymasowski, 2 II 1789

Posiedzenie w dalszym ciągu było poświęcone głównie znalezieniu sposobu na niedopuszczenie do nadmiernego obciążenia stanu duchownego przez społeczeństwo świeckie na potrzeby wojska. Z tą sprawą łączyło się zagadnienie, czy w zamian za płacenie wysokiego trybutum Kościół nie powinien podjąć się prowadzenia w kraju oświaty publicznej. Na prośbę prymasa Poniatowskiego wypowiedali się na owe tematy prawie wszyscy biskupi.

Ordynariusz wrocławski Rybiński, uczestniczący w obradach prowincji wielkopolskiej sejmu, odniósł wrażenie, że od stanu duchownego mają żądać tylko 2% wyższego opodatkowania się niż od świeckich.— Biskup wileński Massalski domagał się od zebranych podjęcia jakiejś stanowczej decyzji, zamiast ciągłego wałkowania podobnych spraw. Także jeszcze raz opowiedział się za przyjęciem na siebie przez stan duchowny obowiązków szkolnych.— Z miejsca wystąpił przeciwko temu poprzedni mówca dodając, że urzędowo nie słyszał o zaprzestaniu działalności oświatowej przez agendy Komisji Edukacji Narodowej.— Biskup poznański Okęcki prosił, aby już zaprzestano dyskusji o szkolnictwie, albowiem duchowieństwo nie posiada ku temu wystarczających warunków. Według niego kler nie powinien również więcej płacić na wojsko niż stan świecki.— Biskup płocki Szembek obawiał się przyjęcia przez stan duchowny obowiązków szkolnych, a subsydium kościelne według niego nie powinno być wyższym od świeckiego.— Biskup łucki Turski ciągle miał nadzieję, że postowie szlacheccy nie skrzywdzą duchowieństwa. Jednak również on nie popierał zobowiązania się do prowadzenia oświaty publicznej.— Biskup chełmski i podkanclerzy Garnysz podał kilka szczegółowych powodów przeciwko przyjmowaniu na siebie ciężaru

¹⁷ Stefan (Szczepan) Hołowczyc h. Kolumna, od r. 1819 biskup sandomierski, w l. 1819—1823 arcybiskup metropolita warszawski.

¹⁸ Andrzej Wołłowicz h. Bogaria, biskup kujawsko-kaliski (wrocławski) w l. 1815—1822.

szkolnictwa. Z jego wypowiedzi dowiadujemy się, że planowano wtedy założenie trzeciego krajowego uniwersytetu, mianowicie dla Wielkopolski (pewnie w Poznaniu).— Zaraz potem zwrócił się do Garnysza arcybiskup Poniatowski, żeby, jako blisko będący marszałków sejmu, czuwał nad dobrem Kościoła.— Biskup kijowski Cieciszowski obecnie także odradzał podejmowania się przez Episkopat prowadzenia szkół. Odnosnie daniny na armię też był za równouprawnieniem ze stanem szlacheckim.— Biskup liwoński Kossakowski, który świeżo rozmawiał z marszałkiem sejmu, przypuszczalnie z litewskim Kazimierzem Sapiehą, niezmordowanie obstawał za sprawowaniem przez kler obowiązków oświecenia publicznego.

Z końcowych głosów dyskusji (biskup Okęcki) i podsumowania Prymasa wynikało, że biskupi teraz mocno stali za jednakowym obciążeniem duchowieństwa ze szlachtą, ale za podjęciem się oświaty narodowej byli już tylko dwaj ordynariusze litewscy, Massalski i Kossakowski. Wreszcie zupełnie po cichu zaczęli sprzyjać starostom królewskim przeciwko mniej życzliwemu sobie stanowi rycerskiemu.

Czyst. Gniezno, AA, sygn. B 85: Zjazdy Episkopatu 1759—1792, cz. 2, k. 94v—99v. Nagł.: Sessio 6ta, die 2 februarii 1789.

Ad nuper factam a cel.mo Primate¹ invitationem ill.mi excell.mi et r.mi episcopi omnes, praeter Smolenscensem² debilitate detentum, hodierna die, solito tempore hora sexta vespertina denuo convenerunt. Iique erant sequentes, nempe: Vladislaviensis³, Posnaniensis⁴, Vilnensis⁵, Plocensis⁶, Luceoriensis⁷, Samogitiae⁸, Helmensis⁹, Kijoviensis¹⁰, Livoniae¹¹ necnon ill.mus Lewiński¹² episcopus coadiutor Luceoriensis ritus Graeco-uniti in fundamento factae in ultimo consessu per cel.mum Primatem ea de re propositionis, accedenteque Collegii assensu, ut his consultationibus praesens adesse valeat, qui tamen ad ulla infra exposita negotia sensum suum haud aperuit.

¹ Michał Jerzy Poniatowski, por. przyp. 1 w sesji pierwszej.

² Adam Stanisław Naruszewicz, jak przyp. 13 w sesji drugiej.

³ Józef Ignacy Rybiński, zob. przyp. 11 w sesji pierwszej.

⁴ Antoni Onufry Okęcki, por. tamże przyp. 2.

⁵ Ignacy Jakub Massalski, jak przyp. 3 w sesji pierwszej.

⁶ Krzysztof Hilary Szembek, zob. tamże przyp. 4.

⁷ Feliks Paweł Turcki, por. przyp. 5 w sesji pierwszej.

⁸ Jan Stefan Giedroyc, zob. tamże przyp. 6.

⁹ Maciej Grzegorz Garnysz, jak przyp. 7 w sesji pierwszej.

¹⁰ Kasper Kazimierz Cieciszowski, por. tamże przyp. 8.

¹¹ Józef Kazimierz Kossakowski, zob. przyp. 9 w sesji pierwszej.

¹² Stefan Lewiński, od r. 1787 biskup koadiutor unicki w Łucku, w l. 1798—1806 tamt. ordynariusz.

Cel. mus itaque Primas ab eo exortus est: Ut cum nonnulli ill. mi episcopi ultimae sessioni adesse non potuerint, ac iam demum quidpiam de modo salvandi sui a gravioribus supra saeculares imponendis tributis statuere omnino incumbat, praesertim cum nova in dies projecta (ut vulgo aiunt) sive minutae ad statuendam hac in re legem increscant. Quarum una ipsi recenter se legenda obtulit sub titulo Tributi perpetui, quae aliis 20, aliis ad 40 a centum ex redditibus ecclesiasticis pendenda quotannis imponi determinat. Qui si modus, etsi non in tanto nec tam magno, sed multo etiam inferiore censu effectum sortiri debeat, ista rei tributariae contra spirituales semel invecta regula in perpetuam abiret praxim, ac ceteris paribus in ecclesiasticae immunitatis aequitatisque dispendium nunc introductis iuncta gravaminibus, evidens nobis exitum acceleraret. Hinc sensum Collegii ultimum quaesivit declarandum vel ex eo praesertim, quod cum ultimis praecedentibus diebus cuique varias contra statum ecclesiasticum sententias audire occurrisset, efficacius proinde remedium aliquod arripiendum apud se constituerent. Cum vero idem Celsissimus a plurimis requisitus fuerit, ut quoniam nunc praefectorum per terrarum districtus (vulgo capitaneorum) causa ageretur, si status ecclesiasticus ipsorum partium studiosus monstraretur, ipsi etiam parem in negotio ecclesiasticorum vicem essent reddituri. Qua in re etiam aliquid firmi determinari necesse esse exposuit. Utrum nempe capitaneorum partes tueri magis conveniens esset, tametsi id equestri ordini certe displiceret, aut cum eodem ordine contra primos in unum conspirare? In quo mentem cuiusque exprimendam rogavit.

Ill. mus episcopus Vladislaviensis retulit, quantum ipsi in ultimis sessionibus provinciae Maioris Poloniae concludere licuit ex sensu communiori nuntiorum, quod spirituales, ne nunc quidem maiora supra saeculares gravamina vitare poterunt. Et licet omnes fere assentiri videntur, dum ea res ipsis dilucide exponitur, quod ecclesiasticae possessiones terrestribus laicorum per omnia sunt similes. Attamen, ut conicere potuit, cum multo maiores saeculares in ecclesiasticos etiam nunc vendicent contributiones, eo collimare videntur, ut supra sortem tributi a redditibus per ipsos pendendi (cui propositioni iam duae provinciae — Minoris Poloniae et Lithvaniae annuere videntur) ecclesiastici saltem duobus florenis a quolibet centum plus solverent.

Tum princeps episcopus Vilmensis valde optare se dixit, ut in his istius Collegii consessibus aliquid demum stabile iam firmumque in quaestione proposita determinaretur: quid agere, quo modo se defendere ac cui insistere oporteat? Et praecipue, ut proposita nuper quaestio de suscipienda publica cura instituendae iuventutis discutatur ac decidatur. Quantum vero se ipsum attinet existimare, quod sub his clau-

sulis et condicionibus, ut nuper proponebantur, optimum id esset expediens evitandorum supra saeculares maiorum gravaminum. Et quamvis res ista suis in initio non vacaret difficultatibus, uti et non parvis constaret impensis, id tamen sensim reduci ordinarique posse.

Huic dicto ill. mus episcopus Vladislaviensis ex multiplici capite non est assensus, declaravitque in contrarium, quod praeter immensos sumptus pro eo fundendos, quibus suppeditandis ordo spiritualis non sufficeret, nisi forte variarum foundationum et maxime claustralium secuta suppressione (quarum vel ipsa proponendi initia ac tentamina his temporum condicionibus perniciosa iam nobis extiterunt), nec etiam intento huiusce publicae institutionis ex aequo satisfacerent, cum id licet maximo nisu huiusce publicae institutionis Collegii Praefectorum effici quoad omnia non potuit, addens insuper nusquam quidquam audivisse tam de fundo olim Societatis Iesu supprimendo, quam multo minus de abolendo aut reformando ipso Collegio Institutionis Praefectorum.

Ill. mus episcopus Posnaniensis, ductus motivo earundem rationum, quas ultima sessione in medium protulit, quo nunc easdem penitus discussisset, attentaque supportandorum sumptuum impari condicione, ceterisque hinc oriundis difficultatibus, si ordo spiritualis publicam institutionem assumpsisset. Hinc ergo suasit, ut ab hac propositione amplius discutienda ex allatis motivis desisterent eo magis, quo existimet, quod licet spirituales gravioribus tributis onerandos conclament, prout heri etiam nova enituit minuta legis, ut nonnulli ecclesiasticorum 20, nonnulli ad 40 pro quolibet centum florenorum a redivisibus penderent. Tamen in pari cum saecularibus tributo constituturos esse, etsi id iam omnino per vota ex turno (ut vulgo aiunt) decidendum foret, cum vota secreta in materia tributorum modernae statuum Regni Confederationis sancito arceantur.

Cel. mus etiam episcopus Plocensis declaravit se quamvis nosse illud omni ex parte consentaneum esse, ut cura instituendae iuventutis ordini ecclesiastico committeretur, et a sola episcoporum inspectione dependeret, attamen varias ex altera parte perpendens difficultates, eandem ipsam inspectionem curamque contingentes, ne in eo episcopi alienae cuiuspiam potestati subesse cogantur. Unde multae perturbationes imminutioque honoris et auctoritatis episcopalis oriri posset. Hinc intulit standum in eo omnino esse, ut in ferendis publicis oneribus aequae cum saecularibus tantum premeremur. Vel si secus omnino evenire deberet, aliquid saltem moderatum adiceremus.

Ill. mus episcopus Luceoriensis exponens similiter spem nondum se amisisse, quod fervor iste saecularium in spirituales tandem mitescet, aequalique mensura onerum a nostro, tot privilegiis immunitatum statu antiquitus ornato, tribuenda acquiescet. Demum, quamvis etiam spes

haec fallere debuisset, sorti se committere melius esse, quam aliqua oblata, licet sub maximis praecustoditionibus conferre, quia cum olim easdem nostris decessoribus non servassent, certe nec in futurum servabunt. Hinc et in istius publicae institutionis, maiores sumptus postulantis adoptione, congeriem variarum difficultatum promanare censuit. Quas licet ill. mus episcopus etiam Samogitiae in statum nostrum devolvi agnovit, eas tamen omnes perspectis in post diversa ex parte inde emanandis emolumentis vinci debere, et praesertim quoad ipsammet status saecularis erga nostrum optimam antiquam propensionem restituendam.

Ill. mi vero episcopi Helmensis procancellarii Regni, qui omnes hucusque adductas sententias breviter collegit et repetiit, undeque ab eodem formatae conclusionis haec fuit summa: Quod licet optime noverit onus publicae institutionis, si illud subire status ecclesiasticus deberet, tam vocationi suae, quam eiusdem praecipuis obligationibus plane consentaneum esse, exemploque etiam antiquorum temporum ac exterarum nationum firmari. Ac quamvis impensae etiam successu temporis introducto moderamine minui possent, tamen variis attentis difficultatibus eoque considerato, quantum moderna ipsa docendi ratio (etsi in eam Collegium Praefectorum Publicae Institutionis omni contendat solertia) longe abest. Tamen ut communi voto integra probaretur, stupendaque in contrarium aliqui praetendant, alii novas fieri desiderent impensas, tum pro mercede professorum augenda, tum ad scholas in quibusdam locis erigendas ac ex aliis transferendas, tum in erigenda tertia Universitate Studiorum pro Maiori Polonia. Ac inde inferendum esse easdem difficultates intensiori modo ordinem spiritualem invasuras fore, ac ita cuiusdam expectati iuvaminis necnon benevolentiae status saecularis captandae loco, fomites contentionum variorumque factu impossibilium desideriorum ansae praerberentur. Adeoque nullum convenientiorem modum putare, quam ut quid in praesentibus Comitii proponendum praecipendumve subeat, omni studio observetur, et ut quisque ill. morum episcoporum omni innovando gravamini pro virili resisteret.

Cel. mus autem Primas, breviter in sermonem hanc incidens, rogavit ill. mum episcopum Helmensensem, uti procancellarium Regni, propius ill. mis Comitiorum mareschalcis in congressu statuum assidentem, quod cum ibidem proponendarum quaestionum minutae conficerentur, attenderet, ne quae nociva essent, clam insererentur.

Ill. mus episcopus Kijoviensis, cum proposita a se in ultima sessione motiva memorasset, quae quamvis ipsum ex una parte ad publicam institutionem suadendam inducerent, ex altera tamen res omnes profundius scrutans cognovit, ne per haec omnia animos saecularium partium nostrarum studiosiores fore. Quod conicere licet ex ipsa recenter lata

constitutione papyri signatae maiori oneri, immo et despectui statum spirituales exponente. Unde fiet, quod digni idoneique tantorum gravaminum mole deterriti, et fere iam depressae condicionis istius, sortem verentes ad seminaria non recurrent. Facultatum vero exiguarum personae, virtute tamen ac dotibus opportunis pollentes (cum ista divitias non semper sociantur) ad spirituales pastoralesque sollicitudines seligi nequibunt. Nostris vero adversariis nihilosecius mens semper eadem de nobis futura sit, quasi nos etsi aliquid, non tamen de proprio contribuentes (cum id omne Reipublicae esse contendent ac nobis minora, quam saecularibus sufficere debere asserent), minori oblato maiora effugere cupiamus. Ideoque optimum iudicare, ut prius omnibus impensis tentatisque studiis, ut in oneribus publicis aequum dumtaxat pondus cum equestri ordine subiremus. Quae si non proficerent, aliquid moderatum saltem insuper ab ecclesiasticis conferetur, firmissima constitutione in posterum immunitati iurium possessionumque Ecclesiae providendo.

Ill. mus episcopus Livoniae post relationem tam de transmissa sibi supra allata 20 et 40 a quolibet centum in vim tributi pendendi propositione ab illi Comitiorum Regni mareschalco, una cum litteris ad se directis, in quibus exprimit modum contribuendi in quaestione tam ipsi, quam ceteris sinistre non affectis, sed patriae dumtaxat zelo ductis, eiusque boni cupidis omni ex parte consentaneum videri debere. Addidit etiam idem ill. mus episcopus se cum eodem illi mareschalco ad coram postea collocutum fuisse, atque facile cauteque ex ipso exquisivisse, utrum existimaret, quod praefata tandem Comitia acquiescent ecclesiasticis aequalia tantum cum saecularibus imponi tributa, et utrum non censeret, quod si Respublica onerando hunc nunc statum, illud, quod modo pro urgente necessitate adimit, aliquo adinvento medio compensatura sit, ne si secus ageret, omnis aequi bonique ratio ac legum fundamenta funditus evertantur. Ad quod ill. is mareschalcus eidem respondit, an per hoc mentem pro parte propositionis se suscipienda educatione publica a statu ecclesiastico innuere intendat ac consecutive, ut praesens fundus nationalis in eum finem destinatus in aerarium publicum introiret, quod sibi valde probari dixit optareque, ut ordo spiritualis in id nunc cogitationem intenderet. Hinc conclusit idem ill. mus episcopus, ut quoniam nulla spes discretionis respectusque nostri a saecularibus superest, eo magis et iterum suam nunc proferre sententiam suadereque, ut Institutio Publica Iuventutis Nationalis, adhibitis opportunis praecustoditionibus, praecisa cunctatione, a statu nostro susciperetur.

Postmodum cel. mus Primas petiit omnes, ut sensum suum directe aperirent, qua ratione se tueri velint, quoque modo erumpentia ulteriora nocumenta avertere? Ad quod ill. mus episcopus Posnaniensis id sibi videri superesse dixit, ut in casu, ubi iam omni ex parte impensus labor

exhaustus, ac omnis supplex agendi modus inutilis appareret, attendatur, quid et quando coram statibus Reipublicae proponatur. Si vero aliquid improspere cessurum pertimescatur, mox aperta vota sive, ut vulgo aiunt, turnus pro taliter formanda quaestione expetantur: utrum bonis status spiritualis equestris ordinis possessionibus per leges equiparatis maiora nunc onera quam saecularium sunt imponenda an non? In quo plures pro parte ecclesiarum futuros non dubitat. Quodsi infelici eventu secus accideret, tunc in tam evidenti status unius adversus alterum mala voluntate generatim declarata satagendum, ut in congerendis supra sortem gravaminibus ratio quaedam mitior pro posse obtineatur. Cui sententiae maior pars subscripsit.

Denique celmus Primas illud adhuc protulit quaesitum: quid tenendum, cum res de tributis in capitaneos imponendis tractanda venerit? An iisdem favere, quod exoptant, nec ne, quod pars nobilitatis capitaneatus non possidens cupiat? Cum in ea re sensum suum celare non expedit, nec alterutram partem offendere, quodque et initio istius sessionis iam ab ipso fuit memoratum. In quo etiam maior pars Collegii convenit capitaneis potius favendum. Idque hoc proposito assumpto, ut cum unumquemque circa id, quod suum est, retinere et defendere iura proprietatis praecipiant, sic et in casu praesenti, ut capitanei circa antiqua iura sua privilegiaque conservarentur, probare et insinuare undequaque congruum et aequum est.

Sesja siódma

Warszawa, Pałac Prymasowski, 2 III 1789

Z okazji rychłego przedłożenia pod obrady sejmu projektu o obowiązkowych daninach w Polsce (subsidiū charitativum kleru zniosta konstytucja sejmowa w 1784 r.) prymas Poniatowski znowu zgromadził u siebie biskupów ordynariuszy. Na zebraniu tym, w myśl uchwały z poprzedniego posiedzenia, postanowiono dołączyć do projektu sejmowego additamentum o płaceniu trybutum przez stan duchowny. W zamian więc za wyższe od świeckich daniny na rzecz państwa Król i skonfederowane stany Rzeczypospolitej miały duchowieństwu gwarantować w owym dodatku skuteczne dochodzenie jego dotychczasowych praw materialnych. Dodatek do ustawy miał przedstawić w sejmie przed jej uchwalaniem sam Prymas. Inni biskupi zobowiązali się go poprzeć. Na razie projekt dodatku powinien być trzymany w tajemnicy.

Czyst. Gniezno, AA, sygn. B 85: Zjazdy Episkopatu 1759—1792, cz. 2, k. 99v—101. Nagł.: Sessio 7ma, die 2 martii 1789.

Occasione introductae coram statibus Regni propositionis sub titulo: Tributa perpetua in Regno, cel.mus Primas¹ ill.mos excell.mos et r.mos d.nos episcopus ad se invitavit. Qui cum omnes (praeter unum Camene-censem² Varsaviae absentem) ac etiam ill.mus Lewiński³ coadiutor Lu-ceoriensis rit. Graeco-uniti die hodierna, hora sexta pomeridiana convenis-sent, exposuit eis, quod quamvis iam in ultimo consessu methodus deter-minata fuisset, quam status ecclesiasticus ad propriam defensionem in materia tributorum in Comitibus tractanda sequi statuerat. Cum tamen res nunc haec aliter plane cessisset, ac tali inita ratione eidem nunc succurri non possit, nec aliter provideri, nisi ut lectam iam in plenis ordi-nibus legis formulam sub titulo: Tributa perpetua quam aptissimum et bene nunc perpensum adiutamentum pararetur. Quo fine idem cel.mus Primas tres legerat minutas, unam longiorem ab ill.mo episcopo Kijo-viensi⁴ confectam, reliquas binas concisiores, sed articulis prioris con-formes. Quarum postrema, postquam ab ill.mis episcopis varie hinc inde discussa et correctata fuisset, eidem in haec verba, ut sequitur, conceptae omnes assensi sunt.

Additamentum ad legem condendam titulo: **Tributa perpetua in Re-gno. Ex bonis autem spiritualium:** Cum ordo spiritualis utriusque ritus, saecularis ac regularis, ceteris omnibus retentis tributis, praeterquam subsidium charitativum, quod modernae constitutionis vigore sup-primitur, altero tanto maiorem contributionem, quanta ceteris bonis terrestribus methodo per praesentia Comitibus Regni laudata incumbet, salvo beneplacito apostolico sponte offerat. Nos igitur Rex⁵ statusque confoederati Reipublicae istam inclyti ordinis ecclesiastici bonam volun-tatem gratissime excipiendo, in mutui studii nostraeque erga ipsum bene-volentiae signum, promptam iustitiam in iuribus suarum proprietatum vindicandis cum ceteris civibus nobilibus communem. Et praeterea in casu, quo tributa adhuc augenda aliquando forent, ne quidpiam plus in ea bona, quam quod in cetera terrestria statuatur, cavemus et pollicemur. Beneficia autem duo milia florenorum annui redditus non excedentia, monasteria ex sola eleemosyna viventia, necnon Fratres Instituti S. Ioan-nis de Deo infirmis famulantes, Sorores Caritatis dictas, ac cuncta noso-comia ab onere tributorum eximimus et liberamus. Et quoniam subsidium charitativum, quo debita S. Regiae M.tis per constitutionem Regni 1784 acceptata exsolvuntur, abhinc supprimitur, cavemus, ut eadem debita

¹ Michał Jerzy Poniatowski — por. przyp. 1 w sesji pierwszej.

² Adam Stanisław Krasiński — zob. tamże przyp. 12.

³ Stefan Lewiński — jak przyp. 12 w sesji szóstej.

⁴ Kasper Kazimierz Cieciszowski — por. przyp. 8 w sesji pierwszej.

⁵ Stanisław August Poniatowski — zob. tamże przyp. 14.

ex massa neoblati a clero tributi ad usque illorum extinctionem amodo resarciantur.

Ulterius cel.mus Primas sententiam ill.morum episcoporum exquirebat, a quonam et quando additamentum istud ad legem condendam in Comitiiis proponeretur. Ubi etiam post diversas sententias conclusum est, ut cum iam ad punctum illud de tributis ex bonis spiritualium ventum fuerit, cel.mus Primas, oratione sua tunc rem totam iuraque status spiritualis exponens, praefatum etiam additamentum exhiberet ac commendaret. Quod ut pariter ceteri quoque ill.mi praesules in plenis ordinibus discursibus suis fulcirent ac firmarent, conventum est. Antequam vero ad huiusmodi propositionem in publica forma enuntiandam veniat, ut nemini id, quod nunc communi sensu decreverunt, propaletur, nisi forte in modum persvasionis ac discursus tamquam inter privatos aequitatis tuendae gratia.

Sesja ósma

Warszawa, Pałac Prymasowski, 14 III 1789

Kiedy arcybiskup Poniatowski trzy dni temu doręczył additamentum Episkopatu do ustawy sejmowej marszałkowi Małachowskiemu a następnie odczytano je, w ciągu dwóch dni trwała wokół niego nieprzychylna wrzawa posłów. Na dzisiejszej przeto sesji biskupi ułożyli łagodniejszy projekt dodatku. Dowiadujemy się z niego, że kler obu obrządków zobowiązuje się płacić trybutum w podwójnej wysokości w porównaniu ze świeckimi, a to wszystko za obietnicę rychłego zniesienia przez sejm subsidium charitativum, które miał uiszczać na zadłużenia królewskie według konstytucji z 1784 roku, oraz za respektowanie jego dotychczasowych uprawnień majątkowych. Tak zmodyfikowany dodatek do projektowanego prawa doręczył w imieniu Konferencji Episkopatu do sejmu Rzeczypospolitej w dniu 15 marca 1789 r. biskup kijowski Cieciszowski.

Czyst. Gniezno, AA, sygn. B 85: Zjazdy Episkopatu 1759—1792, cz. 2, k. 101—102. Nagł.: Sessio 8va, die 14 martii 1789.

Introducta nudius tertius in praesentibus Regni generalibus Comitiiis stabilium tributorum propositione, cel.mus Primas¹ momentis rationum pro parte immunitatum ordinis ecclesiastici adductis minutam, ut aiunt, ad legem formandam, qualis in ultima consultatione ill.morum excell.morum et r.morum episcoporum recepta erat, Comitiorum Mareschalco² tradidit, quae ibi etiam lecta fuit. Cum tamen inter propitia, licet non-

¹ Michał Jerzy Poniatowski, por. przyp. 1 w sesji pierwszej.

² Stanisław Małachowski, jak przyp. 11 w sesji czwartej.

nullorum vota, ac ipsius ser.mi Regis³ auctoritate clementissime suffulta, disceptationes super eadem acceptanda propositione iam alteram diem absumerent, visum est cel.mo Primati ill.mos episcopos ad se denuo convocare. Qui cum hodierna die ad ipsum convenirent, plurimis pro alterutra parte adductis et perpensis rationibus censuerunt supra dictam minutam aliquatenus immutandam esse, praesertim ubi de subsidio charitativo, quod ad debita ser.mi Regis extinguenda constitutione 1784 fuerat destinatum, ut illud expleto dicta constitutione praefinito tempore plane tolleretur.

Quae minuta in haec verba concepta erat: Cum clerus utriusque ritus, saecularis et regularis, alterum tantum tributi, quantum bonis terrestribus saecularium, iuxta rationem computandi eorundem redditus praesentium Comitiorum sancito stabiliendam, solvendum incumbet, salvo beneplacito apostolico, sponte offerat, nos Rex et status confoederati Reipublicae hanc inclyti ordinis ecclesiastici bonam voluntatem grato animo excipiendo, in mutui studii nostraeque erga ipsum benevolentiae testimonium, subsidium charitativum constitutione Regni de anno 1784 pro sopiendis debitis nostris destinatum, expleto per legem dictae constitutionis praefinito tempore in toto suo tenore integre et pro semper abolemus. Casu vero, quo tributa denuo augenda forent, quod tunc iisdem bona spiritualium non ultra mensuram terrestribus saecularium imponendam gravabuntur, nisi tantum aequali cum dictis bonis quantitate, firmiter cavemus. Tum etiam in com meatibus locationibusque militum, ut in iis erga possessiones spiritualium par iustitia respectusque, quam erga terrestria saecularium habeatur, serio iniungimus. Beneficia autem duo milia florenorum annui redditus non excedentia, ac Fratres Instituti S. Ioannis de Deo infirmis famulantes, Sorores Caritatis dictas, ac cuncta nosocomia, tum seminaria ac communitates publicae iuventutis educationi operam navantes ab onere tributorum in Comitiiis modernis constitutorum eximimus et liberamus.

Statimque determinatum est, ut isthaec ita correcta minuta per quempiam ill.morum episcoporum ill.mo Comitiorum Mareschalco cras exhibeatur, petitione tuendae ecclesiarum causae interiecta. Ad quod, cum cel.mus Primas ill.mum episcopum Livoniae⁴ invitasset ac ille super nosocomia, tum seminaria ac communitates publicae iuventutis educationi pus Kijoviae⁵ rogatus fuit, qui eam rem suscepit perficiendam.

³ Stanisław August Poniatowski, zob. przyp. 14 w sesji pierwszej.

⁴ Józef Kazimierz Kossakowski, por. tamże przyp. 9.

⁵ Kasper Kazimierz Cieciszowski, jak przyp. 8 w sesji pierwszej.

Sesja dziewiąta

Warszawa, Pałac Prymasowski, 20 IX 1791

(Od 14 III 1789 do 20 IX 1791 nie posiadamy wiadomości o posiedzeniach Kolegium Biskupiego. Przynajmniej nie zachowały się ich protokoły. Właśnie mniej więcej w tym czasie — od połowy września 1789 r. do poł. sierpnia 1791 — prymas Poniatowski przebywał za granicą).— Dzisiejsze zebranie zwołał Arcybiskup w celu sprawiedliwego podziału między duchowieństwo obydwu obrządków, świeckie i zakonne, subsidium charitativum, odnowionego w r. 1784. Po dyskusji postanowiono, że wszystkie diecezje przedstawia Konferencji Episkopatu do połowy października wykazy dochodów w oparciu o spisy znajdujące się w Archiwum Skarbowym Królestwa. Przypuszczalnie miano na myśl ilustracje dochodów kościelnych wykonane na przełomie 1775/1776 roku. Skomplikowane obliczenia miały przedstawić ze strony instytucji rzymskokatolickich sumę daniny nadzwyczajnej (darmowej) na rzecz państwa. Diecezje unickie powinny złożyć na ten cel 100 tysięcy florenów (w latach 1775/76 dały 90 tysięcy). Diecezje W. Księstwa Litewskiego miały wpłacić tę powinność razem z biskupstwami Królestwa.— Inną sprawą obrad był postulat, wniesiony już na sejm, aby miasta własności duchownej, podobnie jak królewskiej, zostały emancypowane spod dotychczasowej swej władzy. W przedmiocie miast kościelnych miał z ramienia Episkopatu przemawiać biskup chełmsko-lubelski Skarszewski.

Czyst. Gniezno, AA, sygn. B 85: Zjazdy Episkopatu 1759—1792, cz. 2, k. 102v—104. Nagł.: Sessio Collegii Episcoporum, die 20 septembris anno 1791.

Invitatis a celmo principe Primate¹ ill. mis episcopis praesentibus Varsaviae, nempe principe episcopo Cracoviensi², Vladislaviensi³, Ponnaniensi⁴, Samogitiae⁵, Lublino-Helmensi⁶, Kijoviensi⁷ et coadiutore rit. Graeco-uni Luceoriensi⁸ ad sessionem in ordine partitionis subsidii charitativi iuxta recentem legem, praefatus celmus princeps Primas, exposita necessitate multis de causis non retardandae executionis dictae legis, maxime vero, ut succurratur egentioribus parochialibus ecclesiis,

¹ Michał Jerzy Poniatowski — zob. przyp. 1 w sesji pierwszej.

² Feliks Paweł Turski h. Rogala, dr ob. prawa, biskup chełmski od r. 1767, łucki od 1771, krakowski w l. 1790—1800.

³ Józef Ignacy Rybiński — jak przyp. 11 w sesji pierwszej.

⁴ Antoni Onufry Okęcki — por. tamże przyp. 2.

⁵ Jan Stefan Giedroyc — jak przyp. 6 w sesji pierwszej.

⁶ Wojciech Skarszewski h. Leszczyce, od r. 1790 biskup chełmsko-lubelski, od 1805 lubelski, w l. 1824—1827 arcybiskup metropolita warszawski.

⁷ Kasper Kazimierz Cieciszowski — zob. przyp. 8 w sesji pierwszej.

⁸ Stefan Lewiński — jak przyp. 12 w sesji szóstej.

quarum reditus mille florenos non excedunt, quaeque liberatae sunt eadem lege a dono praedicto solvendo. Expostulavit ideo sensum illorum praesentium loci-ordinariorum de hac re ac de modo, quo illam exsequi oportet. Atque auditis quibusdam sententiis conclusum est, ut quivis illorum episcoporum nomine sui cuidam personae committat, quae suae respective dioecesis reditus omnes ex tabulis Thesauri Regni descriptos, una cum annotatione locorum dioecesis, pro maiori claritate et documento simul producat mediis octobris anni currentis. Atque hinc constituta primum generali summa redituum omnium ecclesiasticorum, detractis tamen ab ea reditibus parochialium mille florenos non excedentium, ac seminariorum, collectaque cum has generali summa redituum altera summa generali doni gratuiti solvendi, ac demum quibuscumque summis singularibus redituum ope regulae societatis, quota ad proportionem cuiusque reditus solvendae pro dono gratuito prodibit. Quod postquam personae designatae confecerunt, Collegio Episcoporum referent, in ordine huius partitionis probandae, et deinde iuxta legem Commissioni Thesauri Regni tradendae. Quapropter de eiusmodi facta decisione informandos esse decrevit absentes illi loci-ordinarios Collegii Episcoporum.

Quantum vero attinet ritum Graeco-unitum propositum fuit, ut obviando variis difficultatibus ad summam nonaginta milium, a se iam antea acceptatam, adhuc summam decem milium integram, nempe centum milia doni gratuiti persolvenda suscipiat, quod dicti ritus praelatis significandum illi mus Lewiński episcopus coadiutor Luceoriensis rit. etiam Graeco-uniti in se assumpsit.

Propositum demum fuit ratione redituum ecclesiasticorum Magni Ducatus Lithuaniae, ut una cum reditibus ecclesiasticis Regni Poloniae computentur, et ad proportionem donum gratuitum persolvant. Quia tamen difficultates hac in parte expositae mox solvi non potuerunt, proinde res haec, uti et causa Equitum Melitensium novae per Rempublicam foundationis, an eandem summam, quam hucusque solverunt, an pro ratione universorum proventuum solvere debeant, in aliud tempus est reservata

Quoniam vero plurimi in Comitibus mentem suam aperuerunt, ut civitates ad clerum pertinentes donentur libertate, quemadmodum et regiae, salvis tamen iis omnibus, quae hucusque suis dominis praestant: animadvertentes illi mi episcopi de hac re iam propositionem in Comitibus a nuntio Cracoviensi d.no Sołtyk⁹ factam in deliberatione esse et mox praeter mentem etiam ecclesiasticorum decidi posse. Necnon, quod iuris-

⁹ *Michał Sołtyk h. włas., wtedy m.in. prymicer (kantor) krakowski, zm. w r. 1814.*

dictio per possessores ecclesiasticos in eiusmodi oppidis exercita nihil plane emolumenti eis afferat, convenerunt, ut postquam res haec a quopiam nuntio in Comitiiis promovebitur, ill. mus episcopus Lublino-Hełmensis sensum quoque status ecclesiastici non alienum a**b** hac re esse exponet eamque decisioni Comitiorum subiciet, proponens id, quod iam paraverat proponendum, cum dictus nuntius Cracoviensis suam super eo in Comitiiis proposuit, quodque in praesenti sessione lectum acceptatumque est.

Ad extremum in hac sessione quaedam proposita sunt, quae tempestive praecavenda essent, ne res ecclesiastica maiora detrimenta patiantur. Ut praecipue in iis, quae forte a ritu Graeco non unito (prout ex ipsorum in nuper peracto Pincensi Congressu propositis desideriiis facile eruitur) in praeiudicium dominantis religionis, non absque iusta praesumptione molienda timentur.

Sesja dziesiąta

Warszawa, Pałac Prymasowski? 1 X 1791

Sprawozdanie z tego posiedzenia nie zachowało się. O tym zebraniu wspominają materiały trzeciej części wykorzystywanych tu akt. Skoro znajde się przy nich, odniosę je do niniejszej sesji.

Sesja jedenasta

Warszawa, Pałac Prymasowski? 22 X 1791

Nie posiadamy protokołu z tego zebrania. Jednak o tym posiedzeniu wzmiankują akta trzeciej części opracowywanej tu dokumentacji. Wykorzystując je, nawiążę do niniejszej sesji.

Sesja dwunasta

Warszawa, Pałac Prymasowski? 23 XI 1791

Sprawozdanie z tego posiedzenia nie doszło naszych czasów. Atoli o tym zebraniu wspominają materiały trzeciej części wykorzystywanych tutaj akt Konferencji Episkopatu. Kiedy będę z nich czerpał, zacytuje niniejszą sesję.

Sesja trzynasta

Warszawa, Pałac Prymasowski, 3 XII 1791

Kiedy zbliżał się termin uiszczenia subsidium charitativum, prymas Poniatowski zaprosił do siebie biskupów z towarzyszącymi im członkami kapituł katedralnych. Po krótkim wprowadzeniu udzielił głosu kanonikowi kijowskiemu Woroniczowi, który jako sekretarz komisji subsy-

dialnej, wybranej przez Episkopat na posiedzeniu w dniu 20 września tr., przedstawił zgromadzonym wynik jej pracy. Komisja, działająca w grupach po trzech członków odnośnie poszczególnych diecezji koronnych, w oparciu o dochody beneficjów zobowiązanych do daniny, po porównaniu tychże z tabelami przechowywanymi w archiwum skarbowym Królestwa, ułożyła kwoty subsydialne. Ponieważ nie zdążyła ona rozłożyć opłat według aktualnych dochodów, tym bardziej że prawo państwowe zezwoliło właścicielom i beneficjatom na składanie zażaleń aż do 15 stycznia 1792 r. w przypadku zawyżonego oszacowania ich dochodów, przy obliczaniu subsydium zastosowano rachubę z przełomu 1775/76 roku.— W dalszym ciągu komisarze prosili Konferencję Biskupów, aby diecezje bogatsze: gnieźnieńska, krakowska, wrocławska, poznańska i płocka udzieliły w przedmiocie subsydium zapomogi biedniejszym biskupstwom z prowincji ruskiej: łuckiemu, chełmsko-lubelskiemu, kijowskiemu i kamienieckiemu w łącznej sumie 7 500 florenów (złotych).— Komisja również poddała myśl, żeby diecezje litewskie uiściły połowę tego, co koronne, a unickie 100 tysięcy flor.— Wreszcie wspomniana komisja przedstawiła Episkopatowi projekt pisma do Skarbu państwa, który wyłuszczał owe dwa powody zmuszające duchowieństwo do obliczenia daniny jeszcze zgodnie z poprzednią rachubą. Pismo to podpisał Prymas w dniu 4 względnie 5 grudnia.— Jednak główne diecezje koronne odmówiły wymienionym czterem proszonego zasiłku. Także biskupstwa litewskie (praktycznie wileńskie i żmudzkie) wyraziły chęć złożenia jedynie 100 tysięcy. Podobnie metropolia unicka upierała się przy swoich dawniejszych 90 tysiącach.

Załatwiwszy sprawy subsydium, biskupi debatowali nad innymi problemami. Ordynariusze rzymskokatolicki utyskiwali na ingerencję urzędów państwowych w sprawy kościelne, a metropolita ruski Rostocki narzekał na agresywność prawosławnych w stosunku do unitów. Wysiłków zapobieżenia tym kołopotom podjął się niez mordowany prymas Poniatowski.

Czyst. Gniezno, AA, sygn. B 85: Zjazdy Episkopatu 1759—1792, cz. 2, k. 104—112v, 113. Nagł.: 9na [!] sessio Collegii Episcoporum, die 3 decembris 1791.

Cum iam propius in dies instaret tempus comportandi per clerum subsidii charitativi, ac deputati in sessione Collegii Episcopalis 20 7^{bris} anno praesenti habita ad calculum proventuum in ordine novae repartitionis subsidii eosdem calculos suos confecissent, cel.mus princeps Primas¹ ill.mos episcopos Varsaviae praesentes ad se invitavit, ut de ea re

¹ Michał Jerzy Poniatowski, por. przyp. 1 w sesji pierwszej.

ultimario iam diceretur. Qui nempe fuerant sequentes: Cracoviensis², Vladislaviensis³, Posnaniensis⁴, Plocensis⁵, Luceoriensis⁶, Samogitiensis⁷, Lublino-Helmensis⁸, Kijoviensis⁹, Camenecensis¹⁰ et Livoniae¹¹ episcopi, tum ill. mus metropolita¹² Russiae et coadiutor¹³ Luceoriensis rit. Graeco- uniti.

Qui postquam cum suis personis capitularibus convenissent, cel. mus Primas sessionem exorsus proposuit motiva superius allata et finem huiusce consultationis. Cum vero praevis privatimque edoctus fuit, quid delegati Collegii Episcopalis praestitissent, ut idem toti Praesulum Conventui, antequam quid statueretur, publice notum fieret, perill. em Woronicz¹⁴ canonicum Kijoviensem, qui in praedicta delegatione protocol- lum tenuerat, ad legendam de peractis in eadem rebus relationem invi- tavit.

Relatio delegatorum Ill. mi Collegii Episcopalis in negotio computa- tionis reddituum dioecesium Regni, ad normam tabularum retaxationum ex actis Commissionis Thesauri Regni desumptarum, in ordine novae in- eundae subsidii repartitionis facta:

Mandato Ill. mi Collegii Episcopalis in sessione ipsorum sub die 20 7^{bris} anno praesenti habita, ab unoquoque cel. morum ill. morum episco- porum nobis tradito morem gerentes, hanc de peractis in ea delegatione nostra reddimus rationem.

In prima nostra sessione, post acceptam delegationem mox sequente, seriem ordinemque gerendi ante omnia nobis praefiximus, et perill. em Woronicz canonicum Kijoviensem ad protocollum scribendum invita- vimus. Postmodum ad calculum proventuum uniuscuiusque dioecesis terni e medio nostri destinabantur, qui rationes calculosque proventuum cuiusvis dioecesis cum tabulis Thesauri Regni ac veteris subsidii confe- rebant, ut ita certius, quod nulla fundatio sit praetermissa, constari et

² Feliks Paweł Turski, jak przyp. 2 w sesji dziewiątej.

³ Józef Ignacy Rybiński, zob. przyp. 11 w sesji pierwszej.

⁴ Antoni Onufry Okęcki, por. tamże przyp. 2.

⁵ Hilary Krzysztof Szembek, zob. przyp. 4 w sesji pierwszej.

⁶ Adam Stanisław Naruszewicz, jak przyp. 13 w sesji drugiej.

⁷ Jan Stefan Giedroyc, por. przyp. 6 w sesji pierwszej.

⁸ Wojciech Skaryszewski, jak przyp. 6 w sesji dziewiątej.

⁹ Kasper Kazimierz Cieciszowski, zob. przyp. 8 w sesji pierwszej.

¹⁰ Adam Stanisław Krasiński, por. tamże przyp. 12.

¹¹ Józef Kazimierz Kossakowski, jak przyp. 9 w sesji pierwszej.

¹² Teodozy Rostocki unicki biskup chełmski, metropolita ruski w l. 1788—1795 (1805).

¹³ Stefan Lewiński, zob. przyp. 12 w sesji szóstej.

¹⁴ Jan Paweł Woronicz h. Paweża, w l. 1815—1828 biskup krakowski, w 1828—1829 arcybiskup metropolita warszawski.

evinci possit. Quae tamen postea coram nobis in unum congregatis iterum discussa fuerunt. Tali modo revisum ac discussum computum dioecesis a tribus e gremio nostri subscriptum est. Unde postmodum perlustratis eo modo ac revisis omnium dioecesium Maioris et Minoris Poloniae, tabulis generalia computa coaluerunt, tam videlicet illarum foundationum, quae recenti lege a subsidio sunt immunes, quam et maxime illarum, quae novo oneri subsidiario sunt obnoxiae, uti in tabula hic annexa expressum est. His ad finem ita deductis, quaenam ratio dispertiendi huiusce novi subsidii ineunda esset, deliberare cepimus. Cum tamen et Commissio Coaequationis opus suum nondum hucusque perfecit, et nova constitutione 18 elapsi 9^{bris} lata permissum sit, ut quicumque in foundationis suae relaxatione per Commissionem Liquidationis se gravatum senserit, vel aliquem notabilem eius errorem deprehenderit, de eo Commissioni Thesauri Regni ad diem 15 ianuarii anni futuri referre liceat. Hisque de causis cum tabulae fixae reddituum ecclesiasticorum, et ex his confectae novae repartitionis subsidii, semel pro semper servandae, Commissioni Thesauri Regni hoc anno nondum exhiberi possint, subsidium etiam pro hoc anno veteri ratione exigendum esse videtur. Parochis nihilominus, quos nova constitutio a subsidio liberavit, quantum par est, a vestigio iam alleviatis.

Et quoniam dioeceses Latini ritus in provincia Russiae constitutae, cuiusmodi sunt: Luceoriensis, Lublino-Helmensis, Kijoviensis et Camenensis, nimium, ut docent, onere pendendi subsidii gravatae sunt, veluti quae totum subsidii sui quantum, sine ope contribuendi aliquid pro eo ab illarum oppidanis et colonis ipsae supportare teneantur (non sicuti est in dioecesibus Gnesnensi, Cracoviensi, Vladislaviensi, Posnaniensi et Plocensi), in quibus, ab illo primum in anno 1717 cepto dono gratuito titulo Hibernae, partem oneris illius civitates villaeque spiritualium semper ferebant, enixe petunt sibi succurri pro hoc dumtaxat anno saltem in quota 7 500 florenorum, quae in dictas primas quinque Regni dioeceses per regulam proportionis, relative ad illarum subsidii quantum hucusque pensitatum distribuuntur, scilicet in archidioecesim Gnesnensem fl. 1 899 gr. 6 den. 4, dioecesim Cracoviensem 3 103 fl. 4 gr., Vladislaviensem fl. 330 gr. 15 den. 5, Posnaniensem fl. 1 344 gr. 9 den. 4 $\frac{1}{2}$, Plocensem fl. 821 gr. 25 den. 4 $\frac{1}{2}$. In toto fl. 7 500. Vel etiam, quando quidem hoc anno nullae adhuc tabulae Commissioni Thesauri a Collegio Episcoporum sunt exhibendae, hocce vero Collegium, antequam novae conficiantur, veteres tenere omnino debeat. At omnem ergo in computo fugiendam difficultatem et quamcumque complicationem consultius esset, ut praeveniendo solitum tempus eiusdem Thesauri solutionis, dioecesis Cracoviensis Luceoriensi 3 000, archidioecesis Gnesnensis Lublino-Helmensi 2 000, Po-

snaniensis Camenecensi 1 500 et Plocensis Kijoviensi 1 000 fl. persolveret, quod summam 7 500 fl. efformaret.

In his itaque supra expressis quaestionum capitibus et punctis, quoad modum rationemve componendi pro hoc anno quanti subsidiarii, decisio Ill.mi Collegii est opportuna. Qua data diligenter incumbendum erit, ut clerus cunctarum Regni dioecesium de necessitate comportandi quantocius quanti subsidiarii iuxta unam ex his indigitatis methodum confestim certior fiat. Tum ut etiam ad Commissionem Thesauri Regni dentur litterae (quarum minuta hic adiungitur) exponentes rationes supra expressas, ob quas Collegium Episcoporum novas repartitiones subsidii, ad reditus prius exacte liquidandos proportionatas, stabiliter in futurum manutenendas pro anno moderno eidem ullo modo nondum tradere valeat, utque eadem Commissio sua aliqua declaratione publici iuris id facere velit, atque ita inanibus perturbationibus a quibusdam ecclesiasticis forsitan movendis, ac exinde clamoribus in publico, vel etiam querelis ea occasione in Comitibus tempestive occurratur, quemadmodum id toto biennii elapsi tractu a momento latae De oblato perpetuo constitutionis nimium experientia probatum est. Postquam autem Commissio Coaequationis finem suum sortita fuerit, novo se iterum operi subsidiario efformando anno futuro accingendum erit. Qua in re dioeceses Latini ritus in provincia Russiae sitae, et praesertim Luceoriensis exposcunt, ut cum massa proventuum dioecesanorum certa ac fixa stabilienda futura erit, tunc quota subsidii, quae ab oppidanis et colonis per alias dioeceses Regni penditur, imprimis a generali dividente 600 milia subtraheretur, ac nisi post iustam in ceteras fundationes subsidio obnoxias quanti eiusdem repartitionem, tum demum summae integrali uniatur et annumeretur.

Attenta vero novae legis titulo Oblatum perpetuum gentis utriusque expressa voluntate (cuius vigorem infirmare nulla lex anterior valet) quoad tabularum subsidii, ad quantitatem extrahendorum certorum et fixorum proventuum ecclesiasticorum novam conformem ineundam repartitionem, ecclesiasticos cuiuscumque dignitatis, tituli, gradus ac ritus afficientem, spes est fere, ut et inclytus clerus M. Ducatus Lithvaniae omnis aequi iustique attenta ratione, in supportandis pari sorte publicis ecclesiasticis oneribus, a clero Regni alienus esse amplius nolet, sed novae in futurum aequali subsidii repartitioni redivisus proportionate se subiciet. Quandoquidem ipsimet nunc thesauri utriusque gentis recenti constitutione in unum collati, ac praescripta in levatis et levandis tributis nunc uniformitas, aequam in omnibus tenere methodum et proportionem indicat, necnon ex ipso quanto perpetui oblato clero Lithvano impositi liqueat, quod clerus idem relative ad clerum Regni mediam reddituum eius partem possideat. Quod vero clerum ritus Graeco-uniti attinet, pariter sperandum est, quod iisdem ductus motivas, ac etiam strictioris

nexus ineundi gratia ad anteriorem collectam subsidiariam adhuc 10 milia florenorum sit additurus. Datum Varsaviae, in sessione delegationis 3 decembris anno 1791.— Christophorus Żórawski¹⁵ abbas Wągrowcensis, Andreas Reptowski¹⁶ canonicus cathedralis Poseniensis, Ioannes Nepomucenus Modzelewski¹⁷ canonicus cath. Plocensis, Ioannes Cantius Bożydar Podhorodeński¹⁸ archidiaconus et officialis gen. Luceoriensis, Ioannes Woronicz canonicus cath. Kijoviensis, auditor gen. Lublino-Helmensis, Ignatius Borakowski¹⁹ canonicus cath. Kijoviensis, Ignatius Witoszyński²⁰ canonicus cath. Camenecensis.

Qua perlecta, cum unusquisque cel. morum ill. morum praesulum sententiam suam protulisset, definiverunt, ut praesentis anni subsidium, ex causis allatis, adhuc more veteri penderetur, liberatis tamen ab eo onere parochis per novam constitutionem exemptis. Atque hac de re Commissioni Thesauri Regni postulatum in tenore sequenti porrigeretur.

Postulatum ad Commissionem Thesauri Regni porrectum:

Collegium Episcoporum, quoad fieri potuit, summopere curabat, ut confectio novarum tabularum repartitionis subsidii, illarumque Commissioni Thesauri Regni exhibitio ad mentem legis quamprimum sequeretur. Attamen cum omni meliori conatu atque adhibitis mediis, nonnullae occurrentes circumstantiae, uti sunt: Commissionis Coaequationis opera ad finem nondum deducta, ac recens sub 18 novembris sancita constitutio, permittens omnibus per commissiones ad liquidandos redditus designatas in aliquo gravatis expositiones, querelasque suas hac in parte ad diem 15 ianuarii anni futuri Commissioni Thesauri Regni referendi, non reliquerunt locum huiusmodi tabulis perficiendis. Hinc est, cum ob praefatas adductas rationes subsidium veteri methodo per dioeceses pro hoc anno adhuc comportandum sit, Collegium supra expressum Episcopale minime dubitat, quin Commissio Thesauri Regni in hac iustas ac necessarias allatas, sibique optime aliunde notas rationes ineat, suoque resultato comprobet, et si quae ex hoc capite suborirentur quaestiones, sopiri faciat. Datum Varsaviae, die 4 mensis decembris anno 1791.— Michael princeps Poniatowski archiepiscopus Gnesnensis, primas.

Quod vero attinet dioecesium ritus Latini provinciae Russiae, videlicet Luceoriensis, Lublino-Helmensis, Kijoviensis et Kamenecensis, ut eis

¹⁵ Krzysztof Żórawski h. Trzaska (1738—1808), aktualnie m.in. opat Cystersów w Wągrowcu i sekretarz Konferencji Episkopatu.

¹⁶ Andrzej Reptowski, wtedy m.in. kanonik poznański, bliżej nie znany.

¹⁷ Jan Nepomucen Modzelewski, wtenczas m.in. kanonik płocki, bliżej nie znany.

¹⁸ Jan Kanty Bożydar Podhorodeński, później sufragan tucki.

¹⁹ Ignacy Borakowski, kanonik kijowski, bliżej nie znany.

²⁰ Ignacy Witoszyński, kanonik kamieniecki, bliżej nie znany.

solummodo, saltem pro anno praesenti, levamen in summa saltem fl. 7 500 ex causis in relatione supra posita expressis, in dioeceses Cracoviensem, Vladislaviensem, Posnaniensem et Plocensem partienda concederetur, quod deinde ipsimet harumce Latinarum dioecesium in Russia exsistentium antistites, pro sua quisque parte, adductis rationum momentis, promovebant. Ast in contrarium cel.mi ill.mi quinque primarum sedium episcopi, a quibus hoc auxilium petebatur, fortiter opposuerunt se non lege ulla, nec aliqua aequitate ad id induci posse. Nec multo minus in statu exsistere, ut cum iam in hoc anno curati iuxta novam legem nihil essent titulo subsidii collaturi, cumque insuper succollectores eiusdem salariare, ceterasque impensas circa colligendum, et ad Thesaurum per dioeceses hocce tributum importandum facere tentantur (sublata tamen abhinc commissarii generalis subsidii pensione, uti maxime pauperiori clero invisā), nullatenus in statu esse aliis dioecesibus suppetias ferendi et eisdem succurrendi. Pariter quod spectat postulatum, ut in ratione partitionis subsidii in futurum ineunda, istud quantum, quod hoc titulo in parte per oppida et colonos villarum in nonnullis dioecesibus Regni conferebatur, prius a dividende generali 600 milia florenorum seiungeretur, ac tum demum ad quotam generalem ex distributione praefata in reliquas alias fundationes solvendo huic subsidio obnoxias redundantem simul computaretur, quibus binis supra expressis propositionibus quam maxime praefati quinque primi praesules obstiterunt, asserentes se in id nullo modo ac ex nulla ratione consentiri posse.

Quod vero attinet punctum relative ad clerum M. Ducatus Lithvaniae, ut is ad proportionatam cum clero Regni tributū huius pensionem acceptandam induceretur, praesentes ill.mi istius provinciae Lithvaniae praesules declararunt, quod cum constitutione 1775 et 1784 ad 100 milia tantum solvenda obligati sint, cumque nec antiquiorem dationem titulo hibernae praestitissent, et hucusque solus clerus Lithvanus nullo suorum subsidiorum fretus iuvamine ex suis, etiam non adeo opulentis fundationibus (utique fere duobus episcopatibus comprehenduntur), cum nec abbatiae, nec ulla alia illis assint pingua simplicia beneficia, pluraque etiam adeo sint exigua curata, maius onus sponte sua acceptare non possent, nisi aliquo novo statuum Regni effato ad id stringerentur. Ubi si istud propositum fuisset, indubium est, quin etiamsi maior clero Lithvano quantitas subsidii imponeretur, aliquod exinde clero Regni levamen accederat, praesertim his statui spirituali iniquis temporibus, sed solus Thesaures ex eo emolumentum sentiret. Quod vero commodum ex hoc damno cleri Lithvani Polono accederet? Ad id nomine cleri Regni responsum est: Leges posteriores et modernis in Comitibus latas unice hac in parte ligare debere, quae pro cunctis sine exceptione ecclesiasticis fun-

dationibus tabellas novae repartitionis subsidii facere iniungunt, novumque modum eiusdem comportandi praescribunt, necnon novella utriusque Thesaurorum unionis constitutio ac uniformia abhinc in Regno Poloniae et M. Ducatu Lithvaniae pensitanda tributa in conferendo etiam subsidio eandem servari debere methodum demonstrant. Cumque proventus cleri Lithvani in ordine solvendi tributi nomine Oblati perpetui liquidati ad trigesies centena milia florenorum ascendunt, prope ergo medietati redituum cleri Regni aequantur. Sed quoniam eiusmodi augmenti subsidiari locus non nisi in sequenti illius repartitione futurus sit, ideo hoc totum in illud usque tempus reservatur. Ac interim clerus Regni spe indubia fruitur, quod clerus M. Ducatus Lithvaniae, attentis iustis rationibus (ut nempe onera publica omnes ex aequo afficerent), optatae et proportionatae subsidii exdivisioni amplius non resistet.

Postmodum ill. mus metropolita Russiae in negotio cleri sui ritus exposuit, quod cum his summe arduis propter statum ecclesiasticum temporibus, clerus etiam ipsius in suis, iam antea non ita locuples facultatibus, maiora nunc dispendia passus, non modo quidquam adicere ad quantum pro anteriori subsidio comportatum non possit, sed etiam in hocce allevamen expetere coactus sit. Cui ex adverso responsum est: Clerum eius, qui nunc a cathedratico tribuendo per novam constitutionem est redditus immunis, et in locum istius ad subsidium pendendum obstrictus, cum prope quattuor milia ecclesiarum parochialium in Regno clerum hunc possidere sit in comperto. Ea propter, si tantum proportionate id, quod titulo cathedratici conferebant, etiam in parochos dispertiat, minime solvendo hoc onere gravabuntur.

Terminata re subsidiaria, cum ill. mus episcopus Lublino-Helmensis intulisset adesse necessitatem de aliis etiam ecclesiasticorum negotiis hoc tempore in Comitibus generalibus agitandis et discutiendis consultandi, ac praecipue de lege ferenda respectu venditionis capitaneatum, quae cum pluribus magni momenti ecclesiasticorum rebus connexa est. Atque hic congruum et opportunum referre censuit, quantum molestiae ipse una cum ill. mo episcopo Livoniae (uti ambo deputationi ad constitutiones assidentes) a condeputatis patiantur in retundendis in dies novis, quae contra statum ecclesiasticum inducere in leges moliuntur, gravaminibus. Si ergo aliquando certe nunc vel maxime opportunum exsistere, ut ad tuendam rem ecclesiasticam totum Collegium Episcopale omni animi contentione in avertendis, quaecumque clero perniciose viderint, incumbant. Ac mox cel. mus Primas subdidit, quod quamvis id a nemine ex ill. mis episcopis in medium fuisset productum, se certe illaturum fuisse, asserens quod ille se non alio fine venditioni capitaneatum nuper in Comitibus opposuisset, nisi nosset, quantum haec iurium proprietatumque

infractio ad convellenda omnia, et praesertim Ecclesiae iura, privilegia immunitatesque aditum facile negotio praerberet. Omnium itaque anti-slitum animos concitare nitebatur, ut non modo regalium bonorum venditioni, saltem viventibus possessoribus murum se opponerent (veluti in re, qua firma et intacta remanente, etiam et possessiones Ecclesiae magis integrae sint permansurae), sed etiam cetera clero praeiudiciosa pro virili avertere anniterentur.

Intulit postea ill.mus episcopus Vladislaviensis, cui se etiam ill.mus episcopus Lublino-Helmensis adiunxit, exponendum esse officiose Supremae Potestatis Commissionibus, ut directionem suarum litterariarum notificationum in parochiis publicandarum convenienti ratione ordinare vellent. Quodve esset optatissimum, ut hae primum ad Consistoria ab illis transmissae, inde demum ulterius ad sua loca mandarentur. Tum ut in uno eodemque negotio laborem multiplicare non iniungant: sicuti et nunc Commissio Policiei exigit a beneficiatis, ut ipsam de dote ceterisque obventionibus xenodochiorum per cancellariam Commissionis Bellico-Civilis informarent, cum id iam anno praeterito ad ill.morum mareschalcorum Comitialium ordinationem praestitum fuisset.

Similiter ill.mus episcopus Kijoviensis eo loco adiecit, quod Commissio Policiei in suis noticatoriis super proventibus xenodochiorum conscribendis indebitis usa sit dictionibus, cum mandat videlicet: Omnibus curam animarum habentibus sacerdotibus utriusque ritus et cuiusvis confessionis, ac etiam quibuscumque personis ecclesiasticis (quae vox sacerdotes non potest hic promiscue et sine confusione terminorum in re tanti momenti quoad ministros, nempe religionis nostrae et aliarum confessionum sive sectarum apponi), in quo officiosam ad eandem Commissionem interponere requisitionem exposcebat, ut ipsa cancellariae suae cautiore in posterum esse, expressionesque consentaneas, praesertim erga res et ministros religionis dominantis iniungat. In quibus omnibus cel.mus princeps Primas obtulit se absque ulla requisitione officiosa hac vice cum dicasteriorum illorum supremae instantiae personis, tempore ac loco bene visis, de eo tractare ac id exigere.

Similiter ill.mus metropolita Russiae conquestus est referens, quid disuniti intendant, quidve moliantur, ut non modo unum haberent intra dominium Reipublicae suum episcopum, sed ad formandum hierarchicum regimen etiam plures, quod non tantum religioni et Ecclesiae, sed ipsi Reipublicae ob politicas status rationes summe exitiosum futurum esset. Ideo totum Colegium enixe petiit, ut in hac communi Ecclesiae causa bona voluntate, consilio ac opera non deessent, quod etiam ipsi appromissum est.

Tabula generalis proventuum cleri Regni Latini ritus ex tabellis et quae ex authenticis Thesauri Regni protocollis extractae sunt.

Dioeceses	Proventus generales			Fundationes a subsidio immunes			Fundationes ad subsidium obligatae			Vetus subsidii repartitio	
	Floreni	Gr	Den	Floreni	Gr	Den	Floreni	Gr	Den	Floreni	Gr
Gnesnensis	1557739	14	16	242033	19	8 $\frac{1}{2}$	1314705	25	7 $\frac{1}{2}$	108779	27
Cracoviensis	1867733	24	1	90860	17	15	1776873	6	4	168638	15
Vladislaviensis	302875	2	9	33788	28	9	269086	4		18931	3
Posnaniensis	1488899	18	9	149696	6	17	1339203	11	10	77042	3
Plocensis	656433	10	10	108988	12		547444	28	3	47074	21
Luceoriensis	589491	22	4	53332	24		536158	28	4	38589	15
Lublino- Helmensis	541031	16		44692	18		496338	28		13013	9
Kijoviensis	138291	28	13	12625	28		125666		13	9369	24
Camenecensis	163430	9	33	7495	18		175934	21	13	11679	21
Pars dioec. Vratislaviensis	75380	23	9	11469	28		63910	25	9	2147	27
Pars dioec. Viliensis	23223	19		3489			19734	19		1756	
Bona Thesaurocessa											
Equites Melitenses											
Clerus rit. Graeco-uniti											
Summa generalis	7423535	9	12	758473	29	13 $\frac{1}{2}$	6665061	18	16 $\frac{1}{2}$		

Sesja czternasta

Warszawa, Pałac Prymasowski? 16 I 1792

Episkopat Polski zgromadzony w Warszawie, spostrzegając jak w ostatnim czasie w kraju, a szczególnie w stolicy, pojawia się coraz więcej ksiązek i pism nieprzyjaznych religii katolickiej i moralności chrześcijańskiej, zwraca się z pisemną prośbą do króla Stanisława Augusta i Straży Praw państwa o ukrócenie tego nadużycia. Podpisaną przez biskupów (także przez metropolitę unickiego) prośbę doręcza z datą 17 stycznia.

Czyst. Gniezno, AA, sygn. B 85: Zjazdy Episkopatu 1759—1792, cz. 2, k. 112v, 114—116v. Nagł.: 10ma [!] sessio Collegii Episcoporum, die 16 ianuarii 1792.

calculacionis in commissionibus per palatinatus peractae,
per delegatos ab Ill.mo Collegio Episcopali designatos confectae.

Nova subsidii repartitio	Nota nda	Floreni
Floreni		
	1 ^{mo} . Quoniam summa generalis subsidii charitativi clerum Latinum hucusque afficiens ascendit ad . . .	600000
	A qua si dematur summa per clerum ritus Graeco-uni- ti acceptata	90000
	Neonon partes eiusdem subsidii in bonis ab episcopatu Cracoviensi avulsis ex vi legis haerentes, videlicet in bonis Staniatęcensibus et Tynecensibus olim regularium, nunc fisci publici factis, ac nonnullis praepositurae Miechoviensis, obliquidatae in summa	58785
	Tum etiam pars ab Equitibus Melitensibus contribuenda	12960
	Restat pro nova repartitione subsidii	438255
	2 ^{do} . Quoniam summa proventuum ex foundationibus subsidio obnoxiiis ascendit ad	6665061
58785	A qua dempto tributo Oblati perpetui 20 et 10 a centum, uti rem ad Thesaurum Regni spectantem (ne tributum a tributo solvatur), restat puri proventus cleri Regni	5311969
12960	Stautendo ergo proportionem, ut quemadmodum se refert summa liquidi proventus ad summam generalem subsidii, ita se refert centum ad suum quantum. Seu exprimendo idem arithmetice = $5331969:439215 = 100:X$.	
90000	Et alterum terminum per tertium multiplicando ac dividendo per primum, exurgit quantitas a quovis centum $8\frac{1}{15}$. Si vero Oblatum perpetuum non abstrahatur, erit quantitas $6\frac{1}{2}$, dempta fractione.	

Pravorum pestiferorum librorum et varii generis operum, in urbe praesertim Varsaviae, quotidie fere crescente numero, ita ut et typographi excudere et propolae ab exteris etiam locis adducta vendere, omni tam recentium, quam antiquorum id vetantium legum rigore despecto praesumant. Hinc cel.mi ill.mi r.mi praesules omnem conatum diligentiamque suam in eo ponendam esse existimarunt, ut malum hoc avertere possent, ac imprimis ad Regiam Maiestatem¹ in eius Consilio Vigilantiae recursum faciendo, ut ad mentem dictarum legum huic corruptelae obicem poneret. Qua in re libellum supplicem, ut hic inferius et Polonico² idiomate est extensus, et ex Polonico in Latinum tra-

¹ Stanisław August Poniatowski — jak przyp. 14 w sesji pierwszej.

² Prośba ta jest właśnie publikowana w swoim oryginalnym brzmieniu polskim.

ductus insimul ponitur, omnes tunc praesentes episcopi a se subscriptu Regi^a eiusque Consilio obtulerunt.

Nie możemy odłączyć pożytków i usług ojczyzny od pożytków i usług wiary i cnoty, które są najtrwalszymi zasadami dobra ojczyzny. A jdnocząc obowiązki obywatelów i senatorów z obowiązkami prawych ministrów religii, i będąc wierną zawsze Waszej Królewskiej Mości i ojczyzny radą, nie możemy zapomnieć o powinnościach pasterstwa naszego, które nas do przełożenia W. K. Mci w Straży niniejszej prośby obowiązują, abyśmy się i sumieniowi naszemu, i urzędowi, i publiczności całej z powinnej troskliwości wywiązali.

Wysokie oświecenie W. K. Mci nie potrzebuje tłumaczenia, ile czysta i prawdziwa religia jest węgielnym kamieniem trwałości punktów i narodów, najdzielniejszym ogniwem rządu krajowego, najczystszy zródłem prawdziwej szczęśliwości człowieka, najwarowniejszą twierdzą spokojności publicznej.

Dowodzisz W. K. Mość tej ważnej prawdy przez cały ciąg panowania swego prawdziwą gorliwością i przywiązaniem do religii.

Ale ani prawowierna W. K. Mci gorliwość, tyle dowodami dla religii okazana, ani powaga praw krajowych, przyznających ją przez konstytucję rządową³ za panującą, ani z urzędu naszego powinna troskliwość o jej czyste i nieskażone dochowanie w nauce i obyczajach nie zabiega dostatecznie tym okropnym skutkiem, które nie ograniczona lub przeciwnie duchowi praw krajowych tłumaczona wolność pisania i drukowania prędzej lub później na tę ojczyznę spodziewać się może.

Też same prawa krajowe, które zawarowały każdemu obywatelowi wolność głosu i zdania pismem lub drukiem okazania, dodały ten warunek, że „Pisma w materyjach religii i dziełach ku zepsuciu obyczajów dążących pod duchowną cenzurę, tudzież aprobacją jurysdykcji duchownej wiary panującej podpadać mają”⁴.

Podług tych w szczególności praw obowiązane są magistratury krajowe, najbardziej zaś P[rześwietna] Komisya Policyi przestrzegać wolności pisania i drukowania, mocą ustawy sejmu niniejszego pod tytułem: Władza i obowiązki Komisyi Policyi. A przeto nie mogą pod wolnością pisania i drukowania mieścić się wszystkie te pisma i książki, które bądź w kraju bezimiennie drukowane, bądź z zagranicy wprowadzane i bezopowiednie przedawane, wprost lub ubocznie szyderskim obrotem znieważają świętość i naukę religii, zaszczepiają natomiast na szkodliwszą truciznę moralności i obyczajów, i powszechnym wylewem zepsucia całej publiczności zagrażają.

¹ W czyst. wyraz występuje dwa razy.

² Mowa o Konstytucji Trzeciego Maja.

⁴ Prawa Kardynalne, art. XI.

Nie bez czucia i żalu donosimy to W. K. Mci, że coraz bardziej zagęszczają się księgarnie publiczne takimi dziełami, w których najistotniejsze wiary tajemnice, najświętsze Starego i Nowego Zakonu osoby na ostatnie szyderstwo i pogardę są wystawione. Błuzniestwa przeciw Bogu, Trójcy Świętej, aniołom, Zbawicielowi naszemu i Matce jego, z obrzydliwym wszeteczeństwem połączone, są największą zaletą pism takich bezkarnie przedawanych, na które umysł prawowiernych Polaków wzdryga się. Gotowiliśmy zawsze tak pomienionymi katalogami, jak książkami z rzeczonych księgarni zasięgniętymi usprawiedliwić to nasze przełożenie.

Mądrość W. K. Mci łatwo przenika następną fatalność skutków tej nie skróconej wolności. Jeżeli pierwsze fundamenty religii obalone, wszystkie tajemnice szydersko wystawione, wszystkie prawidła i maksymy moralności i obyczajów zerwane zostaną, czegoż się spodziewać dla tej ojczyzny, którą W. K. Mość tyle trudami do brzegu szczęśliwości przybijasz? Nie ostoi się w mocy zapewne religia katolicka panująca, jak ją chciała mieć Konstytucja 3^{go} Maja, gdzie na jej dostojność, naukę i prawa wolno bezkarnie najszkodliwsze pociski szafować. Nie może być dzielnym ogniwem rządu krajowego, gdzie rząd obojętnym na jej zniewagę okiem poziera.

A jeżeli odstępianie religii panującej podlega karom apostazyli, jakże otwarte prześladowanie onej w pismach może być obojętnie uważane? Jako więc najdzielniej w sercu W. K. Mci skutkuje głos religii, tak w czułości i przezorności jego niech znajdzie najdzielniejszą obronę, o którą my razem biskupi z urzędu i obowiązku naszego najmocniej prosimy, aby W. K. Mość Pan Nasz Miłościwy, jako najwyższą straż i moc wykonawczą praw krajowych mając sobie od narodu oddaną, raczył zaradzić w Straży, aby stosownie do Prawa Kardynalnego, w artykule XI wypisanego, wszystkie drukarnie krajowe żadnych pism w materii religii i obyczajów bez aprobacji jurysdykcji duchownej, dawnymi prawami i niniejszego sejmku ostrzeżonej, nie przyjmowały ani drukowały, tudzież aby księgarze tutejsi i z zagranicy przybyli książek i katalogów tyczących się religii i obyczajów bez wiedzy i aprobacji jurysdykcji duchownej wydawać i przedawać nie wazyli się. A w dostrzeżeniu nieposłuszeństwa ich, aby jurysdykcja duchowna miała od władzy świeckiej przyzwoitą pomoc i wsparcie.

Idzie tu, Miłościwy Królu, o cześć tego Boga, którego W. K. Mość z całym narodem wyznajesz, o całość i egzekucyjną praw krajowych, o trwałość i bezpieczeństwo rządu politycznego, o istotne dobro i szczęśliwość tej ojczyzny, które bez zachowania publicznej spokojności ostać się nie mogą, wreszcie o tę nieśmiertelną chwałę, która ma uwiecznić panowanie W. K. Mci, iż będąc wskrzesicielem sławy narodu, byłeś razem prawdziwym obrońcą religii i królem prawowiernych Polaków!

Czego my w zupełnej ufności i najpokorniej dopraszamy się — Waszej Królewskiej Mości Pana Naszego Miłościwego wierna rada: Michał Poniatowski arcybiskup, prymas i pierwszy książę Korony Polskiej i W. Księstwa Litewskiego, Józef Rybiński biskup kujawski i pomorski, Antoni Okęcki biskup poznański, Stefan książę Giedroyć biskup żmudzki, Wojciech Leszczyński Skarszewski biskup chełmski i lubelski, Kasper Kolumna Cieciszowski biskup kijowski i czernihowski, Adam Krasiński biskup kamieniecki, Józef Korwin Kossakowski biskup inflancki i nominat koadiutor biskup wileński, Teodozyjusz Rostocki arcybiskup kijowski, metropolita całej Rusi. W Warszawie, 17 stycznia 1792.

Fidem facio ac attestor omnibus, quorum interest: haec omnia, ut praemissa sunt, acta esse me infrascripto praesente, qua cancellario Primatis et designato Congressus Episcoporum a secretis. Varsaviae, die 25 mensis ianuarii anno 1792. Christophorus Żórawski abbas Vagrovecensis.

IV. MATERIAŁY NORMATYWNE I STATYSTYCZNE Z LAT 1776—1791

1. Uwagi o nowym sposobie uiszczania subsidium charitativum

Warszawa? 1-sza poł. IX 1791

Powróciwszy do kraju po prawie dwuletnim pobycie za granicą, prymas Poniatowski otrzymał od któregoś z biskupów koronnych, pewnie od poznańskiego Okęckiego „Informację i uwagi o nowym układzie taryf de subsidio”. Nowe prawo, uchwalone przez sejm 6 kwietnia 1789 r., domagało się od wszystkich stanów stałego wysokiego podatku na powiększenie wojska. Od Kościoła żądało ono daniny w podwójnej wysokości. Wybieranie przez państwo tej „wieczystej ofiary” było samo w sobie skomplikowane, a podane uwagi jeszcze bardziej je zaciemniają. — Szczegółowiej wygląda to następująco: Wszystkie instytucje kościelne są zobowiązane do trybutum z tym, że beneficja obrz. łacińskiego nie przynoszące 1 000 zł rocznego dochodu mają być od niego wolne. Natomiast będą mu podlegać wszystkie beneficja obrz. greckiego i ormiańskiego, lecz za to nie muszą uiszczać tzw. katedratikum na wyższe potrzeby biskupstw. Wysokość tej daniny obliczą corocznie na swoich obszarach odpowiednie władze diecezjalne, które ustalone sumy przedstawiają Konferencji Episkopatu i wreszcie z poszczególnych diecezji będą je inkasować państwowe urzędy skarbowe. Tak ustalone sumy pieniężne będą z kolei po diecezjach sprawiedliwie rozłożone na beneficjatorów. —

Pierwsza wpłata subsydium według zreformowanego sposobu miała nastąpić w r. 1790. Ponieważ jednak Prymas wyjechał w poł. 1789 r. za granicę, dopiero teraz przystąpiono do jej realizacji. Atoli nie zdążono już (przed upadkiem państwa) przeprowadzić kolejnych oszacowań beneficjów, w następstwie czego w grudniu 1791 r. obliczono wysokość daniny według wykazów lustracyjnych z przelotu 1775/76 r. (por. sesję 9 i 13 w rozdziale III).

Or.? Gniezno, AA, *sygn. B 85: Zjazdy Episkopatu 1759—1792, cz. 3, k. 31—34v. Nagł.: Informacyja i uwagi o nowym układzie taryf de subsidio.*

Nowe prawo dnia 6 kwietnia roku 1789 pod tytułem **Ofiara wieczysta prowincyjów Obojga Narodów na powiększenie sił krajowych**¹ zapadłe tak względem układu nowego subsidii stanowi:

A że przezacne duchowieństwo cuiuscumque ritus, chcąc okazać sprawiedliwość do intraty każdego cuiuscumque dignitatis gradus et tituli duchownego stosownie subsidii charitativi rozłożenie na nowo uczynić oświadczą, więc stosując się do tak chwalebnej myśli dozwalamy tenże układ w proporcją intrat z dóbr i dochodów stałych i pewnych wyprować się mających całego duchowieństwa (z uwolnieniem od opłaty subsidii charitativi plebanów ritus Latini tysiąc złotych tylko intraty nie mających a podatek ziemski opłacać winnych (a to po wynalezieniu intrat na podatek ustanowionego procentu). Na pierwszą ratę roku następującego 1790 quoad subsidium charitativum Collegio Episcoporum uskutecznić i taryfy każdej diecezji komisarzom skarbowym Obojga Narodów oddać każdy distinctim z[e] swojej diecezji biskup obowiązany będzie, czego wybieranie tymże komisarzom skarbowym zlecamy.— Ruskiego zaś obrządku plebanów do opłaty subsidii charitativi obligujemy, a natomiast wybieranie cathedra[ti]ci zakazujemy pod animadwersyją każdego sądu.

1° W tym prawie trzy są pryncypalne rzeczy do uwagi. Pierwsza, żeby zapłata subsidii podług nowego układu w proporcją intrat z dóbr duchownych stałych i pewnych wyprować się mających, nb. na komisjach powiatowych zaraz na pierwszej racie, to jest na początku roku 1790 nastąpiła, z wyjęciem od tego plebanii, które tylko tysiąca złotych rocznego dochodu nie mają.— Druga — zlecenie Collegio Episcoporum uskutecznienia taryfy dla każdej diecezji, a po tym trzecia — oddanie tych taryf komisarzom skarbowym Obojga Narodów przez każdego distinctim z[e] swojej diecezji biskupa, a nareszcie wybieranie podług tego podania przez komisye skarbowe etc. To dotychczas w niczym nie jest uskutecznione. Bo gdy po tym prawie inne nastąpiło, usta-

¹ Zob. *Volumina Legum...* t. 9, Kraków 1889, s. 73—74: *Ofiara wieczysta prowincyjów Obojga Narodów na powiększenie sił krajowych.*

nawiające Komisję Koekwacyjną, która obowiązana jest wejrzeć w wyprowadzenie intrat na komisjach powiatowych, ale nb. bez zmniejszenia nikomu już likwidowanych tam dochodów, i owszem podług ustanowionych reguł onychże podniesienia. Oczekiwano, aby gdy się to dzieło do skutku przywiedzie na fundamencie pierwszego prawa, w proporcycją intrat duchownych czyli każdego beneficji więcej jak 1 000 zł dochodu czyniącego, kwotę subsydyjalną per regulam Detri czyli societatis podzielić, i żeby per Collegium Episcoporum aprobowane, każdy z biskupów taryfę komisjom skarbowym do wybierania podał. Już trzy razy dla tej komisji skarbowej koekwacyjnej czas przedłużony, ale dla nie dosłanych z wielu grodów i ziemstw żądanych dokładnych specyfikacyi i tranzakcyi o wartości dóbr, nie tylko to się nie wykonało, ale nie wiedzieć nawet (jak mówią), kiedy się to należycie dopełni. A tymczasem wielu księży plebanów, tysiąc zł dochodu nie mających, już dwa lata subsidium płacąc, coraz więcej zażaleń czyni. I już nawet niektóre dekanaty z sobą się wiązały na podanie o to noty do stanów, osobliwie w diecezyjach gnieźnińskiej, poznańskiej i płockiej, tak że się to ledwo wszczepić perswazyją mogło, iż się to już ostatni raz tego roku i bez niczyjej winy dzieje. I pan Suchorzewski^{1a} o to na sejmie gadał. I lubo dobrze myślący musieli uznać sprawiedliwość powodów z[e] strony jurysdykcyi diecezjalnych, że to nie z ich żadnego opuszczenia, ale z okoliczności powiązania samychże praw wypływa. Z tym wszystkim wiele by takich zapewne jeszcze było, którzy by radzi okazyi do jakiego znowu na duchowne w tym urzędowanie, choć całe niesłusznie gadania. Jakoż jwjx. biskup poznański² i za nim idąc inni księża biskupi tego są zdania, że choćby dzieło Komisji Koekwacyjnej nie miało być jeszcze tak prędko uskutecznione, aby choć provisorie podług taryf komisji powiatowej, wytrąciwszy plebanie nie czyniące 1 000 zł, podzielić najprzód per regulam societatis ogólnie na każdą diecezyją kwotę subsydyjalną, a po tym i na każdy szczególny fundusz i beneficjum. I już jwjx. biskup poznański, jak słyhać, jest w tej myśli, że choćby żaden z biskupów tego na ten rok nie uczynił, iż on sam taryfę od siebie diecezyi swojej poda z tym ostrzeżeniem, iż gdyby po tym z wyprowadzonych intrat przez Komisję Koekwacyjną (w której on jest prezesem) miała jaka być potrzebna odmiana i poprawa, że to uczynić nie zaniedba, chociaż to i podwójnej pracy i mozołu kosztować będzie. Na ten więc koniec z taryf Rzeczypospolitej czyli raczej z protokołu komisji powiatowych wyprowadzony prowent intraty wczesnie i jego diecezyja poznańska, i archidiecezyja gnieźnińska, i podobno i inne już tę urzędową specy-

^{1a} Jan Suchorzewski, poseł kaliski na Sejm Czteroletni.

² Antoni Onufry Okęcki h. Radwan, biskup poznański (i warszawski) w l. 1780—1793.

fikacją powyjmować postarali się. Bo tego a beneficiatis prawie mieć niepodobna było, gdyż wielu z nich dopiero na komisjach powiatowych ustne zeznania czynili, a teraz te z grodów lub z Archiwum Skarbowego wyjmować samym beneficjatom wiele by trudno było, oraz z nieskończonym ambarasem dla jurysdykcji diecezjalnych tego się od nich domagać. Gdy więc starano się tu, aby to dzieło było już do jakiego końca doprowadzić, i jx. biskup kujawski³, pobudzony od niektórych ze trzy razy z innymi biskupami o to porozumiewał się. A gdy się to zrobić nie dało, należy, kiedy teraz książe jmc Prymas⁴ do kraju powrócił i na czele jest Collegii Episcoporum, aby się i przez niego kończyło tym lub podobnym sposobem. 1°. Żeby się znieść z przytomnymi biskupami, ich się zdania w tej mierze zapytać, et in consequenti tego ich zdania postąpić. A nieprzytomnych et ritus Graeco-uniti et Armeni o tym uwiadomić, chyba żeby się przytomnym tu biskupom zdawało, aby wszystkich poprzednio tu wezwać.

2° A że niepodobna, aby in Collegio Episcoporum robiły się taryfy nowego układu subsidii, trzeba aby to wyznaczyło osoby ex subalternis, które by odebrawszy od każdej diecezji potrzebne do tego materyjały, starali się to jak najprędzej uskuteczyć, najdalej ultimis octobris w tym roku. Chyba żeby się na to zgodzili, aby porozumiawszy się jeszcze przed reasumpcją sejmu z sejmowymi marszałkami, z tym jeszcze zaczekać aż do zupełnego przez Komisję Koekwacyjną zakończenia dzieła dla namienionych wyżej przyczyn niepodawania dwa razy Komisjom Skarbowym taryf subsydyjalnych. Aleby natenczas potrzeba jakich, dla zapobieżenia gadaniom i zażaleniom, może w stanach urzędowej deklaracji, która wszelako wprowadzona do stanów zawsze jest niebezpieczna dla niewzbudzenia Bóg wie znowu jakiego złośliwego na duchowieństwo gadania i wypadku. Bo nikt nie będzie całe na to chciał uważać, chociaż stąd dwojaki układ nastąpić by musiał, a zatem podwójna przybywać praca. I owszem będzie tej myśli, że niech i kilka razy jurysdykcje nad tym diecezjalne pracują, aby tylko ulżeniu dogodzić ubogich plebanów.

3° Litewskie duchowieństwo roku 1775 per activitatem księcia biskupa wileńskiego⁵ stu tysiącami subsidii osobno się ochroniło. Sprawiedliwość by wyciągała, aby ich teraz do porównania pociągnąć, co nie jest podobno w skutku tak łatwo, jak się na pierwsze rzucenie na

³ Józef Ignacy Rybiński h. Radwan, od r. 1777 biskup wrocławski, zm. w 1806.

⁴ Michał Jerzy książe Poniatowski, arcybiskup gnieźnieński oraz prymas Polski i Litwy w l. 1785—1794. Po blisko dwuletnim pobycie w krajach zachodnich powrócił do kraju w poł. sierpnia 1791 r.

⁵ Ignacy Jakub książe Massalski, dr prawa, biskup wileński w l. 1762—1794.

to uwagi zdaje. Ale jeźliby się to innym jxx. biskupom koronnym zda-
wało, warto by było potentowania.

Przydać i to, że gdy się opłata subsidii ciągnąć dawnym sposobem
będzie, będą się starać różni nawet i chłopów podniecać, aby tego nie
płacili, chociaż prawem nowym każdy do składania jego, jak było dotąd,
jest obowiązany. Jak się tego już zaczyna doświadczać po wielu miej-
scach, a w szczególności w kluczu tarczyńskim⁶ kapituły warszawskiej,
że chłopci, chociaż z podanej delaty egzekucją wojskową mają, dotąd
onę żądną miarą wypłacać nie chcą. Jak zaś Komisye Skarbowe będą
miały podane taryfy od biskupów, tak zaraz z ustawy prawa podług
nich tę daninę wybierać muszą, a zatem i wszelkiego się mozołu jurys-
dykcyje diecezjalne w tej mierze zaraz pozbędą. Są niektórzy i tego
zdania, że choć prawo wyjęło tylko od płacenia subsidii plebanie 1 000
zł dochodów nie czyniące, aby Collegium Episcoporum rozciągnęło jesz-
cze bardziej te względy na plebanie przynajmniej aż do dwóch tysięcy
corocznej intraty, z przyczyny że plebanie pospolicie mają swe dochody
na dziesięcinach i roli, którą najczęściej swą czeladzią i najemnikiem
drogim obrabiać muszą. A na dziesięciny też, jak świeckim niemiłe,
czuwają i knują, żeby je znieść. Co gdyby nastąpiło, nawet z nie gor-
szych teraz gdzieniegdzie beneficyjów stałyby się prawie wszystkie
zbyt ubogie. Dodają i to, że gdy na opactwa i kapituły, a szczególnie
na ich prelatury zniesienia nie ustali jeszcze nalegać, gdyby to do skutku
przyszło i te by wyższe beneficyje zaginęły, i plebaniom by się uszko-
dzenie nie nadgrodzono stało przez niechwytnie się tego wczesnego
i przewidzieć się powinno sposobu onychże ratowania. Jakikolwiek
sprawiedliwy mieć mogą grunt i uwagę te myśli i powody, na tym się
jednak zastanawiać należy, czyliby się to dało przeciw wyraźnemu pra-
wu uczynić, gdyż ci, na których by przez takowe wyjęcie większy ciężar
subsidii spadał, pretendowaliby mieć racyją uskarżania się i żądania
w układzie nowym subsidii trzymania się ściśle nowego prawa tylko
tych beneficyjów wyłączenia, które 1 000 zł rocznego dochodu nie wy-
noszą. W archidiecezyi z 600 beneficyjów farnych, choć podług tej no-
wej ustawy prawidła i sto się z nich do tej opłaty nie przyłoży, ale cała
na inne fundusze spadać będzie musiała.

(Poniższe materiały dotyczą tylko diecezji, rozumie się z klasztorami,
rzymskokatolickich w Koronie, i to po pierwszym rozbiórce państwa.
Zatem brak tu archidiecezji lwowskiej, diecezji przemyskiej i nowej
tarnowskiej z zaboru austriackiego oraz diecezji chełmińskiej i warmiń-
skiej z zaboru pruskiego. Nie wiadomo dlaczego nie ma tu raportu z die-

⁶ *Tarczyn, wieś w b. pow. grójeckim.*

cezji wrocławskiej, której tylko $\frac{1}{4}$ część terytorium została po r. 1772 przy Polsce.— Materiały te podaje się według utrwalonej precedencji biskupstw. Diecezje wileńska i wrocławska, których tylko skrawki rozciągały się w Królestwie, idą na końcu. Zresztą mniej więcej tak występują wszystkie w poszycie tych akt).

**2. „Stan kasy subsidii charitativi
w archidiecezji gnieźnieńskiej” z 10 II 1776**

	Złote	Gr
Percepta	144 029	4
Ekspens ordynaryjna		
Dla Skarbu Koronnego płaci się	108 779	27
Prezydentowi Trybunału	5 000	
Komisarzowi subsidji	6 000	
Subkolektorom czterem	2 500	
Cyrulikowi skierniewskiemu	200	
Seminario Gnesnensi jak z dawniejszej hyberty bywało	500	
Decessa różne, wynikające z dekretu Congressus Episcoporum, jako to XX Paulinów dobra królewskie posiadających, a w takse rozkładu weszłych, jako też następnie z innych przyczyn legalnych casuum fortuitorum, pogorzeli i innych tym podobnych etc. na ekspens papieru, druków archidiecezalnych w Drukarni Łowickiej podług eksplikacyi corocznie przy rachunku na każdy punkt kładziony circiter	5 000	
Suma ekspensy	127 979	27
Zostawa	16 049	7

Nota. Ale ze względem ekstraordynaryjnej, choć najpotrzebniejszej, ekspensy nie można wszystkich przejrzeć okoliczności, a zatem też tym mniej oneż dokładnie determinować.

Na co się dla lepszej wiary podpisuję w Warszawie, dnia 10 lutego 1786 [powinno być: 1776]. X Teodor Siemieński dziekan metropolitalny gnieźnieński, jako subsidii charitativi generalny komisarz mp.

Or. Gniezno, AA, sygn. B. 85: Zjazdy Episkopatu 1759—1792, cz. 3, k. 7—7v.

**3. „Raport delegowanych do egzaminowania funduszów
archidiecezji gnieźnieńskiej” z 9 XI 1791**

Niżej podpisani, delegowani na sesji dnia 22 8^{bris} [por. rozdział III, sesja jedenasta] do przejrzenia i zweryfikowania funduszów wszystkich duchownych archidiecezji gnieźnieńskiej, zaświadczamy, jako przejrza-

szy pilnie autentyczne taryfy z ksiąg Skarbu Koronnego wyjęte z[e] specyfikacją wszystkich funduszów archidiecezyi gnieźnieńskiej, i do Ofiary dziesiątego i dwudziestego grosza podanych i zaprzysiężonych, i zniósłszy je dla większej pewności z dawną tabelą archidiecezalną, do rozkładu dawnego subsidium spisana i podana, znaleźliśmy ogólną sumę wszystkich funduszów i intrat stałych duchownych, w archidiecezyi gnieźnieńskiej sytuowanych, złotych polskich milion, pięćkroć, pięćdziesiąt sześć tysięcy, siedmset trzydzieści dziewięć, groszy czternaście, denarów sześćnaście. Ditto zł pol. 1 556 739, gr 14, den 16.

Od których odtrąciwszy plebanie, których dochód tysiąc zł nie przenośi, in summa wyrachowano [zł] 242 033 [gr] 19 [den] 8^{1/2} —

Zostaje ogólna masa funduszów archidiecezyi gnieźnieńskiej do przyjęcia nowego rozkładu subsidii milion, trzykroć czternaście tysięcy, siedmset pięć złotych, dwadzieścia pięć groszy, denarów siedm i pół = [zł] 1 314 705 [gr] 25 [den] 7^{1/2}.

Co jako rzetelnie, podług podanych taryf, od nas przejrzanym, roztrząśnionym i zniesionym było, tak podpisami naszymi zaświadczamy. Dan w Warszawie, dnia 9 listopada roku 1791.

X Ignacy Czyżewski kanonik i audytor kujawski mp,

X Kanty Bożydar Podhorodeński archidiakon i oficjał łucki mp,

Ignacy Borakowski kanonik kijowski mp.

Or. Gniezno, AA, sygn. B 85: Zjazdy Episkopatu 1759—1792, cz. 3, k. 9. Sygn. kanc.: № 5°.

4. „Raport delegowanych do egzaminowania funduszów diecezji krakowskiej” z 30 XI 1791

Niżej podpisani, delegowani na sesyi dnia 22 miesiąca października roku 1791 [zob. rozdz. III, ses. 11] do przejrzenia i zweryfikowania wszystkich funduszów duchownych diecezji krakowskiej, zaświadczamy, jako przejrzawszy pilnie autentyczne taryfy z ksiąg Skarbu Koronnego wyjęte [ze] specyfikacją wszystkich funduszów w tej diecezji sytuowanych, znaleźliśmy ogólną sumę wszystkich funduszów duchownych, w diecezji krakowskiej zostających, złotych polskich milion, ósmkroć, sześćdziesiąt siedm tysięcy, siedmset trzydzieści trzy, groszy dwadzieścia cztery, dynar jeden. In summa n[umerat]a zł 1 867 723, gr 24, den 1.

Z których odtrąciwszy plebanie i inne fundusze od opłaty subsidii uwolnione, in summa wynoszące złotych polskich dziewięćdziesiąt [tysięcy] ósmset sześćdziesiąt, groszy siedmnaście, dynarów piętnaście. Dico n[umer]o zł 90 860, gr 17, den 15 —

Zostaje masa funduszów do opłacenia subsidium podług nowego rozkładu in summa zł 1 776 873, gr 6, den 4.

Oprócz tej sumy przyłącza się dawne subsidium z dóbr biskupstwa krakowskiego, dóbr postaniąteckich i potynieckich, dóbr niektórych probostwa miechowskiego tudzież innych funduszów, które dawnym sposobem subsidium opłacać mają in summa zł pięćdziesiąt ośm tysięcy siedmset ośmdziesiąt pięć. N[umer]o zł 58 785.

Co jako rzetelnie, podług przysłanego autentycznego sumaryjusza, od nas przejrzanym, roztrząsnionym i konfrontowanym było, tak podpisami rąk naszych zaświadczamy. Dan w Warszawie, dnia 30 listopada roku 1791.

X Ignacy Czyżewski kanonik i audytor kujawski mp,

X Kanty Bożydar Podhorodeński archidiacon i oficjał łucki mp,

X Ignacy Witoszyński kanonik kamieniecki mp.

Or. Gniezno, AA, sygn. B 85: Zjazdy Episkopatu 1759—1792, cz. 3, k. 10.

5. „Raport delegowanych do egzaminowania funduszów diecezji poznańskiej” z 12 X 1791

Niżej podpisani, delegowani na sesyi d. 1ma 8^{bris} [por. rozdz. III, ses. 10] do przejrzenia i zweryfikowania funduszów wszystkich duchownych diecezji poznańskiej, zaświadczamy, jako przejrzawszy pilnie autentyczne taryfy z ksiąg Skarbu Koronnego wyjęte z[e] specyfikacją wszystkich funduszów diecezji poznańskiej, do Ofiary dziesiątego i dwudziestego grosza podanych i zaprzysiężonych, i zniósłszy je dla większej pewności z dawnymi tabelami diecezjalnymi, do rozkładu dawnego subsidium spisanyimi i podanyimi, znaleźliśmy ogólną sumę wszystkich finansów i intrat stałych diecezji poznańskiej wraz z archidyjakonatem warszawskim zł pol. 1 498 752, gr 20, den 9³/₄.

Z której potrąciwszy plebaniów 237, tysiąca zł intraty nie mających, ogółem wyrachowaną sumę [zł] 143 848, gr 16, tudzież fundusze Seminarji [zł] 5 847 [gr] 20 [den] 17, [łącznie] od płacenia subsidii prawem sejmu niniejszego uwolnione [zł] 149 696 [gr] 6 [den] 17¹/₄ —

Zostaje ogólna masa funduszów diecezji poznańskiej do przyjęcia nowego rozkładu subsidii zł 1 349 056, gr 13, den 10¹/₂.

Co jako rzetelnie, podług podanych taryf, od nas przejrzanym, roztrząsnionym i zniesionym było, tak podpisami naszymi zaświadczamy. W Warszawie, d. 12 8^{bris} 1791.

Jan Woronicz kanonik kijowski, audytor chełmsko-lubelski,

Ignacy Borakowski kanonik kijowski mp,

Jan Krzysztofowicz kanonik inflancki.

P[ro] m[emoria]. Miasto Wysomierzyce, pag. 214, do opactwa komendataryjnego płockiego należące i plebania Białobrzegi, pag. 191, znalezione w taryfie Komisji Skarbowej funduszów diecezji poznańskiej, nie są tu zajęte jako należące do archidiecezji gnieźnieńskiej.

2°. Woźniki pod Piotrkowem, wzięte w zamian za klucz mogielnicki XX Benedyktynów, płacące dawniej subsidium zł 780, teraz podane są do intraty zł 1 480.

Zajrzy się do prawa, które zamianę tę aprobowało.

Odchodzą od podanej sumy wsie Panien

Głogowskich: Kurzdorf, Kandlewo, Hintendorf, czyniące intraty	zł	5 385	gr	14
Kurzdorf plebania	„	1 253		
Czynszu od sum	„	53		
Altaryja Hintendorfska	„	688	„	24
W Świdnicy plebania	„	746	„	10 den 9
Czynszu od sum	„	437	„	15

Podano w taryfie diecezji wrocławskiej wieś Woźniki klasztoru sulejowskiego, położoną w taryfie archidiecezji gnieźnieńskiej „	zł	1 408	„	18	„	9
In summa	zł	9 972	gr	22		
Ogólna suma wynosiła	zł	1 349 056	gr	13	den	10½
Odchodzi	„	9 972	„	22		
Zostaje suma	zł	1 339 083	gr	21	den	10½

Or. Gniezno, AA, sygn. B 85: Zjazdy Episkopatu 1759—1792, cz. 3, k. 12—12v. Sygn. kanc.: N° 1.

6. „Raport delegowanych do egzaminowania funduszów diecezji płockiej” z 2 XII 1791

Niżej podpisani, delegowani na sesyi d. 23to 9^{bris} [zob. rozdz. III, ses. 12] do przejrzania i zweryfikowania funduszów wszystkich duchownych diecezji płockiej, zaświadczamy, jako przejrzawszy pilnie autentyczne taryfy z ksiąg Skarbu Koronnego wyjęte z[e] specyfikacją wszystkich funduszów diecezji płockiej, do Ofiary dziesiątego i dwudziestego grosza podanych i zaprzysiężonych, i zniósłszy je dla większej pewności z dawnymi tabelami diecezjalnymi, do rozkładu dawnego subsidium spisany i podany, znaleźliśmy ogólną sumę wszystkich funduszów i intrat stałych diecezji płockiej zł pol. 656 433, gr 10, den. 10.

Z której potraciwszy plebanie 1 000 zł intraty nie mające, ogółem wyrachowaną sumę [zł] 108 988 [gr] 12 [den] 7 —

Zostaje ogólna masa funduszków diecezji płockiej do przyjęcia nowego rozkładu subsydii zł 547 444 [gr] 28 [den] 3.

Co jako rzetelnie, podług podanych taryf, od nas przejrzanym, roztrząśnionym i zniesionym było, tak podpisami naszymi zaświadczamy. W Warszawie, d. 2da X^{bris} 1791mo.

X Krzysztof Żórawski opat wągrowiecki mp,

X Józef J. Nepomucen Junosza Piaskowski kanonik krakowski mp.

Or. *Gniezno*, AA, *sygn. B 85: Zjazdy Episkopatu 1759—1792*, cz. 3, k. 11.

7. „Raport delegowanych do egzaminowania funduszków diecezji łuckiej” z 16 XI 1791

Niżej podpisani, delegowani na sesyi dnia 22 miesiąca października roku 1791 [por. rozdz. III, ses. 11] do przejrzenia i zweryfikowania wszystkich funduszków duchownych diecezji łuckiej, zaświadczamy, jako przejrzawszy pilnie autentyczne taryfy z ksiąg Skarbu Koronnego wyjęte, specyfikacją wszystkich funduszków w tej diecezji sytuowanych, i dla większej pewności zniósłszy je z dawną tabelą diecezjalną, do rozkładu dawnego subsidium spisaną, znaleźliśmy ogólną sumę wszystkich funduszków duchownych, w diecezji łuckiej sytuowanych, złotych polskich pięćkroć sto ośmdziesiąt dziewięć tysięcy czterysta dziewiędziesiąt jeden, groszy dwadzieścia dwa, denarów cztery. Dico nro zł pol. 589 491, gr 22, den 4.

Od których odtrąciwszy plebanie i inne fundusze od subsidium uwolnione, in summa wyrachowane zł pol. 53 332, gr 24 —

Zostaje ogólna suma funduszków diecezji łuckiej do przyjęcia nowego rozkładu subsidium zł 536 158, gr 28, den 4.

Co jako rzetelnie, podług podanych taryf, od nas przejrzanym, roztrząśnionym i zniesionym było, tak podpisami naszymi zaświadczamy. Dań w Warszawie, d. 16 miesiąca listopada roku 1791.

X Krzysztof Żórawski opat wągrowiecki mp,

X Jan Woroniecz kanonik kijowski mp.

Or. *Gniezno*, AA, *sygn. B 85: Zjazdy Episkopatu 1759—1792*, cz. 3, k. 13. *Sygn. kanc.:* N^{ro} 7mo.

8. „Raport delegowanych do egzaminowania funduszków diecezji chełmskiej i lubelskiej” z 12 X 1791

Niżej podpisani, delegowani na sesyi dnia 1wszego octobris [zob. rozdz. III, ses. 10] do przejrzenia i zweryfikowania funduszków wszystkich du-

chownych diecezji chełmskiej i lubelskiej, zaświadczamy, jako przejrzawszy pilnie autentyczne taryfy z ksiąg Skarbu Koronnego wyjęte, specyfikacją wszystkich funduszów diecezji chełmskiej i lubelskiej, do Ofiary dziesiątego i dwudziestego grosza podanych i zaprzysiężonych, i zniósłszy je dla większej pewności z dawną tabelą diecezjalną, do rozkładu dawnego subsidium spisana i podana, znaleźliśmy ogólną sumę wszystkich funduszów i intrat stałych duchownych, w diecezji chełmskiej i lubelskiej sytuowanych, złotych polskich pięć kroć czterdzieści jeden tysięcy trzydzieści jeden, groszy 16. Dico flor 541 031, gr 16.

Od których odtrąciwszy plebanie, których dochód tysiąc złotych nie przynosi, in summa wyrachowane [flor] 35 712 [gr] 18, zostaje suma [flor] 505 318 [gr] 28.

Od tej odtrąciwszy Nowodwór, fundusz Seminarium Lubelskiego [flor] 1 604, tudzież fundusze ritus Graeci-uniti [flor] 7 376 [łącznie] in summa [flor] 8 980 —

Zostaje ogólna masa funduszów diecezji chełmskiej i lubelskiej do przyjęcia nowego rozkładu subsidii flor cztery kroć dziewięćdziesiąt sześć tysięcy trzysta trzydzieści ośm. [Numero flor] 496 337[!], gr 28.

Co jako rzetelnie, podług podanych taryf, od nas przejrzanym, roztrąsznionym i zniesionym było, tak podpisami naszymi zaświadczamy. Dan w Warszawie, d. 12 października roku 1791.

Krzysztof Żórawski opat wągrowiecki mp,
Andrzej Reptowski kanonik poznański mp,
Jan Krzysztofowicz kanonik inflancki.

Or. *Gniezno, AA, sygn. B 85: Zjazdy Episkopatu 1759—1792, cz. 3, k. 14. Sygn. kanc.: N° 2do.*

9. „Raport delegowanych do egzaminowania funduszów diecezji kijowskiej” z 12 X 1791

Niżej podpisani, delegowani na sesyi d. 1ma octobris [por. rozdz. III, ses. 10] do przejrzenia i zweryfikowania funduszów wszystkich duchownych diecezji kijowskiej, zaświadczamy, jako przejrzawszy pilnie autentyczne taryfy z ksiąg Skarbu Koronnego wyjęte, specyfikacją wszystkich funduszów diecezji kijowskiej, do Ofiary dziesiątego i dwudziestego grosza podanych i zaprzysiężonych, i zniósłszy je dla większej pewności z dawną tabelą diecezjalną, do rozkładu dawnego subsidium spisana i podana, znaleźliśmy ogólną sumę wszystkich funduszów i intrat stałych duchownych, w diecezji kijowskiej sytuowanych, złotych polskich sto

trzydzieści ośm tysięcy dwieście dziewięćdziesiąt jeden, groszy 28, denarów trzynaście. Dico flor 138 291, gr 28, den 13.

Od których odtrąciwszy plebanie, których dochód tysiąc złotych nie przenosi, in summa wyrachowane [flor] 12 625 [gr] 28 —

Zostaje ogólna masa funduszów diecezji kijowskiej do przyjęcia nowego rozkładu subsidii sto dwadzieścia pięć tysięcy sześćset sześćdziesiąt sześć, denarów trzynaście. Dico flor 125 666, den 13.

Co jako rzetelnie, podług podanych taryf, od nas przejrzanym, roztrząśnionym i zniesionym było, tak podpisami naszymi zaświadczamy. Dan w Warszawie, d. 12 października roku 1791.

Krzysztof Żórawski opat wągrowiecki mp,

Andrzej Reptowski kanonik poznański mp,

Jan Krzysztofowicz kanonik inflancki.

Or. Gniezno, AA, sygn. B 85: Zjazdy Episkopatu 1759—1792, cz. 3, k. 15. Sygn. kanc.: N° 3tio.

10. „Raport delegowanych do egzaminowania funduszów diecezji kamienieckiej” z 30 X 1791

Niżej podpisani, delegowani na sesji dnia 22 miesiąca października roku 1791 [zob. rozdz. III, ses. 11] do przejrzenia i zweryfikowania wszystkich funduszów duchownych diecezji kamienieckiej, zaświadczamy, jako przejrzawszy pilnie autentyczne taryfy z ksiąg Skarbu Koronnego wyjęte, specyfikacją wszystkich funduszów w tej diecezji sytuowanych, znaleźliśmy ogólną sumę wszystkich funduszów duchownych, w diecezji kamienieckiej sytuowanych, złotych polskich sto ośmdziesiąt trzy tysiące czterysta trzydzieści, groszy dziewięć, denarów trzynaście. D[ic]o zł pol. 183 430, gr 9, den 13.

Od których odtrąciwszy plebanie i inne fundusze, od subsidium uwolnione, in summa wyrachowane [zł] 7 495 [gr] 18 —

Zostaje masa funduszu do opłacenia subsidium obowiązana [zł] 175 934 [gr] 21 [den] 13.

Co jako rzetelnie, podług przysłanego autentycznego sumaryjusza, od nas przejrzanym, roztrząśnionym i zniesionym było, tak podpisami naszymi zaświadczamy. Dan w Warszawie, d. 30 października roku 1791.

X Krzysztof Żórawski opat wągrowiecki mp,

X Józef Jan Nepomucen Junosza Piaskowski kanonik krakowski mp,

X [Ignacy] Borakowski kanonik kijowski mp.

Or. Gniezno, AA, sygn. B 85: Zjazdy Episkopatu 1759—1792, cz. 3, k. 16.

11. „Kościoły i fundacje diecezji wileńskiej w Koronie”

Nazwiska miejsc	Specyfikacja intrat podług taryf skarbowych					
	Wolne od subsidium podług nowego prawa			Opłacające subsidium podług nowego prawa		
	Złote	Gr	Den	Złote	Gr	Den
Augustów	721					
Baryłów				1 267	16	9
Białystok				1 080	10	9
Tamże altaryja				568	7	9
Dąbrowa Kościelna	760	7	12			
Dobrzyniew				1 885	3	9
Dolistów				2 545	10	
Goniądz				4 245	9	9
Kalinówka Brzozowa				2 438	3	
Karpowice	404	15				
Knyszyn				1 804	15	
Necra				1 589	15	
Niewodnica	709	1				
Rajgród				1 738	18	9
Tamże z placów				300		
Tamże altaryja				222		
Turośno	894	7	9			
Summa	3 489	1	3	19 734	19	

Productum na sesji delegacyjnej, dnia [3 XII 1791], jak jest w protokóle zanotowane [por. rozdz. III, ses. 13]. X Krzysztof Zórawski opat wągrowiecki.

Or. Gniezno, AA, sygn. B 85: Zjazdy Episkopatu 1759—1792, cz. 3, k. 17.

12. „Raport delegowanych na sesji die 22 8bris
do przejrzenia funduszów
pozostalej części diecezji wrocławskiej” z 22 X 1791

Nizej podpisani, delegowani [zob. rozdz. III, ses. 11] do przejrzenia funduszów pozostalej części diecezji wrocławskiej, zaświadczamy, jako roztrząsnąwszy sumaryjusz intrat tejże diecezji, od urzędu duchownego miejscowego autentycznie podpisany, znaleźliśmy ogólną sumę funduszów duchownych w tej diecezji pozostających zł pol. 75 380, gr 23, den 9

Od której potrąciwszy fundusze plebanii, nad tysiąc złotych intrat, nie mających, ogółem wyrachowaną sumę zł pol. 11 469, gr 28 —

Zostaje masa funduszu tej części diecezji do opłacenia subsidium obowiązana zł 63 910, gr 25.

Co jako rzetelnie, podług przysłanego autentycznego sumaryjusza

od nas przejrzanym, roztrząsnionym i zniesionym było, tak podpisami naszymi zaświadczamy. Dan w Warszawie, d. 22 października roku 1791.

Andrzej Reptowski kanonik poznański mp,

Jan Woroniecz kanonik kijowski mp,

Ignacy Borakowski kanonik kijowski mp.

Or. *Gniezno, AA, sygn. B 85: Zjazdy Episkopatu 1759—1792, cz. 3, k. 18, Sygn. kanc.: N° 6to.*

SPIS TREŚCI

A. Konferencje biskupów i przedstawicieli duchowieństwa (Wprowadzenie)	[3]
I. Opis akt	[3]
II. Zawartość treściowa dokumentacji	[4]
1. Subsidium charitativum	[5]
2. Paradoksalne sytuacje łączące się z subsydem	[6]
3. Powiązanie subsydium z sejmami i synodami prowincjonalnymi, a po ustaniu tychże ze zjazdami biskupów	[7]
4. Jurysdykcja instytucjonalna i terytorialna konferencji biskupich w przedmiocie subsydium	[7]
5. Czas i miejsce obrad	[8]
6. Przewodniczący konferencji	[9]
7. Wybitniejsi uczestnicy kongresów	[10]
8. Nuncjusze Garampi i Archetti	[10]
9. Kanclerze, sekretarze, pisarze zjazdów	[11]
10. Akta konferencji biskupich	[13]
11. Subsidium charitativum 1775/76 roku	[13]
12. Subsidium charitativum lat 1788—1791	[14]
13. Uchwalenie ciągłości obrad w sprawie pomocy materialnej dla państwa	[15]
14. Błaski i cienie opłacania subsydium	[16]
III. Skróty zastosowane w tej części pracy	[16]
B. Protokoły zjazdów biskupów i przedstawicieli duchowieństwa (Publikacja źródeł)	[18]
I. Akta z lat 1775—1776	[18]
Sesja pierwsza	[18]
Sesja druga	[22]
Sesja trzecia	[24]
Sesja czwarta	[25]
Sesja piąta	[32]
Sesja szósta	[32]
Sesja siódma	[35]
Sesja ósma	[36]
Sesja dziewiąta	[45]
Sesja dziesiąta	[47]
Sesja jedenasta	[51]
Sesja dwunasta	[52]
Sesja trzynasta	[54]
Sesja czternasta	[55]
Sesja piętnasta	[56]
Sesja szesnasta	[57]
Sesja siedemnasta	[58]
Sesja osiemnasta	[60]
Sesja dziewiętnasta	[61]
Sesja dwudziesta	[62]
Sesja dwudziesta pierwsza	[63]
Sesja dwudziesta druga	[64]
Sesja dwudziesta trzecia	[66]

Sesja dwudziesta czwarta	[68]
Sesja dwudziesta piąta	[69]
Sesja niepełna	[70]
Sesja dwudziesta szósta	[71]
Sesja dwudziesta siódma	[71]
Sesja dwudziesta ósma, nadzwyczajna	[73]
Sesja dwudziesta dziewiąta	[73]
Sesja trzydziesta, nadzwyczajna	[74]
Sesja trzydziesta pierwsza, nadzwyczajna	[75]
Sesja trzydziesta druga	[76]
Sesja trzydziesta trzecia	[78]
Sesja trzydziesta czwarta	[80]
Sesja trzydziesta piąta	[82]
Sesja trzydziesta szósta	[84]
Sesja trzydziesta siódma	[86]
Sesja trzydziesta ósma	[87]
Sesja trzydziesta dziewiąta	[89]
Sesja czterdziesta	[91]
Sesja czterdziesta pierwsza	[99]
II. Pokłosie konferencji z 13 XI 1780	[101]
III. Narady Episkopatu w latach 1788—1792	[109]
1. Biskup wileński Massalski do prymasa Poniatowskiego	[109]
2. Prymas Poniatowski do biskupa wileńskiego Massalskiego	[110]
Sesja pierwsza	[111]
Sesja druga	[116]
Sesja trzecia	[124]
Sesja czwarta	[128]
Sesja piąta	[130]
Sesja szósta	[137]
Sesja siódma	[143]
Sesja ósma	[145]
Sesja dziewiąta	[147]
Sesja dziesiąta	[149]
Sesja jedenasta	[149]
Sesja dwunasta	[149]
Sesja trzynasta	[149]
Sesja czternasta	[158]
IV. Materiały normatywne i statystyczne z lat 1776—1791	[162]
1. Uwagi o nowym sposobie uiszczania subsidium charitativum	[162]
2. Stan kasy archidiecezji gnieźnieńskiej	[167]
3. Raport o funduszach archidiecezji gnieźnieńskiej	[167]
4. Raport o funduszach diecezji krakowskiej	[168]
5. Raport o funduszach diecezji poznańskiej	[169]
6. Raport o funduszach diecezji płockiej	[170]
7. Raport o funduszach diecezji łuckiej	[171]
8. Raport o funduszach diecezji chełmskiej i lubelskiej	[171]
9. Raport o funduszach diecezji kijowskiej	[172]
10. Raport o funduszach diecezji kamienieckiej	[173]
11. Kościoły i fundacje diecezji wileńskiej w Koronie	[174]
12. Raport o funduszach części diecezji wrocławskiej	[174]